

Πανεπιστήμιο Πειραιώς – Τμήμα Πληροφορικής
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Πληροφορική»

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Τίτλος Διατριβής	Η ΣΥΝΑΨΗ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΚΑΙ Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΑΥΤΩΝ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ
Όνοματεπώνυμο Φοιτητή	ΠΑΝΑΓΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ
Πατρώνυμο	ΑΝΔΡΕΑΣ
Αριθμός Μητρώου	ΜΠΠΛ/08063
Επιβλέπων	κ. ΣΙΝΑΝΙΩΤΗ-ΜΑΡΟΥΔΗ ΑΡΙΣΤΕΑ

Πειραιάς 2011

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

**Σινανιώτη-Μαρούδη Αριστέα
Καθηγήτρια**

**Δουληγέρης Χρήστος
Καθηγητής**

**Αλεξανδρής Νικόλαος
Καθηγητής**

Ευχαριστίες

Η εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας δεν θα είχε ολοκληρωθεί χωρίς τη συμπαράσταση και τη βοήθεια ορισμένων ατόμων.

Καταρχήν θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, κ. Σινανιώτη-Μαρούδη Αριστέα, που με στήριξε και με βοήθησε στη σύλληψη και εκπόνηση της παρούσας εργασίας.

Επίσης αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω τους κ. Δουληγέρη Χρήστο και κ. Αλεξανδρή Νικόλαο, οι οποίοι με τις πολύτιμες συμβουλές τους και την επιστημονική τους καθοδήγηση συνέβαλλαν στη διαμόρφωση της τελικής μορφής της εργασίας αυτής.

Τέλος ευχαριστώ την οικογένειά μου, που με στήριξε ηθικά σε όλη τη διάρκεια της φοίτησής μου στο Μεταπτυχιακό πρόγραμμα Σπουδών <<Πληροφορική>> του Πανεπιστημίου Πειραιώς.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	6
ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ.....	6
ABSTRACT	6
KEYWORDS	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εισαγωγή στο Ηλεκτρονικό Εμπόριο	7
1.1 Γενικές Παρατηρήσεις.....	7
1.2 Η έννοια του Ηλεκτρονικού Εμπορίου.....	8
1.3 Κατηγορίες Ηλεκτρονικού Εμπορίου.....	8
1.4 Επιχειρηματικά Μοντέλα	10
1.5 Τα οφέλη του Ηλεκτρονικού Εμπορίου	11
1.6 Τα Μειονεκτήματα του Ηλεκτρονικού Εμπορίου	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Νομοθεσία	14
2.1 Γενικά	14
2.2 Νομικά ζητήματα Ηλεκτρονικού Εμπορίου.....	15
2.3 Κοινοτικό Δίκαιο.....	16
2.4 Εθνικό Δίκαιο	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η Οδηγία 2000/31/ΕΚ για το Ηλεκτρονικό Εμπόριο	20
3.1 Γενικές Διατάξεις - Στόχος.....	21
3.2 Περιεχόμενο της Οδηγίας 2000/31/ΕΚ	23
3.3 Εγκατάσταση φορέων παροχής υπηρεσιών.....	24
3.4 Εμπορικές Επικοινωνίες	26
3.5 Συμβάσεις που συνάπτονται με ηλεκτρονικά μέσα.....	27
3.6 Ευθύνη των μεσαζόντων παροχής υπηρεσιών	33
3.7 Πεδίο Εφαρμογής	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Το Προεδρικό Διάταγμα 131/2003	36
4.1 Γενικές Διατάξεις	36
4.2 Περιεχόμενο του Π.Δ.	37
4.3 Σημαντικοί ορισμοί	37
4.4 Εσωτερική Αγορά.....	38
4.5 Εφαρμογή του Π.Δ.	39
4.5 Τομείς που εξαιρούνται από την εφαρμογή του Π.Δ 131/03	41
4.7 Αρχές που ρυθμίζουν τις συναλλαγές Ηλεκτρονικού Εμπορίου.....	41
4.8 Εφαρμογή των διατάξεων.....	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Νομικές Αποφάσεις.....	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Ηλεκτρονικό Εμπόριο και Ασφάλεια.....	62
6.1 Ασφάλεια των πληροφοριών στο Διαδίκτυο	62
6.1.1 Δίκτυα και Διαδίκτυο	62
6.1.2 Ζητήματα Ασφάλειας	62
6.1.3 Τρωτά σημεία Διαδικτύου.....	63
6.1.4 Ασφαλές Σύστημα Συναλλαγών.....	64
6.1.3 Θεμελιώδεις Έννοιες.....	65

6.2 Κίνδυνοι Ασφάλειας.....	66
6.2.1 Παραβάσεις Ασφάλειας.....	66
6.2.2 Προσδιορισμός των απειλών.....	66
6.2.3 Εχθροί.....	67
6.2.4 Μορφές Επιθέσεων.....	68
6.3 Τρόποι προστασίας από κινδύνους.....	71
6.3.1 Ο Ρόλος των Φραγμάτων Ασφάλειας.....	72
6.3.2 Ορισμός των Φραγμάτων Ασφάλειας.....	73
6.3.3 Σκοπιμότητα Χρήσης των Φραγμάτων Ασφάλειας.....	73
6.3.4 Λειτουργικότητα των Συστημάτων Ασφάλειας.....	74
6.3.5 Περιορισμοί των Συστημάτων Ασφάλειας.....	74
6.4 Κρυπτογραφία.....	75
6.4.1 Εισαγωγή.....	75
6.4.2 Κρυπτογραφία Μυστικού Κλειδιού.....	77
6.4.3 Κρυπτογραφία Δημοσίου Κλειδιού.....	78
6.4.4 Υποδομή Ασφάλειας.....	79
6.5. Το Πρωτόκολλο SSL.....	80
6.5.1 Σχεδιασμός SSL.....	81
6.5.2 Λειτουργία SSL.....	82
6.6 Το πρωτόκολλο SET (Secure Electronic Transactions).....	84
6.7 Ασφάλεια Εξυπηρετητή Web.....	85
6.7.1 Εισαγωγή.....	85
6.7.2 Πολιτική Ασφάλειας.....	85
6.7.3 Προστασία Εμπιστευτικών Αρχείων.....	86
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Η Γλώσσα HTML.....	87
7.1 Εισαγωγή.....	87
7.2 Κατασκευή Ηλεκτρονικού Βιβλιοπωλείου.....	92
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Επίλογος.....	94
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	95
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	124
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	124
ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	125
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ.....	125

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το διαδίκτυο συνιστά έναν παγκόσμιο χώρο άσκησης εμπορικής δραστηριότητας χωρίς γεωγραφικούς περιορισμούς. Τα τελευταία χρόνια το ηλεκτρονικό εμπόριο αναπτύσσεται με γρήγορους ρυθμούς, κυρίως λόγω των πολλών πλεονεκτημάτων που αυτό προσφέρει σε όλους τους εμπλεκόμενους παράγοντες, όπως μεγάλοι παραγωγοί προϊόντων, μικρομεσαίοι προμηθευτές του λιανικού εμπορίου, καταναλωτές, καθώς και διοικητικές αρχές. Ακόμα, θα πρέπει να τονισθεί ότι στο πλαίσιο των συναλλαγών του ηλεκτρονικού εμπορίου δεν έχει σημασία το μέγεθος των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο χώρο αυτό, καθώς και μικρές ή μικρομεσαίες επιχειρήσεις μπορούν να ανταγωνισθούν επί ίσοις όροις τις μεγάλες επιχειρήσεις.

Το ηλεκτρονικό εμπόριο αποτελεί μία μορφή εμπορίου, επομένως βρίσκουν σ' αυτό, εφαρμογή, οι υπάρχουσες διατάξεις που διέπουν και το παραδοσιακό εμπόριο. Ωστόσο, οι ιδιαιτερότητες του νέου αυτού μέσου πραγματοποίησης συναλλαγών επιβάλλουν τη λήψη ειδικών νομοθετικών μέτρων για την ενίσχυση της διαφάνειας και την προστασία των συναλλασσομένων, καθώς το διαδίκτυο είναι ιδιαίτερα «επιρρεπές» σε καταχρήσεις. Προς την κατεύθυνση ενίσχυσης της εμπιστοσύνης των μέσω του διαδικτύου συναλλασσομένων αλλά και του αισθήματος ασφάλειας δικαίου, σημαντικά βήματα πραγματοποιήθηκαν στον ευρωπαϊκό χώρο με την Οδηγία 2000/31/ΕΚ. για το ηλεκτρονικό εμπόριο. Την Οδηγία αυτή ενσωμάτωσε ο εθνικός μας νομοθέτης με το ΠΔ 131/03 στην ελληνική έννομη τάξη.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Ηλεκτρονικό Εμπόριο, Νομικό Πλαίσιο, Μηχανισμοί Ασφάλειας, Κρυπτογραφία, Firewall, Ψηφιακή υπογραφή, Πρωτόκολλο SSL, Web εξυπηρετητές,

ABSTRACT

The Internet is a global space commercial activity without geographical restrictions. In recent years electronic commerce is growing rapidly, mainly because of the many benefits it offers to all stakeholders, including producers of large, medium-sized suppliers, retailers, consumers and governments. It should be noted that in the context of e-commerce transactions no matter the size of the firms in this sector and small and medium-sized businesses can compete on an equal footing with larger companies.

E-commerce is a form of trade, so is there, applying the existing rules governing the traditional trade. However, the specificities of this new instrument to carry out transactions require specific legislative measures to enhance transparency and the protection of operators and the Internet is particularly "prone" to abuse. Towards strengthening the confidence of internet transactions and a sense of certainty, significant steps were made in Europe with EU Directive 2000/31/EC. E-commerce. The Directive was incorporated into our national legislature, PD 131/03 in the Greek legal system.

KEYWORDS

E-Commerce, Legal Framework, Security Mechanisms, Cryptography, Firewall, Digital Signature, Protocol SSL, Web servers.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εισαγωγή στο Ηλεκτρονικό Εμπόριο

1.1 Γενικές Παρατηρήσεις

Το Διαδίκτυο (Internet) είναι το μεγαλύτερο δίκτυο ηλεκτρονικών υπολογιστών παγκοσμίως. Αποτελείται από έναν τεράστιο αριθμό συνδεδεμένων δικτύων υπολογιστών, τα οποία, όπως και οι υπολογιστές που επικοινωνούν με τα δίκτυα αυτά, χρησιμοποιούν κοινά πρωτόκολλα επικοινωνίας, δηλαδή τα πρωτόκολλα TCP (transmission control protocol) και IP (internet protocol). Η δημιουργία του ανάγεται στο έτος 1969, οπότε δημιουργήθηκε το δίκτυο ARPANET από τους επιστήμονες του Υπουργείου Αμύνης των ΗΠΑ, το οποίο λειτουργούσε με βάση το λογισμικό NCP, το οποίο επέτρεπε την αποκεντρωμένη λειτουργία του δικτύου. Στη δεκαετία του 1970 πανεπιστημιακοί στις ΗΠΑ χρησιμοποίησαν το εν λόγω δίκτυο και τη δεκαετία του 1980 υιοθέτησε τα πρωτόκολλα TCP/IP, ενώ κατά την ίδια περίοδο χωρίσθηκε το ARPANET από το INTERNET, το οποίο έπαυσε έτσι να αποτελεί ένα στρατιωτικού χαρακτήρα δίκτυο υπολογιστών¹. Το Διαδίκτυο ουσιαστικά είναι ένα δίκτυο δικτύων η/υ, μέσω του οποίου γίνεται μεταφορά πακέτων δεδομένων (data packets) και στο οποίο οι χρήστες επικοινωνούν μεταξύ τους χρησιμοποιώντας την τεχνολογία πελάτη/διακομιστή (client/server).

Ο Παγκόσμιος ιστός (World Wide Web) είναι η πιο γνωστή υπηρεσία του Internet. Αν και οι αγορές μέσω ενός ηλεκτρονικού καταστήματος έγιναν ευρέως γνωστές τα τελευταία χρόνια με τη εξέλιξη του World Wide Web, το ηλεκτρονικό εμπόριο υπάρχει εδώ και αρκετό καιρό. Οι τράπεζες για δεκαετίες χρησιμοποιούν τις ηλεκτρονικές μεταφορές χρηματικών πόρων και άλλων πληροφοριών συναλλαγών (Electronic Funds Transfers, EFTs) μέσω ασφαλών ιδιωτικών δικτύων.

Στα τέλη του 1970 και στις αρχές του 1980, εμφανίστηκε το Ηλεκτρονικό σύστημα ανταλλαγής δεδομένων (Electronic Data Interchange, EDI), το οποίο ήταν ένα ηλεκτρονικό σύστημα μετάδοσης δεδομένων, από εφαρμογή σε εφαρμογή, των διαφόρων εγγράφων μιας εταιρίας. Την εποχή εκείνη, οι επιχειρήσεις διαπίστωσαν ότι τα περισσότερα από τα έγγραφα που αντάλλασσαν μεταξύ τους και είχαν σχέση με τη διακίνηση αγαθών όπως είναι τα τιμολόγια, οι αποδείξεις αγοράς, εμπειρεύαν τις ίδιες περίπου πληροφορίες (κωδικοί προϊόντων, περιγραφές, τιμές, ποσότητες). Έτσι επηρέετο να βρεθεί ένα κοινό πρότυπο για τη ηλεκτρονική μετάδοση των πληροφοριών αυτών. Η δημιουργία και χρήση του EDI μείωσε της γραφειοκρατία, τα πιθανά λάθη, ενώ αυξήθηκε ο αυτοματισμός και η παραγωγικότητα. Τέλος με την εξάπλωση του World Wide Web, ήδη υπάρχουσες επιχειρήσεις που χρησιμοποιούσαν κάποιο EDI σύστημα προσαρμόζουν τα χαρακτηριστικά και τις δυνατότητές του για τη χρήση μέσω του Διαδικτύου.

Το Διαδίκτυο προσφέρει πολλές διευκολύνσεις στις εταιρείες του ηλεκτρονικού εμπορίου. Στον τομέα οργάνωσης των επιχειρήσεων, το Διαδίκτυο διευκολύνει τη συλλογή πληροφοριών, την επικοινωνία μέσα στην ίδια την επιχείρηση αλλά και την επικοινωνία με άλλες επιχειρήσεις και τις διοικητικές και δικαστικές αρχές. Επίσης επηρεάζεται και η απασχόληση, καθώς αλλάζουν τα ωράρια εργασίας (μετατρέπονται σε 24ωρη βάση), δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας και καταργούνται παραδοσιακές, προωθείται η τηλεργασία και αλλάζουν οι σχέσεις εργοδοτών και εργαζομένων. Στο συναλλακτικό τομέα το Διαδίκτυο διευκολύνει τη σύναψη συμβάσεων μεταξύ επιχειρήσεων και καταναλωτών, την εκτέλεση συμβάσεων και τη διακίνηση αγαθών και κεφαλαίων.

Όλοι οι τομείς εμπορικής δραστηριότητας επηρεάζονται από το Διαδίκτυο. Η νέα αυτή αγορά προσφέρει νέους τρόπους διαφήμισης και διάθεσης προϊόντων. Συμβάλλει στην ταχύτερη διεκπεραίωση των τραπεζικών συναλλαγών, καθώς υπάρχει η δυνατότητα άμεσης μεταφοράς κεφαλαίων σε οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη. Με το telebanking ή electronic banking οι πελάτες τραπεζών μπορούν να διαβιβάζουν μέσω η/υ εντολές χρέωσης ή πίστωσης του λογαριασμού τους, να παρακολουθούν τις κινήσεις και τα υπόλοιπα των λογαριασμών τους, να πληρώνουν λογαριασμούς πιστωτικών καρτών κ.α.

Το Διαδίκτυο αποτελεί και μέσο διεκπεραίωσης χρηματιστηριακών συναλλαγών καθώς προσφέρει δυνατότητες επένδυσης σε ξένα χρηματιστήρια και μειώνει τους κινδύνους διενέργειας προσυνεννοημένων συναλλαγών. Αλλά και σε άλλους τομείς των συναλλαγών,

¹ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη και Ιωάννης Δ. Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελ. 65

ιδίως όπου υπάρχει ανάγκη επεξεργασίας μαζικών δεδομένων, όπως είναι ο τομέας των μεταφορών, των ασφαλειών και της ναυτιλίας, το Διαδίκτυο έφερε επανάσταση.

1.2 Η έννοια του Ηλεκτρονικού Εμπορίου

Το ηλεκτρονικό εμπόριο αποτελεί έναν από τους βασικούς μοχλούς ανάπτυξης της κοινωνίας των πληροφοριών και ίσως το πιο χαρακτηριστικό δείγμα της νέας οικονομίας. Το ηλεκτρονικό εμπόριο προσφέρει πολλές ευκαιρίες τόσο για τους καταναλωτές όσο και για τις επιχειρήσεις, κυρίως τις μικρομεσαίες. Μέσω του ηλεκτρονικού εμπορίου μία επιχείρηση μπορεί να αναζητήσει προμηθευτές πρώτων υλών αλλά ταυτόχρονα και πελάτες σε ολόκληρο τον κόσμο, εξασφαλίζοντας τους φθηνότερους προμηθευτές και την προσέγγιση εκατομμυρίων καταναλωτών, καθ' όλη τη διάρκεια του εικοσιτετραώρου και τις επτά ημέρες της εβδομάδας. Ακόμα και για την πιο μικρή επιχείρηση αγορά είναι ολόκληρος ο συνδεδεμένος με το διαδίκτυο κόσμος, ενώ, από την άλλη μεριά, η συρρίκνωση του κόστους, η εντατικοποίηση του ανταγωνισμού, η εξαιρετικά απλή όσο και γρήγορη δυνατότητα συλλογής πληροφοριών αλλά και ολοκλήρωσης της συναλλαγής είναι, αναμφίβολα, μοναδικά πλεονεκτήματα για τους καταναλωτές.

Αν και δεν υπάρχει κάποιος κοινά αποδεκτός ορισμός για το ηλεκτρονικό εμπόριο, είναι σαφές ότι αποτελεί κάθε μορφή επιχειρηματικής συναλλαγής που πραγματοποιείται μέσω τηλεπικοινωνιακών δικτύων με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων, ή απλούστερα, το εμπόριο που διεξάγεται ηλεκτρονικά². Καλύπτει κατά ολόκληρο το φάσμα των ηλεκτρονικών εμπορικών συναλλαγών και βασίζεται στην ηλεκτρονική επεξεργασία και διαβίβαση εμπορικών δεδομένων και πληροφοριών για προϊόντα και υπηρεσίες στα οποία συμπεριλαμβάνεται: κείμενο, ήχος και εικόνα. Στην έννοια του ηλεκτρονικού εμπορίου εμπίπτουν πολλές και ποικίλες δραστηριότητες, όπως οι ηλεκτρονικές εμπορικές συναλλαγές σε αγαθά ή υπηρεσίες, η παράδοση ψηφιακού περιεχομένου σε απευθείας σύνδεση, οι ηλεκτρονικές μεταφορές κεφαλαίων ή μετοχών, η ενημέρωση από πηγές σε απευθείας σύνδεση, οι δημόσιες προμήθειες αλλά ακόμα και οι υπηρεσίες εξυπηρέτησης μετά την κατάρτιση της σύμβασης πώληση.

Ένας άλλος όρος ο οποίος χρησιμοποιείται συχνά είναι ο όρος ηλεκτρονικό επιχειρείν ή e-πιοχειρείν (e-business), ο οποίος περιγράφει μία ευρύτερη έννοια από το ηλεκτρονικό εμπόριο. Ο όρος αυτός περιλαμβάνει προμήθειες και εσωτερικές διεργασίες μιας εταιρίας καθώς επίσης τις συναλλαγές και τις επιχειρηματικές διαδικασίες που παρέχουν δραστηριότητες πώλησης και αγοράς μέσω του Διαδικτύου. Με άλλα λόγια είναι ο συνδυασμός των βασικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων μιας εταιρίας, των υποδομών της σε πληροφορική και των τεχνολογιών/ υπηρεσιών που υπάρχουν στο Διαδίκτυο.

1.3 Κατηγορίες Ηλεκτρονικού Εμπορίου

Το ηλεκτρονικό εμπόριο με κριτήριο τον τρόπο παράδοσης των αγαθών και των υπηρεσιών στον αγοραστή διακρίνεται σε :

Άμεσο (online) ηλεκτρονικό εμπόριο, που συνίσταται στην ηλεκτρονική παραγγελία, πληρωμή και παράδοση (τηλεματική) άυλων αγαθών, όπως π.χ. ηλεκτρονική αγοραπωλησία μετοχών, λογισμικού, ηλεκτρονικές εφημερίδες, αλλά και ηλεκτρονικές υπηρεσίες όπως π.χ. εκπαιδευτικές, on line εγκυκλοπαίδειες, υπηρεσίες παροχής νομικών ή ιατρικών συμβουλών, υπηρεσίες μικρών αγγελιών και αναζήτησης απασχόλησης, υπηρεσίες ψυχαγωγίας κ.α. Πρόκειται δηλ. για συμβάσεις που όχι μόνο καταρτίζονται αλλά και εκτελούνται σε απευθείας σύνδεση (on line)³.

Έμμεσο (offline) ηλεκτρονικό εμπόριο, που συνίσταται στην ηλεκτρονική παραγγελία υλικών αγαθών, τα οποία όμως παραδίδονται μέσω των παραδοσιακών τρόπων διανομής όπως π.χ. με το ταχυδρομείο (εδώ εντάσσονται η διαλογική αγορά, τα ηλεκτρονικά εμπορικά κέντρα κ.λπ.). Είναι φανερό ότι το έμμεσο ηλεκτρονικό εμπόριο συναρτάται και από ορισμένους

² Βλ. Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη και Ιωάννης Δ. Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελ. 75

³ Βλ. Κορνηλία Δελούκα Ιγγλέση, Νομικά θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου, 2005, σελ. 25

εξωτερικούς παράγοντες, όπως π.χ. την αποτελεσματικότητα ή/και το κόστος του χρησιμοποιημένου συστήματος μεταφοράς.

Παρά το γεγονός ότι το ηλεκτρονικό εμπόριο συνεπάγεται ευρύ φάσμα επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, θα πρέπει να διακρίνεται από τις βασικές τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες και από την απλή χρήση του Διαδικτύου καθώς και των ηλεκτρονικών βάσεων δεδομένων για την απόκτηση πληροφοριών χωρίς διενέργεια εμπορικής συναλλαγής. Πάντως η δωρεάν προσφορά υπηρεσιών όπως π.χ. το “ξεφύλλισμα” ιστοσελίδων στον Παγκόσμιο Ιστό και η αναζήτηση πληροφοριών σε μηχανές αναζήτησης εντάσσονται στις υπηρεσίες ηλεκτρονικού εμπορίου, εφόσον αποτελούν οικονομικές δραστηριότητες, όταν δηλ. αυτές χρηματοδοτούνται από τη διαφήμιση.

Το ηλεκτρονικό εμπόριο διακρίνεται σε κατηγορίες, οι οποίες διαμορφώνονται ανάλογα με το ποια είναι τα συναλλασσόμενα μέρη. Οι κατηγορίες αυτές είναι:

Επιχείρηση προς Επιχείρηση (B2B)

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει ηλεκτρονικές εμπορικές συναλλαγές μεταξύ επιχειρήσεων (συνήθως χονδρικό εμπόριο) που δραστηριοποιούνται στο χώρο του Διαδικτύου δηλαδή αφορά αγοραπωλησίες αγαθών ή υπηρεσιών μεταξύ εταιριών⁴. Η συγκεκριμένη κατηγορία έχει κατοχυρωθεί αρκετά χρόνια, κυρίως με τη χρήση της Ηλεκτρονικής Ανταλλαγής Δεδομένων (Electronic Data Interchange - EDI) σε κλειστά ή διεθνή δίκτυα.

Οι εταιρίες χρησιμοποιούν το σύστημα B2B για να βελτιώσουν τη συνεργασία τους με την απλοποίηση των διαδικασιών και του κόστους των προμηθειών, την αποτελεσματική αναπλήρωση των προϊόντων, τον καλύτερο έλεγχο των αποθεμάτων και τη γρηγορότερη αποστολή των προμηθειών. Επίσης αυξάνουν τη ταχύτητα των συναλλαγών περιορίζοντας τα ανθρωπίνα σφάλματα και μειώνουν το κόστος των συναλλαγών. Το μεγαλύτερο ποσοστό ηλεκτρονικού εμπορίου που διεξάγεται παγκοσμίως είναι B2B διότι οι εφαρμογές του περιλαμβάνουν εκατομμύρια συναλλαγών, τεράστιες επενδύσεις ενώ η ταχύτητα και η ακρίβεια αποτελούν σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

Ένα παράδειγμα αυτής της κατηγορίας είναι μια εταιρεία που χρησιμοποιεί ένα δίκτυο παραγγελίας για τους προμηθευτές της λαμβάνοντας τιμολόγια και κάνοντας πληρωμές.

Επιχείρηση προς Καταναλωτή (B2C)

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει ηλεκτρονικές εμπορικές συναλλαγές ανάμεσα σε μια επιχείρηση και ένα τελικό καταναλωτή/πελάτη. Αφορά όλες τις εφαρμογές του ηλεκτρονικού εμπορίου, που αναπτύσσονται με στόχο την πώληση προϊόντων απευθείας στους τελικούς καταναλωτές. Είναι η πιο διαδεδομένη μορφή ηλεκτρονικού εμπορίου και αναπτύχθηκε κυρίως τα τελευταία χρόνια με την ευρεία χρήση του Διαδικτύου και τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών μέσω αυτού.

Ο καταναλωτής έχει πρόσβαση σε εμπορικά καταστήματα, τα οποία διαθέτουν μια τεράστια ποικιλία προϊόντων από γλυκά και ρούχα μέχρι Η/Υ και αυτοκίνητα. Έχει τη δυνατότητα να δει, να επιλέξει να συγκρίνει και αν επιθυμεί να αγοράσει διάφορα καταναλωτικά αγαθά από το σπίτι του, εξοικονομώντας χρόνο και κόπο.

Επιχείρηση προς Δημόσια Διοίκηση (B2G)

Καλύπτει τις συναλλαγές μεταξύ επιχειρήσεων και δημόσιων φορέων με σκοπό την άντληση και παροχή πληροφοριών ή ακόμη και την προώθηση απευθείας πληρωμών προς το Δημόσιο, την περάτωση των φορολογικών ή άλλων υποχρεώσεων όπως, την υποβολή των περιοδικών δηλώσεων Φ.Π.Α., την αυτοματοποίηση της διαδικασίας των δημόσιων προμηθειών, τις δημοπρασίες, τον τελωνειακό έλεγχο για τις εισαγωγές και εξαγωγές κ.λπ. Αυτή η κατηγορία βρίσκεται σε αρχικό στάδιο αλλά αναμένεται να αναπτυχθεί τα επόμενα χρόνια καθώς οι δημόσιοι φορείς παρέχουν όλο και πιο πολλές υπηρεσίες πληροφόρησης και ενημέρωσης.

Καταναλωτή προς Δημόσια Διοίκηση (C2G)

Αυτή η μορφή ηλεκτρονικού εμπορίου περιλαμβάνει συναλλαγές μεταξύ των πολιτών με τους δημόσιους φορείς. Οι πολίτες έχουν πρόσβαση σε πληθώρα πληροφοριών όπως προκηρύξεις και νομοθετικές πράξεις, ενημερώνονται για τις υπηρεσίες που παρέχει το κράτος και διεκπεραιώνουν τις υποθέσεις τους με ηλεκτρονικό τρόπο. Μπορούν να ολοκληρώσουν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις, να εκδώσουν πιστοποιητικά, βεβαιώσεις ή άλλα έγγραφα και να

⁴ Βλ. Αριστεά Σινανιώτη – Μαρούδη και Ιωάννης Δ. Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελ. 77

υποβάλλουν ηλεκτρονικά δηλώσεις όπως του Φ.Π.Α., τις φορολογικές δηλώσεις μέσω του προγράμματος TAXIS και της αναλυτικής περιοδικής δήλωσης του Ι.Κ.Α. Η κατηγορία αυτή είναι στα πρώτα της βήματα, αλλά πρόκειται να επεκταθεί ραγδαία.

Καταναλωτή προς Καταναλωτή (C2C)

Αυτή η κατηγορία ηλεκτρονικού εμπορίου περιλαμβάνει τις συναλλαγές μεταξύ των καταναλωτών. Μερικά παραδείγματα είναι οι πωλήσεις που κάνουν τα άτομα μέσω καταχωρημένων αγγελιών, οι δικτυακοί τόποι δημοπρασιών, όπου ο καθένας μπορεί να πουλήσει οτιδήποτε. Επίσης αρκετά άτομα χρησιμοποιούν intranet και άλλα ενδοεταιρικά δίκτυα προκειμένου να διαφημίσουν προϊόντα και υπηρεσίες.

1.4 Επιχειρηματικά Μοντέλα

Υπάρχουν πολλοί τρόποι με του οποίους μία επιχείρηση μπορεί να έχει εμπορική παρουσία στο Διαδίκτυο. Συγκεκριμένα:

Ηλεκτρονικό Κατάστημα

Είναι η πιο διαδεδομένη μορφή εμπορίου στον Παγκόσμιο Ιστό. Πρόκειται για μια επιχείρηση που παρουσιάζει έναν κατάλογο εμπορευμάτων στους χρήστες του Διαδικτύου και παρέχει τις διευκολύνσεις ώστε οι πελάτες να μπορούν να αγοράσουν αυτά τα προϊόντα. Σχεδόν πάντα ένας τέτοιος ιστοχώρος περιέχει την υποδομή για παραγγελίες και πληρωμές μέσω πιστωτικών καρτών. Οι ιστοχώροι που περιγράφονται από το μοντέλο των η - καταστημάτων παρέχουν παγκόσμια παρουσία, ένα φθηνό τρόπο τοποθέτησης προϊόντων και μείωση του κόστους μάρκετινγκ και προώθησης.

Ηλεκτρονική Δημοπρασία

Αυτό το μοντέλο περιγράφει τις ιστοχώρους που μιμούνται ηλεκτρονικά τη διαδικασία προσφορών σε μια συμβατική δημοπρασία. Πρόκειται για ένα σημείο συνάντησης (forum) με το οποίο οι χρήστες του Διαδικτύου παίζουν το ρόλο είτε του ατόμου που ενδιαφέρεται να πουλήσει είτε του ατόμου που κάνει μία προσφορά. Τα εισοδήματα σε αυτό το μοντέλο ιστοχώρου προέρχονται από τη χρέωση κάθε συναλλαγής και από τη διαφήμιση⁵.

Ηλεκτρονική Προμήθεια

Προμήθεια είναι ο όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει την υποβολή προσφορών για την αγορά αγαθών ή υπηρεσιών. Μία επιχείρηση αποφασίζει ότι χρειάζεται μερικά αγαθά, π.χ. έναν αριθμό αυτοκινήτων για τους πωλητές της. Η εταιρία προκηρύσσει δημόσια διαγωνισμό και προσκαλεί τις επιχειρήσεις αυτοκινήτων να υποβάλλουν προσφορές.

Υπάρχουν διάφορα πλεονεκτήματα στις ηλεκτρονικές προμήθειες. Για τους προμηθευτές υπάρχουν συχνά ευκαιρίες, περισσότερες υποβολές προσφορών, χαμηλότερο κόστος υποβολής προσφοράς και η δυνατότητα συνεργατικής υποβολής προσφορών μαζί με άλλες επιχειρήσεις. Για την επιχείρηση που διεξάγει το διαγωνισμό υπάρχει σημαντική μείωση λειτουργικών δαπανών⁶.

Ηλεκτρονικό Εμπορικό κέντρο

Είναι μια συλλογή ηλεκτρονικών καταστημάτων που ειδικεύονται σε συγκεκριμένη υπηρεσία ή προϊόν, πχ. ένα ηλεκτρονικό εμπορικό κέντρο μπορεί να ειδικεύεται στην πώληση αγαθών σχετικών με μια δραστηριότητα ελεύθερου χρόνου όπως το ψάρεμα. Συνήθως τα ηλεκτρονικά εμπορικά κέντρα οργανώνονται από μια επιχείρηση που χρεώνει τα ηλεκτρονικά καταστήματα για τη διαχείριση της παρουσίας τους: τη συντήρηση του ιστοχώρου, φιλοξενία του η-εμπορικού κέντρου, και παροχή των υποδομών πληρωμής, συναλλαγών και μάρκετινγκ.

Ο διαχειριστής του η-εμπορικού κέντρου κερδίζει με τη χρέωση των η-καταστημάτων. Τα μεμονωμένα η-καταστήματα έχουν τα συνηθισμένα οφέλη των η-καταστημάτων, συν το γεγονός ότι είναι συγκεντρωμένα μαζί με άλλα καταστήματα που λειτουργούν στον ίδιο τομέα

⁵ Βλ. Α. Πομπόρτσος και Α. Τσούλφας, Εισαγωγή στο ηλεκτρονικό εμπόριο, 2002, σελ 23

⁶ Βλ. Ince Darrel Καταμεμημένες Εφαρμογές και Ηλεκτρονικό Εμπόριο, 2007. σελ. 12

αγοράς και έτσι προσελκύουν επιπλέον πελάτες που περιηγούνται από το ένα κατάστημα στο άλλο.

Εικονικές Κοινότητες

Μια εικονική κοινότητα είναι ένας ιστοχώρος που πουλά προϊόντα ή υπηρεσίες. Από αυτή την άποψη δεν υπάρχει καμία διαφορά από ένα η-κατάστημα. Το χαρακτηριστικό γνώρισμα που διακρίνει μια εικονική κοινότητα είναι ότι ο διαχειριστής του ιστοχώρου παρέχει την υποδομή με την οποία οι αγοραστές ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας αλληλεπιδρούν μεταξύ τους π.χ. με την επισήμανση των τρόπων που ένα προϊόν μπορεί να βελτιωθεί. Οι τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται γι'αυτήν την αλληλεπίδραση περιλαμβάνουν ταχυδρομικές λίστες, ηλεκτρονικούς πίνακες ανακοινώσεων και καταλόγους Συχνών Ερωτήσεων.

Μια επιχείρηση μπορεί να κερδίσει από τις εικονικές κοινότητες με διάφορους τρόπους. Μπορεί να χρεώσει τη συμμετοχή στην κοινότητα, από την αύξηση των πωλήσεων προς πελάτες που προσελκύονται από τη βάση γνώσεων που διατηρεί, και από τη μείωση των δαπανών υποστήριξης.

Πλατφόρμες Συνεργασίας

Οι επιχειρήσεις των οποίων η παρουσία στο Διαδίκτυο μπορεί να περιγραφεί από αυτό το επιχειρηματικό μοντέλο διατηρούν ιστοχώρους που επιτρέπουν στις επιχειρήσεις να συνεργαστούν η μια με την άλλη, συνήθως όταν οι επιχειρήσεις είναι διεσπαρμένες σε μεγάλες αποστάσεις.

Πύλες

Δίνει τη δυνατότητα στους επισκέπτες να βρουν πληροφορίες για οποιοδήποτε θέμα τους ενδιαφέρει. Ο περισσότερος κόσμος έχει συνδυάσει τη λέξη πύλη με τις μηχανές αναζήτησης (search engines). Οι μηχανές αναζήτησης είναι οριζόντιες πύλες (horizontal portals) που περιέχουν γενικές πληροφορίες για ένα πολύ μεγάλο εύρος θεμάτων. Η δεύτερη κατηγορία πυλών είναι οι κάθετες πύλες (vertical portals), οι οποίες περιέχουν πιο αναλυτικές πληροφορίες πάνω σε ένα συγκεκριμένο θέμα.

Δυναμική Τιμολόγηση

Το μοντέλο δυναμικής τιμολόγησης δίνει τη δυνατότητα στους χρήστες να βρουν τα επιθυμητά προϊόντα με βάση τη χαμηλότερη τιμή. Το μοντέλο αυτό χωρίζεται σε τρεις υποκατηγορίες:

Το μοντέλο καθορισμού τιμής από το χρήστη επιτρέπει στον πελάτη να επιλέξει από μόνος του την τιμή ενός προϊόντος. Εάν η τιμή που προτάθηκε δεν είναι συμφέρουσα για την εταιρία, θα πρέπει να γίνει μία νέα προσφορά από τον πελάτη. Το μοντέλο ζήτησης τιμών βασίζεται στην αρχή που αναφέρει ότι όσο περισσότεροι είναι οι πελάτες ενός συγκεκριμένου προϊόντος, τόσο χαμηλότερη είναι η τιμή αγοράς ανά άτομο. Η αγορά ενός προϊόντος από καταναλωτές που είναι οργανωμένοι σε ομάδες είναι πιο συμφέρουσα και η τιμή που μπορεί να επιτευχθεί είναι συνήθως χαμηλότερη από ότι εάν η αγορά γινόταν από μεμονωμένους πελάτες. Το μοντέλο σύγκρισης τιμών (Comparison Pricing Model) επιτρέπει τους πελάτες να αναζητήσουν από ένα σύνολο εμπόρων το επιθυμητό προϊόν ή την υπηρεσία στη χαμηλότερη τιμή.

1.5 Τα οφέλη του Ηλεκτρονικού Εμπορίου

Όλα τα πλεονεκτήματα του ηλεκτρονικού εμπορίου μπορούν να συνοψιστούν σε μία πρόταση: Το ηλεκτρονικό εμπόριο μπορεί να αυξήσει τις πωλήσεις και να μειώσει το κόστος. Το ηλεκτρονικό εμπόριο προσφέρει τεράστιες προκλήσεις και ευκαιρίες για οικονομική ανάπτυξη, δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης και παράλληλα μοναδικά πλεονεκτήματα για τους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις, ιδιαίτερα τις μικρομεσαίες. Επιπλέον η αύξηση και εντατικοποίηση του ανταγωνισμού, λογικά ακόλουθη της μείωσης των εμποδίων εισόδου και της δημιουργίας νέων και αποτελεσματικότερων διαύλων παράδοσης προϊόντων και υπηρεσιών, επιφέρει σημαντική μείωση του κόστους και προφανώς πίεση για βελτίωση της ποιότητας.

Είναι δεδομένο ότι η ανταγωνιστικότητα της σύγχρονης επιχείρησης στηρίζεται όλο και περισσότερο στον τρόπο με τον οποίο αφομοιώνει τις νέες τεχνολογίες, τα νέα εργασιακά

πρότυπα, τις νέες οργανωσιακές δομές καθώς και στον τρόπο που καινοτομεί. Στα πλαίσια αυτά το ηλεκτρονικό εμπόριο αποτελεί το πιο χαρακτηριστικό και το πιο ελπιδοφόρο σημάδι της νέας οικονομίας.

Έτσι η χαμηλή δαπάνη παρουσίας στο διαδίκτυο και στον Παγκόσμιο Ιστό παρέχει τη δυνατότητα αφενός μεν σε επιχειρήσεις, ανεξαρτήτου μεγέθους και οικονομικών δυνατοτήτων, να αποκτήσουν με πολύ μικρό κόστος όχι μόνο περιφερειακή αλλά και παγκόσμια παρουσία, καθ' όλη τη διάρκεια του εικοσιτετραώρου και όλες τις ημέρες της εβδομάδος, αντίστοιχα δε στους καταναλωτές να επωφελούνται από την ευρύτατη επιλογή προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών σε πολύ χαμηλότερες από το παραδοσιακό εμπόριο τιμές, με ευελιξία στους τρόπους πληρωμής και μεγάλη ταχύτητα στις συναλλαγές τους, ακόμα και στις διασυνοριακές. Άλλωστε, η πραγματοποίηση των συναλλαγών από την αναπαυτική πολυθρόνα του σπιτιού συγκαταλέγεται μεταξύ των σημαντικότερων αρετών του είδους αυτού του εμπορίου.

Το ηλεκτρονικό εμπόριο παρέχει τεράστιες δυνατότητες μείωσης των λειτουργικών εξόδων της επιχείρησης καθώς το κόστος εισόδου στην αγορά είναι ασύγκριτα χαμηλότερο από εκείνο του παραδοσιακού εμπορίου. Επιπλέον εξαιρείται το κόστος των ενδιάμεσων καθώς η προώθηση των προϊόντων πραγματοποιείται από τον παραγωγό τους και μειώνονται τα απαιτούμενα αποθέματα με δυνατότητα <<just in time>> παραγωγής αλλά και παράδοσης. Περαιτέρω οι εφαρμογές του ηλεκτρονικού εμπορίου ενισχύουν την προσφορά καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών, παράλληλα δε προσφέρουν τη δυνατότητα παρακολούθησης εκ μέρους των αγοραστών βήμα προς βήμα της παραγγελίας τους. Οι επιχειρήσεις ανταποκρίνονται πιο γρήγορα και πιο ευέλικτα στις παραγγελίες αλλά και η εξυπηρέτηση μετά την πώληση εμφανίζεται βελτιωμένη στο βαθμό που προσφέρεται και αυτή σε απ'ευθείας σύνδεση.

Ακόμα το ηλεκτρονικό περιβάλλον αποτελεί μια επανάσταση στον τρόπο προσέγγισης του πελάτη από τον προμηθευτή ενόσω οι παραδοσιακές τεχνικές των μαζικών πωλήσεων και της μαζικής διανομής καταργούνται και δημιουργείται στη θέση τους μια εικονική σχέση ενός προς ένα (one to one). Οι προσφερόμενες υπηρεσίες είναι εν προκειμένω προσωποποιημένες (personalized marketing), η δε διαφήμιση του ηλεκτρονικού καταστήματος δίνει την εντύπωση στον πελάτη ότι ολόκληρη η επιχείρηση είναι προσανατολισμένη αποκλειστικά στις προσωπικές του ανάγκες και προτιμήσεις με πολύ μεγαλύτερη ανταπόκριση σε σχέση με τις παραδοσιακές διαφημιστικές πρακτικές. Αλλά και το κόστος των διαφημιστικών δαπανών είναι χαμηλότερο συγκρινόμενο με εκείνο του παραδοσιακού εμπορίου⁷.

Το διαδίκτυο δεν αποτελεί μόνο ένα πολλά υποσχόμενο μέσο πραγματοποίησης συναλλαγών αλλά παράλληλα και ένα σημαντικό μέσο (δίαυλο) για την προώθηση των προϊόντων και των υπηρεσιών. Πράγματι το διαδίκτυο προσφέρει πρωτοφανείς δυνατότητες για εμπορικές επικοινωνίες όχι μόνο σε ένταση αλλά και σε ένα φάσμα αλληλεπιδράσεων καθώς η ίδια η φύση του διαδικτύου επιτρέπει την άμεση και αμφίδρομη επικοινωνία μεταξύ πελάτη και καταστήματος και περαιτέρω την άμεση προσαρμογή προς τις ιδιαίτερες επιθυμίες και προτιμήσεις του συγκεκριμένου πελάτη. Άλλωστε οι διαφημίσεις στο Ιντερνετ έχουν τη δυνατότητα να εμπεριέχουν πολύ περισσότερες πληροφορίες σε σχέση με οποιοδήποτε άλλο διαφημιστικό μέσο ιδίως στο βαθμό που ο χρήστης μπορεί να "μεταφέρεται" με ένα απλό "κλικάρισμα" από τη μια ιστοσελίδα στην άλλη. Ακόμα πολύ σημαντικό είναι το γεγονός ότι οι διαφημίσεις στο διαδίκτυο δεν διαρκούν μόνο λίγα δευτερόλεπτα όπως π.χ. οι ραδιοηλεκτρονικές αλλά όση ώρα έχει τη διάθεση ο χρήστης να παραμένει συνδεδεμένος, ενώ παρέχεται επιπλέον η δυνατότητα εμπλουτισμού του διαφημιστικού μηνύματος με βίντεο, ώστε να παρέχονται ακόμα περισσότερες πληροφορίες για το πωλούμενο προϊόν.

Με βάση τα παραπάνω εύκολα μπορεί να δικαιολογήσει κανείς την τεράστια αύξηση της διαφημιστικής δαπάνης των πάσης φύσεως επιχειρήσεων στο διαδικτυακό χώρο που εμφανίζεται κατά τα τελευταία χρόνια. Η εν λόγω δαπάνη ξεκίνησε από 50 εκατομμύρια δολάρια το 1995, ανήλθε σε 2,8 δισεκατομμύρια δολάρια το 1999 και σε 1,6 δισεκατομμύρια δολάρια το 2000, ενώ αναμένεται να φτάσει τα 15 δισεκατομμύρια δολάρια το 2004.

Συμπερασματικά, όλοι οι προαναφερθέντες παράγοντες θα πρέπει να μεταφράζονται σε δημιουργία καινοτόμων επιχειρήσεων, σε φθηνότερα προϊόντα και τέλος στην εντατικοποίηση του υγιούς ανταγωνισμού. Αυτό με τη σειρά του συμβάλλει αποφασιστικά στην

⁷ Α. Πομπόρτης και Α. Τσούφλας, Εισαγωγή στο ηλεκτρονικό εμπόριο, 2002, σελ 17

ανταγωνιστικότητα της εθνικής οικονομίας σε διεθνές επίπεδο. Για την Ελλάδα η οποία είναι γεωγραφικά έκκεντρη σε σχέση με τον κορμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην οποία κυριαρχεί το μικρομεσαίο μέγεθος των επιχειρήσεων, τα πλεονεκτήματα του ηλεκτρονικού εμπορίου αποκτούν ένα ακόμα μεγαλύτερο ειδικό βάρος.

Ωστόσο στην ενίσχυση του ηλεκτρονικού εμπορίου στη χώρα μας μπορεί να συμβάλει ποικιλοτρόπως και η διάταξη 5Α παρ. 2Σ, με την οποία ο αναθεωρητικός νομοθέτης του 2001 ανύψωσε το δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας σε συνταγματικά προστατευόμενο ατομικό δικαίωμα.

Συγκεκριμένα η εν λόγω διάταξη ορίζει: <<Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσής τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, τηρουμένων πάντοτε των εγγυήσεων του άρθρου 9Α και 19>>.

1.6 Τα Μειονεκτήματα του Ηλεκτρονικού Εμπορίου

Βασικό μειονέκτημα του ηλεκτρονικού εμπορίου αποτελεί το γεγονός ότι οι καταναλωτές ακόμα δεν εμπιστεύονται για τις συναλλαγές τους το Διαδίκτυο και κυρίως διστάζουν να αποστείλουν τον αριθμό της πιστωτικής τους κάρτας μέσω του Διαδικτύου. Αν και τα περισσότερα ζητήματα ασφάλειας έχουν λυθεί μέσω της κρυπτογράφησης και της πιστοποίησης, δεν έχει ακόμα δημιουργηθεί το κλίμα που θα πείθει τους καταναλωτές ότι οι συναλλαγές τους είναι απολύτως ασφαλείς. Βέβαια το πρόβλημα παραμένει περισσότερο στο μυαλό και τη νοοτροπία των ανθρώπων και αυτό γιατί ο αριθμός της πιστωτικής τους κάρτας κινδυνεύει πολύ περισσότερο όταν δίνεται στο προσωπικό ενός εστιατορίου απ' ό,τι όταν δίνεται σε ένα ηλεκτρονικό κατάστημα για την αγορά ενός προϊόντος. Μερικά είδη επιχειρήσεων όπως για παράδειγμα εταιρίες με είδη ρουχισμού, ευαίσθητων τροφίμων, κοσμημάτων είναι σχεδόν αδύνατον προς το παρόν τουλάχιστο, να ελεγχθούν επαρκώς για την ποιότητα που προσφέρουν, από μια απομακρυσμένη τοποθεσία αν και υπάρχουν εξαιρέσεις. Τα πιο συνηθισμένα προϊόντα που διακινούνται μέσω του Διαδικτύου είναι μικρά και ελαφριά αντικείμενα, τα οποία είναι ανθεκτικά κατά τη διαδικασία μεταφορά στους, όπως είναι τα βιβλία, τα μουσικά CDs, τα DVDs, οι υπολογιστές, το λογισμικό κ.α. Είναι ελάχιστα τα ηλεκτρονικά καταστήματα που πουλούν μεγάλα σε όγκο και βαριά προϊόντα, που η μεταφορά τους κοστίζει πολύ. Γενικά οτιδήποτε απαιτεί τη δική μας φυσική παρουσία για την αγορά του είναι αρκετά δύσκολο, προς το παρόν τουλάχιστον, να πουληθεί μέσω του Διαδικτύου.

Ωστόσο σήμερα τα περισσότερα μειονεκτήματα του ηλεκτρονικού εμπορίου, προκύπτουν από τις συνεχώς αναπτυσσόμενες τεχνολογίες που εμφανίζονται. Το κόστος για τη δημιουργία ενός απλού ηλεκτρονικού καταστήματος μπορεί να μεταβληθεί δραματικά, καθώς προστίθενται καθημερινά νέες τεχνολογίες που βοηθούν στην υλοποίησή του. Ακόμη και η πολύ γνωστή εταιρία Amazon (<http://www.amazon.com>) λειτουργεί σήμερα παρουσιάζοντας ζημιές προσδοκώντας όμως σε μελλοντικά κέρδη. Επίσης κάθε επιχείρηση θα πρέπει να επενδύει ένα αρκετά μεγάλο χρηματικό ποσό κάθε χρόνο για τη συντήρηση και βελτιστοποίηση του ηλεκτρονικού της καταστήματος⁸. Ένα άλλο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι εταιρίες που θέλουν να εισέλθουν στο χώρο του e-commerce είναι η δυσκολία ενσωμάτωσης των ήδη υπάρχοντων βάσεων δεδομένων που χρησιμοποιούν για τις παραδοσιακές εμπορικές τους συναλλαγές, με λογισμικό που θα επιτρέψει την ενοποίησή με το ηλεκτρονικό τους κατάστημα. Τέλος η ανάγκη για την ύπαρξη του απαραίτητου διανοητικού κεφαλαίου είναι και εδώ προφανής.

⁸ Α. Πομπόρτσας και Α. Τσούλφας, Εισαγωγή στο ηλεκτρονικό εμπόριο, 2002, σελ 19

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Νομοθεσία

2.1 Γενικά

Η εξάπλωση του ηλεκτρονικού εμπορίου και των ηλεκτρονικών συναλλαγών είναι ανάμεσα στις βασικές προτεραιότητες της Ευρωπαϊκή Ένωσης τα τελευταία χρόνια, καθώς ενισχύουν την οικονομική ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής οικονομίας, προσφέρουν πολλά οφέλη στους καταναλωτές, δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας, ενθαρρύνουν τις καινοτόμες επενδύσεις και τα νέα επιχειρηματικά μοντέλα. Η υποστήριξη της κοινωνίας της πληροφορίας⁹ και ιδιαίτερος του ηλεκτρονικού εμπορίου αποτελεί ένα από τα πιο εξελισσόμενα θέματα στον κοινοτικό χώρο.

Τα νομικά προβλήματα που προκύπτουν από την πραγματοποίηση συναλλαγών μέσω του διαδικτύου, δεδομένου και του γεγονότος ότι πρόκειται κατά κανόνα για διασυνοριακές συναλλαγές, είναι πολλά, καθώς το δίκαιο δεν μπορεί να συμβαδίσει με τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας. Τα προβλήματα ενισχύονται από το γεγονός ότι λόγω της φύσης του διαδικτύου, εμπλέκονται περισσότερες εθνικές έννομες τάξεις και σχεδόν όλοι οι κλάδοι του δικαίου.

Συγκεκριμένα, στον τομέα του δικαίου των συμβάσεων¹⁰, τίθεται το ζήτημα σχετικά με την εγκυρότητα της κατάρτισης της ηλεκτρονικής σύμβασης, την ευθύνη σε περίπτωση που το δίκτυο παρουσιάσει τεχνικά προβλήματα, το χρόνο και τη διαδικασία με την οποία αυτή καταρτίζεται, αν η σύμβαση μπορεί να καταρτιστεί με το πάτημα ενός πλήκτρου ή με μια πιο σύνθετη διαδικασία, όπως η λήψη αποδεικτικού παραλαβής της αποδοχής της πρότασης για σύναψη σύμβασης. Το δίκαιο που εφαρμόζεται στις ηλεκτρονικές συμβάσεις, είναι θεμελιώδες, καθώς πρόκειται για συμβάσεις που συνδέονται με περισσότερες έννομες τάξεις, όπως και το ζήτημα της διεθνούς δικαιοδοσίας¹¹.

Ένα άλλο ζήτημα που ανακύπτει είναι η απόδειξη και εξασφάλιση της γνησιότητας των ηλεκτρονικών εγγράφων, τα οποία δεν έχουν μόνιμη ενσωμάτωση και επιδέχονται αλλοιώσεις σε ένα ανοικτό δίκτυο, όπως είναι το Διαδίκτυο.

Στη σύναψη συμβάσεων μέσω του Διαδικτύου ο καταναλωτής αποτελεί το πιο ασθενές μέρος και έχει ελλιπή πληροφόρηση σχετικά με τον τρόπο κατάρτισης μιας σύμβασης και τις υποχρεώσεις που πρέπει να αναλάβει. Έτσι για την προστασία των καταναλωτών, τίθενται ζητήματα, όπως ποιο θα είναι το δίκαιο που θα εφαρμόζεται και ποιοι προστατευτικοί κανόνες θα ισχύουν για τις συναλλαγές του τύπου B2C.

Άλλα θέματα που προκύπτουν αφορούν τη φορολογία στις ηλεκτρονικές συναλλαγές, τις πληρωμές με ηλεκτρονικό χρήμα, τον έλεγχο της διαφήμισης, την προστασία των προσωπικών δεδομένων των συναλλασσομένων, καθώς και ζητήματα δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η αναγκαιότητα νομοθετικής παρέμβασης για τη ρύθμιση των νομικών προβλημάτων που ανακύπτουν στο πλαίσιο των συναλλαγών του ηλεκτρονικού εμπορίου έχει αναγνωρισθεί από τους εθνικούς νομοθέτες, αλλά και από διεθνείς οργανισμούς, όπως είναι η Επιτροπή για το Διεθνές Εμπορικό Δίκαιο των Ηνωμένων Εθνών (UNCITRAL), η οποία υιοθέτησε το 1996 τον Πρότυπο Νόμο για το ηλεκτρονικό εμπόριο, η Επιτροπή UN/ECE CEFAC, η οποία υιοθέτησε στις 3.3.1999 τη Συμφωνία Ηλεκτρονικού Εμπορίου (Electronic Commerce Agreement), καθώς και η ΕΕ.

Η Επιτροπή με ανακοίνωση της το 1997, έθεσε ως στόχο τη δημιουργία ενός ενιαίου κανονιστικού πλαισίου για το ηλεκτρονικό εμπόριο έως το έτος 2000. Στις 18-11-1998 υπέβαλλε πρόταση οδηγίας σχετικά με ορισμένες νομικές πτυχές του ηλεκτρονικού εμπορίου. Η αρχική αυτή πρόταση τροποποιήθηκε από νεότερη το 1999, αφού λήφθηκαν υπόψη οι προτεινόμενες

⁹ Η πολιτική υποστήριξης της κοινωνίας της πληροφορίας από την ΕΕ ξεκίνησε από την έκθεση Bangemann της 26/5/1994 με τον τίτλο: <<Η Ευρώπη και η κοινωνία της πληροφορίας>>. Από τότε η Επιτροπή έχει δημοσιεύσει μια πληθώρα Πράσινων Βιβλίων με τα οποία σκοπεύει η ενίσχυση της κοινωνίας της πληροφορίας και η ανάπτυξη όλων των απορρεόντων από αυτή κοινωνικοοικονομικών τομέων.

¹⁰ Βλ. Ιωάννης Δ. Ιγγλεζάκης, Το νομικό πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2003, σελ. 30

¹¹ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη και Ιωάννης Δ. Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελ. 95

αλλαγές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (ΕΚ), η οποία προωθήθηκε προς το ΕΚ για δεύτερη ανάγνωση. Στις 4.5.2000 η οδηγία ψηφίσθηκε ομόφωνα από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τέθηκε σε ισχύ στις 12.7.2000.

Το Νομικό και Κανονιστικό Πλαίσιο για το ηλεκτρονικό εμπόριο περιλαμβάνει τα Νομικά Ζητήματα που αφορούν την Φορολογία-Πληρωτές, την Προστασία Καταναλωτή, τα Πνευματικά Δικαιώματα και την Ιδιωτική Ζωή.

2.2 Νομικά ζητήματα Ηλεκτρονικού Εμπορίου

Η ευρέως διαδεδομένη χρήση του διαδικτύου οδήγησε στην ραγδαία ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου και στην αύξηση των ηλεκτρονικών εμπορικών συναλλαγών. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα διεθνείς οργανισμοί, η Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αλλά και κυβερνήσεις διαφόρων χωρών, να ορίσουν το νομικό πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου. Τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Ε.Ε. έχει προχωρήσει σημαντικά η επεξεργασία νέων διατάξεων, αλλά οπωσδήποτε η διαδικασία είναι αργή. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 7 Ιανουαρίου 1999 υπέβαλε πρόταση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για την έκδοση Οδηγίας, η οποία κατέληξε στην Οδηγία 2000/31/ΕΚ για το ηλεκτρονικό εμπόριο.

Η εξέλιξη του εμπορίου μέσω του διαδικτύου, έθεσε νομικά ζητήματα που απασχόλησαν όχι μόνο την Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και τα κράτη μέλη της. Η Ευρωπαϊκή Ένωση συντάξε ένα συνολο Οδηγιών που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με το ηλεκτρονικό εμπόριο. Τα συστήματα ηλεκτρονικού εμπορίου πρέπει να εναρμονίζονται με τη νομοθεσία των χωρών στις οποίες λειτουργούν. Η έλλειψη ξεκάθαρων νομοθετικών ρυθμίσεων ήταν το σημαντικότερο νομοθετικό πρόβλημα που αντιμετώπισαν οι περισσότερες εφαρμογές ηλεκτρονικού εμπορίου. Η απότομη τεχνολογική ανάπτυξη και εξάπλωση του ηλεκτρονικού εμπορίου βρήκαν απροετοίμαστη τη νομοθεσία παγκοσμίως, η οποία αποδείχθηκε ελλιπής και αδύναμη να προσαρμοστεί τόσο γρήγορα στα νέα δεδομένα.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να συντονίσει τα εθνικά κανονιστικά μέτρα, προκειμένου να θεσπιστεί ένα κατάλληλο ευρωπαϊκό κανονιστικό πλαίσιο και να αποφευχθεί η κατάρτιση της εσωτερικής αγοράς. Το νομικό πλαίσιο πρέπει να διέπεται από σαφήνεια, απλότητα, να είναι συμβατό με τους κανόνες που ισχύουν σε διεθνές επίπεδο και να επιτρέπει την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου. Κυριότερος στόχος του νέου θεσμικού πλαισίου πρέπει να είναι η διαμόρφωση ενός νέου παγκόσμιου περιβάλλοντος προστασίας¹² για τον καταναλωτή στις ηλεκτρονικές του συναλλαγές. Το περιβάλλον αυτό πρέπει να περιλαμβάνει: α) επαρκή πληροφόρηση, β) δυνατότητα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, γ) εχεμύθεια, δ) ασφάλεια στις συναλλαγές. Μ' αυτόν τον τρόπο θα ενισχυθεί και η θέση του ηλεκτρονικού εμπορίου. Επομένως το διαδικτυακό περιβάλλον πρέπει να είναι λειτουργικά ισοδύναμο με το off line - παραδοσιακό περιβάλλον προστασίας του καταναλωτή.

Κάθε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να ενσωματώσει στον τοπικό του νόμο τις νομοθετικές ρυθμίσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ελλάδα έχει ενσωματώσει στο εθνικό της δίκαιο αρκετές από τις Οδηγίες, όπως η Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο στο Προεδρικό Διάταγμα 131/2003 και η Οδηγία σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές υπογραφές στο Προεδρικό Διάταγμα 150/2001. Η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ)¹³, που καθορίστηκε στα πλαίσια της εγκαθίδρυσης του εθνικού μας κανονιστικού πλαισίου, είναι αρμόδια για την εποπτεία των Παρόχων Υπηρεσιών Πιστοποίησης ηλεκτρονικής υπογραφής (ΠΥΠ), που είναι εγκατεστημένοι στην Ελλάδα, καθώς και για τη λειτουργία μηχανισμών εθελοντικής διαπίστευσης των ΠΥΠ και διαπίστωσης της συμμόρφωσης των προϊόντων ηλεκτρονικής υπογραφής. Η Αρχή Διασφάλισης Απορρήτου Επικοινωνιών (ΑΔΑΕ) αποτελεί έναν ανεξάρτητο διοικητικό φορέα, που ευθύνεται για την προστασία του απορρήτου των επικοινωνιών. Για το σκοπό αυτό η ΑΔΑΕ έχει εκδώσει κάποιους κανονισμούς για τη διασφάλιση του απορρήτου των επικοινωνιών, τους οποίους πρέπει να τηρεί κάθε οργανισμός που είναι εγκατεστημένος στην Ελλάδα και έχει ως γενικό αντικείμενο την

¹² Βλ. Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Δίκαιο και Internet Νομικά ζητήματα του διαδικτύου, 2003, σελ. 168

¹³ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη και Ιωάννης Δ. Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελ. 106

επικοινωνία, επομένως θα πρέπει να τηρούνται και από όλους τους οργανισμούς ηλεκτρονικού εμπορίου. Επίσης, ευθύνη της ΑΔΑΕ είναι και ο έλεγχος τήρησης των κανονισμών, που εκδίδει, από τους εν λόγω οργανισμούς.

2.3 Κοινοτικό Δίκαιο

Οι προσπάθειες να δημιουργηθεί ένα ενιαίο ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές και να αντιμετωπιστούν κάποια από τα παραπάνω προβλήματα, άρχισαν το 1997 με τη δημοσίευση της Κοινοποίησης της Επιτροπής της ΕΕ σχετικά με τις κοινοτικές πρωτοβουλίες όσον αφορά στο ηλεκτρονικό εμπόριο. Ακολούθησαν προσπάθειες για τη σύνταξη οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο και αφού συντάχθηκαν δύο προτάσεις το 1998 και 1999, το έτος 2000 ψηφίστηκε η οδηγία 2000/31/ΕΚ «για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά», γνωστή ως «οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο». Ο τίτλος αυτός δόθηκε μετά από την τροποποίηση των δύο προτάσεων που είχαν προηγηθεί, καθώς σε εκείνες ο τίτλος ήταν Οδηγία «για ορισμένες νομικές πτυχές του ηλεκτρονικού εμπορίου στην εσωτερική αγορά».

Η Οδηγία για το Ηλεκτρονικό Εμπόριο θέτει τα θεμέλια για την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου. Με αυτή την οδηγία καθιερώθηκε η αρχή της ελευθερίας σύναψης ηλεκτρονικών συμβάσεων, η αρχή της χώρας προέλευσης, που σημαίνει ότι το Δίκαιο που διέπει τις συναλλαγές με ηλεκτρονικά μέσα είναι το Δίκαιο της χώρας μόνιμης εγκατάστασης του φορέα παροχής υπηρεσιών, και ο εξωδικαστικός διακανονισμός των διαφορών που θα προκύψουν.

Τα όργανα της ΕΕ επιδιώκοντας να αντιμετωπίσουν σταδιακά τα βασικά προβλήματα, που δημιουργούνται στα κράτη μέλη¹⁴ κατά την πραγματοποίηση ηλεκτρονικών συναλλαγών και να εξασφαλίσουν την εμπιστοσύνη των πολιτών της Ένωσης στις διασυνοριακές συναλλαγές μέσω του διαδικτύου, εκτός από την οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο συνέταξαν μια σειρά από Οδηγίες, συστάσεις και κανονισμούς. Αυτά τα κείμενα συστάθηκαν είτε για να ρυθμίσουν ηλεκτρονικές μορφές εμπορίου είτε είναι σχετικά χωρίς βέβαια να αναφέρονται ρητά στο ηλεκτρονικό εμπόριο. Μεταξύ άλλων έχουν συντάξει την οδηγία σχετικά με ένα κοινό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές υπογραφές (1999/93/ΕΚ)¹⁵, την οδηγία για τις πωλήσεις από απόσταση χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (2002/65/ΕΚ), την οδηγία για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες (2002/58/ΕΚ) και τον Κανονισμό ΕΕ 44/2001 για την αντικατάσταση της Σύμβασης των Βρυξελλών, όσον αφορά στην αναγνώριση και στην εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Στον εν λόγω Κανονισμό υπάρχει ειδική ρύθμιση για τη διεθνή δικαιοδοσία σε καταναλωτικές διαφορές, που δημιουργούνται από συναλλαγές μέσω του διαδικτύου. Ιδιαίτερη σημασία έχει επίσης η Σύσταση 97/489/ΕΚ σχετικά με τις συναλλαγές, που γίνονται με μέσα ηλεκτρονικής πληρωμής και ιδίως όσον αφορά στις σχέσεις μεταξύ του εκδότη και του κατόχου. Κάθε χώρα μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει προσαρμόσει το νομικό αυτό πλαίσιο στο δικό της εσωτερικό δίκαιο, δημιουργώντας τους δικούς της Κανόνες.

Η Ευρωπαϊκή Νομοθεσία σχετικά με το ηλεκτρονικό εμπόριο έχει ως εξής:

Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας

Οδηγία 2004/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την επιβολή του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας.

Οδηγία 2001/29/ΕΚ της 22ας Μαΐου 2001 για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας.

Οδηγία 96/9/ΕΚ της 11ης Μαρτίου 1996 σχετικά με τη νομική προστασία των βάσεων δεδομένων.

Οδηγία 92/100/ΕΚ σχετικά με το δικαίωμα εκμίσθωσης το δικαίωμα δανεισμού και ορισμένα δικαιώματα συγγενικά προς την πνευματική ιδιοκτησία στον τομέα των προϊόντων της διανοίας.

¹⁴ Βλ. Ελίζα Δ. Αλεξανδρίδου, Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2004, σελ. 13

¹⁵ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη και Ιωάννης Δ. Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελ. 100

Ηλεκτρονικό Εμπόριο

Οδηγία 2000/31/EC του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 8ης Ιουνίου 2000 για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά.

Προστασία Δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

Οδηγία 95/46/EC του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1995 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών¹⁶. Κανονισμός (EC) 45/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 2000 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα όργανα και τους οργανισμούς της κοινότητας και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών.

Προστασία Δεδομένων στον Τηλεπικοινωνιακό Τομέα

Οδηγία 97/66/EC του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Δεκεμβρίου 1997 περί επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον τηλεπικοινωνιακό τομέα.

Οδηγία 2002/58/EC του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12ης Ιουλίου 2002 σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τηλεπικοινωνιακό τομέα.

Προστασία των Ηλεκτρονικών Συνδρομητικών Υπηρεσιών

Οδηγία 98/84/EC του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη νομική προστασία των υπηρεσιών που βασίζονται ή συνίστανται στην παροχή πρόσβασης υπό όρους (συνδρομητικές υπηρεσίες).

Ηλεκτρονικές Υπογραφές

Οδηγία 1999/93/EC του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 1999 σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές υπογραφές.

Εξ αποστάσεως Πωλήσεις

Οδηγία 97/7/EC του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ης Μαΐου 1997 για την προστασία των καταναλωτών κατά τις εξ αποστάσεως συμβάσεις.

Παραπλάνηση και Συγκριτική Διαφήμιση

Οδηγία 97/55/EC του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 6ης Οκτωβρίου 1997, για την τροποποίηση της Οδηγίας 84/450/EEC, σχετικά με την παραπλανητική διαφήμιση προκειμένου να συμπεριληφθεί η συγκριτική διαφήμιση.

Στη σύνοδο κορυφής της Λισσαβόνας το Μάρτιο του 2000, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων συμφώνησαν ότι η ευρωπαϊκή οικονομία πρέπει να περάσει δυναμικά στην ψηφιακή εποχή. Έτσι, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, προκειμένου να καταστεί η ευρωπαϊκή οικονομία η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη (κοινωνία της γνώσης) του κόσμου, δημιούργησε το πρόγραμμα «eEurope 2000». Βασικός στόχος της eΕυρώπης είναι να δημιουργήσει μια ψηφιακά εγγράμματη Ευρώπη, να φέρει κάθε πολίτη, σπίτι, σχολείο και κάθε επιχείρηση κοντά στο Διαδίκτυο. Στο πρόγραμμα αυτό, που σηματοδοτεί την απαρχή μιας πολιτικής πλήρους υποστήριξης της ΕΕ προς την κοινωνία της πληροφορίας, το ηλεκτρονικό εμπόριο εντάσσεται μεταξύ των παραμέτρων που θα μπορούσαν να παράγουν σημαντική προστιθέμενη αξία στην ευρωπαϊκή οικονομία. Μια από τις σημαντικότερες προτεραιότητες του προγράμματος είναι η βελτίωση της ασφάλειας των ηλεκτρονικών συναλλαγών, προκειμένου να αναπτυχθεί η εμπιστοσύνη των χρηστών στο διαδίκτυο και να αυξηθούν οι ηλεκτρονικές συναλλαγές. Παράλληλα, το πρόγραμμα eEurope¹⁷ προσπαθεί να συμβάλει στην ενίσχυση του νομοθετικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

¹⁶ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη και Ιωάννης Δ. Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελ. 370

¹⁷ Βλ. Κορνηλία Δελούκα Ιγγλέση, Νομικά θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου, 2005, σελ 83

2.4 Εθνικό Δίκαιο

Στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό διαπιστώνεται η ύπαρξη θεσμικής ανεπάρκειας. Ο παγκοσμιοποιημένος χαρακτήρας του Διαδικτύου και οι αγκυλώσεις των εθνικών νομοθεσιών δεν αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τα προβλήματα που προκύπτουν από το διαδικτυακό ηλεκτρονικό εμπόριο. Επομένως, Το νομοθετικό πλαίσιο, που θα θέτει κανόνες λειτουργίας και δεοντολογίας στο Διαδίκτυο, αποτελεί μείζον θέμα. Η Ελληνική νομοθεσία θα επηρεαστεί από τις διεθνείς εξελίξεις. Δύο κοινοτικές οδηγίες κι ένα προεδρικό διάταγμα, θα δώσουν λύσεις σε ζητήματα που σχετίζονται με το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει το ηλεκτρονικό εμπόριο και τις ηλεκτρονικές συναλλαγές.

Η μια πρόταση (COM 1998, 586 Final), αφορά το ηλεκτρονικό εμπόριο και η άλλη (COM 1998, 297 Final), αφορά τις ψηφιακές υπογραφές, η υπογραφή, ενός συμβολαίου ή μιας συναλλαγής που αποστέλλεται μέσω Διαδικτύου έχει την ίδια εγκυρότητα με την υπογραφή στο χαρτί. Αυτές οι δύο προτάσεις είναι κανονιστικού χαρακτήρα κι εξασφαλίζουν από νομικής απόψεως τις συναλλαγές των Ελλήνων επιχειρηματιών.

Το 1998 ψηφίστηκε ο νόμος του υπουργείου Εσωτερικών, που δίνει λύσεις σε θέματα που αφορούν τη δυνατότητα του πολίτη να επικοινωνήσει ηλεκτρονικά με διάφορες υπηρεσίες και στις υπηρεσίες να επικοινωνήσουν μεταξύ τους. Ο συγκεκριμένος νόμος δεν αφορά τον ιδιωτικό τομέα. Η Εθνική Επιτροπή Ηλεκτρονικού Εμπορίου, ετοιμάζει μια συνολική ρύθμιση αυτών των θεμάτων, προκειμένου να προσαρμόσει την ελληνική νομοθεσία στην ευρωπαϊκή και να δώσει το ανάλογο κανονιστικό πλαίσιο για την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου.

Η πληρωμή του ΦΠΑ αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά ζητήματα που αντιμετωπίζει το ηλεκτρονικό εμπόριο. Σύμφωνα με μια έρευνα που διεξήχθη στην Αγγλία, η χώρα αναμένεται να χάσει μέχρι και το 20% των εσόδων από τον ΦΠΑ. Τόσο στην Ευρώπη όσο και στον υπόλοιπο κόσμο παρατηρείται μεγάλη διαρροή ΦΠΑ. Έτσι η Επιτροπή, προσπαθεί να δώσει λύση στο πρόβλημα και εκδίδει κάποιες οδηγίες που αποστέλλονται σε όλα τα κράτη μέλη της. Οι συγκεκριμένες οδηγίες αναφέρονται στις υπηρεσίες του τομέα της πληροφορικής και στις δραστηριότητες από επιχείρηση σε επιχείρηση, από επιχείρηση στους καταναλωτές, ακόμα και στις υπηρεσίες που παρέχονται χωρίς οικονομική επιβάρυνση όπως εφημερίδες, διαφήμιση χρηματοοικονομικές και ψυχαγωγικές υπηρεσίες.

Επίσης ως έδρα μια επιχείρησης θεωρείται το μέρος στο οποίο ο παροχέας εκτελεί οικονομική συναλλαγή ανεξάρτητα της θέσης των web sites, των servers ή μέρους όπου αυτός διαθέτει διεύθυνση ταχυδρομείου, ώστε να μην αποφεύγει τους εποπτικούς ελέγχους του κράτους μέλους όπου εδρεύει. Επιπλέον είναι απαραίτητο το on line κλείσιμο συμβολαίων να μην υπάγεται σε περιορισμούς π.χ. τα συμβόλαια να γίνονται στο χαρτί. Οι εμπορικές επικοινωνίες που διεξάγονται ηλεκτρονικά πρέπει να είναι αναγνωρίσιμες, ώστε να προστατεύονται τα στοιχεία των καταναλωτών από υποκλοπές στις on line συναλλαγές. Τα κράτη μέλη πρέπει να αποζημιώνουν νομικά τους καταναλωτές και να τιμωρούν τους παραβάτες των κανονισμών. Σε περίπτωση που τεθεί θέμα προστασίας του δημοσίου συμφέροντος τα κράτη μέλη θα έχουν τη δυνατότητα να επιβάλλουν περιορισμούς στις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας.

Η Ελλάδα και τα υπόλοιπα κράτη της Ε.Ε. επιδιώκουν την εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας προς την ευρωπαϊκή. Η Ελληνική Νομοθεσία για το ηλεκτρονικό εμπόριο έχει ως εξής:

Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας

Νόμος 2121/1993 για την πνευματική ιδιοκτησία, τα συγγενικά δικαιώματα και τα πολιτιστικά θέματα.

Ηλεκτρονικό Εμπόριο

Προεδρικό Διάταγμα 131/2003, το οποίο αποτελεί προσαρμογή στην Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο (2000/31/EC).

Προστασία Δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

Νόμος 2472/1997 για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ο οποίος ενσωματώνει στο ελληνικό δίκαιο την ευρωπαϊκή οδηγία 95/46/EK.

Νόμος 2225/1994 για την προστασία του απορρήτου των επικοινωνιών, ο οποίος όμως καθορίζει και τις περιπτώσεις άρσης του απορρήτου αυτού.

Προστασία Δεδομένων στον Τηλεπικοινωνιακό Τομέα

Νόμος 2774/1999 για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τηλεπικοινωνιακό τομέα. Ο Νόμος αυτός αποτελεί προσαρμογή στην Οδηγία 97/66/EC.

Προστασία των Ηλεκτρονικών Συνδρομητικών Υπηρεσιών

Προεδρικό Διάταγμα 343/2002 για τη νομική προστασία των υπηρεσιών που βασίζονται ή συνίστανται στην παροχή πρόσβασης υπό όρους (συνδρομητικές υπηρεσίες). Το Διάταγμα αυτό αποτελεί προσαρμογή στην Οδηγία 98/84/EC.

Ηλεκτρονικές Υπογραφές

Προεδρικό Διάταγμα 150/2001 αποτελεί προσαρμογή στην Οδηγία 1999/93/EC σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές υπογραφές.

Κανονισμός ΕΕΤΤ για την Παροχή Υπηρεσιών Πιστοποίησης Ηλεκτρονικής Υπογραφής (ΦΕΚ 603/B/16-5-2002).

Προεδρικό Διάταγμα 342/2002 για τη διακίνηση εγγράφων με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο μεταξύ των δημόσιων υπηρεσιών, Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α. ή μεταξύ αυτών και των φυσικών ή νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου και ενώσεων φυσικών προσώπων.

Κανονισμός ΕΕΤΤ για την Εθελοντική Διαπίστευση των Παρόχων Υπηρεσιών Πιστοποίησης (295/65).

Κανονισμός ΕΕΤΤ για τη Διαπίστωση Συμμόρφωσης Ασφαλών Διατάξεων Δημιουργίας Υπογραφής και Ασφαλών Κρυπτογραφικών Μονάδων (295/64).

Κανονισμός ΕΕΤΤ για τη Διαπίστωση Συμμόρφωσης Ασφαλών Διατάξεων Δημιουργίας Υπογραφής και Ασφαλών Κρυπτογραφικών Μονάδων και Φορέων για τη Διαπίστωση Συμμόρφωσης των Παρόχων Υπηρεσιών Πιστοποίησης προς τα Κριτήρια Εθελοντικής Διαπίστευσης (295/63).

Εξ αποστάσεως Πωλήσεις

Νόμος 2251/1994 για την προστασία των καταναλωτών (ΦΕΚ 191 Α'/16 Νοεμβρίου 1994).

Παραπλάνηση και Συγκριτική Διαφήμιση

Νόμος 2251/1994 για την προστασία των καταναλωτών (ΦΕΚ 191 Α'/16 Νοεμβρίου 1994).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η Οδηγία 2000/31/ΕΚ για το Ηλεκτρονικό Εμπόριο

Ο λόγος ύπαρξης του Ηλεκτρονικού Εμπορίου είναι η ανάπτυξη και η εκτέλεση επιχειρησιακών συναλλαγών μέσω του Διαδικτύου. Στόχος είναι η παροχή καλύτερης ποιότητας υπηρεσιών, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται ικανοποίηση πελατών και καλύτερη λήψη αποφάσεων. Με το Ηλεκτρονικό Εμπόριο επιτυγχάνεται χαμηλότερο κόστος και πιο γρήγορες συναλλαγές μεταξύ επιχειρήσεων ή μεταξύ επιχειρήσεων και καταναλωτών. Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων επιδιώκει με τις διατάξεις την εναρμόνιση του νομικού πλαισίου ώστε να ανταποκριθεί στις ιδιομορφίες του ηλεκτρονικού εμπορίου.

Στις 8 Ιουνίου 2000 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο εξέδωσαν την Οδηγία 2000/31/ΕΚ «για ορισμένες πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά»¹⁸. Η μεταφορά της Οδηγίας στα εθνικά δίκαια των κρατών μελών θα έπρεπε να πραγματοποιηθεί, σύμφωνα με το άρθρο 22 της Οδηγίας, έως τη 17.1.2002. Όμως η Ελλάδα προσαρμόστηκε με δεκαεξάμηνη καθυστέρηση, μεταφέροντας, σχεδόν αυτολεξεί, την Οδηγία στο εσωτερικό της δίκαιο μέσω του ΠΔ 131 της 16.05.03. Ο Έλληνας νομοθέτης προσέδωσε στο ΠΔ αναδρομική ισχύ, με το άρθρο 21 αυτού.

Η επιχειρηματική ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου ευνοείται από την ενιαία ευρωπαϊκή αγορά. Οι δυνατότητες που παρέχει στους καταναλωτές, στις επιχειρήσεις και στην ευρωπαϊκή οικονομία μπορούν να αξιοποιηθούν μόνον εάν ενισχυθεί το αίσθημα ασφάλειας στις ηλεκτρονικές συναλλαγές¹⁹ και αρθούν τα πολυάριθμα νομικά εμπόδια τα οποία υπάρχουν στον τομέα παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας.

Το νομικό πλαίσιο μέχρι τη ψήφιση της Οδηγίας χαρακτηριζόταν από ανασφάλεια και αβεβαιότητα δικαίου, κυρίως σε σχέση με το ποιοι εθνικοί κανόνες θα ίσχυαν στο διακοινοτικό ηλεκτρονικό εμπόριο καθώς παρατηρούνταν μεγάλες αποκλίσεις στις επί μέρους εθνικές νομοθεσίες. Η προσπάθεια της Οδηγίας να εναρμονίσει τα δίκαια των χωρών μελών της ΕΕ και να δημιουργήσει ένα χώρο χωρίς εθνικά σύνορα για τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού εμπορίου συνέβαλε στην επίλυση ορισμένων προβλημάτων στις συναλλαγές αυτές.

Συνεπώς η Οδηγία πραγματεύεται μόνο ορισμένα ειδικά ζητήματα που δημιουργούν προβλήματα για την εσωτερική αγορά και έτσι είναι συνεπής με την αρχή της επικουρικότητας, όπως αυτή διατυπώνεται στο άρθρο 5 της Συνθήκης. Στόχος της είναι η δημιουργία νομικού πλαισίου, το οποίο θα εξασφαλίζει την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας μεταξύ κρατών-μελών και όχι η εναρμόνιση του ποινικού δικαίου αυτού καθ' εαυτού.

Η οδηγία 2000/31/ΕΚ περιλαμβάνει τους ορισμούς των εννοιών "υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας", "φορέας παροχής υπηρεσιών", "εγκατεστημένος φορέας παροχής υπηρεσιών", "αποδέκτης της υπηρεσίας", "καταναλωτής", "νομοθετικώς κατοχυρωμένο επάγγελμα" κ.α. Τις εθνικές διατάξεις που ισχύουν στην εσωτερική αγορά για τις υπηρεσίες της Κοινωνίας της Πληροφορίας που παρέχει ένας φορέας. Πληροφορίες για την εγκατάσταση και την πληροφόρηση, δηλαδή την αρχή της μη αναγκαίας προηγούμενης άδειας αλλά και τις πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται. Πληροφορίες για τις εμπορικές επικοινωνίες όπως είναι οι παρεχόμενες πληροφορίες που πρέπει να πληρούν κάποιους όρους αλλά και τη spam αλληλογραφία. Τη Σύναψη συμβάσεων με ηλεκτρονικά μέσα και ελάχιστες παροχές του φορέα παροχής υπηρεσιών καθώς και τις αρχές που διέπουν την παραγγελία με τεχνολογικά μέσα. Την ευθύνη των μεσαζόντων παροχής υπηρεσιών είτε πρόκειται για απλή μετάδοση, είτε για αποθήκευση σε κρυφή μνήμη (Caching) είτε για φιλοξενία. Πληροφορίες για την κατάρτιση κωδίκων δεοντολογίας από τις ενώσεις ή οργανώσεις επαγγελματιών και καταναλωτών. Πληροφορίες για τον εξώδικο διακανονισμό των διαφορών ενός φορέα παροχής και ενός αποδέκτη μιας υπηρεσίας της Κοινωνίας της Πληροφορίας.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποσκοπεί στη δημιουργία ολοένα στενότερων δεσμών μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών και λαών και στην εξασφάλιση της οικονομικής και κοινωνικής

¹⁸ Βλ. Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Δίκαιο και Internet Νομικά ζητήματα του διαδικτύου, 2003, σελ170

¹⁹ Είναι γεγονός ότι επικρατεί ένα αίσθημα ανασφάλειας στις ηλεκτρονικές συναλλαγές. Σε έρευνα που διεξήγαγε η Consumers International (Παγκόσμια Ένωση Καταναλωτών) το 2005 με χρηματοδότηση της ΕΕ σε 17 χώρες ανα τον κόσμο απεδείχθη ότι το 11% των ηλεκτρονικά παραγγελθέντων αγαθών ουδέποτε έφθασαν, μόνο οι μισές από τις επιχειρήσεις ακολουθούσαν πολιτική επιστροφής των αγαθών και μόνο το ένα τρίτο των επιχειρήσεων παρείχε πληροφορίες για την περίπτωση παραπόνων.

προόδου. Σύμφωνα με το άρθρο 14 παράγραφος 2 της συνθήκης, η εσωτερική αγορά είναι ένας χώρος χωρίς εσωτερικά σύνορα μέσα στον οποίο διασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων και των υπηρεσιών, καθώς και η ελευθερία εγκατάστασης. Η ανάπτυξη των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας στο χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα είναι ζωτικής σημασίας για την κατάργηση των φραγμών που χωρίζουν τους ευρωπαϊκούς λαούς.

Με βάση τους κοινοτικούς στόχους των άρθρων 43 και 49 της συνθήκης και του παράγωγου κοινοτικού δικαίου, τα εμπόδια αυτά θα πρέπει να καταργηθούν με το συντονισμό ορισμένων εθνικών νομοθεσιών και με την αποσαφήνιση ορισμένων νομικών σε κοινοτικό επίπεδο, στο βαθμό που χρειάζεται για την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

Η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας μπορεί σε αρκετές περιπτώσεις να αντικατοπτρίζει στο κοινοτικό δίκαιο, μια γενικότερη αρχή, δηλαδή την ελευθερία έκφρασης, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 10 παράγραφος 1 της σύμβασης για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, την οποία έχουν επικυρώσει όλα τα κράτη μέλη. Για το λόγο αυτό, οι οδηγίες που καλύπτουν την παροχή υπηρεσιών της πληροφορίας πρέπει να εξασφαλίζουν ότι μπορεί κανείς να επιδίεται στην εν λόγω δραστηριότητα ελεύθερα βάσει του ως άνω άρθρου, με μόνη επιφύλαξη τους περιορισμούς που ορίζει η παράγραφος 2 του εν λόγω άρθρου και το άρθρο 46 παράγραφος 1 της συνθήκης. Η παρούσα οδηγία δεν έχει σκοπό να θίξει τους εθνικούς θεμελιώδεις κανόνες και αρχές που αφορούν την ελευθερία της έκφρασης.

Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, τα μέτρα που προβλέπει η παρούσα οδηγία περιορίζονται στο ελάχιστο αναγκαίο για την επίτευξη του στόχου της ομαλής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς. Εφόσον είναι απαραίτητη μια παρέμβαση σε κοινοτικό επίπεδο και προκειμένου να εξασφαλιστεί ένας χώρος ο οποίος θα είναι πράγματι χωρίς εσωτερικά σύνορα για το ηλεκτρονικό εμπόριο, η οδηγία οφείλει να εξασφαλίζει την υψηλού επιπέδου προστασία των στόχων γενικού συμφέροντος, ιδίως την προστασία των ανηλίκων και της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, την προστασία του καταναλωτή και την προστασία της δημόσιας υγείας. Σύμφωνα με το άρθρο 152 της συνθήκης, η προστασία της δημόσιας υγείας είναι ουσιαστική συνιστώσα των άλλων πολιτικών της Κοινότητας.

3.1 Γενικές Διατάξεις - Στόχος

Η οδηγία 2000/31/ΕΚ συντάχθηκε με γνώμονα την ανάγκη διαφύλαξης των κοινοτικών ελευθεριών που καθιερώνονται στη ΣΕΚ²⁰. Κύριος στόχος της Οδηγίας είναι η ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς²¹ και η εξασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, προκειμένου να δημιουργηθεί ένας χώρος χωρίς εθνικά σύνορα για τις υπηρεσίες αυτές²².

Για την επίτευξη αυτού του στόχου το άρθρο 3 § 2 ορίζει ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν, για λόγους που αφορούν τον συντονισμένο τομέα, να περιορίσουν την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, οι οποίες προέρχονται από άλλο κράτος μέλος. Ωστόσο τα κράτη μέλη οφείλουν να μεριμνήσουν ώστε οι υπηρεσίες που παρέχει ένας φορέας εγκατεστημένος στο έδαφος τους να τηρούν τις ισχύουσες εθνικές διατάξεις του, οι οποίες εμπίπτουν στον συντονισμένο τομέα (άρθρο 3 § 1). Επίσης, με την οδηγία ορίζεται ότι η ανάληψη και η άσκηση δραστηριότητας φορέα παροχής υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας δεν μπορεί να υπόκειται σε καθεστώς προηγούμενης χορήγησης άδειας ή σε οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση ισοδύναμου αποτελέσματος²³ (αρχή της μη αναγκαίας προηγούμενης άδειας - άρθρο 4 § 1).

Ο ορισμός των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας υπάρχει στην Οδηγία 98/34/ΕΚ της 22-6-1998 για την καθιέρωση διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και κανονισμών και στην Οδηγία 98/84/ΕΚ της 20-11-1998 για τη νομική προστασία των υπηρεσιών που βασίζονται ή συνίστανται στην παροχή πρόσβασης υπό όρους.

²⁰ Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

²¹ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη – Μαρουδή και Ιωάννης Δ. Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελ. 79

²² Βλ. Κορνηλία Δελούκα Ιγγλέση, Νομικά θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου, 2005, σελ. 85

²³ Βλ. Ι.ωάννης Δ. Ιγγλεζάκης, Το νομικό πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2003, σελ 38

Ο εν λόγω ορισμός καλύπτει κάθε υπηρεσία που συνήθως παρέχεται εξ αποστάσεως έναντι αμοιβής, μέσω εξοπλισμών ηλεκτρονικής επεξεργασίας (συμπεριλαμβανομένης της ψηφιακής συμπίεσης) και αποθήκευσης δεδομένων και κατόπιν ατομικού αιτήματος του αποδέκτη της υπηρεσίας.

Οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας καλύπτουν μεγάλο φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων σε απευθείας σύνδεση (online). Όμως ο ορισμός δεν καλύπτει δραστηριότητες, όπως η παράδοση αγαθών ή παροχή υπηρεσιών off-line. Στον ορισμό εμπίπτουν, εκτός από τη σύναψη συμβάσεων online και υπηρεσίες που δεν αμείβονται από τον αποδέκτη τους, όπως η παροχή πληροφοριών online ή εμπορικές επικοινωνίες ή υπηρεσίες αναζήτησης, πρόσβασης και ανάκτησης δεδομένων, εφόσον συνιστούν οικονομικές δραστηριότητες.

Επιπλέον οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας καλύπτουν τη διαβίβαση πληροφοριών μέσω ενός δικτύου επικοινωνίας με την παροχή πρόσβασης σε δίκτυο επικοινωνίας ή με την καταχώρηση πληροφοριών, τις οποίες παρέχει ο αποδέκτης της υπηρεσίας. Η τηλεοπτική μετάδοση και η ραδιοφωνική μετάδοση δεν αποτελούν υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, καθώς δεν παρέχονται κατόπιν ατομικού αιτήματος. Από την άλλη μεριά, οι υπηρεσίες που διαβιβάζονται από σημείο σε σημείο, όπως η μαγνητοσκόπηση κατ' αίτηση ή η παροχή εμπορικών επικοινωνιών μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας. Η χρήση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή αντίστοιχων ατομικών επικοινωνιών, π.χ. από φυσικά πρόσωπα που δεν ενεργούν στο πλαίσιο της εμπορικής ή επαγγελματικής τους δραστηριότητας, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης τους προς σύναψη συμβάσεων μεταξύ των εν λόγω προσώπων, δεν αποτελεί υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας. Το ίδιο ισχύει για τη συμβατική σχέση μεταξύ εργαζομένων και εργοδότη, καθώς και για τις υπηρεσίες που εξ ορισμού δεν παρέχονται εξ αποστάσεως και με ηλεκτρονικά μέσα, όπως ο κατά νόμον έλεγχος των λογιστικών εταιρείας ή η παροχή ιατρικών συμβουλών, όταν απαιτείται φυσική εξέταση του ασθενούς.

Η εκτέλεση και εφαρμογή της Οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο θα πρέπει να γίνεται τηρουμένων των αρχών περί προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ιδίως όσον αφορά τη μη ζητηθείσα εμπορική επικοινωνία και την ευθύνη των μεσαζόντων. Η εμπιστευτικότητα των επικοινωνιών διασφαλίζεται από το άρθρο 5 της Οδηγίας 97/66/ΕΚ. Βάσει της Οδηγίας αυτής, τα κράτη-μέλη οφείλουν να απαγορεύουν κάθε μορφή υποκλοπής ή παρακολούθησης των εν λόγω επικοινωνιών από τρίτα άτομα, εκτός αν υπάρχει σχετική νόμιμη άδεια. Από το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας εξαιρούνται θέματα που αφορούν συμφωνίες ή πρακτικές διεπόμενες από την αντιμονοπωλιακή νομοθεσία, οι δραστηριότητες συμβολαιογράφων ή αντίστοιχων επαγγελματιών στο βαθμό που συνεπάγονται άμεση και ειδική σύνδεση με την άσκηση δημόσιας εξουσίας, η εκπροσώπηση των πελατών στο δικαστήριο, καθώς και η συμμετοχή σε τυχερά παιχνίδια, στα οποία ο παίκτης στοιχηματίζει νομισματική αξία, συμπεριλαμβανομένων των λαχείων και των στοιχημάτων. Η εξαίρεση των τυχερών παιχνιδιών δεν καλύπτει τους διαφημιστικούς διαγωνισμούς ή παιχνίδια που αποσκοπούν στην πώληση αγαθών ή υπηρεσιών και όπου οι πληρωμές, όταν προκύπτουν, χρησιμεύουν μόνο για την απόκτηση των διαφημιζόμενων αγαθών ή υπηρεσιών.

Η οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο συμπληρώνει το ισχύον κοινοτικό δίκαιο που αφορά τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, στο οποίο περιλαμβάνονται μια σειρά οδηγιές, όπως είναι η οδηγία 1999/93/ΕΚ για τις ηλεκτρονικές υπογραφές, η οδηγία 95/46/ΕΚ για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, η οδηγία 2002/58/ΕΚ για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, η οδηγία 2001/29/ΕΚ για την πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα στην κοινωνία της πληροφορίας, οι οδηγίες στον τομέα της προστασίας των καταναλωτών²⁴ κ.α.

Η οδηγία δεν θίγει το επίπεδο προστασίας, ιδίως της δημόσιας υγείας και των συμφερόντων του καταναλωτή, όπως θεσπίζεται σε κοινοτικές πράξεις και στις εθνικές νομοθετικές πράξεις που εκδόθηκαν για την εφαρμογή τους (άρθρο 1 § 3)²⁵. Αυτό σημαίνει ότι οι λοιπές κοινοτικές οδηγίες που αφορούν την προστασία του καταναλωτή θα εφαρμόζονται στις

²⁴ Βλ. Ιωάννης Δ. Ιγγλεζάκης, Το νομικό πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2003, σελ 37

²⁵ Αυτή η διάταξη χαρακτηρίζεται και ως ρήτρα φόβου διότι αντικατοπτρίζει τους φόβους που εκφράστηκαν κατά τη διαβούλευση σχετικά με την έκδοση της οδηγίας ότι η τελευταία μπορεί να επιφέρει τημείωση του επιπέδου προστασίας σε ορισμένους τομείς, ιδίως σε αυτόν της προστασίας του καταναλωτή.

ηλεκτρονικές συναλλαγές, στο μέτρο, όμως, που δεν περιορίζεται η ελευθερία παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας.

Είναι απαραίτητο να αποκλειστούν από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας ορισμένες δραστηριότητες, λαμβάνοντας υπόψη ότι η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών στους τομείς αυτούς δεν μπορεί, να εξασφαλιστεί βάσει της συνθήκης ή του παράγωγου κοινοτικού δικαίου. Ο αποκλεισμός αυτός ισχύει με την επιφύλαξη της εφαρμογής νομοθετικών μέσων τα οποία ενδέχεται να αποδειχθούν απαραίτητα για την καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Η φορολογία, ιδίως ο φόρος προστιθέμενης αξίας, που επιβάλλεται σε μεγάλο αριθμό υπηρεσιών οι οποίες περιλαμβάνονται στην παρούσα οδηγία, πρέπει να αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας.

Η οδηγία δεν αποσκοπεί στον καθορισμό κανόνων σχετικά με φορολογικές υποχρεώσεις ούτε προδικάζει την κατάρτιση κοινοτικών πράξεων σχετικά με τις φορολογικές πτυχές του ηλεκτρονικού εμπορίου.

Η προστασία προσώπων σχετικά με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ρυθμίζεται από την οδηγία 95/46/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και από την οδηγία 97/66/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1997, περί επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον τηλεπικοινωνιακό τομέα, που ισχύουν εξ ολοκλήρου για τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας. Οι συγκεκριμένες οδηγίες θεσπίζουν ένα κοινοτικό νομικό πλαίσιο στον τομέα δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και επομένως το θέμα δεν χρειάζεται να καλυφθεί στην παρούσα οδηγία προκειμένου να εξασφαλιστεί η ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, ιδίως η ελεύθερη κυκλοφορία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μεταξύ κρατών μελών. Η εκτέλεση και εφαρμογή της παρούσας οδηγίας θα πρέπει να γίνεται τηρουμένων πλήρως των αρχών περί προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ιδίως όσον αφορά τη μη ζητηθείσα εμπορική επικοινωνία και την ευθύνη μεσαζόντων. Η οδηγία δεν μπορεί να εμποδίζει την ανώνυμη χρήση ανοικτών δικτύων, όπως είναι το Internet.

3.2 Περιεχόμενο της Οδηγίας 2000/31/EK

Η Οδηγία 2000/31/EK είναι η σημαντικότερη λειτουργία με την οποία ο νομοθέτης επιδιώκει να ρυθμίσει τα διάφορα νομικά ζητήματα που προκύπτουν στο κύκλο των δραστηριοτήτων της κοινωνίας της πληροφορίας και κυρίως του ηλεκτρονικού εμπορίου ώστε να επιτευχθεί η ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς μεταξύ των κρατών μελών της Ε.Ε.

Ορίζει τις έννοιες "υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας", "φορέας παροχής υπηρεσιών", "εγκατεστημένος φορέας παροχής υπηρεσιών", "αποδέκτης της υπηρεσίας", "καταναλωτής", "εμπορικές επικοινωνίες", "νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα" κ.α.

Ο αγοραστής πρέπει να έχει πρόσβαση σε πληροφορίες, όπως το όνομα του παροχέα υπηρεσιών, την γεωγραφική διεύθυνση του παροχέα, την ηλεκτρονική διεύθυνση, το δημόσιο φορέα στον οποίο είναι καταχωρημένος ο φορέας κ.α.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ.1 της οδηγίας κάθε κράτος μέλος μεριμνά ώστε οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας που παρέχει ένας φορέας εγκατεστημένος στο έδαφός του να τηρούν τις ισχύουσες εθνικές διατάξεις του οι οποίες εμπίπτουν στο συντονισμένο τομέα. Τα κράτη μέλη δεν μπορούν να περιορίσουν την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας οι οποίες προέρχονται από άλλο κράτος μέλος²⁶. Όμως έχουν τη δυνατότητα να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για τη διασφάλιση της δημόσιας τάξης, κυρίως όσον αφορά τη πρόληψη, την έρευνα, τη διαπίστωση και τη δίωξη εγκλημάτων, την προστασία του καταναλωτή, την προστασία της δημόσιας υγείας και ασφάλειας συμπεριλαμβανομένης της προάσπισης της εθνικής ασφάλειας και άμυνας την προστασία του καταναλωτή και του επενδυτή. Τα μέτρα αυτά πρέπει να στρέφονται κατά μιας υπηρεσίας της

²⁶ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη και Ιωάννης Δ. Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελ. 81

κοινωνίας της πληροφορίας, η οποία βλάπτει τους προαναφερθέντες στόχους ή συνιστά σοβαρό κίνδυνο γι' αυτούς, και να τηρούν την αρχή της αναλογικότητας.

Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε η νομοθεσία τους να επιτρέπει τη σύναψη ηλεκτρονικών συμβάσεων και εξασφαλίζουν ότι η ανάληψη και η άσκηση δραστηριότητας φορέα παροχής υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας δεν μπορεί να υπαχθεί σε καθεστώς προηγούμενης παροχής άδειας ή σε οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση ισοδύναμου αποτελέσματος.

Εκτός από άλλες προϋποθέσεις πληροφόρησης που προβλέπει το κοινοτικό δίκαιο, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι εμπορικές επικοινωνίες που συνιστούν υπηρεσία της Κοινωνίας της Πληροφορίας ή αποτελούν μέρος της πληρούν τουλάχιστον τους αναφερόμενους όρους. Επίσης οι χώρες μέλη, που επιτρέπουν μη ζητηθείσα εμπορική επικοινωνία μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, εξασφαλίζουν ότι η εν λόγω εμπορική επικοινωνία από φορέα παροχής υπηρεσιών εγκατεστημένο στο έδαφός τους πρέπει να είναι αναγνωρίσιμη σαφώς και επακριβώς ευθύς ως περιέλθει στον παραλήπτη.

Η χρήση εμπορικών επικοινωνιών που συνιστούν υπηρεσία της Κοινωνίας της Πληροφορίας, η οποία παρέχεται από μέλος νομοθετικώς κατοχυρωμένου επαγγέλματος, είναι επιτρεπτή αν τηρεί τους επαγγελματικούς κανόνες.

Η Οδηγία αναφέρεται στην ευθύνη των μεσαζόντων παροχής υπηρεσιών, που αφορούν την απλή μετάδοση των δεδομένων. Ο ενδιαμέσος παροχέας υπηρεσιών δεν ευθύνεται για την μεταδιδόμενη πληροφορία με την προϋπόθεση ότι δεν έχει εκκινήσει ο ίδιος την μετάδοση, δεν επιλέγει ο ίδιος τον αποδέκτη της μετάδοσης και δεν επιλέγει ή τροποποιεί τις πληροφορίες που περιέχονται στη μετάδοση. Σε περίπτωση παροχής μιας υπηρεσίας της Κοινωνίας της Πληροφορίας η οποία συνίσταται στην αποθήκευση πληροφοριών που παρέχονται από έναν αποδέκτη υπηρεσίας, ο φορέας παροχής της υπηρεσίας δεν ευθύνεται για τις πληροφορίες που αποθηκεύονται μετά από αίτηση αποδέκτη της υπηρεσίας.

Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή ενθαρρύνουν την κατάρτιση κωδίκων δεοντολογίας σε κοινοτικό επίπεδο, από τις ενώσεις ή οργανώσεις επαγγελματιών και καταναλωτών και την εθελοντική διαβίβαση των σχεδίων των κωδίκων δεοντολογίας. Επίσης μεριμνούν ώστε τα ένδικα μέσα του εθνικού δικαίου όσον αφορά τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, να επιτρέπουν την ταχεία λήψη μέτρων, συμπεριλαμβανόμενων προσωρινών μέτρων, προκειμένου να παύει οποιαδήποτε παράβαση και να προλαμβάνεται περαιτέρω ζημία των ενεχόμενων συμφερόντων.

3.3 Εγκατάσταση φορέων παροχής υπηρεσιών

Η οδηγία 2000/31/ΕΚ δίνει ιδιαίτερη σημασία στην αρχή του κράτους προέλευσης σύμφωνα με την οποία, το δίκαιο που διέπει τις συναλλαγές του φορέα παροχής υπηρεσιών του ηλεκτρονικού εμπορίου θα είναι το δίκαιο του κράτους μέλους, στο οποίο βρίσκεται η μόνιμη εγκατάσταση του φορέα αυτού, μέσω της οποίας ασκεί την οικονομική του δραστηριότητα²⁷.

Επομένως κατά την παροχή στην Ελλάδα ή σε άλλο κράτος μέλος των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας από φορέα εγκατεστημένο στην Ελλάδα πρέπει να τηρούνται οι σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου που εμπίπτουν στο συντονισμένο τομέα. Επίσης η ελεύθερη κυκλοφορία υπηρεσιών δεν πρέπει να περιορίζεται από άλλο κράτος μέλος, για λόγους που αφορούν τον συντονισμένο τομέα.

Όταν αναφερόμαστε στην έννοια του συντονισμένου τομέα εννοούμε τους κανόνες που ισχύουν στα νομικά συστήματα των κρατών μελών και εφαρμόζονται σε φορείς υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας ή σε υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, είτε πρόκειται για γενικές διατάξεις είτε για διατάξεις που τέθηκαν ειδικά για τους φορείς ή τις υπηρεσίες αυτές.

Ο συντονισμένος τομέας περιλαμβάνει τους κανόνες που πρέπει να τηρεί ο φορέας παροχής υπηρεσίας της πληροφορίας σχετικά με την ανάληψη δραστηριότητας παροχής υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας όπως τους κανόνες σχετικά με τα προσόντα, την έγκριση ή την κοινοποίησή τους, καθώς επίσης και κατά την άσκηση δραστηριότητας παροχής υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας, όπως π.χ. κανόνες που συσχετίζονται με τη

²⁷ Βλ. Ι.ωάννης Δ. Ιγγλεζάκης, Το νομικό πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2003, σελ 63

συμπεριφορά του φορέα παροχής υπηρεσιών, με την ποιότητα, ή το περιεχόμενο της υπηρεσίας που παρέχεται ηλεκτρονικά, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων για τη on-line διαφήμιση, την on-line σύναψη συμβάσεων, και την ευθύνη του φορέα παροχής υπηρεσιών.

Ωστόσο ο συντονισμένος φορέας δεν καλύπτει τις υπηρεσίες που δεν παρέχονται με ηλεκτρονικά μέσα και δεν περιλαμβάνει τους κανόνες που αφορούν τα αγαθά αυτά καθεαυτά, όπως για παράδειγμα οι κανόνες που αφορούν στα πρότυπα ασφαλείας, στις υποχρεώσεις επισήμανσης ή στην ευθύνη για τα προϊόντα, καθώς και στις προϋποθέσεις που ισχύουν σχετικά με την παράδοση των αγαθών.

Το κοινοτικό και ελληνικό δίκαιο καθιερώνουν την εφαρμογή της αρχής του κράτους προέλευσης ή της αρχής της εσωτερικής αγοράς. Επομένως την αρμοδιότητα ελέγχου των δραστηριοτήτων του φορέα παροχής υπηρεσιών, σε σχέση με τις υπηρεσίες που αυτός παρέχει, έχει κατά βάση μόνον το κράτος μέλος προέλευσης σύμφωνα με το οικείο δίκαιο και όχι το κράτος μέλος υποδοχής των υπηρεσιών αυτών, υπό την επιφύλαξη πάντως των ρητά προβλεπόμενων εξαιρέσεων.

Κατά το άρθρο 2β της οδηγίας «φορέας παροχής υπηρεσιών» είναι κάθε φυσικό και νομικό πρόσωπο που παρέχει μια υπηρεσία της κοινωνίας των πληροφοριών ενώ σύμφωνα με το άρθρο 2γ «εγκατεστημένος φορέας παροχής υπηρεσιών» είναι ο φορέας ο οποίος ασκεί ουσιαστικώς μια οικονομική δραστηριότητα μέσω μιας μόνιμης εγκατάστασης για αόριστη χρονική διάρκεια. Η απλή παρουσία και η χρήση των τεχνικών μέσων και των τεχνολογιών που απαιτούνται για την παροχή της υπηρεσίας δεν συνιστούν εγκατάσταση του φορέα²⁸.

Η έννοια της εγκατάστασης συνεπάγεται την επ' αόριστον ουσιαστική άσκηση οικονομικής δραστηριότητας μέσω μιας μόνιμης εγκατάστασης, η προϋπόθεση αυτή ισχύει και όταν μια επιχείρηση έχει συσταθεί για ορισμένο χρόνο. Ο τόπος εγκατάστασης μιας επιχείρησης, που παρέχει υπηρεσίες μέσω ενός δικτυακού τόπου δεν βρίσκεται εκεί, όπου είναι η τεχνολογία που υποστηρίζει τον εν λόγω τόπο (π.χ. εκεί που βρίσκεται εγκατεστημένος ο διακομιστής δικτύου – web browser), ούτε εκεί όπου παρέχεται πρόσβαση στον δικτυακό αυτό τόπο, αλλά εκεί όπου η επιχείρηση ασκεί την οικονομική της δραστηριότητα²⁹.

Όταν ένας φορέας έχει περισσότερους τόπους εγκατάστασης, πρέπει να προσδιορίζεται κάθε φορά ο τόπος, από τον οποίο παρέχεται η συγκεκριμένη υπηρεσία. Σε περίπτωση που είναι δύσκολο να προσδιοριστεί, ποιός είναι ο τόπος αυτός, ως τόπος εγκατάστασης θα πρέπει να θεωρηθεί ο τόπος, όπου ο φορέας παροχής υπηρεσιών έχει το κέντρο των δραστηριοτήτων, που σχετίζονται με τη συγκεκριμένη υπηρεσία. Αν παρ' όλα αυτά συνεχίζουν να υπάρχουν δυσχέρειες για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους, στο οποίο είναι εγκατεστημένος ο φορέας παροχής των υπηρεσιών, για την αντιμετώπιση του προβλήματος πρέπει να τίθενται σε λειτουργία μηχανισμοί συνεργασίας μεταξύ των αρχών των κρατών μελών.

Σε περίπτωση που ο νομοθέτης δεν είχε προβεί στις παραπάνω ρυθμίσεις, οι φορείς παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας θα μπορούσαν να επιλέξουν ως τόπο εγκατάστασης του τεχνολογικού τους εξοπλισμού μία χώρα εκτός ΕΕ με πιο ελαστική νομοθεσία. Βέβαια η ρύθμιση αυτή μπορεί να οδηγήσει τα κράτη μέλη στο να χαλαρώσουν τη νομοθεσία τους προκειμένου να προτιμώνται ως τόποι εγκατάστασης³⁰ των φορέων παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικού εμπορίου.

Στο πεδίο εφαρμογής της ρήτρας εσωτερικής αγοράς υπάρχουν εξαιρέσεις, όπως π.χ. η περίπτωση των συμβατικών υποχρεώσεων που αφορούν καταναλωτικές συμβάσεις, όπου βρίσκουν εφαρμογή οι κανόνες Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου. Έτσι όσον αφορά το δίκαιο των συμβάσεων, η αρχή της χώρας προέλευσης θα εφαρμόζεται κυρίως στις διαδικτυακές συμβάσεις μεταξύ επιχειρήσεων (B2B) στις οποίες δεν έχει επιλεγεί εφαρμοστέο δίκαιο. Ακόμα με την εξαίρεση των δικαιωμάτων βιομηχανικής και πνευματικής ιδιοκτησίας θα εφαρμόζεται και στις αδικοπράξεις.

Με όσα ειπώθηκαν προηγουμένως, κατά την παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικού εμπορίου στην Ελλάδα ή σε οποιοδήποτε άλλα κράτος μέλος της ΕΕ, από κάποιο φορέα ο οποίος ασκεί ουσιαστικώς μια οικονομική δραστηριότητα μέσω μιας μόνιμης εγκατάστασης στην Ελλάδα, θα εφαρμόζεται καταρχήν το ελληνικό δίκαιο. Η τήρηση του κανόνα αυτού εξασφαλίζει

²⁸ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη και Ιωάννης Δ. Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελ. 80

²⁹ Βλ. Κορνηλία Δελούκα Ιγγλέση, Νομικά θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου, 2005, σελ. 101

³⁰ Βλ. Ελίζα Δ. Αλεξανδρίδου, Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2004, σελ. 35

σε έναν εγκατεστημένο στην Ελλάδα φορέα παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας τη δυνατότητα να δραστηριοποιείται ελεύθερα σ' ολόκληρο τον κοινοτικό χώρο, αρκεί οι ενέργειές του να είναι σύνομες σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία.

Σύμφωνα με τη ρήτρα εσωτερικής αγοράς, δεν επιτρέπεται να περιορίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών κοινωνίας της πληροφορίας από άλλο κράτος μέλος, για λόγους που αφορούν το συντονισμένο τομέα. Αυτό αναφέρεται στην παροχή υπηρεσιών κοινωνίας της πληροφορίας που προέρχονται από άλλο κράτος μέλος της ΕΕ. Έτσι π.χ. ένας Έλληνας δικαστής ο οποίος εφαρμόζει κατά τις εθνικές μας διατάξεις Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου το ελληνικό δίκαιο περί αθέμιτου ανταγωνισμού, θα πρέπει την ίδια στιγμή να εξετάζει κι αν η συγκεκριμένη πράξη είναι σύνομη κατά το δίκαιο της χώρας προέλευσής της. Εάν η πράξη αυτή είναι νόμιμη τότε δεν μπορεί να την απαγορεύσει.

3.4 Εμπορικές Επικοινωνίες

Η εμπορική επικοινωνία προσλαμβάνει διάφορες μορφές στη σύγχρονη οικονομική πραγματικότητα, επομένως ο ορισμός της διαφοροποιείται από χώρα σε χώρα στο πλαίσιο της ΕΕ. Είναι προφανές ότι υφίσταται κίνδυνος για τη συνοχή των κοινοτικών μέτρων από τις διάφορες εθνικές προσεγγίσεις αλλά και εμπόδια στις διασυνοριακές εμπορικές επικοινωνίες. Αυτό οδήγησε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο να εκδώσει το Πράσινο Βιβλίο με τον τίτλο «Εμπορικές επικοινωνίες στην εσωτερική αγορά», προκειμένου να καταγράψει τη σημασία των εμπορικών επικοινωνιών για την εσωτερική αγορά και την αναγκαιότητα ανάληψης κοινοτικής δράσης, καθώς και να υποβάλει προτάσεις που θα αποτελέσουν αντικείμενο διαβούλευσης.

Ο ορισμός που δόθηκε στο Πράσινο Βιβλίο για τον όρο εμπορικές επικοινωνίες υιοθετήθηκε από την Οδηγία 2000/31/ΕΚ. Κατά τον εν λόγω ορισμό εμπορικές επικοινωνίες είναι όλες οι μορφές επικοινωνίας που αποσκοπούν να προωθήσουν, άμεσα ή έμμεσα, αγαθά, υπηρεσίες ή την εικόνα μιας επιχείρησης, ενός οργανισμού ή ενός προσώπου που ασκεί εμπορική, βιομηχανική ή βιοτεχνική δραστηριότητα ή νομοθετικώς κατοχυρωμένο επάγγελμα³¹.

Η έννοια της εμπορικής επικοινωνίας συμπεριλαμβάνει κάθε μορφή διαφήμισης, όπως κλασική διαφήμιση, χορηγία, δημόσιες σχέσεις, απευθείας εμπορική προώθηση, που συνδέεται με μία οικονομική δραστηριότητα. Και αυτό επειδή η διαφήμιση στο ηλεκτρονικό εμπόριο αποτελεί ένα μέσο για τη χρηματοδότηση υπηρεσιών του ηλεκτρονικού εμπορίου, για τις οποίες οι αποδέκτες τους δεν καταβάλουν αντίτιμο και η οποία (η διαφήμιση) προσλαμβάνει ποικίλες μορφές στο περιβάλλον του Διαδικτύου.

Σύμφωνα με την Οδηγία η εμπορική επικοινωνία πρέπει να είναι σαφώς αναγνωρίσιμη. Επίσης σαφώς αναγνωρίσιμο πρέπει να είναι και το φυσικό ή νομικό πρόσωπο για λογαριασμό του οποίου γίνεται η εμπορική επικοινωνία. Το άρθρο 7 ρυθμίζει τη μη ζητηθείσα εμπορική επικοινωνία, δηλαδή την αποστολή μη ζητηθέντος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στο καταναλωτή και το άρθρο 8 αναφέρεται στην εμπορική επικοινωνία των νομοθετικά κατοχυρωμένων επαγγελματιών δηλαδή των ελεύθερων επαγγελματιών.

Οι εμπορικές επικοινωνίες αποτελούν υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, άρα πρέπει να διέπονται από το δίκαιο της χώρας εγκατάστασης του φορέα παροχής τους, αφού η διαφήμιση εμπίπτει στο συντονισμένο τομέα. Επομένως όταν ο φορέας παροχής υπηρεσιών είναι εγκατεστημένος στην Ελλάδα για την παροχή υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας στην Ελλάδα ή σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ, πρέπει να εφαρμόζεται η ελληνική νομοθεσία³².

Δεν συνιστούν εμπορικές επικοινωνίες οι επικοινωνίες που πραγματοποιούνται από τρίτους εννοείται κατά τρόπο ανεξάρτητο από τη θέληση του διαφημιζόμενου, ιδίως δε χωρίς οικονομικό αντάλλαγμα. Επίσης, δεν περιλαμβάνονται στην παραπάνω έννοια τα στοιχεία που επιτρέπουν την άμεση πρόσβαση στη δραστηριότητα της εν λόγω επιχείρησης, του οργανισμού ή του προσώπου, ιδίως το όνομα χώρου (domain name) ή η διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail address). Επομένως οι σύνδεσμοι (links), οι οποίοι παραπέμπουν στην ιστοσελίδα ή στη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ενός φορέα παροχής υπηρεσιών του

³¹ Βλ. Θ. Σιδηρόπουλος, Το δίκαιο του διαδικτύου, 2003, σελ. 17

³² Βλ. Ελίζα Δ. Αλεξανδρίδου, Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2004, σελ. 107

ηλεκτρονικού εμπορίου και καθιστούν δυνατή έτσι την αυτόματη πρόσβαση των χρηστών του Διαδικτύου σε αυτές, δεν αποτελούν εμπορική επικοινωνία.

3.5 Συμβάσεις που συνάπτονται με ηλεκτρονικά μέσα

Τα άρθρα 9-11 της Οδηγίας αναφέρονται στις συναπτόμενες με ηλεκτρονικά μέσα συμβάσεις, χωρίς όμως να πραγματοποιείται ριζική παρέμβαση στο δίκαιο των συμβάσεων των κρατών μελών. Βασικός στόχος της Οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο είναι όπως είδαμε, να άρει τα νομικά εμπόδια που ενδέχεται να παρεμποδίσουν την εγκαθίδρυση μιας on line αγοράς χωρίς σύνορα. Έτσι περιορίζεται σε ορισμένους τομείς του δικαίου των συμβάσεων, εκείνους δηλαδή που κρίνεται απαραίτητο ώστε να επιτευχθεί η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών κοινωνίας της πληροφορίας μεταξύ των κρατών μελών³³.

Η Οδηγία υποχρεώνει τους παρόχους υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας να ενισχύσουν τη διαφάνεια των συναλλαγών και προβλέπει για ειδική προστασία των διαδουκτικά συναλλασσόμενων καταναλωτών. Αναπόσπαστο κομμάτι των άρθρων 9-11 της Οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο αποτελεί η Οδηγία 1999/93/ΕΚ σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο για ηλεκτρονικές υπογραφές. Η Οδηγία αυτή ρυθμίζει το ζήτημα της πλήρους αναγνώρισης των ασφαλών προηγμένων ηλεκτρονικών υπογραφών και καθιερώνει τη νομική ισοδυναμία αυτών προς τις ιδιόχειρες. Η Οδηγία για τις ηλεκτρονικές υπογραφές, που ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με το ΠΔ 150/2001, θεσπίζει ακόμα το νομικό πλαίσιο των αρχών πιστοποίησης και των παρόχων υπηρεσιών πιστοποίησης.

Κάθε σύμβαση που καταρίζεται μέσω του διαδικτύου αποτελεί υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας. Από τα δύο συμβαλλόμενα μέρη, ο ένας είναι ο φορέας παροχής της υπηρεσίας και ο άλλος ο αποδέκτης της δηλ. ο χρήστης του διαδικτύου.

Για την κατάρτιση κάθε σύμβασης πρέπει να υπάρχει δήλωση βούλησης, που περιέχει πρόταση για τη σύναψη σύμβασης και δήλωση αποδοχής της πρότασης. Το ίδιο ισχύει και για τη ηλεκτρονικά καταρτιζόμενη σύμβαση. Πρέπει να υπάρχει ηλεκτρονική δήλωση βούλησης, που περιέχει πρόταση σύναψης σύμβασης και ηλεκτρονική δήλωση αποδοχής της πρότασης³⁴.

Το ηλεκτρονικό εμπόριο δεν μπορεί να αναπτυχθεί εάν η σύναψη των on line συμβάσεων κωλύεται λόγω ύπαρξης εμποδίων, όπως π.χ. απαίτηση σύναψης σύμβασης σε χαρτί. Συνεπώς η Οδηγία υποχρεώνει τα κράτη μέλη να μεριμνούν ώστε το εθνικό τους σύστημα να καθιστά εφικτή τη σύναψη συμβάσεων με ηλεκτρονικά μέσα. Σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ.1 τα κράτη μέλη θα πρέπει κυρίως να μεριμνούν ώστε οι νομικές προϋποθέσεις που ισχύουν για τη διαδικασία σύναψης των συμβάσεων με ηλεκτρονικά μέσα να μην εμποδίζουν την ουσιαστική χρησιμοποίηση συμβάσεων με ηλεκτρονικά μέσα, καθώς επίσης να μην οδηγούν σε στέρηση της ισχύος των εννόμων αποτελεσμάτων επειδή έχουν συναφθεί με ηλεκτρονικά μέσα.

Η Οδηγία ρυθμίζει και άλλα σημαντικά ζητήματα που αφορούν στις υπηρεσίες κοινωνίας της πληροφορίας, όπως την αποστολή εμπορικής επικοινωνίας (άρθρο 6), τη ζητηθείσα εμπορική επικοινωνία (άρθρο 7), την εμπορική επικοινωνία που προέρχεται από μέλη νομοθετικά κατοχυρωμένων επαγγελμάτων (άρθρο 8), την ευθύνη των μεσαζόντων παροχής υπηρεσιών (άρθρα 12-15). Η Οδηγία ενθαρρύνει ακόμα την κατάρτιση κωδίκων δεοντολογίας (άρθρο 16), τον εξώδικο διακανονισμό των διαφορών στις ηλεκτρονικές συναλλαγές (άρθρο 17), προβλέπει δε για μια στενή διακρατική συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών (άρθρο 19). Αρμόδια για τον καθορισμό των κυρώσεων είναι σύμφωνα με το άρθρο 20 τα κράτη μέλη.

Όταν η δήλωση βούλησης γίνεται μέσω του διαδικτύου ο ηλεκτρονικός υπολογιστής χρησιμεύει για τη διαβίβαση της δήλωσης βούλησης και δεν υποκαθιστά τον αποστολέα του μηνύματος. Για το λόγο αυτό γίνεται δεκτό ότι η μέσω του διαδικτύου διαβίβαση της δήλωσης βούλησης για τη σύναψη μιας σύμβασης δεν επηρεάζει τη φύση ή τις έννομες συνέπειες της σύμβασης αυτής. Η διαβίβαση μπορεί να πραγματοποιηθεί από τον χρήστη μέσω ηλεκτρονικού

³³ Βλ. Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Δίκαιο και Internet Νομικά ζητήματα του διαδικτύου, 2003, σελ. 176

³⁴ Βλ. Γ. Γεωργιάδης, Η Σύναψη συμβάσεων μέσω του Διαδικτύου, 2003, σελ.215

ταχυδρομείου ή μέσω του παγκόσμιου ιστού. Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής είναι καθαρά βοηθητικός στην τελείωση της δήλωσης και μαζί με τα μέσα τεχνικής επικοινωνίας χρησιμοποιούνται ως εργαλεία για την εξωτερίκευση της βούλησης του χρήστη. Αυτός έχει βούληση πράξης όταν εισάγει δεδομένα στον ηλεκτρονικό υπολογιστή τα οποία μεταφέρονται μέσω Διαδικτύου, αλλά έχει και βούληση δήλωσης, αφού γνωρίζει ότι με τη διαβίβαση της δήλωσής του μέσω του δικτύου παράγεται δήλωση βούλησης.

Για να είναι έγκυρη η κατάρτιση συμβάσεων μέσω του Διαδικτύου, η δήλωση βούλησης θα πρέπει να διαβιβασθεί στον αποδέκτη της. Η ηλεκτρονική δήλωση βούλησης χαρακτηρίζεται ως δήλωση μεταξύ απόντων³⁵, διότι οι συμβαλλόμενοι δεν επικοινωνούν ταυτόχρονα, ώστε να είναι παρόντες. Συνεπώς, απαιτείται η περιέλευση της δήλωσης βούλησης στον αποδέκτη, για να επιφέρει αυτή νομική ενέργεια. Το άρθρο 167 ΑΚ ορίζει ότι η δήλωση βουλήσεως έχει νομική ενέργεια, μόνο όταν περιέλθει στο πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται.

Στην περίπτωση που το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο χρησιμοποιείται από έναν συμβαλλόμενο στο πλαίσιο της εμπορικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας, η περιέλευση της δήλωσης βούλησης που περιέχεται σε ένα μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, πραγματοποιείται με την είσοδο του μηνύματος στην ηλεκτρονική θυρίδα του ανεξάρτητα αν έγινε έλεγχος του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και λήψη του μηνύματος. Όταν η επικοινωνία πραγματοποιείται μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, για να λειτουργήσει η αποστολή μηνυμάτων απαιτείται ο παραλήπτης να διαθέτει το κατάλληλο λογισμικό και να έχει μια ηλεκτρονική διεύθυνση. Τα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου αποστέλλονται από τον η/υ του αποστολέα μέσω ενός διακομιστή ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (mail server) στον αντίστοιχο διακομιστή του παραλήπτη, από τον οποίο τα μηνύματα μεταφέρονται στο ηλεκτρονικό γραμματοκιβώτιο του παραλήπτη.

Το άρθρο 11 ρυθμίζει τις προϋποθέσεις σχετικά με την ανάθεση παραγγελιών με τη βοήθεια τεχνολογικών μέσων³⁶. Ο φορέας οφείλει να θέτει στη διάθεση του αποδέκτη της υπηρεσίας κατάλληλα, αποτελεσματικά και προσιτά μέσα που θα του επιτρέψουν να επισημάνει και να διορθώσει τα λάθη του κατά τον ηλεκτρονικό χειρισμό πριν από την ανάθεση της παραγγελίας. Υποχρεούται επίσης να αποστέλλει αποδεικτικό παραλαβής της παραγγελίας του αποδέκτη αμέσως μόλις λάβει την παραγγελία και με ηλεκτρονικά μέσα. Η παραγγελία και η βεβαίωση της λήψης της θεωρούμε ότι έχουν ληφθεί από τα μέρη εφόσον τα μέρη έχουν πρόσβαση σε αυτές.

Οι υποχρεώσεις αυτές δεν εφαρμόζονται σε συμβάσεις που συνάπτονται αποκλειστικώς με ανταλλαγή ηλεκτρονικών μηνυμάτων ή μέσω ισοδύναμων ατομικών επικοινωνιών. Οι διατάξεις του άρθρου 11 είναι ενδοτικής φύσεως ως προς τους αποδέκτες των υπηρεσιών και αναγκαστικής ως προς τους καταναλωτές.

Έγγραφος τύπος

Στο διαδίκτυο ηλεκτρονικά έγγραφα θεωρούνται κάθε είδους έγγραφές στην οθόνη του ηλεκτρονικού υπολογιστή όπως ηλεκτρονικές επιστολές, ταχυδρομικοί κατάλογοι, ιστοσελίδες, αρχεία που διακινούνται μέσω του διαδικτύου, αποτυπωμένες σε δισκέτες ή βιντεοκασέτες τηλεδιασκέψεις, τηλεφωνικές επαφές, ραδιοφωνικές εκπομπές και συζητήσεις σε IRC (Internet Relay Chats).

Εμπόδιο στην κατάρτιση συμβάσεων με ηλεκτρονικά μέσα συνιστά η αξίωση του νόμου, σε ορισμένες συναλλαγές, ή η συμφωνία των μερών, για τήρηση έγγραφου τύπου, ως συστατικού ή αποδεικτικού. Και αυτό γιατί ένα ηλεκτρονικό έγγραφο δεν φέρει τα στοιχεία του εγγράφου που απαιτεί ο ΑΚ, κυρίως διότι δεν φέρει μόνιμη υλική ενσωμάτωση και χειρόγραφη υπογραφή (160 ΑΚ). Την ιδιόχειρη υπογραφή δύναται, βεβαίως, να αναπληρώσει η ηλεκτρονική υπογραφή, υπό τις προϋποθέσεις που θέτει ο νόμος³⁷.

Η οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο με το άρθρο 9 παρ.1 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να επιτρέπουν στη νομοθεσία τους την κατάρτιση συμβάσεων με ηλεκτρονικά μέσα. Σε περίπτωση που υπάρχουν ρυθμίσεις εθνικού δικαίου σχετικά με την έγκυρη σύναψη της σύμβασης, που παρεμποδίζουν την κατάρτιση συμβάσεων με ηλεκτρονικά μέσα ή που απο-

³⁵ Βλ. Ελιζα Δ. Αλεξανδρίδου, Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2004, σελ. 38

³⁶ Βλ. Ιωάννης Κ. Καρακώστας, Δίκαιο και Internet Νομικά ζητήματα του διαδικτύου, 2003, σελ. 178

³⁷ Βλ. Ιωάννης Δ. Ιγγλεζάκης, Το νομικό πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2003, σελ. 138

στερούν τέτοιου είδους συμβάσεις από τα έννομα αποτελέσματα τους ή την ισχύ τους, τα κράτη μέλη οφείλουν να απαλείψουν τις διατάξεις αυτές από τη νομοθεσία τους. Η προσπάθεια του νομοθέτη για την άρση των εμποδίων στην κατάρτιση των συμβάσεων περιλαμβάνει νομικά και όχι πρακτικά εμπόδια

Ο κοινοτικός νομοθέτης κατέστησε λοιπόν σαφές ότι οι ιδιωτικού δικαίου διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας κράτους-μέλους, που ρυθμίζουν τον τύπο της σύμβασης, είναι δυνατόν να θεωρηθούν ότι αποτελούν εμπόδιο στην ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας³⁸.

Η οδηγία 1999/93/ΕΚ σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο για ηλεκτρονικές υπογραφές, με την οποία η προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή εξομοιούται με την ιδιόχειρη, η προϋπόθεση του έγγραφου τύπου πληρούται πλέον και όταν υπάρχει σύνταξη ηλεκτρονικού εγγράφου με προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή.

Ηλεκτρονική υπογραφή

Ένας από τους πιο σημαντικούς ανασταλτικούς παράγοντες στην ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου είναι η ανασφάλεια που χαρακτηρίζει τις ηλεκτρονικές συναλλαγές. Τα ανοικτά δίκτυα, όπως είναι το διαδίκτυο, είναι ιδιαίτερα επιρρεπή στην υποκλοπή, αλλοίωση ή τροποποίηση του περιεχομένου της πληροφορίας την οποία μεταφέρουν.

Η εξακρίβωση της αυθεντικότητας των δεδομένων, δηλαδή της ταυτότητας του αποστολέα αλλά και η εξασφάλιση της ακεραιότητας δηλ. του αναλλοίωτου των εγγράφων που διακινούνται στο διαδίκτυο είναι ιδιαίτερα δυσχερές καθώς είναι πολύ εύκολο και φθηνό για έναν ειδικό να έχει πρόσβαση στα διαβιβαζόμενα δεδομένα αλλά και να παρεμβαίνει σε αυτά. Επίσης τίποτα δεν μπορεί να διαβεβαιώσει την εμπιστευτικότητα, δηλ. ότι το μήνυμα θα διαβασθεί μόνον από τον παραλήπτη για τον οποίο προορίζεται. Συνεπώς είναι αναγκαίο να εξασφαλιστεί τόσο το απόρρητο των ηλεκτρονικών αρχείων όσο και της αντιμετώπισης των κινδύνων παραποίησης τους. Σημαντικό είναι και το ζήτημα της αβεβαιότητας σχετικά με τη νομική αξία των ηλεκτρονικών εγγράφων που δεν μπορούν να φέρουν βεβαίως τη χειρόγραφη υπογραφή του εκδότη τους. Τα ηλεκτρονικά έγγραφα αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της κοινωνίας της πληροφορίας.

Αν και στο ελληνικό δίκαιο ισχύει η αρχή του ατύπου των δικαιопραξιών (ΑΚ 158), σε ορισμένες περιπτώσεις είτε επειδή ο νόμος το ορίζει ρητά, είτε επειδή τα συμβαλλόμενα μέρη το έχουν συμφωνήσει, απαιτείται η τήρηση ορισμένου εγγράφου τύπου προκειμένου να είναι έγκυρη η σύμβαση. Το έγγραφο αυτό, για να είναι έγκυρο, θα πρέπει να φέρει την ιδιόχειρη υπογραφή του εκδότη του, και εάν πρόκειται για σύμβαση, απαιτείται η ιδιόγραφη υπογραφή αμφοτέρων των συμβαλλομένων, η υπογραφή αυτών θα πρέπει να τεθεί στο ίδιο έγγραφο (ΑΚ 160).

Το δίκαιο μας απαιτεί την ιδιόχειρη υπογραφή για τον έγγραφο τύπο επειδή αυτή μπορεί να θεωρηθεί ως ένδειξη της προέλευσης του εγγράφου αλλά και ως πιστοποίηση της αυθεντικότητας του. Όμως το να υπογραφεί ένα ηλεκτρονικό έγγραφο ιδιοχειρώς δεν είναι τεχνικά δυνατό. Έτσι, το πρόβλημα που τίθεται στις ηλεκτρονικές συναλλαγές είναι το εάν οι «ηλεκτρονικές υπογραφές» μπορούν να επιτελέσουν τη διπλή αυτή λειτουργία, ως δηλαδή εγγύηση προέλευσης και εγγύηση αυθεντικότητας των εγγράφων, ούτως ώστε να μπορούν να αντικαταστήσουν τις ιδιόχειρες υπογραφές χωρίς νομικά εμπόδια.

Για να αντιμετωπιστούν οι κίνδυνοι κακόβουλης αλλοίωσης του κειμένου ή υποκλοπής των δεδομένων που αυτό περιέχει, εφαρμόζονται διάφορες μέθοδοι κρυπτογράφησης, με τις οποίες επιτυγχάνεται η ασφαλής διαβίβαση των δεδομένων μέσω των δικτύων επικοινωνίας. Στη μέθοδο κρυπτογράφησης και μάλιστα στη λεγόμενη ασύμμετρη κρυπτογράφηση θεμελιώνεται και η τεχνική της ηλεκτρονικής υπογραφής. Η τεχνική της ηλεκτρονικής υπογραφής παρέχει τα εχέγγυα της αυθεντικότητας και της μη αλλοίωσης του κρυπτογραφημένου κειμένου³⁹.

Το σύστημα, που χρησιμοποιείται για την κρυπτογράφηση του κειμένου, βασίζεται στη χρήση ενός αλγορίθμου κωδικοποίησης και δυο κλειδιών, του ιδιωτικού και του δημόσιου. Ο

³⁸ Βλ. Ελίζα Δ. Αλεξανδρίδου, Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2004, σελ. 32

³⁹ Βλ. Ελίζα Δ. Αλεξανδρίδου, Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2004, σελ. 41

αποστολέας ενός ηλεκτρονικού κειμένου χρησιμοποιεί το ιδιωτικό κλειδί (private key) για την κρυπτογράφηση του. Για να διαβάσει το περιεχόμενο του κειμένου αυτού ο παραλήπτης, πρέπει να το αποκρυπτογραφήσει, πράγμα που μπορεί να επιτύχει μόνο, εφόσον διαθέτει ένα άλλο κλειδί, το δημόσιο κλειδί (public key). Ο αποστολέας φροντίζει να αποστείλει το δημόσιο κλειδί, σε όσα πρόσωπα θέλει να δώσει τη δυνατότητα να αποκωδικοποιούν τα μηνύματά του. Η χρήση του ιδιωτικού κλάδου ελαχιστοποιεί τα προβλήματα ασφάλειας, που συνδέονται με τη μετάδοση ηλεκτρονικών πληροφοριών, ενώ παράλληλα μπορεί να συμβάλει στην πιστοποίηση της αυθεντικότητας των κειμένων.

Οι αρμόδιες Αρχές Πιστοποίησης ή παροχείς υπηρεσιών πιστοποίησης (άρθρ. 2 § 11 π.δ. 150/2001) παρέχουν πιστοποιητικά, με τα οποία επιβεβαιώνεται αφενός η ταυτότητα των προσώπων που χρησιμοποιούν τα κλειδιά και αφετέρου η μοναδικότητα των εν λόγω κλειδιών. Με τη νομοθετική αναγνώριση του κύρους της ηλεκτρονικής υπογραφής μπορούν πλέον τα ηλεκτρονικά έγγραφα να υποκαταστήσουν τον έγγραφο τύπο.

Η ηλεκτρονική υπογραφή λειτουργεί στο Διαδίκτυο ως εξής: η εικόνα της υπογραφής, δηλαδή τα γράμματα, τα σύμβολα ή οι χαρακτήρες, τα οποία δημιουργούνται ή υιοθετούνται από ένα μέρος, με σκοπό να καταστήσουν γνήσιο ένα έγγραφο, για να χαρακτηρισθούν ως ηλεκτρονική υπογραφή, πρέπει απλώς να έγιναν φανερά σε τρίτους μέσω του Διαδικτύου.

Το Δεκέμβριο του 1999 ψηφίσθηκε η Οδηγία 1999/93/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «σχετικά με ένα κοινό πλαίσιο για ηλεκτρονικές υπογραφές», η οποία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου στην ενιαία Ευρώπη, καθώς διευκολύνει τη χρήση ηλεκτρονικών υπογραφών και συμβάλλει στη νομική αναγνώρισή τους. Ειδικότερα, η Οδηγία θεσπίζει ένα γενικό νομικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές υπογραφές και για τις υπηρεσίες πιστοποίησης, ώστε να διασφαλίζεται η ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, ενώ δεν καλύπτει πτυχές που αφορούν τη σύναψη και την ισχύ συμβάσεων ή άλλων νομικών υποχρεώσεων που διέπονται από απαιτήσεις ως προς τον τύπο δύναμει του εθνικού ή του κοινοτικού δικαίου και δεν θίγει κανόνες και περιορισμούς σχετικά με τη χρήση εγγράφων οι οποίοι περιέχονται στο εθνικό ή κοινοτικό δίκαιο⁴⁰.

Συνεπώς σκοπός της Οδηγίας είναι η δημιουργία ενός ενιαίου νομικού πλαισίου για την αντιμετώπιση των νομικών ζητημάτων που δημιουργούνται από τις ηλεκτρονικές υπογραφές στον ευρωπαϊκό χώρο και η συμβολή στην αναγνώριση αυτής, όχι όμως και η εναρμόνιση των κανόνων ενοχικού δικαίου των κρατών μελών. Κατά συνέπεια, γενικές διατάξεις που αφορούν την κατάρτιση ή εκτέλεση των συμβάσεων ή και άλλες διατυπώσεις μη συμβατικού χαρακτήρα σχετικά με τις υπογραφές δεν θίγονται.

Το π.δ. 150/2001 συντάχθηκε με σκοπό την εναρμόνιση του εθνικού δικαίου προς την οδηγία 1999/93/ΕΚ για τις ηλεκτρονικές υπογραφές και εξομοιώνει την ηλεκτρονική υπογραφή και ειδικότερα την προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή με την ιδιόχειρη, εφόσον συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις. Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ.1 ηλεκτρονική υπογραφή σημαίνει «δεδομένα σε ηλεκτρονική μορφή, τα οποία είναι συνημμένα σε άλλα ηλεκτρονικά δεδομένα ή συσχετίζονται λογικά με αυτά και τα οποία χρησιμεύουν ως μέθοδος απόδειξης της γνησιότητας».

Η ηλεκτρονική υπογραφή δεν αποτελεί τίποτε περισσότερο από μία ασφαλή μέθοδο διαπίστωσης του εκδότη του ηλεκτρονικού κειμένου καθώς και της γνησιότητας και του αναλλοίωτου του περιεχομένου του ηλεκτρονικού μηνύματος⁴¹.

Το ΠΔ προβαίνει και στον ορισμό της προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφής, η οποία πληροί περισσότερα εχέγγυα ασφαλείας. Έτσι σύμφωνα με το άρθρ. 2 παρ. 2 προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή ψηφιακή υπογραφή είναι η «ηλεκτρονική υπογραφή που πληροί τους εξής όρους:

α) Συνδέεται μονοσήμαντα με τον υπογράφο. Εν προκειμένω είναι σαφές ότι μόνον ο υπογράφων μπορεί να κάνει χρήση του ιδιωτικού του κλειδιού. Έχει μάλιστα την ευθύνη της διατήρησης του κλειδιού αυτού μυστικού.

β) Είναι ικανή να καθορίσει ειδικά και αποκλειστικά την ταυτότητα του υπογράφοντος. Η ασύμμετρη μέθοδος κρυπτογράφησης "RSA" είναι σε θέση να καθορίζει την ταυτότητα του

⁴⁰ Βλ. Κορνηλία Δελούκα Ιγγλέση, Νομικά θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου, 2005, σελ. 166

⁴¹ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη και Ιωάννης Δ. Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελ. 99

υπογράφοντα και, ως εκ τούτου, να του προσφέρει μια αποτελεσματική προστασία από την αντιποίηση αυτής από οποιονδήποτε τρίτο (λ.χ. ένα hacker).

γ) Δημιουργείται με μέσα τα οποία ο υπογράφων μπορεί να διατηρήσει υπό τον αποκλειστικό του έλεγχο. Εδώ αξίζει να αναφερθεί ότι, συνήθως, το μυστικό κλειδί του υπογράφοντα αποθηκεύεται σε μία «έξυπνη κάρτα», ενώ και η πρόσβαση στο μυστικό αυτό κλειδί είναι εφικτή μόνο μέσω ενός «PIN».

δ) Συνδέεται με τα δεδομένα στα οποία αναφέρεται κατά τρόπο ώστε να μπορεί να εντοπισθεί οποιαδήποτε επακόλουθη αλλοίωση των εν λόγω δεδομένων. Σε περίπτωση που επέλθει κάποια αλλοίωση στο «δακτυλικό αποτύπωμα» του αποστολέα (στην κρυπτογραφημένη δηλ. σύνοψη του ηλεκτρονικού μηνύματος του) το «δακτυλικό αποτύπωμα» που θα προκύψει από τη διαδικασία αποκρυπτογράφησης και το οποίο προφανώς ανταποκρίνεται στα αρχικά δεδομένα, δεν θα συμπίπτει με τη σύνοψη των δεδομένων που θα βρίσκονται στα χέρια του λήπτη, και ως εκ τούτου η νόθευση θα γίνει αντιληπτή⁴².

Έτσι, η ρύθμιση του π.δ. 150/2001 σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο για ηλεκτρονικές υπογραφές δεν θεωρείται ότι επηρεάζει τις διατάξεις του ΑΚ ή άλλων νομοθετικών ρυθμίσεων, που επιβάλλουν την τήρηση έγγραφου τύπου για την έγκυρη κατάρτιση ορισμένων δικαιοπραξιών. Η εκάστοτε νομοθετική πρόβλεψη ότι για το κύρος μιας δικαιοπραξίας είναι απαραίτητη η ύπαρξη ιδιωτικού εγγράφου, μετά την ψήφιση του π.δ. 150/2001 δεν θεωρείται πλέον ότι έρχεται σε αντίθεση με το άρθρ. 9 § 1 της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο, που απαγορεύει στα κράτη μέλη να περιλαμβάνουν στη νομοθεσία τους ρυθμίσεις, που παρακωλύουν την κατάρτιση ηλεκτρονικών συμβάσεων.

Συμβάσεις προσχώρησης και ΓΟΣ

Οι συμβάσεις που καταρτίζονται στο Διαδίκτυο καταρτίζονται κυρίως είτε βάσει προσυντεταγμένων ηλεκτρονικών εγγράφων ως συμβάσεις προσχωρήσεως, είτε με προδιατυπωμένους γενικούς όρους συναλλαγών, στοιχείο που δηλώνει την ανισορροπία ισχύος μεταξύ των συμβαλλομένων. Οι Γενικοί όροι συναλλαγών περιέχονται στο server, όπου «στεγάζεται» ο επιχειρηματίας προμηθευτής αγαθών και υπηρεσιών, ενώ ο μελλοντικός αντισυμβαλλόμενος χρήστης του Διαδικτύου δεν έχει παρά την επιλογή της συμφωνίας ή της άρνησης της σύμβασης⁴³.

Η χρησιμοποίηση γενικών προκαθορισμένων και προδιατυπωμένων όρων από τις επιχειρήσεις, είναι ο συνήθης τρόπος, με τον οποίο πραγματοποιούνται οι συναλλαγές στις σύγχρονες κοινωνίες των τυποποιημένων, μαζικών συναλλαγών. Η χρήση τους παρέχει πολλά πλεονεκτήματα όπως ο εξορθολογισμός και απλοποίηση των συναλλαγών, ταχύτητα στη σύναψη των συμβάσεων καθώς παρακάμπτεται η χρονοβόρος διαδικασία των διαπραγματεύσεων, διαφάνεια και ασφάλεια δικαίου κ.ά. Όμως προδιατυπώνονται μονομερώς από τον επιχειρηματία και επιβάλλουν υπέρμετρες υποχρεώσεις στους καταναλωτές, μετακυλύοντας τους συμβατικούς κινδύνους και βάρη που θα έπρεπε να φέρει ο ίδιος, ή, ακόμα, αποκλείει ή περιορίζει τις δικές του υποχρεώσεις. Έτσι δημιουργείται μία ανισορροπία μεταξύ των εκατέρωθεν δικαιωμάτων και υποχρεώσεων εις βάρος των ασθενέστερων καταναλωτών. Δηλαδή ο ισχυρότερος επιχειρηματίας προμηθευτής⁴⁴ προδιατυπώνει μονομερώς τους όρους της σύμβασης στην οποία ο καταναλωτής μπορεί απλά να προσχωρήσει χωρίς να έχει τη δυνατότητα να τους διαπραγματευθεί. Εάν θέλει να αγοράσει το προϊόν που πωλείται ή να χρησιμοποιήσει την υπηρεσία που του προσφέρει ο προμηθευτής επιχειρηματίας θα πρέπει να δεχθεί τους επιβαλλόμενους από αυτόν όρους χωρίς αλλαγές, διαφορετικά δεν μπορεί να κατάρτισε τη σύμβαση που επιθυμεί.

Οι ρυθμίσεις του ν. 2251/1994 σχετικά με τους γενικούς όρους των συναλλαγών (γος) εφαρμόζονται αυτούσιες στις συμβάσεις που συνάπτονται με ηλεκτρονικά μέσα. Σύμφωνα με το άρθρο 10 ως γος ορίζονται οι όροι που έχουν διατυπωθεί εκ των προτέρων για απροσδιόριστο αριθμό μελλοντικών συμβάσεων, καθώς και εκείνοι που δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης⁴⁵. Ο φορέας παροχής υπηρεσιών πρέπει να παρέχει

⁴² Είναι σαφές ότι ο νομοθέτης «φωτογραφίζει» ουσιαστικά την ασυμμετρική κρυπτογραφική μέθοδο με δημόσιο κλειδί.

⁴³ Βλ. Α. Γεωργιάδης, Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας, 2000, σελ. 25

⁴⁴ τουλάχιστον διαπραγματευτικά και συχνά και οικονομικά

⁴⁵ Βλ. Θ. Σιδηρόπουλος, Το δίκαιο του διαδικτύου, 2003, σελ. 11

ορισμένες πληροφορίες στον αντισυμβαλλόμενο του σχετικά με τη διαδικασία κατάρτισης της ηλεκτρονικής σύμβασης.

Οι γενικοί όροι συναλλαγών πρέπει να αποτελούν αντικείμενο ελέγχου ενδεχόμενης καταχρηστικότητάς τους. Γι' αυτό το λόγο πρέπει να εφαρμόζονται οι εκάστοτε εθνικού δικαίου ρυθμίσεις των κρατών μελών, που αποτελούν προσαρμογή προς την οδηγία 93/13/ΕΟΚ για τους καταχρηστικούς όρους σε συμβάσεις με καταναλωτές. Όταν η σύμβαση διέπεται από το ελληνικό δίκαιο πρέπει να εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 2 του νόμου 2251/94.

Το άρθρο 2 του νόμου 2251/1994 που ισχύει για τους γενικούς όρους συναλλαγών αναφέρει ότι τα εννοιολογικά χαρακτηριστικά των ΓΟΣ είναι τα εξής: α) οι ΓΟΣ είναι συμβατικοί όροι, β) οι όροι αυτοί έχουν διατυπωθεί εκ των προτέρων, γ) προορίζονται να αποτελέσουν ομοιόμορφο περιεχόμενο απροσδιόριστου αριθμού μελλοντικών συμβάσεων και δ) επιβάλλονται από τον ένα συμβαλλόμενο στον άλλο κατά την κατάρτιση της σύμβασης.

Οι ΓΟΣ προορίζονται να αποτελέσουν περιεχόμενο της υπό σύναψη στο Διαδίκτυο σύμβασης ανεξαρτήτως του τύπου ή της νομικής φύσεως αυτής. Οι ΓΟΣ πρέπει να έχουν διατυπωθεί εκ των προτέρων για απροσδιόριστο αριθμό μελλοντικών συμβάσεων. Περιέχονται στην ιστοσελίδα του προμηθευτή υπηρεσιών ή προϊόντων ή στα e-mail που αυτός αποστέλλει στους χρήστες-πελάτες. Οι χρήστες του Διαδικτύου δεν έχουν τη δυνατότητα να συνεπιδράσουν στη διαμόρφωση του περιεχομένου των ΓΟΣ και εμφανίζονται υποχρεωμένοι να τους αποδεχθούν στο σύνολο τους.

Οι προϋποθέσεις εντάξεως των ΓΟΣ είναι οι ακόλουθες: α) υπόδειξη των ΓΟΣ και εξασφάλιση δυνατότητας πραγματικής γνώσης του περιεχομένου τους από την πλευρά του προμηθευτή και β) γνώση ή υπαίτια άγνοια του καταναλωτή. Η υπόδειξη πρέπει να είναι ρητή, με την έννοια ότι ο προμηθευτής οφείλει να επιστήσει την προσοχή του καταναλωτή και να του επισημάνει, κατά τρόπο που να μην δημιουργεί αμφιβολίες, ότι η σύμβαση συνάπτεται υπό συγκεκριμένους ΓΟΣ.

Η Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο καθώς και το ΠΔ 131/03 προβλέπουν ότι οι γενικοί και συμβατικοί όροι που διέπουν μία συναλλαγή μέσω του διαδικτύου, θα πρέπει να διατίθενται από τους φορείς παροχής υπηρεσιών κατά τρόπο που να επιτρέπει τόσο την αποθήκευση όσο και την αναπαραγωγή τους (άρθρο 10 παρ. 3 Οδηγίας και άρθρο 9 παρ. 2 ΠΔ). Όμως, ο προμηθευτής πρέπει να εξασφαλίσει στον ηλεκτρονικό καταναλωτή όχι μόνο τη γνώση της ύπαρξης των γος αλλά και την ουσιαστική, την πραγματική δηλαδή γνώση των γος. Έτσι, οι γος θα πρέπει να είναι σαφείς, κατανοητοί και ευανάγνωστοι.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 3, έντυποι ΓΟΣ εκτυπώνονται ευανάγνωστα σε εμφανές μέρος του εγγράφου της σύμβασης, γεγονός που σημαίνει ότι και στην ιστοσελίδα ή στην ηλεκτρονική επιστολή (e-mail) θα πρέπει οι ΓΟΣ να προβάλλονται σε εμφανές - κεντρικό σημείο του ηλεκτρονικού εγγράφου ή να επισημαίνονται με link (σύνδεσμο) και πρέπει να είναι ευανάγνωστοι. Η υπόδειξη πρέπει να γίνει το αργότερο μέχρι την κατάρτιση της σύμβασης. Παράλληλα, ο προμηθευτής πρέπει να εξασφαλίσει στον χρήστη-καταναλωτή τη δυνατότητα να αποκτήσει γνώση του περιεχομένου των ΓΟΣ και όχι απλά να πληροφορηθεί την ύπαρξη τους. Η χρήση συνδέσμων (links) επιβάλλεται. Οι ΓΟΣ πρέπει να είναι διατυπωμένοι στην ελληνική γλώσσα, εφόσον ο προμηθευτής είναι ελληνική επιχείρηση και απευθύνεται σε Έλληνες χρήστες-καταναλωτές. Εξαιρούνται οι γενικοί όροι των διεθνών συναλλαγών, δηλαδή των συναλλαγών που είτε λόγω υπηκοότητας των συναλλασσομένων είτε λόγω τόπου καταρτίσεως, εκτελέσεως κ.λπ. της σύμβασης περιέχουν στοιχεία αλλοδαπότητας. Η χρήση κόμβου (server) εγκατεστημένου σε μία τρίτη χώρα, τη στιγμή που ο προμηθευτής έχει ως έδρα την Ελλάδα και ο χρήστης καταναλωτής βρίσκεται στην Ελλάδα, δεν επαρκεί για να προσδώσει στοιχεία αλλοδαπότητας στη διαδικτυακή συναλλαγή. Οι ΓΟΣ σ' αυτήν την περίπτωση πρέπει να είναι διατυπωμένοι στην ελληνική γλώσσα.

Συνεπώς οι ΓΟΣ θα πρέπει να είναι διατυπωμένοι στη γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε κατά τις διαπραγματεύσεις, η οποία προφανώς είναι και η γλώσσα, που εμπιστεύονται τα μέρη. Όπως αναφέραμε πιο πάνω, όταν πρόκειται για διαδικτυακές συμβάσεις, ο φορέας παροχής μιας υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας θα πρέπει να ενημερώνει το χρήστη σε προσυμβατικό στάδιο, για τις γλώσσες στις οποίες μπορεί να συναφθεί η σύμβαση. Επομένως ο χρήστης-καταναλωτής έχει τη δυνατότητα να επιλέξει τη γλώσσα εκείνη που του είναι απόλυτα

οικεία. Εάν δεν υπάρχει επιλογή, οι ΓΟΣ θα πρέπει να είναι διατυπωμένοι στην ίδια γλώσσα που είναι διατυπωμένη η ιστοσελίδα.

Ως προς την ερμηνεία των ΓΟΣ λαμβάνονται υπόψη τα άρθρα 173 και 200 ΑΚ καθώς και οι ειδικοί ερμηνευτικοί κανόνες των παραγράφων 4 και 5 του άρθρου 2 του ν. 2251/1994. Η εφαρμογή αυτών των κανόνων στους ΓΟΣ των συμβάσεων ηλεκτρονικού εμπορίου παρουσιάζει ορισμένες δυσχέρειες. Το άρθρο 200 ΑΚ λαμβάνει υπόψη τη δυνατότητα αντίληψης του μέσου χρήστη υπηρεσιών Διαδικτύου, δηλαδή το νόημα που θα μπορούσε να προσδώσει στους ΓΟΣ, ένας μέσος, λογικός και έντιμος χρήστης-καταναλωτής. Το άρθρο 2 παρ. 5 που αναφέρεται στην «ανάγκη προστασίας του καταναλωτικού κοινού» περικλείει δύο κύκλους καταναλωτών: έναν ευρύτερο, που αφορά όλους τους καταναλωτές, εφόσον πρόκειται για συναλλαγή που γίνεται με τη βοήθεια του Διαδικτύου, και ένα στενότερο, που αφορά μόνο τους χρήστες, εφόσον πρόκειται για συναλλαγή που μόνο στο Διαδίκτυο μπορεί να λάβει χώρα όπως σύμβαση παραχώρησης χρήσης λογισμικού κ.α.

Η προστασία των Ελλήνων καταναλωτών από τους γος που χρησιμοποιούν οι προμηθευτές ολοκληρώνεται με τον έλεγχο του περιεχομένου των γος, δηλαδή με τον έλεγχο της καταχρηστικότητας αυτών. Ο καταναλωτής γνωρίζει το περιεχόμενο των γος που διέπουν τη σύμβαση που καταρτίστηκε, χωρίς αυτό να σημαίνει τη μη εκμετάλλευσή του. Ακόμα και αν είναι ενημερωμένος ο καταναλωτής, δεν μπορεί να διαπραγματευθεί τους όρους της σύμβασης και ως εκ τούτου τίποτε δεν αποκλείει τον καταχρηστικό χαρακτήρα των ΓΟΣ. Καταχρηστικοί είναι ιδίως οι όροι εκείνοι οι οποίοι ανατρέπουν τη συμβατική ισορροπία και ευνοούν τη δημιουργία προϋποθέσεων εκμετάλλευσής του συναλλακτικά μειονεκτούντος καταναλωτή. Έτσι, σύμφωνα με την παρ. 6 άρθρ. 2 ν. 2251/94 οι γενικοί όροι που έχουν ως αποτέλεσμα τη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή απαγορεύονται και είναι άκυροι. Ο καταχρηστικός χαρακτήρας γενικού όρου ενσωματωμένου σε σύμβαση κρίνεται αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση, το σύνολο των ειδικών συνθηκών κατά τη σύναψή της και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται».

3.6 Ευθύνη των μεσαζόντων παροχής υπηρεσιών

Το Διαδίκτυο αποτελεί ένα σύγχρονο μέσο επικοινωνίας και πληροφόρησης αλλά συγχρόνως είναι και ένα μέσο, στο οποίο διαπράττονται παράνομες πράξεις. Το Internet βρίσκεται στο επίκεντρο του ηλεκτρονικού εγκλήματος. Εκτός από τα αδικήματα που σχετίζονται π.χ. με πειρατεία λογισμικού, παράνομη διείσδυση σε συστήματα και επικοινωνίες ηλεκτρονικών υπολογιστών (hacking), απάτη με ηλεκτρονικούς υπολογιστές, μόλυνση δεδομένων με ιούς κ.α. διαπράττονται στο Internet και άλλα αδικήματα που δεν ανήκουν στη κατηγορία των ηλεκτρονικών εγκλημάτων, όπως η διάδοση πορνογραφικού υλικού, η εξύβριση, κ.α. όπου το Διαδίκτυο χρησιμοποιείται απλώς ως δίαυλος επικοινωνίας και όχι ως μέσο για την τέλεση τους. Επίσης τελούνται και παράνομες πράξεις, οι οποίες δεν συνιστούν ποινικά, αλλά αστικά αδικήματα⁴⁶.

Το πρόβλημα που υφίσταται με τα αδικήματα και τις παράνομες πράξεις στο Διαδίκτυο είναι ότι εξαιτίας της έως ένα βαθμό ανωνυμίας των χρηστών του δικτύου αλλά και της έλλειψης γνώσεως της τεχνολογίας του Διαδικτύου εκ μέρους των δικτυικών αρχών και των χρηστών, είναι αρκετά δύσκολο να βρεθούν οι πραγματικοί υπαίτιοι.

Το διαδίκτυο ενδείκνυται για διάχυση πληροφοριών καθιστώντας την πρόσβαση στις πληροφορίες αυτές εφικτή από οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη. Κάθε πληροφορία που διακινείται στο διαδίκτυο καθημερινά διανύει το δρόμο από το διακομιστή (server) μέχρι το χρήστη, με τη βοήθεια των φορέων παροχής υπηρεσιών διαδικτύου. Τέτοιοι φορείς είναι οι παροχείς πρόσβασης (access providers), που παρέχουν υπηρεσίες σύνδεσης σε δίκτυο τηλεπικοινωνιών και αποθηκεύουν τις πληροφορίες αυτές προσωρινά, όσο δηλ. απαιτείται για την αποτελεσματική πρόσβαση στο διαδίκτυο, και οι παροχείς φιλοξενίας (host providers), που αποθηκεύουν τις πληροφορίες τρίτων προσώπων μακροπρόθεσμα. Ο παροχέας φιλοξενίας διαθέτει το δικό του διακομιστή για την αποθήκευση πληροφοριών τρίτων. Ο ευρύτερος όρος

⁴⁶ Βλ. Ι.ωάννης Δ. Ιγγλεζάκης, Το νομικό πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2003, σελ. 157

«φορέας παροχής υπηρεσιών» περιλαμβάνει και τους δύο παραπάνω όρους. Ο φορέας παροχής υπηρεσιών μπορεί να καθιστά προσβάσιμες μέσω του διαδικτύου δικές του ή αλλότριες πληροφορίες. Επομένως για την ευθύνη του καθενός από τα παραπάνω πρόσωπα πρέπει να υπάρχει νομοθετική πρόβλεψη, ώστε σε περίπτωση παράνομης δραστηριότητάς τους να μπορεί ο χρήστης να γνωρίζει εναντίον τίνος πρέπει να στραφεί.

Οι φορείς παροχής υπηρεσιών Διαδικτύου, οι οποίοι αναφέρονται και ως μεσάζοντες παροχής υπηρεσιών Διαδικτύου διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην παρουσίαση των πληροφοριών στο Διαδίκτυο και παρέχουν υπηρεσίες που συνίστανται στην πρόσβαση στο δίκτυο, τη φιλοξενία ιστοσελίδων, την αποστολή και λήψη μηνυμάτων ηλεκτρονικής αλληλογραφίας, τη φιλοξενία ομάδων συζητήσεων κ.α. Έτσι καθιστούν εφικτή τη διάδοση του παράνομου περιεχομένου στο Διαδίκτυο και παρ' ότι το παράνομο περιεχόμενο, δηλ. οι πληροφορίες που δημοσιεύονται στο Internet, προέρχονται από τρίτα πρόσωπα, οι μεσάζοντες παροχής υπηρεσιών Διαδικτύου συμπράττουν με τις ενέργειές τους κατά έμμεσο τρόπο στην τέλεση των παράνομων πράξεων, αν και τούτο δεν σημαίνει ότι μπορεί οπωσδήποτε να τους καταλογισθεί ευθύνη.

Συχνά οι μεσάζοντες παροχής υπηρεσιών είναι οι μόνοι που μπορεί να εντοπισθούν στην περίπτωση που κάποιος δημοσιεύει υλικό στο Διαδίκτυο όπως π.χ. σε μια ιστοσελίδα, στο πλαίσιο μιας ομάδας συζήτησης ή με την αποστολή ηλεκτρονικής αλληλογραφίας που παραβιάζει τα δικαιώματα κάποιου άλλου προσώπου, αλλά και οι μόνοι κατά των οποίων μπορεί να στραφεί κανείς και να λάβει αποζημίωση.

Ενδεικτικά αναφέρεται η άσκηση ποινικής δίωξης στη Γερμανία κατά του διευθύνοντος συμβούλου της εταιρίας παροχής υπηρεσιών Διαδικτύου CompuServe Felix Somm, ο οποίος καταδικάστηκε σε πρώτο βαθμό για διάδοση πορνογραφικών δημοσιευμάτων κατά συναυτουργία, διότι στους διακομιστές συζητήσεων (news servers) της παραπάνω εταιρίας φιλοξενούνταν υλικό με πορνογραφία ανηλίκων. Εκτός από την ανησυχία που προκάλεσε αυτή η ποινική δίωξη, οδήγησε και στη μεταφορά των διακομιστών (server) από τους φορείς παροχής υπηρεσιών Διαδικτύου εκτός της Γερμανίας.

Οι τεχνολογίες της πληροφορίας επιτρέπουν στα πρόσωπα που προβαίνουν σε παράνομες δραστηριότητες να αποκρύπτουν πολύ εύκολα την πραγματική τους ταυτότητα, με αποτέλεσμα να είναι δύσκολος ο εντοπισμός τους. Επομένως είναι απαραίτητο να αποσαφηνισθεί ποιά είναι η ευθύνη των φορέων παροχής υπηρεσιών κοινωνίας της πληροφορίας όταν αυτοί διαδραματίζουν μόνο ένα παθητικό ρόλο μεσάζοντος σε σχέση με παράνομες δραστηριότητες τρίτων, καθώς είναι οι μόνοι που μπορούν να εντοπισθούν στην περίπτωση διακίνησης παράνομου υλικού στο διαδίκτυο άρα και οι μόνοι κατά των οποίων θα μπορούσε κάποιος να στραφεί προκειμένου να αποζημιωθεί. Ωστόσο οι δραστηριότητές τους έχουν τεχνικό, αυτόματο και παθητικό χαρακτήρα, γεγονός που συνεπάγεται ότι ο φορέας παροχής υπηρεσιών κοινωνίας της πληροφορίας δεν γνωρίζει ούτε μπορεί να ελέγχει τον τεράστιο αριθμό των πληροφοριών τις οποίες μεταδίδει ή αποθηκεύει.

Το ζήτημα της ευθύνης των μεσαζόντων παροχής υπηρεσιών Διαδικτύου αντιμετωπίστηκε ποικιλοτρόπως από τους εθνικούς νομοθέτες, με αποτέλεσμα και στην περίπτωση αυτή να βρίσκονται οι πρώτοι αντιμετώπιζομενοι με διαφορετικές ρυθμίσεις εθνικών νομοθεσιών και να δημιουργείται έτσι ανασφάλεια δικαίου. Αλλά και η νομολογία των Δικαστηρίων σε διεθνές επίπεδο παρουσιάζει διακυμάνσεις, κθιστώντας απαραίτητη τη ρυθμιστική επέμβαση του διεθνούς και κοινοτικού νομοθέτη για τη θέσπιση ενιαίων κανόνων.

Η οδηγία 2000/31/ΕΚ ρυθμίζει στα άρθρα 12-15 την ευθύνη των μεσαζόντων παροχής υπηρεσιών. Συγκεκριμένα, η οδηγία αναφέρεται σε τρεις περιπτώσεις, στους μεσάζοντες που μεσολαβούν για να δώσουν πρόσβαση σε ένα δίκτυο επικοινωνιών (απλή μετάδοση), σε αυτούς που αποθηκεύουν τις πληροφορίες αυτοβούλως για σύντομο χρονικό διάστημα σε κρυφή μνήμη και σε αυτούς που αποθηκεύουν τις πληροφορίες για λογαριασμό ενός άλλου φορέα παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας.

Σύμφωνα με το άρθρο 15 παρ.1 τα κράτη-μέλη δεν επιβάλλουν στους φορείς παροχής υπηρεσιών γενική υποχρέωση ελέγχου των πληροφοριών που μεταδίδουν ή αποθηκεύουν, ούτε γενική υποχρέωση αναζήτησης γεγονότων ή περιστάσεων που δείχνουν ότι πρόκειται για παράνομες δραστηριότητες⁴⁷. Η απαλλαγή από την ευθύνη και τον έλεγχο θεσπίζεται διότι δεν

⁴⁷ Βλ. Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Δίκαιο και Internet Νομικά ζητήματα του διαδικτύου, 2003, σελ. 179

είναι δυνατός ένας αποτελεσματικός έλεγχος εκ μέρους των μεσαζόντων παροχής υπηρεσιών των τεράστιων ποσοτήτων δεδομένων που φιλοξενούνται ή κυκλοφορούν μέσω των διακομιστών Διαδικτύου που αυτοί διαθέτουν.

Ο φορέας παροχής υπηρεσιών δεν ευθύνεται για την απλή μετάδοση πληροφοριών ή την παροχή πρόσβασης στο δίκτυο των επικοινωνιών, εφόσον ο ίδιος δεν αποτελεί την αφηρητή της μετάδοσης των πληροφοριών, δεν επιλέγει τον αποδέκτη της μετάδοσης και δεν επιλέγει ούτε τροποποιεί τις μεταδιδόμενες πληροφορίες. Οι δραστηριότητες μετάδοσης και παροχής πρόσβασης περιλαμβάνουν την αυτόματη, ενδιάμεση και προσωρινή αποθήκευση των μεταδιδόμενων πληροφοριών, στο βαθμό που η αποθήκευση εξυπηρετεί αποκλειστικώς την πραγματοποίηση της μετάδοσης στο δίκτυο επικοινωνιών και η διάρκειά της δεν υπερβαίνει το χρόνο που απαιτείται για τη μετάδοση⁴⁸.

Το άρθρο 13 της Οδηγίας αναφέρεται στην προσωρινή αποθήκευση που έχει ως σκοπό την διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ των χρηστών. Κάθε προσωρινή αποθήκευση που διευκολύνει την ανάγνωση άλλων ιστοσελίδων ή προσφορών ονομάζεται caching. Έτσι ο φορέας παροχής υπηρεσιών δεν ευθύνεται για την αυτόματη, ενδιάμεση και προσωρινή αποθήκευση των πληροφοριών, η οποία γίνεται προκειμένου να καταστεί αποτελεσματικότερη η μεταγενέστερη μετάδοση των πληροφοριών μετά από αίτηση άλλων αποδεκτών της υπηρεσίας, με την προϋπόθεση ότι ο φορέας παροχής υπηρεσιών δεν τροποποιεί τις πληροφορίες, τηρεί τους όρους πρόσβασης σ' αυτές και τους κανόνες που αφορούν την ενημέρωση των πληροφοριών, δεν παρεμποδίζει τη νόμιμη χρήση της τεχνολογίας και ενεργεί άμεσα ώστε να αποσύρει τις πληροφορίες που αποθήκευσε ή να καταστήσει την πρόσβαση σε αυτές αδύνατη, σε περίπτωση που αντιληφθεί ότι οι πληροφορίες έχουν αποσυρθεί από το σημείο του δικτύου, στο οποίο βρίσκονταν αρχικά και έτσι η πρόσβαση σ' αυτές δεν είναι δυνατή ή μια δικαστική ή διοικητική αρχή διέταξε την απόσυρση τους ή απαγόρευσε την πρόσβαση σε αυτές,

Το άρθρο 14 της οδηγίας ορίζει ότι φορέας δεν ευθύνεται στις περιπτώσεις φιλοξενίας (hosting), δηλαδή αποθήκευσης πληροφοριών μετά από αίτηση αποδέκτη της υπηρεσίας με την προϋπόθεση ότι ο φορέας δεν γνωρίζει ότι πρόκειται για παράνομη δραστηριότητα και μόλις αντιληφθεί τα παραπάνω, αποσύρει τις πληροφορίες ή καθιστά την πρόσβαση σε αυτές αδύνατη. Η διάταξη αυτή δεν εφαρμόζεται, όταν ο αποδέκτης της υπηρεσίας ενεργεί υπό την εξουσία ή τον έλεγχο του φορέα παροχής της υπηρεσίας.

Θέμα ευθύνης τίθεται και στους χρήστες του Διαδικτύου και συγκεκριμένα, τους αποδέκτες των υπηρεσιών της κοινωνίας, στο βαθμό που συμμετέχουν ενεργητικά στην ανταλλαγή πληροφοριών π.χ. σε ομάδες συζητήσεων και δεν είναι απλά παθητικοί δέκτες πληροφοριών ή όταν παρανόμως αποθηκεύουν πληροφορίες π.χ. υλικό παιδικής πορνογραφίας

Το πεδίο εφαρμογής των παραπάνω διατάξεων περιορίζεται στους παροχείς υπηρεσιών της ΕΕ επομένως οι εν λόγω διατάξεις δεν βρίσκουν εφαρμογή σε υπηρεσίες που παρεχονται απο φορείς οι οποίοι είναι εγκατεστημενοι σε τρίτο κράτος .

3.7 Πεδίο Εφαρμογής

Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή προκειμένου να επιτευχθεί η ορθή εφαρμογή των διατάξεων της Οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο παροτρύνουν τις ενώσεις και οργανώσεις επαγγελματιών και καταναλωτών να καταρτίσουν κώδικες δεοντολογίας και να τους εφαρμόσουν⁴⁹.

Όταν υφίσταται διαφωνία μεταξύ του φορέα παροχής υπηρεσιών και του αποδέκτη της υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας, η νομοθεσία των κρατών μελών πρέπει να ενθαρρύνει τη χρήση των μηχανισμών εξώδικης επίλυσης των διαφορών⁵⁰ που υπάρχουν σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα ηλεκτρονικά μέσα. Περαιτέρω τα

⁴⁸ Το άρθρο 12 παρ. 1 και 2 δεν θίγει τη δυνατότητα δικαστικής ή διοικητικής αρχής να απαιτούν από το φορέα παροχής υπηρεσιών να παύσει ή να προλάβει την παράταση.

⁴⁹ Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή προτρέπουν τις ενώσεις και οργανώσεις καταναλωτών να συμμετέχουν στη κατάρτιση κωδικών δεοντολογίας, οι οποίοι συντάσσονται με βάση τη παράγραφο 1 στοιχείο α για θέματα που τις αφορούν. Προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι ειδικές ανάγκες, πρέπει να ζητείται η γνώμη ενώσεων που εκπροσωπούν τα άτομα που έχουν προβλήματα οράσεως και άτομα με ειδικές ανάγκες.

⁵⁰ Τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν τα αρμόδια όργανα εξώδικης επίλυσης των διαφορών, και ιδίως των καταναλωτικών διαφορών ώστε να ενεργούν κατά τρόπο ο οποίος παρέχει τις δέουσες δικονομικές εγγυήσεις στα ενδιαφερόμενα μέρη.

όργανα εξώδικης επίλυσης των διαφορών οφείλουν να ενημερώνουν την Επιτροπή για τις αποφάσεις που λαμβάνουν σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας.

Επίσης τα ένδικα μέσα του εθνικού δικαίου πρέπει να επιτρέπουν την γρήγορη λήψη μέτρων σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας ώστε να αποτρέπονται οι παραβάσεις.

Για την ορθή εφαρμογή της Οδηγίας τα κράτη μέλη είναι αναγκαίο να έχουν τα απαιτούμενα μέσα ελέγχου και έρευνας και να φροντίζουν ώστε οι φορείς παροχής υπηρεσιών να τους κοινοποιούν τις απαραίτητες πληροφορίες.⁵¹

Επιπλέον τα κράτη μέλη επιδιώκουν τη μεταξύ τους συνεργασία δημιουργώντας σημεία επαφής, τα οποία στη συνέχεια κοινοποιούν⁵² στα άλλα κράτη μέλη και στην Επιτροπή. Στα σημεία επαφής, που είναι προσβάσιμα με ηλεκτρονικά μέσα έχουν τη δυνατότητα να απευθυνθούν οι αποδέκτες και οι φορείς παροχής υπηρεσιών ώστε να λαμβάνουν πληροφορίες για τα συμβατικά τους δικαιώματα και υποχρεώσεις, την υποβολή καταγγελιών και επανόρθωση σε περίπτωση διαφορών.

Τέλος η Επιτροπή ενημερώνεται για τις αποφάσεις (διοικητικές ή δικαστικές) που λαμβάνουν τα κράτη μέλη προκειμένου να επιλύσουν τις διαφορές τους όσον αφορά τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας και τις γνωστοποιεί στα άλλα κράτη μέλη.

Στην Ελλάδα το υπουργείο Ανάπτυξης ελέγχει την εφαρμογή της Οδηγίας και ζητά από τους φορείς παροχής υπηρεσιών οποιαδήποτε πληροφορία κρίνεται απαραίτητη. Επομένως κάθε οργανισμός ηλεκτρονικού εμπορίου που είναι εγκατεστημένος στην Ελλάδα πρέπει να προσαρμόζεται στο Π.Δ. 131/2003 και να παρέχει στο αρμόδιο υπουργείο όποιες πληροφορίες του ζητηθούν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Το Προεδρικό Διάταγμα 131/2003

4.1 Γενικές Διατάξεις

Η Ελλάδα με το Π.Δ. 131/2003 ενσωμάτωσε την Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο στην ελληνική νομοθεσία. Το Π.Δ. αποτελεί προσαρμογή στην οδηγία 2000/31 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με ορισμένες πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά.

Το Π.Δ. θεσπίζει διατάξεις για τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας στην ΕΕ, την εγκατάσταση των φορέων παροχής υπηρεσιών, τις εμπορικές επικοινωνίες, τη σύναψη συμβάσεων με ηλεκτρονικά μέσα, την ευθύνη των μεσαζόντων παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, τους κώδικες δεοντολογίας, τον εξώδικο διακανονισμό των διαφορών, τα μέσα έννομης προστασίας, τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και τις κυρώσεις για την παράβαση των σχετικών διατάξεων.

Επίσης καθορίζει τις προϋποθέσεις για τις συναλλαγές στο ηλεκτρονικό εμπόριο και τις ηλεκτρονικές υπηρεσίες πληροφόρησης και επικοινωνίας. Σημαντικό τμήμα της νομοθεσίας των ηλεκτρονικών συναλλαγών αποτελεί το π.δ. 150/2001⁵³ για τις ηλεκτρονικές υπογραφές, που εξασφαλίζει την ασφάλεια των ηλεκτρονικών συναλλαγών καθώς επίσης την πιστοποίηση της αυθεντικότητας και γνησιότητας των ηλεκτρονικών εγγράφων.⁵⁴ Αυτό το κανονιστικό πλαίσιο ενθαρρύνει την ανάπτυξη της παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικού εμπορίου στην Ελλάδα⁵⁵ και ενισχύει τη διαφάνεια των συναλλαγών και την προστασία των καταναλωτών.

Η εμπιστοσύνη στο ηλεκτρονικό εμπόριο συμβάλλει στην ανάπτυξή του και ενισχύει την οικονομία της χώρας μας και της ΕΕ προσφέροντας ευκαιρίες απασχόλησης κυρίως στις

⁵¹ Βλ. Θεόδωρος Σιδηρόπουλος, Το δίκαιο του Διαδικτύου σελ. 50

⁵² Τα κράτη μέλη παρέχουν το συντομότερο δυνατό και με βάση την εθνική νομοθεσία, τη συνδρομή και τις πληροφορίες που ζητά άλλο κράτος μέλος ή η Επιτροπή.

⁵³ Το π.δ. 150/2001 συμπληρώνεται με τον Κανονισμό 248/71 της 15.3.2002 της Ε.Ε.Τ.Τ

⁵⁴ Η οδηγία 2002/58/ΕΚ «για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες» αναμένεται να ενσωματωθεί στο ελληνικό δίκαιο.

⁵⁵ Δημιουργεί ασφάλεια δικαίου και τις προϋποθέσεις για την άσκηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και την νομοθεσία που τη διέπει.

μικρομεσαίες επιχειρήσεις, αυξάνοντας την ανταγωνιστικότητα, ενισχύοντας την ανάπτυξη και τις επενδύσεις στην καινοτομία.

4.2 Περιεχόμενο του Π.Δ.

Ο Έλληνας νομοθέτης επέλεξε να ενσωμάτωση όλες τις διατάξεις⁵⁶ της Οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο σε ένα αυτοτελές νομοθέτημα και όχι να ενσωματώσει κάποιες από αυτές σε άλλα νομοθετικά κείμενα.⁵⁷ Έτσι διευκολύνεται η εφαρμογή του νόμου αλλά διασπάται ο ενιαίος χαρακτήρας άλλων νομοθετημάτων.⁵⁸

Το Π.Δ. δίνει τους ορισμούς των εννοιών⁵⁹ και αναφέρει ότι σε περίπτωση που ένας φορέας εγκατεστημένος στο έδαφος του παρέχει υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας πρέπει να τηρούνται οι ισχύουσες εθνικές διατάξεις του, που εμπíπτουν στο συντονισμένο τομέα. Η ανάληψη και η άσκηση δραστηριότητας φορέα παροχής υκπ δεν μπορεί να υπαχθεί σε καθεστώς προηγούμενης παροχής άδειας ή σε οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση ισοδύναμου αποτελέσματος.

Το άρθρο 6 του Π.Δ. αναφέρει ότι η μη ζητηθείσα εμπορική επικοινωνία πρέπει να είναι αναγνωρίσιμη σαφώς και επακριβώς ευθύς ως περιέλθει στον παραλήπτη. Η χρήση εμπορικών επικοινωνιών που συνιστούν υκπ ή αποτελούν μέρος της, που παρέχεται από μέλος νομοθετικώς κατοχυρωμένου επαγγέλματος, επιτρέπεται εφόσον τηρούνται οι επαγγελματικοί κανόνες.

Όταν παρέχεται μια υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας, που συνίσταται στη μετάδοση πληροφοριών, τις οποίες παρέχει ένας αποδέκτης υπηρεσίας σε ένα δίκτυο επικοινωνιών, ο φορέας παροχής υπηρεσιών⁶⁰ δεν ευθύνεται για τις πληροφορίες που μεταδίδονται ούτε για την αυτόματη, ενδιάμεση και προσωρινή αποθήκευση των πληροφοριών.

Όταν η παρεχόμενη υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας συνίσταται στην αποθήκευση πληροφοριών που παρέχονται από τον αποδέκτη της υπηρεσίας, ο φορέας παροχής της υπηρεσίας δεν ευθύνεται για τις πληροφορίες που αποθηκεύονται μετά από αίτηση του αποδέκτη της υπηρεσίας.

Το άρθρο 15 δίνει τη δυνατότητα σε οργανώσεις επαγγελματιών και καταναλωτών να καταρτίζουν κώδικες δεοντολογίας οι οποίοι αφού εγκριθούν από τον αρμόδιο Υπουργό δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

4.3 Σημαντικοί ορισμοί

Ο Έλληνας νομοθέτης, τήρησε με θρησκευτική ευλάβεια το γράμμα των αντίστοιχων ορισμών του κοινοτικού νομοθέτη. Παρακάτω αναφέρονται κάποιοι από τους ορισμούς που χρησιμοποιούνται στο ΠΔ 131/2003.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 ως «φορέας παροχής υπηρεσιών» ορίζεται κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που παρέχει μία υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας ενώ «εγκατεστημένος φορέας παροχής υπηρεσιών» είναι ο φορέας που ασκεί ουσιαστικώς μία οικονομική δραστηριότητα μέσω μίας μόνιμης εγκατάστασης για αόριστη χρονική διάρκεια. Η απλή παρουσία και η χρήση των τεχνικών μέσων και των τεχνολογιών που απαιτούνται για την παροχή της υπηρεσίας δεν συνιστούν εγκατάσταση του φορέα. Εδώ πρέπει να αναφέρουμε ότι ο φορέας παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας πρέπει να είναι εγκατεστημένος στην Ελλάδα προκειμένου να εφαρμοστούν οι διατάξεις του Π.Δ.⁶¹

⁵⁶ Η ενσωμάτωση των διατάξεων στην οδηγία έγινε σχεδόν αυτολεξεί.

⁵⁷ Όπως στον Αστικό Κώδικα και στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

⁵⁸ Όπως του ΑΚ, του ΚΠολΔ και του ν. 2251/94 για την προστασία του καταναλωτή.

⁵⁹ Υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, φορέας παροχής υπηρεσιών, αποδέκτης της υπηρεσίας, καταναλωτής, εγκατεστημένος φορέας παροχής υπηρεσιών, εμπορικές επικοινωνίες κ.τ.λ.

⁶⁰ Θα μπορούσε να συσταθεί ένα μητρώο εγγραφής για τους φορείς παροχής υκπ για κάθε κράτος μέλος ώστε να είναι γνωστοί στους χρήστες της διαδικτυακής τεχνολογίας.

⁶¹ Κορνηλία Δελοούκα Ιγγλέση, Νομικά θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου, 2005, σελ. 99

Το άρθρο 1 αναφέρει σχετικά με την εγκατάσταση ενός φορέα, ότι ο τόπος εγκατάστασης εταιρίας που παρέχει υπηρεσίες μέσω μίας ηλεκτρονικής τοποθεσίας δεν βρίσκεται εκεί που είναι η τεχνολογία που υποστηρίζει την εν λόγω τοποθεσία, δηλαδή η τοποθεσία του διακομιστή Διαδικτύου (internet server), ούτε εκεί που παρέχεται πρόσβαση σε αυτή.

Ως «αποδέκτης της υπηρεσίας» ορίζεται το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, το οποίο χρησιμοποιεί, επαγγελματικώς ή άλλως, μία υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως για να αναζητήσει πληροφορίες ή για να προσφέρει πρόσβαση σε αυτές ενώ ως «καταναλωτής» νοείται το φυσικό πρόσωπο που επιδιώκει στόχους μη εντασσόμενους στο πλαίσιο της εμπορικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας. Ο ορισμός αυτός έχει ληφθεί από τις οδηγίες για την προστασία του καταναλωτή.

Είναι φανερό ότι για τον Έλληνα νομοθέτη ο ιδιώτης καταναλωτής συναλλάσσεται για ικανοποίηση μη επαγγελματικών του αναγκών και αποτελεί το αδύναμο μέρος μιας συναλλαγής, συνεπώς χρήζει αυξημένης προστασίας. Αντιθέτα η έννοια του αποδέκτη της υπηρεσίας κοινωνίας της πληροφορίας είναι πιο ευρύτερη αφού αποδέκτης αυτής μπορεί να είναι όχι μόνο ένας ιδιώτης αλλά και ένας επαγγελματίας που συναλλάσσεται μέσω του διαδικτύου στα πλαίσια μιας B2B συναλλαγής

4.4 Εσωτερική Αγορά

Η σημαντικότερη διάταξη του άρθρου 3 της οδηγίας 2000/31/ΕΚ που αφορά την ρήτρα εσωτερικής αγοράς ή αρχή του κράτους προέλευσης ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία με το άρθρο 2 του Π.Δ. 131/2003 και φέρει τον τίτλο Εσωτερική Αγορά⁶². Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 2 «Δεν επιτρέπεται να περιορίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας που προέρχονται από άλλο κράτος μέλος, για λόγους που αφορούν το συντονισμένο τομέα»⁶³.

Επομένως κάθε φορέας παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας είτε βρίσκεται στην Ελλάδα, είτε σε οποιοδήποτε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει ελεύθερη πρόσβαση στο σύνολο της εσωτερικής αγοράς. Ο κανόνας της ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηρεσιών που εισάγει το Π.Δ.131/2003 και η οδηγία 31/2000 ισχύει μόνο όταν οι φορείς παροχής υπηρεσιών είναι εγκατεστημένοι στην Ευρωπαϊκή Ένωση⁶⁴.

Το άρθρο 2 στην παρ. 4 αναφέρει ότι κατά παρέκκλιση από την παρ. 2 του άρθρου 2 το ελληνικό κράτος μπορεί να λαμβάνει περιοριστικά μέτρα για την ελεύθερη κυκλοφορία συγκεκριμένης υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας, που προέρχεται από άλλο κράτος μέλος, υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Τα μέτρα αυτά είναι απαραίτητο να ληφθούν όταν είναι αναγκαία για λόγους που αφορούν τη δημόσια τάξη κυρίως την πρόληψη, έρευνα, διαπίστωση και δίωξη εγκλημάτων, όπου περιλαμβάνονται η προστασία των ανηλίκων και η καταπολέμηση της προτροπής στο μίσος λόγω φυλής, φύλου, θρησκείας ή εθνικότητας καθώς επίσης και η προσβολή της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας μεμονωμένων ατόμων, η προστασία της δημόσιας υγείας, η δημόσια ασφάλεια περιλαμβανομένης της προάσπισης της εθνικής ασφάλειας και άμυνας και η προστασία του καταναλωτή, περιλαμβανομένου και του επενδυτή.

Επιπλέον τα μέτρα πρέπει να στρέφονται κατά μιας υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας, η οποία βλάπτει ή προκαλεί σοβαρό κίνδυνο βλάβης των στόχων που προαναφέρθηκαν και να είναι ανάλογα προς τους παραπάνω αναφερόμενους στόχους.

Πριν ληφθούν τα περιοριστικά μέτρα και χωρίς να θίγονται διαδικασίες ενώπιον των δικαστηρίων συμπεριλαμβανομένων των προκαταρκτικών εξετάσεων και ενεργειών που

⁶² Βλ. Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη και Ιωάννης Δ. Φαρσαρίωτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελ. 81

⁶³ Στο συντονισμένο τομέα περιλαμβάνονται μόνο οι κανόνες που ρυθμίζουν δραστηριότητες, που πραγματοποιούνται σε απευθείας σύνδεση, όπως είναι η ενημέρωση, η διαφήμιση, η αγορά εμπορευμάτων και γενικότερα η σύναψη συμβάσεων σε απευθείας σύνδεση (on line). Αντίθετα, δεν περιλαμβάνονται στο συντονισμένο τομέα οι κανόνες, που αφορούν στα εμπορεύματα αυτά καθεαυτά (όπως είναι, π.χ., τα πρότυπα ασφαλείας, οι υποχρεώσεις επισήμανσης, η ευθύνη που προβλέπεται για τα εμπορεύματα κ.λπ.) ή στην παράδοση ή στη μεταφορά των εν λόγω εμπορευμάτων, συμπεριλαμβανομένης της διανομής φαρμάκων. Ο συντονισμένος τομέας δεν καλύπτει επίσης τους κανόνες, που αφορούν στις υπηρεσίες, όταν αυτές δεν παρέχονται με ηλεκτρονικά μέσα.

⁶⁴ Βλ. Ελίζα Δ. Αλεξανδρίδου, Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου σελ. 28

πραγματοποιούνται στα πλαίσια διερεύνησης ποινικών υποθέσεων, οι αρμόδιες αρχές πρέπει να έχουν απαιτήσει από το παραπάνω κράτος μέλος να λάβει τα κατάλληλα μέτρα και αυτό να αδράνησε ή να έλαβε ανεπαρκή μέτρα, καθώς επίσης να έχουν κοινοποιήσει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στο άλλο κράτος μέλος την πρόθεση τους να λάβουν αυτά τα μέτρα⁶⁵.

Το άρθρο 2 παρ. 5 αναφέρει ότι σε έκτακτες περιπτώσεις οι αρμόδιες αρχές μπορούν να λάβουν περιοριστικά μέτρα, χωρίς να τηρηθεί η προαναφερθείσα διαδικασία. Τα μέτρα αυτά πρέπει να κοινοποιηθούν το συντομότερο δυνατό στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στο κράτος προέλευσης, κάνοντας παράλληλα αναφορά στους λόγους για τους οποίους έκριναν ότι πρόκειται για κατεπείγουσα περίπτωση.

4.5 Εφαρμογή του Π.Δ.

Το πεδίο εφαρμογής του π.δ. 131/2003 περιλαμβάνει τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας. Κατά το άρθρο 2 του Π.Δ. υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας είναι «οποιαδήποτε υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας, δηλαδή κάθε υπηρεσία που συνήθως παρέχεται έναντι αμοιβής, με ηλεκτρονικά μέσα εξ αποστάσεως και κατόπιν προσωπικής επιλογής ενός αποδέκτη υπηρεσιών κατά την έννοια της παραγράφου 2 του άρθρου 2 του π.δ. 39/2001. Προκειμένου να προσδιοριστεί η έννοια αυτή γίνεται παραπομπή στην προαναφερθείσα διάταξη του π.δ. 39/2001 που ενσωματώνει την αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 1 παρ. 2 της οδηγίας 98/34/ΕΚ⁶⁶.

Οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας παρέχονται συνήθως έναντι αμοιβής χωρίς να περιορίζονται σε υπηρεσίες που αφορούν τη σύναψη συμβάσεων. Εδώ εμπίπτουν και υπηρεσίες που δεν αμείβονται⁶⁷ από τον αποδέκτη τους, αλλά από τρίτους, συνήθως διαφημιζόμενους, όπως είναι η παροχή πληροφοριών σε απευθείας σύνδεση ή εμπορικές επικοινωνίες, ή οι υπηρεσίες αναζήτησης, πρόσβασης και ανάκτησης δεδομένων.

Επίσης ο παρέχων υπηρεσίες πρέπει να ασκεί μια οικονομική δραστηριότητα για αόριστη χρονική διάρκεια. Έτσι όσοι δεν ασκούν εμπορική δραστηριότητα όπως δημόσια εκπαιδευτικά ιδρύματα ή ερευνητικά κέντρα, αποκλείονται από την εφαρμογή του Π.Δ.⁶⁸. Επιπλέον δεν αποτελεί παρόμοια υπηρεσία η χρήση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή αντίστοιχων ατομικών επικοινωνιών όπως κατοχή ιστοσελίδας με μη εμπορικό χαρακτήρα από άτομα που δεν ενεργούν στο πλαίσιο της εμπορικής ή επαγγελματικής τους δραστηριότητας. Με βάση το Π.Δ 131/2003 για την ύπαρξη υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας πρέπει να πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις.

Καταρχήν όλες οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας πρέπει να παρέχονται από απόσταση, δηλαδή η σύμβαση να συνάπτεται χωρίς φυσική παρουσία στον ίδιο τόπο των δύο συμβαλλόμενων μερών. Αν η υπηρεσία δεν αποτελεί αντικείμενο σύμβασης που συνάπτεται από απόσταση δεν αποτελεί υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας. Συνεπώς τέτοια υπηρεσία δεν υφίσταται όταν π.χ. σε πρακτορείο ταξιδιών γίνεται κράτηση ενός αεροπορικού εισιτηρίου μέσω του διαδικτύου παρουσία του πελάτη.

Δεύτερον η παροχή της υπηρεσίας πρέπει να γίνεται εξ ολοκλήρου με ηλεκτρονικά μέσα. Η παροχή της υπηρεσίας πρέπει να γίνεται εξ ολοκλήρου μέσω εξοπλισμών ηλεκτρονικής επεξεργασίας (συμπεριλαμβανομένης της ψηφιακής συμπίεσης) και αποθήκευσης δεδομένων, από το σημείο εκκίνησης της μέχρι το σημείο λήψης της. Δεν θεωρούνται ότι παρέχονται ηλεκτρονικά οι υπηρεσίες που παρέχονται με τη χρήση αυτόματων μηχανημάτων, όπως στην περίπτωση της είσπραξης χρημάτων από ΑΤΜ ή τα μηχανήματα αυτόματης αγοράς εισιτηρίων. Επίσης οι διατάξεις του π.δ. δεν εφαρμόζονται σε υπηρεσίες που παρέχονται μέσω τηλεφώνου, fax και τέλεξ, όπως η παροχή πληροφοριών ή συμβουλών μέσω του τηλεφώνου, π.χ. για το

⁶⁵ Βλ. Κορνηλία Δελούκα Ιγγλέση, Νομικά θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου, σελ. 100

⁶⁶ Ο κοινοτικός νομοθέτης παραπέμπει στην έννοια της κοινωνίας της πληροφορίας, που περιέχεται στην οδηγία 98/34/ΕΚ, ώστε να επιτευχθεί η ενιαία χρήση ορολογίας στο κοινοτικό δίκαιο

⁶⁷ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη και Ιωάννης Δ. Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελ. 80

⁶⁸ Αντίθετα η παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικού ταχυδρομείου αποτελεί υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας.

μετεωρολογικό δελτίο, η άμεση διαφήμιση μέσω του τηλεφώνου κ.λ.π., καθώς αυτές οι υπηρεσίες δεν παρέχονται μέσω εξοπλισμών ηλεκτρονικής επεξεργασίας και αποθήκευσης⁶⁹.

Τρίτον η παροχή της υπηρεσίας πρέπει να γίνεται κατόπιν αιτήματος του αποδέκτη. Επομένως οι τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές μεταδόσεις δεν αποτελούν υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, διότι δεν παρέχονται κατόπιν ατομικού αιτήματος. Αντιθέτως, αποτελούν υπκπ⁷⁰ οι υπηρεσίες εκείνες που διαβιβάζονται από σημείο σε σημείο, όπως η μαγνητοσκόπηση κατ' αίτηση, ή η παροχή εμπορικών επικοινωνιών μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου⁷¹.

Τέλος οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας θα πρέπει να παρέχονται κατά κανόνα έναντι αμοιβής. Έτσι οι υπηρεσίες είτε αμείβονται είτε όχι από τον αποδέκτη τους πρέπει να συνιστούν οικονομική δραστηριότητα. Συνεπώς οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας που παρέχονται δωρεάν στον αποδέκτη τους μπορεί να καλύπτονται εάν συνίστανται έστω και εμμέσως σε οικονομική δραστηριότητα, όπως π.χ. στην περίπτωση που η χρηματοδότησή τους εξασφαλίζεται εμμέσως από τη διαφήμιση. Αν το αίτημα μπορεί να ικανοποιηθεί χωρίς να καταβληθεί αμοιβή, αλλά η δωρεάν παροχή είναι δυνατή επειδή συνδυάζεται με διαφήμιση, τότε πρόκειται για παροχή έναντι αμοιβής. Ακόμη όμως και χωρίς να περιλαμβάνει διαφημιστικό μήνυμα, είναι δυνατόν μια ιστοσελίδα να αποτελεί υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας, όταν η ίδια αποτελεί διαφήμιση του προσώπου, που παρέχει τις υπηρεσίες, για εκείνον που εισέρχεται σε αυτήν.

Οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας καλύπτουν οικονομικές δραστηριότητες που παρέχονται σε απευθείας σύνδεση (on-line)⁷² που πραγματοποιούνται είτε μεταξύ επιχειρήσεων (B2B) είτε μεταξύ επιχείρησης και καταναλωτή (B2C). Πρόκειται για ηλεκτρονικά εμπορικά κέντρα και πώληση διαφόρων προϊόντων σε απευθείας σύνδεση, όπως βιβλία, λογισμικό ηλεκτρονικών υπολογιστών κ.τ.λ., on line υπηρεσίες μικρών αγγελιών, on line εγκυκλοπαίδειες, on line δικηγορικές ή ιατρικές συμβουλές, ψυχαγωγικές υπηρεσίες on line, χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες σε απευθείας σύνδεση, όπως on line τραπεζικές συναλλαγές και on line επενδύσεις. Αντίθετα η παράδοση αγαθών και η offline παροχή υπηρεσιών⁷³ δεν αποτελούν υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας. Σε περίπτωση που μια υπηρεσία κοινωνίας της πληροφορίας παρέχεται εν μέρει on line, προωθείται δηλαδή μέσω του διαδικτύου, και εν μέρει offline, παρέχεται δηλαδή με φυσική παράδοση, κάθε μέρος θα υπάγεται σε διαφορετικό νομικό καθεστώς.⁷⁴

Το Π.Δ 131/2003 ρυθμίζει τις δραστηριότητες του φορέα παροχής υπηρεσιών και του αποδέκτη των υπηρεσιών.

Το άρθρο 1 του π.δ. ορίζει ως φορέα παροχής υπηρεσιών κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που παρέχει μια υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας. Ο φορέας παροχής υπηρεσιών είναι πρόσωπο που ασκεί οικονομική και μάλιστα κερδοσκοπική δραστηριότητα.⁷⁵

Σύμφωνα με το άρθρ. 1 του π.δ. 131/2003 αποδέκτης των υπηρεσιών είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, που χρησιμοποιεί μια υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας «επαγγελματικώς ή άλλως», προκειμένου να αναζητήσει πληροφορίες στο διαδίκτυο για επαγγελματικούς ή ιδιωτικούς σκοπούς. Αποδέκτης των υπηρεσιών είναι και κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που χρησιμοποιεί μια υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας για να προσφέρει πρόσβαση σε πληροφορίες σε ανοικτά δίκτυα όπως το διαδίκτυο. Επίσης αποδέκτης θεωρείται και το πρόσωπο που χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες για μη επαγγελματικό σκοπό, δηλαδή είναι το πρόσωπο που χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες αυτές ενεργώντας με την ιδιότητα του καταναλωτή.⁷⁶

⁶⁹ Βλ. Ελίζα Δ. Αλεξανδρίδου, Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου σελ. 28

⁷⁰ Υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας

⁷¹ Βλ. σκέψη 18 προοιμίου της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο

⁷² Πρόκειται για το άμεσο ηλεκτρονικό εμπόριο

⁷³ Πρόκειται για το έμμεσο ηλεκτρονικό εμπόριο.

⁷⁴ Βλ. Κορνηλία Δελούκα Ιγγλέση, Νομικά θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου, σελ. 96

⁷⁵ Βλ. Ελίζα Δ. Αλεξανδρίδου, Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου σελ. 26

⁷⁶ Καταναλωτής είναι κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο επιδιώκει στόχους που δεν μπορούν να ενταχθούν στο πλαίσιο της εμπορικής ή της επαγγελματικής του δραστηριότητας.

4.5 Τομείς που εξαιρούνται από την εφαρμογή του Π.Δ 131/03

Σύμφωνα με το άρθρο 20 υπάρχουν ορισμένοι τομείς που εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής του Π.Δ. 131/2003. Συγκεκριμένα δεν εφαρμόζεται:

- α) στο φορολογικό τομέα,
- β) σε ζητήματα που σχετίζονται με τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας που καλύπτονται ήδη από τις διατάξεις του Ν. 2472/97 για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, και από τις διατάξεις του Ν. 2774/99 για επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον τηλεπικοινωνιακό τομέα,
- γ) σε θέματα που αφορούν συμφωνίες ή πρακτικές διεπόμενες από τη νομοθεσία περί καρτέλ,
- δ) όταν πρόκειται για δραστηριότητες των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας που αφορούν:
 - στις δραστηριότητες συμβολαιογράφων ή αντίστοιχων επαγγελματιών εφόσον συνεπάγονται άμεση και ειδική σύνδεση με την άσκηση δημόσιας εξουσίας,
 - στην εκπροσώπηση πελάτη και υπεράσπιση των συμφερόντων του ενώπιον του δικαστηρίου
 - στη συμμετοχή σε τυχερά παιχνίδια στα οποία ο παίκτης στοιχηματίζει χρηματική αξία, συμπεριλαμβανομένων των λαχείων και των στοιχημάτων.

Το Π.Δ. δεν μπορεί κατά την εφαρμογή του να θίξει τα μέτρα που λαμβάνονται σε κοινοτικό ή εθνικό επίπεδο, τηρουμένου του κοινοτικού δικαίου, με σκοπό την προώθηση της πολιτιστικής και γλωσσικής πολυμορφίας και την προάσπιση του πλουραλισμού.

Τέλος σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ. 3 καμία από τις διατάξεις του Π.Δ. δεν μπορεί να ερμηνευθεί με τρόπο που να θίγει την προστασία κυρίως της δημόσιας υγείας αλλά και των συμφερόντων του καταναλωτή, όπως θεσπίζεται σε κοινοτικές πράξεις και στις εθνικές νομοθεσίες που εκδόθηκαν κατ' εφαρμογή τους στο μέτρο που δεν περιορίζεται έτσι η ελευθερία παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας.⁷⁷

Ο φορολογικός τομέας εξαιρείται από την εφαρμογή του π.δ. καθώς απαιτούνται ιδιαίτερες ρυθμίσεις για το συγκεκριμένο τομέα⁷⁸. Όσον αφορά τις συμφωνίες ή πρακτικές, τις οποίες ρυθμίζει το δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού, η εν λόγω εξαίρεση θεσπίζεται ώστε να εφαρμοστεί το εθνικό δίκαιο και όχι το δίκαιο του κράτους προέλευσης

4.7 Αρχές που ρυθμίζουν τις συναλλαγές Ηλεκτρονικού Εμπορίου

Άσκηση δραστηριότητας υπηρεσίας της Κοινωνίας της Πληροφορίας

Ο Έλληνας νομοθέτης προσάρμοσε την υποχρέωση καθιέρωσης της αρχής της μη αναγκάιας προηγούμενης άδειας που εισήγαγε το άρθρο 4 της Οδηγίας με τη διάταξη του άρθρου 3 του ΠΔ που φέρει τον τίτλο: «Ελευθερία ανάληψης και άσκησης δραστηριότητας υπηρεσίας κοινωνίας της πληροφορίας». Η διάταξη αυτή ορίζει ότι η ανάληψη και άσκηση δραστηριότητας φορέα υπηρεσιών κοινωνίας της πληροφορίας είναι ελεύθερη με την επιφύλαξη των καθεστώτων έγκρισης που δεν αφορούν ειδικά και αποκλειστικά τις υπηρεσίες κοινωνίας της πληροφορίας ή των καθεστώτων έγκρισης που προβλέπονται στον τομέα των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, σύμφωνα με το Ν. 2867/2000 και το ΠΔ 157/1999».

Η παραπάνω διάταξη απαγορεύει τη θέσπιση διοικητικής διαδικασίας λήψης άδειας για την ανάληψη, αλλά και την άσκηση της παροχής υπηρεσιών του ηλεκτρονικού εμπορίου. Στην απαγόρευση αυτή εμπίπτει κάθε μέτρο που εξαρτά την άσκηση δραστηριότητας από μια απόφαση, ένα μέτρο ή μια πράξη μιας διοικητικής αρχής ως μόνη εξαίρεση από την αρχή της

⁷⁷ Βλ. Ιωάννης Δ. Ιγγλεζάκης, Το νομικό πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, σελ. 55

⁷⁸ Η οδηγία 38/2002/ΕΚ αντιμετωπίζει τα θέματα που αφορούν την επιβολή Φ.Π.Α. στις ηλεκτρονικές συναλλαγές. Το άρθρο 100 του νόμου 2238/1994 αναφέρεται στην άμεση φορολογία εμπορικών δραστηριοτήτων των ξένων επιχειρήσεων με σταθερή εγκατάσταση στην Ελλάδα ή όσων ενεργούν μέσω αντιπροσώπων.

ελεύθερης εγκατάστασης προβλέπεται, σύμφωνα με το προοίμιο της οδηγίας 2000/31/EK, η περίπτωση των ταχυδρομικών υπηρεσιών που συνίστανται στην υλική παράδοση τυπωμένου ηλεκτρονικού μηνύματος.

Το άρθρο 4 παρ. 1 της οδηγίας 2000/31/EK αναφέρει ότι τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι η ανάληψη και η άσκηση δραστηριότητας φορέα παροχής υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας δεν μπορεί να υπαχθεί σε καθεστώς προηγούμενης παροχής άδειας ή σε οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση ισοδύναμου αποτελέσματος⁷⁹. Από τη σύγκριση με τη διάταξη του άρθρου 3 π.δ. 131/2003 προκύπτει ότι δεν περιλαμβάνεται στην ελευθερία ανάληψης και άσκησης δραστηριότητας η απαγόρευση υπαγωγής της εν λόγω δραστηριότητας σε οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση ισοδύναμου αποτελέσματος και κατά τούτο η εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας προς την κοινοτική ρύθμιση είναι ατελής.

Η ελευθερία ανάληψης και άσκησης συναφούς δραστηριότητας τελεί υπό την επιφύλαξη καθεστώτων αδειών που δεν αφορούν ειδικά και αποκλειστικά τις παραπάνω υπηρεσίες. Συνεπώς δεδομένου ότι ισχύουν ειδικές προϋποθέσεις για την άσκηση μιας επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητας και επιβάλλεται η λήψη διοικητικής άδειας, όπως π.χ. για την παροχή τουριστικών υπηρεσιών, τη λειτουργία φαρμακείου κ.α. τότε πρέπει να τηρηθούν οι προϋποθέσεις για την παροχή υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας.

Εδώ εμπίπτει π.χ. η υποχρέωση των προμηθευτών που συνάπτουν συμβάσεις εξ αποστάσεως να ζητούν την καταχώριση τους στο ειδικό μητρώο που τηρείται στο Υπουργείο Ανάπτυξης πριν από την έναρξη της σχετικής δραστηριότητας. Η υποχρέωση αυτή δεν αντιβαίνει στην αρχή της μη αναγκαίας άδειας, καθώς δεν αφορά ειδικά και αποκλειστικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, αλλά μια ειδική κατηγορία συμβάσεων, τις συμβάσεις από απόσταση.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 1 του ν. 2867/2000, η άσκηση τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών είναι ελεύθερη, έτσι κάθε φορέας παροχής πρόσβασης στο Διαδίκτυο μπορεί να ασκήσει ελεύθερα την εν λόγω δραστηριότητα δεδομένου ότι λαμβάνονται υπόψη κάποιες αρχές όπως η προστασία του καταναλωτή, η προστασία του ελεύθερου και υγιούς ανταγωνισμού, η προστασία των προσωπικών δεδομένων και του απορρήτου των τηλεπικοινωνιών.

Υποχρέωση του φορέα για παροχή πληροφοριών

Με το άρθρο 4 του ΠΔ 131/2003 ο Έλληνας νομοθέτης ενσωμάτωσε στο εθνικό μας δίκαιο τις ρυθμίσεις του άρθρου 5 της Οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο σχετικά με την υποχρέωση των φορέων παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας σε παροχή γενικών πληροφοριών.

Το άρθρο 4 παρ. 1 του ΠΔ 131/03 ορίζει ότι ο φορέας παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικού εμπορίου πρέπει να παρέχει στους αποδέκτες των υπηρεσιών αυτών καθώς και στις αρμόδιες αρχές, εκτός από τις πληροφορίες που αναφέρονται στο άρθρο 4 παρ. 2 και 9 του ν. 2251/94, εύκολη, άμεση και συνεχή πρόσβαση τουλάχιστον στις εξής πληροφορίες: στην επωνυμία του φορέα παροχής υπκπ, τη γεωγραφική διεύθυνση όπου ο φορέας είναι εγκατεστημένος, στοιχεία που να επιτρέπουν την ταχεία επαφή και την άμεση και ουσιαστική επικοινωνία με το φορέα συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτρονικής διεύθυνσης, σε περίπτωση που ο φορέας είναι εγγεγραμμένος σε εμπορικό ή άλλο δημόσιο μητρώο θα πρέπει να αναφέρεται το μητρώο και ο αριθμός εγγραφής του σε αυτό ή ισοδύναμο τρόπο αναγνώρισης στο μητρώο αυτό, σε περίπτωση που η δραστηριότητα υπόκειται σε καθεστώς έγκρισης, τα στοιχεία της σχετικής εποπτικής αρχής⁸⁰. Επίσης εφόσον η δραστηριότητα του φορέα παροχής υπηρεσίας κοινωνίας της πληροφορίας υπόκειται σε φόρο προστιθέμενης αξίας, πρέπει να παρέχεται ο αριθμός αναγνώρισης που προβλέπεται από το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας κύκλου εργασιών, σύμφωνα με το άρθρο 36 του ν. 2859/2000 «περί κυρώσεως του κώδικα φόρου προστιθέμενης αξίας».

⁷⁹ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη και Ιωάννης Δ. Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελ. 82

⁸⁰ Κορνηλία Δελοούκα Ιγγλέση, Νομικά θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου, 2005, σελ. 107

Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 2 εάν οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας αναφέρονται σε τιμές, αυτές θα πρέπει να αναγράφονται σαφώς και επακριβώς και να διευκρινίζεται αν περιλαμβάνουν φόρο και έξοδα αποστολής.

Το άρθρο 4 παρ. 9 ν. 2251/1994 αναφέρει τις πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται στον καταναλωτή κατά την εκτέλεση της σύμβασης. Τέτοιες πληροφορίες είναι η επωνυμία και η διεύθυνση του πιο προσοιού για τον καταναλωτή καταστήματος του προμηθευτή, ο τρόπος καταβολής του τιμήματος, το δικαίωμα υπαναχώρησης, πληροφορίες σχετικά με την εξυπηρέτηση μετά την πώληση και τις υφιστάμενες εμπορικές εγγυήσεις, καθώς και οι όροι καταγγελίας της σύμβασης, όταν πρόκειται για σύμβαση αορίστου χρόνου ή διάρκειας μεγαλύτερης του ενός έτους.

Τα πρόσωπα που ασκούν νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα οφείλουν να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με την επαγγελματική ένωση ή παρόμοιο όργανο στο οποίο είναι εγγεγραμμένος ο φορέας παροχής υπηρεσιών, τον επαγγελματικό τους τίτλο, το κράτος που τον έχει χορηγήσει, να γίνεται μνεία των επαγγελματικών κανόνων που ισχύουν στο κράτος μέλος εγκατάστασής τους καθώς και αν παρέχουν πληροφορίες για τον τρόπο πρόσβασης σ' αυτούς τους κανόνες. Ως νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα θεωρούνται εκείνα που μπορούν να ασκηθούν μόνο μετά από την απονομή διπλώματος από εκπαιδευτικό ίδρυμα τριτοβάθμιας ή επαγγελματικής εκπαίδευσης κράτους μέλους της ΕΕ. Χαρακτηριστική περίπτωση νομοθετικά κατοχυρωμένων επαγγελμάτων είναι εκείνα των γιατρών, φαρμακοποιών, δικηγόρων, συμβολαιογράφων, μηχανικών, αρχιτεκτόνων κ.α.

Η διάταξη του άρθρου 4 π.δ. 131/2003 δεν έχει ως αποδέκτη τον καταναλωτή αλλά τον αποδέκτη των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ο οποίος μπορεί να είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο, το οποίο χρησιμοποιεί επαγγελματικώς ή άλλως μια σχετική υπηρεσία, μπορεί να είναι δηλ. επαγγελματίας, έμπορος ή και καταναλωτής. Ακόμα δεν προβλέπεται ποια θα είναι η έννομη συνέπεια από την παράλειψη παροχής των αναφερόμενων πληροφοριών, ωστόσο, λόγω του ότι εδώ έχουμε κενό δικαίου, κατ' αναλογία θα ισχύσει η ρύθμιση του άρθρου 4 παρ. 2 και 9 ν. 2251/1994 και η συνέπεια θα είναι η ακυρότητα της σύμβασης υπέρ του αποδέκτη της υπηρεσίας.

Εμπορικές επικοινωνίες

Για να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη των καταναλωτών και να αποτρέπονται οι μη έντιμες εμπορικές πρακτικές το άρθρο 5 του Π.Δ 131/2003 θεσπίζει ορισμένες απαιτήσεις διαφάνειας στις εμπορικές επικοινωνίες⁸¹. Για να έχουν οι καταναλωτές τη δυνατότητα να αντιδρούν γρηγορότερα στις ανεπιθύμητες και ενοχλητικές εμπορικές επικοινωνίες αλλά και για να γίνεται σαφές ότι πρόκειται για διαφήμιση και να αποφεύγεται η νομική δέσμευση κάποιου χωρίς αυτός να την επιθυμεί, ορίζεται ότι οι εμπορικές επικοινωνίες θα πρέπει να είναι σαφώς αναγνωρίσιμες (δηλαδή να φανερώνεται με σαφήνεια ότι συνιστούν νομικά δεσμευτική πρόταση), όσο το φυσικό ή νομικό πρόσωπο για λογαριασμό του οποίου διεξάγεται η εμπορική επικοινωνία⁸². Η διαφήμιση στο περιβάλλον του διαδικτύου πρέπει να είναι σαφώς αναγνωρίσιμη ως τέτοια δηλ. να προκύπτει ότι πρόκειται για διαφήμιση, ακόμα πρέπει, να αναγνωρίζεται ότι μια ιστοσελίδα αποτελεί αντικείμενο χορηγίας από ορισμένη επιχείρηση με σκοπό τη διαφήμιση της. Η διάταξη αυτή απαγορεύει τη συγκαλυμμένη διαφήμιση στο πλαίσιο των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας.

Επιπλέον το φυσικό ή νομικό πρόσωπο για λογαριασμό του οποίου γίνεται η εμπορική επικοινωνία πρέπει να είναι σαφώς αναγνωρίσιμο⁸³. Η διάταξη αυτή συνδέεται στενά με την προηγούμενη και επιδιώκει να εξασφαλίσει διαφάνεια στη παροχή υπηρεσιών του ηλεκτρονικού εμπορίου π.χ. στο διαφημιστικό banner αναφέρεται το όνομα του διαφημιζόμενου ή γίνεται παραπομπή στην ιστοσελίδα που περιέχει πληροφορίες για αυτόν μέσω ενός συνδέσμου.

Οι προσφορές, όπως είναι οι εκπτώσεις, τα πριμ και τα δώρα, στο μέτρο που επιτρέπονται, πρέπει να είναι σαφώς αναγνωρίσιμες, η πρόσβαση στους όρους υπό τους οποίους μπορεί κανείς να επωφεληθεί από τις προσφορές πρέπει να είναι εύκολη, οι δε όροι να παρουσιάζονται σαφώς και επακριβώς. Οι διαφημιστικοί διαγωνισμοί ή παιχνίδια, στο μέτρο

⁸¹ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη και Ιωάννης Δ. Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελ. 82

⁸² Βλ. Κορνηλία Δελούκα Ιγγλέση, Νομικά θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου, 2005, σελ. 113

⁸³ Βλ. Ι.ωάννης Δ. Ιγγλεζάκης, Το νομικό πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2003, σελ. 106

που επιτρέπονται, οφείλουν να είναι σαφώς αναγνωρίσιμα, η πρόσβαση στους όρους συμμετοχής πρέπει να είναι εύκολη και οι όροι να παρουσιάζονται σαφώς και επακριβώς. Η συμμετοχή σε τυχερά παιχνίδια, στα οποία ο παίκτης στοιχηματίζει χρηματική αξία, τα λαχεία και τα στοιχήματα, εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής του π.δ.

Οι παραπάνω διατάξεις εξασφαλίζουν διαφάνεια και εγγυώνται ότι το Διαδίκτυο δεν θα χρησιμοποιείται για την παραβίαση των κανόνων του δικαίου του αθέμιτου ανταγωνισμού και του δικαίου της προστασίας του καταναλωτή. Για το σκοπό αυτό τα μέσα της τεχνολογίας θα πρέπει να χρησιμοποιούνται για την παροχή πληροφοριών σε σχέση με τις παρεχόμενες προσφορές και τους διαφημιστικούς διαγωνισμούς. Οι φορείς παροχής υπηρεσιών του ηλεκτρονικού εμπορίου πρέπει να καθιστούν αναγνωρίσιμες τις προσφορές και τους διαγωνισμούς και να παρέχουν πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με τους όρους αυτών.

Μη ζητηθείσα εμπορική επικοινωνία

Σύμφωνα με το άρθρο 6 (παρ.1) του ΠΔ 131/2003 η εμπορική επικοινωνία με παραλήπτη που δεν την έχει ζητήσει, αν γίνει με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και εφόσον δεν απαγορεύεται, πρέπει να αναγνωρίζεται σαφώς και επακριβώς ευθύς ως περιέλθει σ' αυτόν⁸⁴. Είναι απαραίτητο να αναφέρεται το θέμα του ηλεκτρονικού μηνύματος και τα ακριβή στοιχεία του αποστολέα, ώστε να είναι αναγνωρίσιμη η ιδιότητα⁸⁵ του αποστολέα. Επίσης, για την διασφάλιση της απαραίτητης διαφάνειας θα πρέπει να αναφέρεται η πραγματική ηλεκτρονική διεύθυνση του αποστολέα, καθώς κάποιες φορές οι ηλεκτρονικές διευθύνσεις των αποστολέων ανεπιθύμητης ηλεκτρονικής αλληλογραφίας δεν αντιστοιχούν σε μια πραγματική διεύθυνση.

Σύμφωνα με την παρ. 2 άρθρου 6, με την επιφύλαξη των διατάξεων της Κ.Υ.Α. 21496/2000 για την προστασία των καταναλωτών για τις εξ αποστάσεως συμβάσεις, του Ν. 2472/97 για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και των διατάξεων του Ν. 2774/99 για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον επικοινωνιακό τομέα, οι φορείς παροχής υπηρεσιών που αναλαμβάνουν δραστηριότητες μη ζητηθείσας εμπορικής επικοινωνίας μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου πρέπει να τηρούν και να συμβουλευονται τακτά μητρώα «επιλογών», όπου μπορούν να εγγράφονται τα φυσικά πρόσωπα που επιλέγουν να μη λαμβάνουν τέτοιες εμπορικές επικοινωνίες.

Η αποστολή μη αιτηθείσας ηλεκτρονικής αλληλογραφίας προκαλεί προβλήματα στους χρήστες της ηλεκτρονικής αλληλογραφίας, που αντιμετωπίζουν την μη αιτηθείσα εμπορική επικοινωνία ως παρενόχληση από την οποία προσβάλλεται η αξιοπρέπεια του αποδέκτη του μηνύματος εμπορικής αλληλογραφίας⁸⁶. Ο παραλήπτης του μηνύματος μπορεί από το θέμα και το όνομα του αποστολέα να αναγνωρίσει ότι πρόκειται για μη αιτηθείσα ηλεκτρονική αλληλογραφία και να μην προβεί στην ανάγνωση του μηνύματος, αλλά στην άμεση διαγραφή του. Οι παραλήπτες χάνουν χρόνο και χρήμα διότι ενδεχομένως καταβάλλουν συνδρομή σε έναν φορέα παροχής υπηρεσιών πρόσβασης στο Διαδίκτυο, αλλά και τηλεπικοινωνιακά τέλη, για όσο χρόνο συνδέονται στο δίκτυο προκειμένου να αναγνώσουν τα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Προβλήματα όμως αντιμετωπίζουν και οι παροχείς υπηρεσιών πρόσβασης, οι οποίοι λόγω της υπερφόρτωσης του δικτύου με μηνύματα Spamming επιβαρύνονται με επιπλέον έξοδα διαχείρισης των δικτύων και γίνονται δέκτες των παραπόνων των χρηστών. Συνεπώς η αποστολή ανεπιθύμητης ηλεκτρονικής αλληλογραφίας θέτει σε κίνδυνο το ρόλο των παροχών υπηρεσιών Διαδικτύου.

Νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα

Η διαφήμιση, μέσω του διαδικτύου, των ατόμων που ασκούν νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα όπως γιατροί, δικηγόροι, μηχανικοί, φαρμακοποιοί, λογιστές, αναμένεται να αναπτυχθεί ραγδαία τα επόμενα χρόνια. Έτσι ο κοινοτικός νομοθέτης προέβλεψε ειδικές

⁸⁴ Βλ. Πασχόπουλος/Σκαλτσάς, Ηλεκτρονικό Εμπόριο, 2001, σελ. 162

⁸⁵ Εμπορική ή επαγγελματική ιδιότητα

⁸⁶ Βλ. Θ. Σιδηρόπουλος, Το δίκαιο του διαδικτύου, 2003, σελ. 20

ρυθμίσεις για τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να διαφημίζουν τις υπηρεσίες τους και ο Έλληνας νομοθέτης τις ενσωμάτωσε στο άρθρο 7 του Π.Δ. 131/2003.

Το άρθρο αυτό ορίζει ότι η χρήση εμπορικών επικοινωνιών που συνιστούν υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας ή αποτελούν μέρος της, η οποία παρέχεται από μέλος νομοθετικώς κατοχυρωμένου επαγγέλματος, επιτρέπεται, εφόσον το μέλος αυτό τηρεί τους επαγγελματικούς κανόνες, οι οποίοι διέπουν την ανεξαρτησία, την αξιοπρέπεια και το ήθος του επαγγέλματος, καθώς και το επαγγελματικό απόρρητο και την πίστη προς τους πελάτες και τους συναδέλφους. Έτσι η διαφήμιση στο Διαδίκτυο επιτρέπεται όταν είναι ακριβής και άρα μη παραπλανητική και κινείται μέσα στα πλαίσια της επαγγελματικής δεοντολογίας. Η διάταξη του άρθρου 7 εφαρμόζεται επιπλέον των διατάξεων που είναι σχετικές με την πρόσβαση σε νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα, καθώς και την άσκηση τους.

Σύμφωνα με την παραπάνω διάταξη και με βάση τη διάταξη του άρθρου 2 του Π.Δ. 131/2003, η οποία ισχύει και όσον αφορά τη χρήση εμπορικών επικοινωνιών από ελεύθερους επαγγελματίες, επιτρέπεται η διαφήμιση πολιτών της ΕΕ στην Ελλάδα, εφόσον αυτή είναι σύμφωνη με το δίκαιο και τους κανόνες δεοντολογίας που διέπει το εν λόγω επάγγελμα στη χώρα όπου έχουν την εγκατάστασή τους. Βεβαίως, το επαγγελματικό δίκαιο διαφέρει σε κάθε χώρα της Ένωσης, γεγονός που έλαβε υπόψη του ο κοινοτικός νομοθέτης κατά τη θέσπιση της παραπάνω ρύθμισης και για αυτό αποδίδει μεγάλο βάρος στην ανάπτυξη κοινοτικών κανόνων δεοντολογίας.

Ηλεκτρονικές συμβάσεις

Για την κατάρτιση μιας οποιασδήποτε σύμβασης απαιτείται μια δήλωση βουλήσεως, που περιέχει πρόταση για τη σύναψη της σύμβασης καθώς και δήλωση αποδοχής της πρότασης. Το ίδιο ισχύει και για την κατάρτιση μιας σύμβασης μέσω του διαδικτύου, άρα πρέπει να υπάρχει μια «ηλεκτρονική δήλωση βουλήσεως» που θα περιέχει την πρόταση για τη σύναψη της ηλεκτρονικά καταρτιζόμενης σύμβασης και μια «ηλεκτρονική δήλωση αποδοχής της πρότασης». Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής είναι το «εργαλείο» με το οποίο εξωτερικεύεται η βούληση του χρήστη και δεν υποκαθιστά τον αποστολέα. Επομένως δήλωση βουλήσεως για σύναψη σύμβασης που διαβιβάζεται μέσω του διαδικτύου και όχι αυτοπροσώπως, δεν επηρεάζει ούτε τη φύση ούτε τις έννομες συνέπειες της σύμβασης.

Με την ψήφιση της οδηγίας 1999/93/ΕΚ σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο για ηλεκτρονικές υπογραφές, με την οποία η προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή εξομοιώνεται με την ιδιόχειρη, η προϋπόθεση του έγγραφου τύπου πληρούται πλέον και όταν υπάρχει σύνταξη ηλεκτρονικού εγγράφου⁸⁷ με προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή⁸⁸. Το άρθρ. 8 παρ. 1 του π.δ. 131/2003 ορίζει ότι «με την επιφύλαξη των διατάξεων του π.δ. 150/2001 για τις ηλεκτρονικές υπογραφές, επιτρέπεται η κατάρτιση συμβάσεων με ηλεκτρονικά μέσα».

Η διάταξη του άρθρ. 8 παρ. 2 ορίζει ότι ο εν λόγω κανόνας δεν εφαρμόζεται για συμβάσεις, που θεμελιώνουν ή μεταβιβάζουν εμπράγματα δικαιώματα επί ακινήτων, για συμβάσεις, για τις οποίες επιβάλλεται από το νόμο η προσφυγή στο δικαστήριο, σε δημόσιες αρχές ή σε επαγγέλματα που ασκούν δημόσια εξουσία (π.χ., εγγραφή στα μητρώα κάποιων δημόσιας αρχής, σύνταξη συμβολαιογραφικού εγγράφου κ.λπ.), όπως και όταν πρόκειται για συμβάσεις, που εμπίπτουν στο οικογενειακό και στο κληρονομικό δίκαιο. Εδώ δεν περιλαμβάνεται η κατάρτιση συμβάσεων μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

Στο άρθρο 9 παρ. 1 ΠΔ 131/2003 αναφέρονται ορισμένες ειδικές πληροφορίες τις οποίες οι φορείς παροχής υπηρεσιών θα πρέπει να παρέχουν σε προσυμβατικό στάδιο στους αποδέκτες των υπηρεσιών τους. Σκοπός είναι να καταστεί πλήρως διαφανής η διαδικασία σύναψης των ηλεκτρονικών συμβάσεων και μάλιστα σε όλα τα τεχνικά στάδια μέχρι την τελική σύναψη της σύμβασης. Έτσι θα υπάρχει σύμπτωση μεταξύ δηλώσεως και βουλήσεως και ο καταναλωτής θα γνωρίζει αφενός πότε δεσμεύεται και αφετέρου υπό ποιες προϋποθέσεις.

⁸⁷ Ηλεκτρονικό έγγραφο είναι ένα σύνολο δεδομένων, που δημιουργούνται και αποθηκεύονται στο μαγνητικό δίσκο του ηλεκτρονικού υπολογιστή και υπάρχει δυνατότητα επεξεργασίας, εκτύπωσης και αποστολής.

⁸⁸ Βλ. Ελίζα Δ. Αλεξανδρίδου, Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2004, σελ. 39

Ο φορέας παροχής υπηρεσιών υποχρεούται να παρέχει προς τους αποδέκτες με σαφή, κατανοητό και αδιαφιλονίκητο τρόπο, πριν από την ανάθεση της παραγγελίας από τον αποδέκτη της υπηρεσίας, τις εξής πληροφορίες:

α. Τα διάφορα τεχνικά στάδια έως τη σύναψη της σύμβασης. Ο νομοθέτης δεδομένου ότι οι ηλεκτρονικές συναλλαγές γίνονται σε διάφορα στάδια που προηγούνται της κατάρτισης της σύμβασης (όπως π.χ. παραγγελία, αποδοχή, επιβεβαίωση), υποχρεώνει το φορέα να παρέχει σαφείς και κατανοητές πληροφορίες σε όλα τα στάδια, ώστε να εξασφαλιστεί πλήρης διαφάνεια και να αποκατασταθεί το γνωσιολογικό έλλειμμα που κατά κανόνα έχει ο αποδέκτης. Ο αποδέκτης είναι σημαντικό να γνωρίζει το πότε θεωρείται ότι καταρτίστηκε η σύμβαση και ποιες είναι οι έννομες συνέπειες εξ αυτής.

β. Το εάν ο φορέας παροχής υπηρεσιών θα αρχειοθετήσει ή όχι τη σύμβαση μετά τη σύναψή της και εάν προβλέπεται δυνατότητα πρόσβασης σε αυτή. Το ζήτημα αυτό σχετίζεται άμεσα με την προστασία των προσωπικών δεδομένων των αποδεκτών.

γ. Τα τεχνικά μέσα που θα επιτρέπουν τον εντοπισμό και τη διόρθωση σφαλμάτων ηλεκτρονικού χειρισμού πριν από την ανάθεση της παραγγελίας. Ο νομοθέτης αναγνωρίζοντας τη μεγάλη ευκολία με την οποία μπορεί, συχνά κατά λάθος, κάποιος να δεσμευθεί σε μία συναλλαγή (π.χ. με ένα απλό, εκ παραδρομής, "κλικάρισμα" στο εικονίδιο "Ο.Κ.") υποχρεώνει το φορέα να παρέχει επεξηγήσεις εκ των προτέρων σε σχέση με τη δυνατότητα διόρθωσης σφαλμάτων ηλεκτρονικού χειρισμού.

δ. Τις γλώσσες στις οποίες μπορεί να συναφθεί η σύμβαση. Η εν λόγω δέσμευση δεν συνίσταται σε υποχρέωση χρησιμοποίησης μιας συγκεκριμένης γλώσσας αλλά απλά σε πληροφόρηση του αποδέκτη των γλωσσών που είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν για τη σύναψη της σύμβασης. Έτσι, ο αποδέκτης θα επιλέξει τη γλώσσα που του είναι οικεία και αν δεν κατέχει κάποια από τις προτεινόμενες γλώσσες δεν θα πρέπει να προχωρήσει σε παραγγελία διότι θα φέρει αυτός τον κίνδυνο παρανόησης των όρων της σύμβασης⁸⁹.

ε. Τους σχετικούς κώδικες δεοντολογίας στους οποίους υπόκειται, καθώς και τα στοιχεία που επιτρέπουν την πρόσβαση στους εν λόγω κώδικες με ηλεκτρονικά μέσα. Ο φορέας δεν είναι υποχρεωμένος να υπόκειται σε κώδικα δεοντολογίας, αλλά αν εκουσίως υπόκειται σε κάποιον κώδικα «καλής συμπεριφοράς», θα πρέπει να το καθιστά σαφές στον αποδέκτη των υπηρεσιών και να του παρέχει τα στοιχεία που θα του επιτρέψουν να έχει πρόσβαση σ' αυτούς.

Δυνατότητα εξαίρεσης από την παραπάνω υποχρέωση ειδικής πληροφόρησης προβλέπεται μόνο για ηλεκτρονικές συναλλαγές μεταξύ επαγγελματιών, οι οποίοι μπορούν να συμφωνήσουν εκ των προτέρων για τις λεπτομέρειες που αφορούν την κατάρτιση της σύμβασής τους. Επομένως οι εν λόγω διατάξεις είναι αναγκαστικού δικαίου για τις B2C συναλλαγές και ενδοτικού δικαίου για τις B2B συναλλαγές, αυτό βέβαια μπορεί να οδηγήσει σε καταστρατήγηση των προστατευτικών διατάξεων για τους καταναλωτές.

Το άρθρο 9 παρ. 2 του ΠΔ 131/2003 αναφέρει ότι οι γενικοί και ατομικοί όροι που διέπουν μία συναλλαγή μέσω του διαδικτύου θα πρέπει να διατίθενται από τους φορείς με τρόπο που να επιτρέπει την αποθήκευση και την αναπαραγωγή τους, δηλαδή ο χρήστης θα πρέπει να μπορεί να "κατεβάσει" (download) τους γενικούς όρους από την ηλεκτρονική διεύθυνση του φορέα και στη συνέχεια να μπορεί να τους μελετήσει πριν προβεί στην παραγγελία του προϊόντος, ή της υπηρεσίας.

Σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 3 ΠΔ 131/03, όλες οι προαναφερθείσες υποχρεώσεις του φορέα για παροχή πληροφοριών δεν εφαρμόζονται σε συμβάσεις οι οποίες συνάπτονται αποκλειστικά μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή άλλων ισοδύναμων μέσων επικοινωνίας όπως π.χ. τα chat rooms. Η εξαίρεση αυτή βρίσκει ενδεχομένως λογική εξήγηση στην περίπτωση που και ο φορέας προσέγγισε τον αποδέκτη μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και ο αποδέκτης έδωσε την παραγγελία μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, δηλαδή όταν η σύμβαση καταρτίστηκε εξ ολοκλήρου μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Και τούτο γιατί στη περίπτωση αυτή εκ των πραγμάτων δεν χρειάζεται πληροφόρηση σχετικά με τα τεχνικά στάδια που αφορούν την κατάρτιση της σύμβασης.

⁸⁹ Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 2 του Ν. 2251/94 οι γενικοί όροι συμβάσεων και παρεπόμενων συμφωνιών που καταρτίζονται στην Ελλάδα διατυπώνονται στην ελληνική γλώσσα, εξαιρούνται οι γενικοί όροι των Διεθνών συναλλαγών.

Διαδικασία κατάρτισης της σύμβασης - Παραγγελία

Η δήλωση βουλήσεως που περιέχει την πρόταση για σύναψη μιας σύμβασης μέσω του διαδικτύου εξωτερικεύεται είτε με το πάτημα ενός πλήκτρου «OK.», όταν χρησιμοποιείται το Διαδίκτυο, είτε με την ενεργοποίηση της εντολής «αποστολή», όταν για την κατάρτιση της σύμβασης χρησιμοποιείται το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο. Για την έγκυρη κατάρτιση της σύμβασης⁹⁰ η δήλωση βουλήσεως θα πρέπει να περιέλθει στον αποδέκτη της, καθώς η ηλεκτρονική δήλωση βουλήσεως χαρακτηρίζεται ως δήλωση μεταξύ απόντων αφού οι συμβαλλόμενοι δεν επικοινωνούν ταυτόχρονα.

Το άρθρο 10 του ΠΔ 131/2003 έχει τον τίτλο "παραγγελία" και ορίζει ότι «εφόσον δεν έχουν συμφωνήσει διαφορετικά τα συμβαλλόμενα μέρη που δεν είναι καταναλωτές, όταν ένας αποδέκτης υπηρεσιών προβαίνει σε παραγγελία με τεχνολογικά μέσα⁹¹, ισχύουν οι ακόλουθες αρχές». Ο φορέας παροχής υπηρεσιών οφείλει:

-Να αποστείλει το αποδεικτικό παραλαβής της παραγγελίας του αποδέκτη χωρίς περιττή καθυστέρηση και με ηλεκτρονικά μέσα.

-Η παραγγελία και το αποδεικτικό παραλαβής θεωρείται ότι έχουν παραληφθεί όταν τα μέρη στα οποία απευθύνονται έχουν πρόσβαση σ' αυτά.

Σε περίπτωση που τα συμβαλλόμενα μέρη ενεργούν στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους δραστηριότητας⁹², η ρύθμιση είναι ενδοτικού δικαίου. Όταν όμως το ένα από τα δύο συμβαλλόμενα μέρη έχει την ιδιότητα του καταναλωτή⁹³ η ρύθμιση είναι αναγκαστικού δικαίου, δηλαδή για να είναι έγκυρη η κατάρτιση της σύμβασης μέσω του διαδικτύου, ο αντισυμβαλλόμενος πρέπει να τηρήσει τους κανόνες, που αναφέρονται στις διατάξεις των άρθρ. 9 και 10 του π.δ. 131/2003.

Όταν ο χρήστης του διαδικτύου επιλέξει από την ιστοσελίδα μιας επιχείρησης ένα προϊόν ή μια υπηρεσία και θελήσει να το αγοράσει, οφείλει να διαβιβάσει τη δήλωση της βούλησής του στον προμηθευτή επιλέγοντας το κατάλληλο εικονίδιο, δηλαδή να το παραγγείλει. Πριν από την ανάθεση της παραγγελίας, η επιχείρηση οφείλει να παρέχει ορισμένες πληροφορίες στο μελλοντικό αγοραστή⁹⁴. Μετά την ανάθεση της παραγγελίας, η επιχείρηση οφείλει να επιβεβαιώσει τη λήψη της, αποστέλλοντας στον πελάτη με ηλεκτρονικά μέσα ένα αποδεικτικό παραλαβής της. Η επιβεβαίωση αποστέλλεται με τον ίδιο τρόπο, με τον οποίο έχει αποσταλεί και η παραγγελία, δηλ. συνήθως με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο. Για τη διευκόλυνση των συναλλαγών, οι επιχειρήσεις επιβάλλουν στους πελάτες τους να δηλώσουν τη διεύθυνση του ηλεκτρονικού τους ταχυδρομείου.

Η σύμβαση καταρτίζεται και η δέσμευση από αυτήν επέρχεται τη χρονική στιγμή, κατά την οποία το αποδεικτικό παραλαβής της παραγγελίας του πελάτη, έχει περιέλθει με ηλεκτρονικά μέσα στον τελευταίο⁹⁵. Η ρύθμιση αυτή αποτελεί αναγκαστικό δικαίο, όταν ο ένας από τους δυο συμβαλλόμενους ενεργεί με την ιδιότητα του καταναλωτή, ενώ μπορεί να υπάρξει και αντίθετη συμφωνία, όταν και οι δυο συμβαλλόμενοι δραστηριοποιούνται για σκοπούς επαγγελματικούς.

Λόγω της φύσης των ηλεκτρονικών συναλλαγών και καθώς η σύμβαση είναι ενδεχόμενο να πραγματοποιείται χωρίς ταυτόχρονη επικοινωνία των δυο συμβαλλόμενων μερών, είναι σχεδόν αδύνατον να καθοριστεί η χρονική στιγμή, κατά την οποία αυτή καταρτίστηκε. Έτσι ο κοινοτικός νομοθέτης όρισε ότι η παραγγελία και το αποδεικτικό παραλαβής της τεκμαίρεται ότι παραλήφθηκαν, όταν ο προμηθευτής έχει τη δυνατότητα πρόσβασης με ηλεκτρονικά μέσα στην παραγγελία, και ο αποδέκτης έχει τη δυνατότητα πρόσβασης με ηλεκτρονικά μέσα στο αποδεικτικό παραλαβής της (άρθρ. 10 παρ. 1 εδ. 2 του π.δ. 131/ 2003). Η διάταξη αποτελεί ρύθμιση αναγκαστικού δικαίου μόνο όταν ο ένας από τους δύο συμβαλλόμενους ενεργεί με την ιδιότητα του καταναλωτή.

⁹⁰ Βλ. Γ. Γεωργιάδη, Η σύναψη συμβάσεων μέσω του διαδικτύου, 2003, σελ. 242

⁹¹ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη και Ιωάννης Δ. Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελ. 90

⁹² Πρόκειται για συναλλαγή B2B

⁹³ Πρόκειται για συναλλαγή B2C

⁹⁴ Βλ. Κορνηλία Δελούκα Ιγγλέση, Νομικά θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου, 2005, σελ. 130

⁹⁵ Βλ. Ελίζα Δ. Αλεξανδρίδου, Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2004, σελ. 48

Επιπλέον το ΠΔ ρυθμίζει το ζήτημα των πιθανών σφαλμάτων στο διαδίκτυο όπως π.χ. σφάλματα που υφίστανται κατά το χειρισμό ή τον προγραμματισμό του η/υ και ο χωρίς δικαιοπρακτική συνείδηση χειρισμός του η/υ. Ο νομοθέτης προσπαθεί να προστατεύσει τους καταναλωτές – χρήστες του διαδικτύου από μη επιθυμητές δεσμεύσεις που μπορεί να επιφέρει το απλό, εκ παραδρομής, πάτημα ενός εικονιδίου π.χ. στις «αγορές με ένα κλικ» ο καταναλωτής απέχει μόνο ένα 'κλικ' από τη δικαιοπρακτική του δέσμευση.

Σύμφωνα με τη παρ. 1 άρθρου 10 ΠΔ 131/2003, που είναι αναγκαστικού δικαίου μόνο για τις B2C συναλλαγές, ο φορέας παροχής υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορία οφείλει να θέτει στη διάθεση του αποδέκτη της υπηρεσίας κατάλληλα, αποτελεσματικά και προσιτά τεχνικά μέσα που να του επιτρέπουν να αντιληφθεί και να διορθώσει τα λάθη κατά τον ηλεκτρονικό χειρισμό και τις ακούσιες συναλλαγές πριν από την ανάθεση της παραγγελίας. Έτσι θα πρέπει π.χ. η κάθε παραγγελία να πραγματοποιείται σε διακριτά μεταξύ τους στάδια και παράλληλα η ιστοσελίδα του προμηθευτή θα πρέπει να είναι διαμορφωμένη κατά τρόπον ώστε να παρέχει στον καταναλωτή τη δυνατότητα να ελέγχει τα διάφορα στάδια. Η δυνατότητα αυτή θα παρέχεται στον καταναλωτή εάν ζητείται λ.χ. σε κάθε στάδιο της συναλλαγής η ρητή επιβεβαίωση της παραγγελίας του προκειμένου να συνεχισθεί η συναλλαγή.

Εντούτοις, ούτε η Οδηγία ούτε το ΠΔ 131/03 προβλέπουν για την περίπτωση διόρθωσης λαθών μετά την ανάθεση της παραγγελίας. Ως εκ τούτου, σε μια τέτοια περίπτωση, η δήλωση θα είναι ακυρώσιμη και θα έχουν εφαρμογή οι περί πλάνης διατάξεις του ΑΚ (άρθρα 140).

Πρέπει να τονίσουμε ότι, σύμφωνα με την παρ. 3 άρθρ. 10 ΠΔ 131/03, η υποχρέωση αποστολής του αποδεικτικού της παραγγελίας του αποδέκτη και η περίπτωση της παρ. 1 άρθρου 10, δεν εφαρμόζονται σε συμβάσεις που συνάπτονται αποκλειστικά μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Κατά συνέπεια η υποχρέωση αποστολής του αποδεικτικού θα ισχύει πρωτίστως στις περιπτώσεις εκείνες κατά τις οποίες η κατάρτιση της σύμβασης γίνεται μέσω του Παγκόσμιου Ιστού.

Η Ευθύνη των μεσαζόντων παροχής υπηρεσιών

Απλή μετάδοση πληροφοριών (mere conduit)

Οι μεσαζόντες παροχής υπηρεσιών διαδικτύου δεν μπορούν να ελέγχουν αποτελεσματικά τη μεγάλη ποσότητα δεδομένων που φιλοξενούν, ούτε να γνωρίζουν ποιες πληροφορίες διαδίδουν αφού έχουν μόνο παρενθετικό ρόλο. Συνεπώς όταν η υπηρεσία που προσφέρουν συνίσταται σε απλή μετάδοση πληροφοριών τρίτων αυτοί δεν ευθύνονται.

Σύμφωνα με το άρθρο 11 του π.δ. 131/2003 οι φορείς παροχής υπηρεσιών που απλά μεταδίδουν πληροφορίες που απέστειλε σ' αυτούς ο αποδέκτης της υπηρεσίας (αποδέκτης είναι εν προκειμένω το πρόσωπο που αποστέλλει την πληροφορία) σε ένα δίκτυο επικοινωνιών, ή παρέχουν πρόσβαση στο δίκτυο επικοινωνιών, δεν ευθύνονται για τις μέσω αυτών μεταδιδόμενες πληροφορίες τρίτων.

Για να ισχύσει αυτή η διάταξη πρέπει να πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις. Καταρχήν ο φορέας δεν πρέπει να αποτελεί την αφετηρία μετάδοσης των πληροφοριών, να μην επιλέγει αυτός τον αποδέκτη της μετάδοσης και να μην επιλέγει ούτε να τροποποιεί τις μεταδιδόμενες πληροφορίες⁹⁶.

Σε περίπτωση που ο φορέας παροχής υπηρεσιών μεταδίδει δικές του πληροφορίες ή τροποποιεί τις αναμεταδιδόμενες πληροφορίες, τότε δεν ενεργεί ως "μεσάζων" και δεν απαλλάσσεται της ευθύνης.

Ο φορέας, διευκολύνει την πρόσβαση στο διαδίκτυο, χωρίς να ελέγχει τις μεταδιδόμενες πληροφορίες. Παρέχει κατά τρόπο τεχνικό και αυτόματο τις προϋποθέσεις πρόσβασης σε δίκτυο, δηλ. καθιστά εφικτή την σύνδεση του Η/Υ του συνδρομητή στο διαδίκτυο και δεν γνωρίζει ούτε ελέγχει τις πληροφορίες, που μεταδίδει. Τέτοιοι φορείς είναι η Otenet, η Forthnet κ.ά.

Το άρθρο 11 παρ.2 του Π.Δ. διευκρινίζει ότι στις δραστηριότητες μετάδοσης και παροχής πρόσβασης περιλαμβάνεται η αυτόματη, ενδιάμεση και προσωρινή αποθήκευση των

⁹⁶ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη και Ιωάννης Δ. Φαρσαριώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελ. 91

μεταδιδόμενων πληροφοριών, που γίνεται με στόχο τη καλύτερη και πιο απλοποιημένη μετάδοση.⁹⁷ Και εδώ ο φορέας απαλλάσσεται από κάθε ευθύνη. Βέβαια αυτό ισχύει αν η αποθήκευση εξυπηρετεί αποκλειστικά την πραγματοποίηση της μετάδοσης στο δίκτυο επικοινωνιών και η διάρκειά της δεν υπερβαίνει το χρόνο, που είναι εύλογα απαραίτητος για τη μετάδοση.

Στην οδηγία ορίζεται ότι τα κράτη μέλη πρέπει να προβλέψουν στη νομοθεσία τους ότι οι δικαστικές ή οι διοικητικές αρχές, ανάλογα με το σύστημα που ισχύει σε κάθε κράτος μέλος θα μπορούν να διατάξουν τον παρέχοντα πρόσβαση στο διαδίκτυο να προβεί στην παύση μετάδοσης που συνιστά παράνομη πράξη ή να λάβει μέτρα πρόληψής της. Στο άρθρ. 11 του π.δ. 131/2003, οι δικαστικές και οι διοικητικές αρχές έχουν την αρμοδιότητα να απαιτήσουν από τον φορέα να προβεί σε παύση τυχόν παράβασης ή σε πρόληψή της.

Αποθήκευση σε κρυφή μνήμη (caching)

Το άρθρο 12 του Π.δ. 131/2003 ρυθμίζει την αυτόματη, ενδιάμεση και προσωρινή αποθήκευση σε κρυφή μνήμη από τον φορέα παροχής υπηρεσιών, η οποία γίνεται με σκοπό να καταστεί αποτελεσματικότερη η μεταγενέστερη μετάδοση των πληροφοριών προς άλλους αποδέκτες της υπηρεσίας αυτής. Η αποθήκευση σε κρυφή μνήμη, μοιάζει με αυτή της απλής μετάδοσης, με τη διαφορά ότι η αποθήκευση σε κρυφή μνήμη απαιτεί μεγαλύτερο χρόνο αποθήκευσης⁹⁸, ενώ η απλή μετάδοση περιορίζεται χρονικά στον ευλόγως απαραίτητο για τη μετάδοση χρόνο.

Στην πράξη χρησιμοποιούνται ενδιάμεσοι διακομιστές (Proxy-Cache-Servers), όπου αποθηκεύονται προσωρινά τα δεδομένα ιστοσελίδων, ώστε να αρκεί η πρόσβαση στον εγγύτερο ενδιάμεσο διακομιστή, χωρίς να είναι αναγκαία η μεταφορά όλων των δεδομένων της ιστοσελίδας από τον κυρίως διακομιστή. Με τον τρόπο αυτόν η πρόσβαση στα δεδομένα της ιστοσελίδας καθίσταται ταχύτερη, καθώς είτε μεταφέρονται δεδομένα σε μικρότερη απόσταση (από Proxy-Cache-Server προς Η/Υ χρήστη), είτε μεταφέρεται μικρότερος όγκος δεδομένων, καθώς ο κύριος όγκος των δεδομένων του κυρίως διακομιστή διαβιβάζεται στον Proxy-Cache-Server μια φορά και στο εξής διαβιβάζονται μόνον οι ανανεώσεις των δεδομένων αυτών

Σύμφωνα με το άρθρο 12 παρ. 1, σε περίπτωση μετάδοσης από μέρος του φορέα παροχής υπηρεσιών των πληροφοριών, που αποστέλλει ένας αποδέκτης υπηρεσίας σε ένα δίκτυο επικοινωνιών, δεν ευθύνεται αυτός (ως μεσάζων), εφόσον ισχύουν οι εξής προϋποθέσεις: α) δεν τροποποιεί τις πληροφορίες, β) τηρεί τους όρους πρόσβασης σε αυτές, γ) τηρεί τους κανόνες ενημέρωσης των πληροφοριών, οι οποίοι καθορίζονται κατά ευρέως αναγνωρισμένο τρόπο και χρησιμοποιούνται από τον κλάδο, δ) δεν παρεμποδίζει τη νόμιμη χρήση της τεχνολογίας, που αναγνωρίζεται και χρησιμοποιείται ευρέως από τον κλάδο για την απόκτηση δεδομένων σχετικά με τη χρησιμοποίηση των πληροφοριών και ε) αποσύρει αμέσως τις πληροφορίες, που αποθήκευσε ή καθιστά αδύνατη την πρόσβαση σε αυτές, μόλις αντιληφθεί ότι οι πληροφορίες έχουν αποσυρθεί από το σημείο του δικτύου, στο οποίο βρίσκονταν αρχικά ή ότι η πρόσβαση σε αυτές έχει καταστεί αδύνατη ή μόλις πληροφορηθεί ότι μια δικαστική ή διοικητική αρχή διέταξε την απόσυρσή τους ή απαγόρευσε την πρόσβαση σε αυτές.

Φιλοξενία (hosting)

Το άρθρο 13 του Π.Δ 131/2003 περιέχει τη σημαντικότερη από τις παραπάνω ρυθμίσεις και ρυθμίζει την ευθύνη του φορέα παροχής υπηρεσιών, που ενεργεί με την ιδιότητα του παροχέα φιλοξενίας (host provider)⁹⁹. Ως φιλοξενία ορίζεται μια υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας, η οποία συνίσταται στην αποθήκευση πληροφοριών παρεχόμενων από έναν αποδέκτη υπηρεσίας. Ο φορέας παροχής της υπηρεσίας αυτής αναλαμβάνει να καταστήσει εφικτή την πρόσβαση τρίτων-χρηστών του Διαδικτύου στο περιεχόμενο των ιστοσελίδων ή στον ιστοχώρο (Website) του πελάτη-αντισυμβαλλόμενου στη σύμβαση φιλοξενίας. Η ρύθμιση αναφέρεται στη φιλοξενία ολοκληρωμένων sites αλλά και στη φιλοξενία μεμονωμένων πληροφοριών έναντι ή δίχως αμοιβή όπως ομάδες συζητήσεων κ.λ.π.

⁹⁷ Βλ. Ιωάννης Κ. Καρακώστας, Δίκαιο και Internet Νομικά ζητήματα του διαδικτύου, 2003, σελ. 178

⁹⁸ Βλ. Κορνηλία Δελούκα Ιγγλέση, Νομικά θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου, 2005, σελ. 136

⁹⁹ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη και Ιωάννης Δ. Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελ. 93

Ο νομοθέτης στην περίπτωση αυτή λαμβάνει υπόψη ότι ο φορέας παροχής της εν λόγω υπηρεσίας αποθηκεύει μεγάλο αριθμό πληροφοριών στις ιστοσελίδες των αποδεκτών της υπηρεσίας φιλοξενίας, οι οποίες ανανεώνονται συχνά και επομένως δεν μπορεί να απαιτηθεί από αυτόν να γνωρίζει όλες τις σχετικές πληροφορίες και να ελέγχει τη νομιμότητα του περιεχομένου τους¹⁰⁰.

Ο παροχέας της φιλοξενίας δεν ευθύνεται για τις αλλότριες πληροφορίες που αποθηκεύει και παρέχει όταν ο φορέας παροχής της υπηρεσίας δεν γνωρίζει ότι πρόκειται για παράνομη δραστηριότητα ή πληροφορία και σε ό,τι αφορά αξιώσεις αποζημίωσης δεν γνωρίζει τα γεγονότα ή τις περιστάσεις από τις οποίες προκύπτει η παράνομη δραστηριότητα ή πληροφορία. Επιπλέον πρέπει όταν αντιληφθεί τα προαναφερθέντα, να αποσύρει ταχέως τις πληροφορίες ή να καταστήσει την πρόσβαση σε αυτές αδύνατη. Δηλαδή όταν αντιληφθεί τις παράνομες πληροφορίες πρέπει το συντομότερο δυνατόν, να τις διαγράψει από τη μνήμη του διακομιστή του ή να αποκλείσει την πρόσβαση σε αυτές.

Αν ο παροχέας φιλοξενίας γνωρίζει ότι πρόκειται για παράνομες πληροφορίες, δεν ισχύει γι' αυτόν η απαλλαγή του άρθρ. 13. Ο παροχέας φιλοξενίας, όπως και ο παροχέας πρόσβασης δεν είναι υποχρεωμένοι να ελέγχουν τις πληροφορίες διαρκώς για να διαπιστώσουν αν είναι νόμιμες ή παράνομες.

Ο παροχέας φιλοξενίας, έχει ειδική μεταχείριση διότι οι πελάτες του έχουν ελεύθερη πρόσβαση στα δεδομένα του διακομιστή του και μπορούν να τροποποιούν τα δεδομένα, που έχουν αποθηκευτεί ή να προσθέτουν σε αυτά και νέα δεδομένα. Η αδυναμία ελέγχου από μέρους του οφείλεται στον ανυπολόγιστο όγκο πληροφοριών, που μπορούν να αποθηκεύονται στον διακομιστή του.

Σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ.2 του π.δ. όταν ο αποδέκτης της υπηρεσίας, δηλ. ο παρέχων τις πληροφορίες, ενεργεί υπό την εξουσία ή υπό τον έλεγχο του φορέα παροχής υπηρεσιών ο φορέας δεν μπορεί να επικαλεστεί την ιδιότητα του παροχέα φιλοξενίας, για να απαλλαγεί από την ευθύνη του.

Στην παρ. 3 του άρθρ. 13 προβλέπεται ότι οι δικαστικές ή διοικητικές αρχές μπορούν να επιβάλουν την παύση ή προληπτικά, τη λήψη μέτρων για την αποτροπή κάθε παράνομης πράξης.

Απουσία γενικής υποχρέωσης ελέγχου

Το άρθρο 14 του Π.Δ 131/2003, ορίζει ότι οι φορείς παροχής υπηρεσιών δεν έχουν γενική υποχρέωση ελέγχου των πληροφοριών που μεταδίδουν ή αποθηκεύουν ούτε γενική υποχρέωση δραστήριας αναζήτησης γεγονότων ή περιστάσεων που δείχνουν ότι πρόκειται για παράνομες δραστηριότητες. Μια τέτοια υποχρέωση βαρύνει τον φορέα παροχής από τη στιγμή που αντιληφθεί παράνομη δραστηριότητα ή πληροφορία.

Σύμφωνα με την παρ.2 άρθρο 14 οι φορείς παροχής υπηρεσιών οφείλουν να ενημερώνουν τις αρμόδιες κρατικές αρχές για τυχόν υπόνοιες περί χορηγούμενων παράνομων πληροφοριών ή δραστηριοτήτων που επιχειρούν αποδέκτες των υπηρεσιών τους και να ανακοινώνουν στις αρμόδιες αρχές κατ' αίτησή τους πληροφορίες που διευκολύνουν την εντόπιση αποδεκτών των υπηρεσιών τους με τους οποίους έχουν συμφωνίες αποθήκευσης χωρίς βέβαια να παραβιάζονται οι διατάξεις για τη προστασία του απορρήτου και των προσωπικών δεδομένων

Τα κράτη μέλη απαγορεύεται να επιβάλουν στους φορείς παροχής υπηρεσιών τον έλεγχο των πληροφοριών, που μεταδίδουν ή αποθηκεύουν ή γενική υποχρέωση διερεύνησης των γεγονότων ή περιστάσεων, που καταδεικνύουν ότι η εν λόγω αποθήκευση ή μετάδοση συνιστά παράνομη δραστηριότητα¹⁰¹. Η απαγόρευση αυτή δεν έρχεται σε αντίθεση με το γεγονός ότι τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να προβλέψουν ότι οι δικαστικές ή διοικητικές εθνικές αρχές μπορούν να απαιτήσουν από έναν φορέα, όχι μόνον την παύση, αλλά και τη λήψη μέτρων για την αποτροπή μιας παράνομης πράξης.

Στο άρθρο 14 παρ.2 του π.δ. 131/2003 προβλέπεται ότι, εφόσον δεν παραβιάζονται οι διατάξεις για την προστασία του απορρήτου και για την προστασία των προσωπικών

¹⁰⁰ Βλ. Ι.ωάννης Δ. Ιγγλεζάκης, Το νομικό πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2003, σελ. 178

¹⁰¹ Βλ. Ελίζα Δ. Αλεξανδρίδου, Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2004, σελ. 105

δεδομένων, οι φορείς παροχής υπηρεσιών υποχρεούνται να ενημερώνουν αμέσως τις αρμόδιες κρατικές αρχές για τυχόν υπόνοιές τους για τον παράνομο χαρακτήρα των μεταδιδόμενων πληροφοριών ή δραστηριοτήτων του αποδέκτη των υπηρεσιών τους. Υποχρεούνται επίσης να ανακοινώνουν στις αρμόδιες αρχές, μετά από αίτημα των τελευταίων, πληροφορίες που διευκολύνουν τον εντοπισμό αποδεκτών των υπηρεσιών τους, με τους οποίους έχουν συνάψει συμβάσεις αποθήκευσης.

4.8 Εφαρμογή των διατάξεων

Ο Έλληνας νομοθέτης εναρμονίσθηκε με τις ρυθμίσεις της Οδηγίας που αφορούν την εφαρμογή των διατάξεων της με ορισμένα άρθρα του Π.Δ. Συγκεκριμένα το άρθρο 15 του Π.Δ. ορίζει ότι οι ενδιαφερόμενες ενώσεις επαγγελματιών και καταναλωτών μπορούν να συντάξουν Κώδικες¹⁰² Δεοντολογίας, τους οποίους εγκρίνει ο Υπουργός Ανάπτυξης και δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Το άρθρο 15 δεν αναφέρει το αντικείμενο των κωδίκων δεοντολογίας, όμως μελετώντας το άρθρο 16 της οδηγίας¹⁰³, συμπεραίνουμε ότι αντικείμενο τους είναι το ηλεκτρονικό εμπόριο και η εφαρμογή των άρθρων 4-14. Οι παραπάνω κώδικες έχουν καθαρά χαρακτήρα κώδικα συμπεριφοράς, σε αντίθεση με άλλα κείμενα κωδίκων δεοντολογίας που εκδίδονται κατόπιν νομοθετικής εξουσιοδότησεως και έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα.¹⁰⁴

Οι περισσότερες καταναλωτικές διαφορές αφορούν χαμηλά ποσά συνεπώς η ικανοποίηση των αξιώσεων των καταναλωτών δικαστικώς είναι ανέφικτη, κυρίως όταν η διαφορά αφορά διασυνωριακή συναλλαγή¹⁰⁵. Όμως ο εξώδικος διακανονισμός των διαφορών συμβάλει στην εξοικονόμηση χρόνου αλλά και χρήματος καθώς δεν απαιτούνται έξοδα για την δικαστική επίλυση των διαφορών. Το άρθρο 16 του Π.Δ αναφέρεται στον εξώδικο διακανονισμό διαφορών¹⁰⁶ και ορίζει ότι οι διαφορές που προκύπτουν στο ηλεκτρονικό εμπόριο επιλύονται σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στις διατάξεις του άρθρου 11 του Ν. 2251/1994 (Α' 191)¹⁰⁷, για την προστασία των καταναλωτών. Ο νόμος αυτός αναφέρεται στις διαφορές που προκύπτουν ανάμεσα στους φορείς παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικού εμπορίου και των αποδεκτών των υπηρεσιών αυτών που είναι είτε καταναλωτές είτε επαγγελματίες¹⁰⁸.

Ο νομοθέτης επέλεξε το νόμο 2251/1994 διότι επιλύει τις καταναλωτικές διαφορές που συνεχώς προκύπτουν αλλά και λόγω της διάδοσης και επιτυχίας του θεσμού της επίλυσης καταναλωτικών διαφορών από την Επιτροπή φιλικού διακανονισμού. Συγκεκριμένα συστήνεται τριμελής Επιτροπή φιλικού διακανονισμού σε κάθε νομαρχία της Χώρας και αποτελείται από έναν δικηγόρο, μέλος του οικείου δικηγορικού συλλόγου, έναν εκπρόσωπο των προμηθευτών που ορίζεται από το τοπικό εμπορικό και βιομηχανικό επιμελητήριο και έναν εκπρόσωπο των τοπικών ενώσεων καταναλωτών που ορίζεται από τα διοικητικά συμβούλια αυτών των ενώσεων¹⁰⁹. Η εν λόγω επιτροπή επιλύει τις διαφορές μεταξύ προμηθευτών και καταναλωτών. Κατά την εκδίκαση των διαφορών λαμβάνονται υπόψη το δίκαιο αλλά και τα συναλλακτικά ήθη. Σύμφωνα με το άρθρο 17 σε περίπτωση προσβολής δικαιωμάτων που προέρχονται από τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, το Μονομελές Πρωτοδικείο διατάσσει ως ασφαλιστικό μέτρο οποιοδήποτε πρόσφορο μέτρο, ιδίως τη συντηρητική κατάσχεση των

¹⁰² Οι συγκεκριμένοι κώδικες λαμβάνουν υπόψη τα συμφέροντα ατόμων με προβλήματα όρασης και γενικά με ειδικές ανάγκες.

¹⁰³ Στο άρθρο 16 παρ. 1 της οδηγίας, αναφέρεται ότι σκοπός των κωδίκων δεοντολογίας είναι να συμβάλλουν στην ορθή εφαρμογή των άρθρων 5 έως 15.

¹⁰⁴ Βλ. Γ. Κωστόπουλος, Διαφήμιση και ο Ελληνικός κώδικας διαφήμισης, σ. 225

¹⁰⁵ Βλ. I. Iglezakis, Consumers' Access to Justice in the European Union, RHD1 2000, σ. 307

¹⁰⁶ Βλ. Ε. Αλεξανδρίδου, Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή-ελληνικό και κοινοτικό II, 1996, σελ. 219

¹⁰⁷ Η οδηγία αναφέρεται και στην επίλυση διαφορών με ηλεκτρονικά μέσα, δηλ. on-line, ενώ μια τέτοια δυνατότητα δεν προβλέπεται στο π.δ. 131/2003. Πρότυπο εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών του ηλεκτρονικού εμπορίου αποτελεί η διαδικασία επίλυσης διαφορών σχετικά με τα ονόματα χώρου Διαδικτύου στο πλαίσιο της ICANN.

¹⁰⁸ Όπως π.χ. αποδέκτες υπηρεσιών φιλοξενίας ιστοσελίδων. Τα αρμόδια όργανα για τον φιλικό διακανονισμό πρέπει να εφαρμόζουν τις αρχές που καθιερώνει η Σύσταση της Επιτροπής της 30.3.1998 (98/257/EC, COM (93) 576 τελικό), δηλαδή τις αρχές της ανεξαρτησίας, της διαφάνειας, της εκατέρωθεν ακρόασης, της αποτελεσματικότητας της διαδικασίας, της νομιμότητας της απόφασης, της ελευθερίας των μερών και της αντιπροσώπευσης.

¹⁰⁹ Βλ. Α. Κουτσουράδη, Η εξώδικη επίλυση των διαφορών στο ελληνικό δίκαιο, 1998, σελ. 335

αντικειμένων που κατέχονται και αποτελούν μέσο τέλεσης ή προϊόν ή απόδειξη της προσβολής. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζεται υποχρεωτικά το άρθρο 687 παρ. 1 του Κ.Πολ.Δ. και χορηγείται υποχρεωτικώς προσωρινή διαταγή κατά το άρθρο 691 παρ. 2 του Κ.Πολ.Δ.

Η συντηρητική κατάσχεση θα είναι οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και συγκεκριμένα οι διακομιστές ή εξυπηρετητές Διαδικτύου, έτσι θα διακοπεί η σύνδεση στο Διαδίκτυο των ιστοσελίδων που φιλοξενούνται και θα εξεταστεί το περιεχόμενό τους.

Το άρθρο 18 αναφέρει ότι το Υπουργείο Ανάπτυξης είναι υπεύθυνο για τον έλεγχο της εφαρμογής του π.δ. και μπορεί να ζητά οποιαδήποτε πληροφορία από τους φορείς παροχής υπηρεσιών με την επιφύλαξη της νομοθεσίας για την προστασία του απορρήτου και των προσωπικών δεδομένων. Επίσης προβλέπεται η δυνατότητα συνεργασίας με άλλα κράτη μέλη παρέχοντας πληροφορίες με ηλεκτρονικά μέσα. Το Υπουργείο Ανάπτυξης ορίζει ένα ή περισσότερα σημεία επαφής, τα οποία κοινοποιεί στα άλλα κράτη-μέλη και την Επιτροπή.

Οι φορείς παροχής υπηρεσιών και οι αποδέκτες μπορούν να απευθύνονται με ηλεκτρονικά μέσα στα σημεία επαφής για να πληροφορηθούν για το δικαίο του ηλεκτρονικού εμπορίου και να λαμβάνουν τα στοιχεία των ελληνικών αρχών και ενώσεων στις οποίες οι αποδέκτες των υπηρεσιών μπορούν να απευθύνονται για περαιτέρω πληροφορίες ή πρακτική βοήθεια.

Τέλος Το Υπουργείο Ανάπτυξης κοινοποιεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή¹¹⁰ τις σημαντικότερες ελληνικές αποφάσεις για την επίλυση διαφορών στο πλαίσιο των υκπ και τις πληροφορίες που αφορούν το ηλεκτρονικό εμπόριο στην Ελλάδα.

Το άρθρο 19 αναφέρεται στις κυρώσεις για την αποτελεσματική εφαρμογή των διατάξεων του π.δ. σύμφωνα με το άρθρο 14 ν. 2251/1994, δηλαδή πρόστιμα, καθώς και ποινικές κυρώσεις, σύμφωνα με τον Αγορανομικό Κώδικα. Τέλος στο άρθρο 21 ορίζεται ότι το διάταγμα έχει αναδρομική ισχύ, η οποία αρχίζει από 17.1.2002.

¹¹⁰ Βλ. Dickie J., *Internet and Electronic Commerce Law in the European Union*, 1999, σ.30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Νομικές Αποφάσεις

Παρακάτω αναφέρονται ορισμένες νομικές αποφάσεις δικαστηρίων σχετικά με το ηλεκτρονικό εμπόριο:

ΜΠρΑΘ 1639/2001

Με την ένδικη αίτηση η αιτούσα¹¹¹ εκθέτει ότι είναι συγγραφέας του διηγήματος Χ. Ότι προσφάτως ο πρώτος των καθών, χρήστης ηλεκτρονικού υπολογιστή, με την διαμεσολάβηση της δεύτερης των καθών, ως φορέως παροχής τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, μεταξύ των οποίων και εκείνης της προσβάσεως στο Δίκτυο Ίντερνετ αυτής και μέσω αυτού πρόσβαση στο Διαδίκτυο, εγκατέστησε ιστοσελίδες (site) στο διαδίκτυο, στην αναφερόμενη ηλεκτρονική διεύθυνση, στις οποίες (ιστοσελίδες) ανήρτησε, χωρίς την προηγούμενη άδειά της, αφενός μεν αποσπάσματα του περιεχομένου των ως άνω έργων της και αφετέρου παρουσίαση του βιογραφικού της σημειώματος, δημοσιεύοντας το όνομα της και την φωτογραφία της, εν μέσω άλλων άσεμνων φωτογραφιών, αναφερόμενος με πρόσβλητικό τρόπο στο πρόσωπο της, αμφισβητώντας την αλήθεια των αναφερομένων στο βιογραφικό της σημείωμα στοιχείων, δημιουργώντας ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, το οποίο παρουσιάζει ως ηλεκτρονικό ταχυδρομείο αυτής και ένωσης θαυμαστών της «Fan club», καλώντας τους επισκέπτες του διαδικτύου να επικοινωνήσουν μαζί του για να τους αποστείλει αναμνηστικά δώρα με την φωτογραφία της αιτούσας και να κάνουν κριτική επί του έργου της, αλλά και να παραγγείλουν, μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, είτε κανονικά αντίτυπα βιβλίων, είτε ηλεκτρονικά βιβλία, υποσχόμενος εκπτώσεις σε περίπτωση παραγγελίας περισσότερων του ενός, αναγγέλλοντας έτσι ότι θέτει σε κυκλοφορία αντίτυπα των βιβλίων της, όχι μόνο σε έντυπη μορφή, αλλά και σε «ηλεκτρονική μορφή» (e-book), αποκλειστικά διαμέσου του Internet. Ότι με τον τρόπο αυτό προσβάλλονται, αφενός μεν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας της (περιουσιακό και ηθικό) επί των ως άνω έργων της, αφετέρου δε η τιμή της και η επαγγελματική της υπόληψη, καθώς και η προσωπικότητά της.

Επίσης επικαλούμενη η αιτούσα επείγουσα περίπτωση, ζητεί να ληφθούν ασφαλιστικά μέτρα και συγκεκριμένα: Ως προς τον πρώτο των καθών να διαταχθεί: α) η συντηρητική κατάσχεση των ηλεκτρονικών υπολογιστών, συμπεριλαμβανομένων της κεντρικής μονάδας ή των κεντρικών μονάδων, σκληρού δίσκου ή σκληρών δίσκων, δισκετών, εκτυπωτών, οθονών, διαμορφωτών/αποδιαμορφωτών (modem/s) και σαρωτών (scanners) που βρίσκονται στην κατοχή του πρώτου των καθών και αποτελούν μέσο τελέσεως της άνω προσβολής, β) η απαγόρευση της κάθε μορφής εγγραφής, αναπαραγωγής, θέσεως σε κυκλοφορία με κάθε μέσο, παρουσιάσεως στο κοινό, δημοσιεύσεως, εμπορίας και εν γένει εκμεταλλεύσεως των παραπάνω έργων της, καθώς και κάθε άλλου συγγραφικού της έργου, ήδη δημοσιευμένου ή αδημοσίετου, στο σύνολο τους ή αποσπασματικά, αφενός διαμέσου του διαδικτύου (Internet) και των ιστοσελίδων (site) που έχει εγκαταστήσει στην αναφερόμενη ηλεκτρονική διεύθυνση ή σε όποια άλλη διεύθυνση και αφετέρου με οποιονδήποτε άλλο τρόπο και μέσο, γ) η απαγόρευση της χρησιμοποίησεως, παρουσιάσεως και διαθέσεως στο κοινό και εν γένει εκμεταλλεύσεως του ονόματος της, της φωτογραφίας της, στοιχείων της προσωπικής της καταστάσεως, του βιογραφικού της και εν γένει της προσωπικότητάς της, αφενός μεν μέσω του διαδικτύου, αφετέρου δε με οποιονδήποτε άλλο τρόπο ή μέσο, με την απειλή χρηματικής ποινής και προσωπικής κρατήσεως. Ως προς δε την δεύτερη των καθών να διαταχθεί η απαγόρευση και διακοπή με κάθε μέσο της παροχής προσβάσεως του πρώτου των καθών στο δίκτυο της και συνδέσεως αυτού με το διαδίκτυο, καθ' ο μέτρο η πρόσβαση και η σύνδεση αυτή χρησιμοποιούνται για την καταχώρηση και διακίνηση, διαμέσου του διαδικτύου και των ιστοσελίδων, που ο πρώτος των καθών έχει εγκαταστήσει στην αναφερόμενη ηλεκτρονική διεύθυνση ή σε όποια άλλη διεύθυνση, περιεχομένου που σχετίζεται με οποιονδήποτε τρόπο, με την εγγραφή, αναπαραγωγή, θέση σε κυκλοφορία, παρουσίαση στο κοινό, δημοσίευση και εν γένει εκμετάλλευση των προαναφερθέντων συγγραφικών της, του ονόματος της, της φωτογραφίας της και εν γένει στοιχείων της προσωπικότητάς της, με την απειλή κατ' αυτής χρηματικής ποινής, για κάθε μελλοντική παράβαση των διατάξεων της παρούσας.

¹¹¹ Βλ. Περιοδικό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 9/ 2001 (Έτος 7^ο), σελ. 177.

Η αίτηση αρμοδίως και παραδεκτώς φέρεται προς συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου τούτου, κατά την προκειμένη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων (άρθρα 22, 25 παρ. 2, 683 παρ. 1, 686 επ. ΚΠολΔ) και είναι ορισμένη και νόμιμη, στηριζόμενη στις διατάξεις των άρθρων που αναφέρθηκαν στη νομική σκέψη της παρούσας, καθώς και εκείνες των άρθρων 731, 732, 947 παρ. 1 του ΚΠολΔ, άρθρο 45 της Οδηγίας 2000/31/ΕΚ/ της 17.7.2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 8ης Ιουνίου 2000 για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά («Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο»). Πρέπει, επομένως, να εξεταστεί περαιτέρω κατ' ουσίαν.

Από το αποδεικτικό υλικό που προαναφέρθηκε πιθανολογήθηκε στη συνέχεια ότι ο πρώτος των καθών πρόσφατα εγκατέστησε ιστοσελίδες («site») στο διαδίκτυο (Internet) στην ηλεκτρονική διεύθυνση «www.*», με τη διαμεσολάβηση της δεύτερης των καθών, ως φορέως παροχής τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, η οποία, κατόπιν σχετικής συμφωνίας με τον α' των καθών, ενεργεί για την εισαγωγή, καταχώρηση, μετάδοση, μεταφορά και δρομολόγηση του περιεχομένου των εν λόγω ιστοσελίδων στο Διαδίκτυο με συγκεκριμένες τηλεπικοινωνιακές διαδικασίες. Συγκεκριμένα ο πρώτος των καθών ανήρτησε στις εν λόγω ιστοσελίδες, αφενός αποσπάσματα του περιεχομένου των βιβλίων της αιτούσας και αφετέρου παρουσίασε το βιογραφικό της. Δημοσιεύει την φωτογραφία της αιτούσας, στο κάτω μέρος της οποίας αναγράφεται και πάλι το e-mail: b.c.@usa.net προσθέτοντας την ένδειξη «B.C. Fan Club - Κερδίστε δωρεάν σημαϊάκια, μπλουζάκια, σορτσάκια, καλσόν και κάλτσες με την φωτογραφία και την υπογραφή του «B.C. Fan Club», δημιουργώντας με τον τρόπο αυτό ένωση θαυμαστών της αιτούσας (B.C. fan club) και διαμέσου του συγκεκριμένου ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, που και πάλι παραπέμπει στο όνομα της αιτούσας, καλεί τους επισκέπτες των συγκεκριμένων ιστοσελίδων να επικοινωνήσουν μαζί του για να τους αποστείλει αναμνηστικά δώρα με την φωτογραφία της και την υπογραφή της και με την ένδειξη «αποσπάσματα» αναφέρεται και πάλι στο διήγημα της αιτούσας προσθέτοντας την ένδειξη Κριτική βιβλίου - Order a copy of the book (παράγγειλε ένα αντίτυπο βιβλίου) - Order an e-book (παράγγειλε ένα ηλεκτρονικό βιβλίο) – Στείλτε μας τη δική σας κριτική και τα σχόλιά σας και κερδίστε αναμνηστικά δώρα από το «b.c. fan club», αναγγέλλοντας με τον τρόπο αυτό, ότι κατόπιν, παραγγελίας στο εν λόγω ηλεκτρονικό ταχυδρομείο θέτει σε κυκλοφορία αντίτυπα των βιβλίων της αιτούσας όχι μόνο σε έντυπη μορφή, αλλά και σε ηλεκτρονική μορφή (e-book), αποκλειστικά διαμέσου του Ίντερνετ, μοιράζοντας ταυτόχρονα και τα άνω αναμνηστικά δώρα σε εκείνους που θα επικοινωνήσουν μαζί του, στο προαναφερόμενο e-mail με το όνομα της αιτούσας, για να σχολιάσουν τα έργα της.

Ο πρώτος των καθών προέβη στις ως άνω ενέργειες αυθαιρέτως και χωρίς να έχει λάβει την προηγούμενη άδεια της αιτούσας σε σχέση με τα δικαιώματα πνευματικής της ιδιοκτησίας επί των παραπάνω συγγραφικών της έργων, όσον αφορά στην εγγραφή τους στην κεντρική μνήμη του υπολογιστή και την παρουσίασή τους στο κοινό, διαμέσου των ιστοσελίδων του στο διαδίκτυο, με τέτοιο τρόπο, ώστε να γίνονται αυτά προσιτά στο κοινό από τόπο και σε χρόνο που επιλέγει ο κάθε επισκέπτης - χρήστης Η/Υ καθώς και την αναπαραγωγή τους και θέση αυτών σε κυκλοφορία με τη μορφή ηλεκτρονικών εκδόσεων, «e-books», διαμέσου του διαδικτύου (περιουσιακό δικαίωμα) και στον συγκεκριμένο προσβλητικό και υποβαθμίζοντα το έργο της τρόπο παρουσιάσεως - δημοσιεύσεως των έργων της, σε περιβάλλον, που δεν ανταποκρίνεται στην προσωπικότητά της, διαμέσου του διαδικτύου (ηθικό δικαίωμα). Σημειώνεται ότι η ψηφιακή ως άνω αντιγραφή και η αποθήκευση των αποσπασμάτων των ως άνω έργων της αιτούσας δεν δικαιολογείται ούτε από το άρθρο 19 Ν 2121/1993 (παράθεση αποσπασμάτων), επειδή δεν συντρέχουν στην προκειμένη περίπτωση οι προϋποθέσεις εφαρμογής του (υποστήριξη γνώμης εκείνου που παραθέτει ή κριτική της γνώμης του άλλου).

Εξάλλου, ενόψει των ως άνω πιθανολογηθέντων, ο πρώτος των καθών προσέβαλε, με υπαιτιότητά του εκτός από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας της αιτούσας και την τιμή, την υπόληψη και την εν γένει προσωπικότητα αυτής, εν όψει μάλιστα και της επικείμενης κυκλοφορίας του τέταρτου βιβλίου της, δημοσιεύοντας, χωρίς άδεια αυτής το όνομα της, την φωτογραφία της και το βιογραφικό της σημείωμα, αναφερόμενος με προσβλητικό τρόπο στο πρόσωπο της, αμφισβητώντας την αλήθεια των αναφερομένων στο βιογραφικό της σημείωμα στοιχείων, δημιουργώντας ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, το οποίο παρουσιάζει ως ηλεκτρονικό ταχυδρομείο της αιτούσας, αλλά και ένωση θαυμαστών αυτής, τους οποίους καλεί να σχολιάσουν το έργο της. Ο ισχυρισμός του πρώτου των καθών ότι δεν νομιμοποιείται ο ίδιος

παθητικά, διότι οι ιστοσελίδες με το προαναφερθέν περιεχόμενο δημιουργήθηκαν όχι από αυτόν, αλλά από τη γαλλική εταιρία «Τ.» δεν πιθανολογήθηκε ως και κατ' ουσίαν βάσιμος και πρέπει να απορριφθεί, εφόσον δεν προσκομίστηκε καμία σχετική απόδειξη, πέραν βεβαίως της καταθέσεως του ίδιου (κατά την χωρίς όρκο εξέτασή του στο ακροατήριο), η οποία όμως κρίνεται ελάχιστα πειστική.

Εν όψει όλων αυτών συντρέχει, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, επείγουσα περίπτωση προς προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας της αιτούσας επί των έργων της, αλλά και της προσωπικότητάς της και πρέπει, απορριπτομένης της αιτήσεως ως προς την δεύτερη των καθών, αφού, όπως προαναφέρθηκε, έχει ήδη προβεί στη διακοπή της προσβάσεως του πρώτου των καθών στο δίκτυο της και μέσω αυτού στο διαδίκτυο, συμψηφισμένων μεταξύ των διαδίκων αυτών των δικαστικών τους εξόδων, λόγω της εύλογης αμφιβολίας της αιτούσας ως προς την έκβαση της δίκης (άρθρο 179 ΚΠολΔ), για να ρυθμιστεί προσωρινά η κατάσταση, να γίνει δεκτή η ένδικη αίτηση ως κατ' ουσίαν βάσιμη ως προς τον πρώτο των καθών, όπως ειδικότερα ορίζεται στο διατακτικό και να απειληθεί κατ' αυτού χρηματική ποινή και προσωπική κράτηση, για την περίπτωση που θα παραβεί μελλοντικά το διατακτικό της παρούσας αποφάσεως. Τα δικαστικά έξοδα της αιτούσας πρέπει να επιβληθούν σέ βάρος του καθού, λόγω της ήττας του (άρθρο 176 του ΚΠολΔ). Το δικαστήριο δέχεται την αίτηση ως προς τον πρώτο των καθών και την απορρίπτει ως προς τη δεύτερη των καθών.

ΕφΑΘ 8142/2004

Ο εναγόμενος είναι ιδιοκτήτης του τουριστικού γραφείου Κ που εδρεύει στην Αθήνα¹¹². Το γραφείο αυτό εκμεταλλεύεται ο ίδιος, ασχολούμενος με ενοικιάσεις ξενοδοχείων και πραγματοποίηση κρουαζιέρων και εκδρομών. Κατά τον μήνα Ιούνιο 2003 στις ιστοσελίδες του Internet και στο διαδικτυακό τόπο με την ονομασία www ο εναγόμενος διαφήμιζε τις ως άνω δραστηριότητες του, δεδομένου ότι στις ως άνω ιστοσελίδες βρισκόταν καταχωρημένο το τηλέφωνο του και η ονομασία του γραφείου του, στο οποίο τηλέφωνο παραπέμπονταν οι χρήστες του διαδικτύου για πληροφορίες σχετικές με τη παραμονή τους στην Αθήνα τον Αύγουστο 2004 (ξενοδοχείο, κρουαζιέρες, εκδρομές) με αφορμή τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Στις ίδιες ιστοσελίδες, τις οποίες προσκομίζει και επικαλείται η ενάγουσα (με το άρθρο 2 παρ. 1 του Ν 2598/1998 συστάθηκε νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με τη μορφή ανώνυμης εταιρίας με την επωνυμία «Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων - Αθήνα 2004 ΑΕ» και το διακριτικό τίτλο «Αθήνα 2004» με σκοπό τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην Αθήνα.) γίνεται χρήση 1) στην αρχική σελίδα της χρονολογίας-όρου «2004» που συνδυάζεται με τους Ολυμπιακούς Αγώνες και αποτελεί μέρος της επωνυμίας της ενάγουσας και του διακριτικού της τίτλου, σχηματισμένου από τρεις έγχρωμους συνδεδεμένους δακτυλίσους (μαύρο, κόκκινο και κίτρινο) εν μέσω των αριθμών 2 και 4, παραπονημένου έτσι του Ολυμπιακού Συμβόλου των πέντε συνδεδεμένων δακτυλίων, 2) διά μέσου επίσης των λέξεων «Out Brochure» της αρχικής σελίδας γίνεται σύνδεση (link) και παρουσιάζονται σελίδες όπου εμφανίζονται: α) Ο όρος-χρονολογία «2004» δίπλα σε απεικόνιση αγάλματος δισκοβόλου και την λέξη «Olympics», με υπότιτλο «packages available» και αναφορές για κρατήσεις σε ξενοδοχεία, βίλες, για εκδρομές, κρουαζιέρες και ενοικιάσεις αυτοκινήτων στην Ελλάδα, β) οι όροι «Athens 2004 Olympic Games» ως επικεφαλίδα σε σελίδα με απεικόνιση αρχαίας παραστάσεως αφής της ιερής φλόγας, του Παναθηναϊκού Σταδίου και Ολυμπιακού Σταδίου με υπότιτλο «15 Day Package» και δίπλα στη διαφήμιση τουριστικού προγράμματος 14 ημερών για το χρονικό διάστημα από 1.8 έως 15.8.2004, στην δε τελευταία σελίδα αναφέρεται το ταξιδιωτικό γραφείο Κ, ιδιοκτησίας του εναγομένου του όρου «Olympic 2004» και «Athens Greece 2004 Games» στη σελίδα κρατήσεων καταλυμάτων, όπου εκ νέου προβάλλονται η τηλεφωνική γραμμή του τουριστικού γραφείου του εναγομένου και η γραμμή fax, καθώς και ο τίτλος του γραφείου του.

Οι ως άνω όροι αποτελούν τμήματα της επωνυμίας της ενάγουσας και του διακριτικού τίτλου αυτής και προστατεύονται από το Ν 2598/1998 ως σήματα αυτής, καθώς και από τις διατάξεις του Ν146/1914. Αποτελούν σήματα φήμης, δεδομένου ότι συντρέχουν σ' αυτά τα απαιτούμενα χαρακτηριστικά στοιχεία. Είναι αυξημένου βαθμού η καθιέρωσή τους στις συναλλαγές, μάλιστα δε η καθιέρωση αυτή προβλέφθηκε με νόμο και έχουν γίνει γνωστά σε

¹¹² Βλ. Περιοδικό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 3/ 2005 (Έτος 11^ο), σελ. 296.

όλους στην Ελλάδα λόγω και του γεγονότος που αντιπροσωπεύουν και εξατομικεύουν, έχουν μοναδικότητα, αφού δεν έχουν χρησιμοποιηθεί από τρίτους σε άλλες υπηρεσίες ή προϊόντα, εμφανίζουν ιδιοτυπία λόγω του συγκεκριμένου αντικειμένου τους και υπάρχει θετική εκτίμηση του κοινού σχετικά με τις υπηρεσίες που διακρίνουν, δηλαδή τις υπηρεσίες που έχουν σχέση με τους Ολυμπιακούς Αγώνες στην Ελλάδα το 2004. Εξάλλου ο Ν 2598/1998 δεν διαλαμβάνει τον αριθμό 2004 ως προστατευόμενο διακριτικό γνώρισμα ή όρο, αλλά πάντα αναφέρει αυτόν σε σύνθεση με άλλη ή άλλες λέξεις. Όμως είναι φανερό ότι η προστασία αυτή εκτείνεται και στον πιο πάνω αριθμό, όταν μάλιστα αυτός σχηματίζεται με τον τρόπο που προαναφέρθηκε, δηλαδή με παραποιημένο το Ολυμπιακό Σύμβολο των πέντε συνδεδεμένων δακτυλίων, διότι οι χρησιμοποιούντες αυτόν τρίτοι τον συνδέουν άμεσα με την τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων, αφού προσδιορίζει το έτος διεξαγωγής αυτών. Έτσι ενώ από μόνος του ο ως άνω αριθμός που προσδιορίζει το αντίστοιχο έτος, δεν αποτελεί σήμα ή διακριτικό γνώρισμα, καθ' όσον δεν έχει διακριτική ικανότητα, όμως σε συνδυασμό με τις παραπάνω λέξεις και με τον σχηματισμό των συνδεδεμένων κύκλων ανάμεσα στους αριθμούς 2 και 4, δημιουργεί στον μέσο χρήστη ή επισκέπτη του Internet την εσφαλμένη εντύπωση ότι οι υπηρεσίες που του προσφέρονται μέσω των επίμαχων ιστοσελίδων έχουν σχέση με την ενάγουσα, με αποτέλεσμα να αποδυναμώνεται η δυνατότητα εμπορικής εκμετάλλευσης των άνω όρων και συμβόλων από την τελευταία, καθώς και το χορηγικό πρόγραμμα αυτής. Το Εφετείο απορρίπτει την έφεση.

ΕφΑΘ 8247/2005

Η ενάγουσα εταιρία με την επωνυμία «Mars Incorporated», που εδρεύει στη Ν. των ΗΠΑ, και εκπροσωπείται νόμιμα, δραστηριοποιείται αποκλειστικά στο χώρο της παραγωγής και διάθεσης στην παγκόσμια αγορά διαφόρων ειδών διατροφής, τα οποία παράγονται στη χώρα της έδρας της και σε άλλες εγκαταστάσεις ανά τον κόσμο και διατίθενται μέσω των συνεργαζομένων με αυτήν επιχειρήσεων¹¹³. Η ενάγουσα είναι δικαιούχος, τόσο στην έδρα της όσο και σε άλλες χώρες, του σήματος με τη λέξη «Bounty» για να διακρίνει προϊόντα των κλάσεων 29 και 30 και συγκεκριμένα σοκολάτες, σοκολατάκια, μη φαρμακευτικά είδη ζαχαροπλαστικής, μπισκότα, γλυκίσματα, πάστες, όρυζα και εδέσματα ορύζης, δημητριακά και παρασκευάσματα εκ δημητριακών, ζυμαρικά, τσάι, καφέ, υποκατάστατα καφέ, κακάο, σοκολάτα για ρόφημα, πρόχειρα γεύματα, φαγητά και συστατικά για την παρασκευή φαγητών, παγωτά παντός είδους, προϊόντα εκ παγωτού, κατεψυγμένα προϊόντα ζαχαροπλαστικής και επαλείψεων για το ψωμί. Τα προϊόντα που εμπορεύεται η ενάγουσα κυκλοφορούν με το ως άνω σήμα και στην Ελλάδα, όπως και σε άλλες χώρες, μέσω δικτύου συνεργαζομένων καταστημάτων και έχουν τύχει ευρείας επιδοκίμασias από το καταναλωτικό κοινό (ιδιαίτερα τα σοκολατοειδή), λόγω της άριστης και σταθερής ποιότητάς τους.

Τον Ιανουάριο 1984 συστήθηκε η πρώτη εναγομένη, ως ανώνυμη εταιρία με την επωνυμία «Μπράουντυ Ελλάς Ανώνυμη Εμπορική Εταιρία» και για τις διεθνείς συναλλαγές της «Bounty Hellas SA», με βασικούς σκοπούς τη διενέργεια διαφημίσεων πάσης μορφής, την προώθηση πωλήσεων προϊόντων και υπηρεσιών τρίτων, την καθ' οιονδήποτε νόμιμο τρόπο διανομή δειγμάτων των προϊόντων αυτών του σχετικού έντυπου υλικού του κατασκευαστή, την έκδοση βιβλίων και γενικώς έντυπου διαφημιστικού υλικού, την προώθηση πωλήσεων διά της χρήσεως οπτικοακουστικών μέσων, τη διενέργεια ξενοδοχειακών επιχειρήσεων, τη διεξαγωγή εισαγωγικού και εξαγωγικού εμπορίου και την αντιπροσώπευση διαφόρων οίκων ημεδαπών ή αλλοδαπών, βιομηχανικών ή μη, τη συσκευασία, την πώληση, διακίνηση και διανομή καταναλωτικών ειδών γενικώς, είτε δι' ίδιον λογαριασμό είτε διά λογαριασμό τρίτων επ' αμοιβή. Το Μάιο 1999 η εν λόγω εταιρία μετέβαλε τη μορφή και την επωνυμία της και συγκεκριμένα μετατράπηκε στη μορφή που έχει σήμερα, δηλαδή σε εταιρία περιορισμένης ευθύνης με την επωνυμία «Φελισιτάς Ελλάς ΕΠΕ», νόμιμος εκπρόσωπος δε αυτής ορίστηκε ο δεύτερος εναγόμενος. Τέλος, το Νοέμβριο του 2001, με τροποποίηση του καταστατικού της, αφαιρέθηκαν από τον αρχικό σκοπό της οι δραστηριότητες της διεξαγωγής εισαγωγικού και εξαγωγικού εμπορίου, της αντιπροσώπευσης διαφόρων οίκων ημεδαπών ή αλλοδαπών, βιομηχανικών ή μη, της συσκευασίας, πώλησης, διακίνησης και διανομής καταναλωτικών ειδών, έτσι ώστε ο κύριος σκοπός της να ανάγεται πλέον στη διενέργεια διαφημίσεων κάθε μορφής και στην προώθηση πωλήσεων προϊόντων και υπηρεσιών.

¹¹³ Βλ. Περιοδικό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 4/ 2006 (Έτος 12^ο), σελ. 387.

Τον Οκτώβριο 1998, πριν ακόμα αλλάξει στη σημερινή της μορφή, η πρώτη εναγομένη έλαβε από το ΝΠΙΔ -μη κερδοσκοπικό οργανισμό- με την επωνυμία «Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας (ΙΤΕ)», που εδρεύει στο Ηράκλειο Κρήτης και είναι υπεύθυνο για τη διαχείριση της ονοματοδοσίας στο διαδίκτυο για το λεγόμενο Top Level Domain (.gr), υπό την εποπτεία της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων, ως όνομα περιοχής ή ηλεκτρονική διεύθυνση («domain name») τη λέξη «bounty.gr». Πληκτρολογώντας αυτήν ο κάθε ενδιαφερόμενος χρήστης του internet, μπορούσε να βρεθεί στην ιστοσελίδα της εναγομένης, όπου εμφανίζονταν πληροφορίες (εικόνες, μηνύματα κ.λπ.) που αφορούσαν τις επιχειρηματικές της δραστηριότητες, τις υπηρεσίες της και τα προϊόντα που προωθούσε. Στην ιστοσελίδα αυτή, το περιεχόμενο της οποίας μπορούσε να αλλάζει κατά τη βούληση της εναγομένης, η τελευταία είχε τη δυνατότητα να διαφημίζει και να προωθεί πωλήσεις προϊόντων που πολλές φορές ταυτίζονταν με τα προϊόντα που εμπορευόταν η ενάγουσα (σοκολάτες, σοκολατάκια, γλυκίσματα, μπισκότα κλπ.). Η χρήση της συγκεκριμένης λέξης ως «domain name» της εναγομένης, δημιουργούσε στον κοινό καταναλωτή ή πελάτη, ο οποίος, αναζητώντας στο διαδίκτυο την ενάγουσα βρισκόταν στη σελίδα της εναγομένης, την εσφαλμένη εντύπωση ότι τούτο αντιστοιχούσε σε site και σε ιστοσελίδες της ενάγουσας, και γενικότερα ότι το εν λόγω «domain name» είχε άμεση σχέση με την επιχείρησή αυτή ή ότι αφορούσε εξουσιοδοτημένο συννεγάτη της που ανήκε στο δίκτυο διανομής και εξυπηρέτησης των πελατών της και διέθετε προϊόντα της επιχείρησής αυτής. Τούτο διότι, αν και δεν ταυτίζονται οι δραστηριότητες των δύο διαδίκτων, αφού η μεν ενάγουσα εμπορεύεται τρόφιμα, η δε εναγομένη παρέχει υπηρεσίες στο χώρο της διαφήμισης και της προώθησης των προϊόντων, έτσι ώστε να μην είναι ανταγωνιστικές, υπάρχει όμως εγγύτητα των οικονομικών κλάδων, στους οποίους ανήκουν οι εν λόγω επιχειρήσεις, εφόσον στο σκοπό της εναγομένης περιλαμβάνεται και η προώθηση πωλήσεων προϊόντων, μεταξύ των οποίων και προϊόντων που εμπορεύεται η ενάγουσα με το σήμα «BOUNTY». Μάλιστα δε, μεταξύ των πελατών της εναγομένης είναι και εταιρίες ανταγωνίστριες της ενάγουσας, όπως π.χ. η Ν. Η χρήση συνεπώς του επίμαχου «domain name» από την εναγομένη προκαλεί σύγχυση και προσβάλλει το δικαίωμα της ενάγουσας στα νομίμως καταχωρημένα σήματα της.

Εξάλλου, το γεγονός ότι η πρώτη εναγομένη χρησιμοποιούσε τη λέξη «BOUNTY» από το έτος 1984 έως το 1999 ως διακριτικό γνώρισμα της επιχείρησής της, αφού περιλαμβανόταν στην τότε επωνυμία της, και η δυνατότητα έκτοτε ευχερέστερης ανεύρεσής της στο διαδίκτυο, μέσω αυτού ως «domain name», από τους αλλοδαπούς κυρίως υποψήφιους πελάτες της, δεν οδηγεί σε σύγκρουση διακριτικού γνωρίσματος και επίδικων σημάτων καθόσον η λέξη «Bounty» αποτέλεσε διακριτικό γνώρισμα της επιχείρησής της μόνο ως το έτος 1999, οπότε και μεταβλήθηκε η επωνυμία της στη σημερινή της μορφή, με την οποία κατέστη έκτοτε γνωστή. Το Εφετείο απορρίπτει την έφεση.

ΕφαΘ 6012/2005

Το αντικείμενο δραστηριότητας της ενάγουσας είναι η εμπορία και ανάπτυξη συστημάτων πληροφορικής, η παραγωγή και εμπορία ηλεκτρονικών ειδών και λογισμικού και η παραγωγή συστημάτων και αυτοματισμού διαχείρισης κτιρίων και προσωπικού¹¹⁴. Η επωνυμία της ενάγουσας εταιρίας είναι S.C.E.H.E. ΕΠΕ και ο διακριτικός τίτλος της, επιχείρησής της είναι S.C. ΕΠΕ, τα οποία έχει νόμιμα καταχωρήσει στα βιβλία του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Αθηνών και έχει λάβει σχετική βεβαίωση. Η ενάγουσα δραστηριοποιήθηκε αμέσως στην άσκηση της εμπορίας της και άρχισε να χρησιμοποιεί το διακριτικό γνώρισμα S.C. που διακρίνει την επιχείρησή της, το κατάστημά της, αλλά και τα εμπορεύματά της, επιθέτοντάς το σε συσκευασίες, στα επιστολόχαρτα και σε τιμολόγια. Επίσης προέβη και σε έντονη διαφήμιση των προϊόντων της και έλαβε μέρος σε επαγγελματικές εκθέσεις με το διακριτικό τίτλο αυτό. Η ενάγουσα σε μικρό χρονικό διάστημα από τη σύστασή της θέλησε να δεσμεύσει ηλεκτρονική διεύθυνση στο διαδίκτυο (Internet) προκειμένου να κατασκευάσει ειδική ιστοσελίδα (site) με τα προϊόντα της. Έτσι, με την από 17.1.2002 αίτησή της προς το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας-Ινστιτούτο Πληροφορικής (ΙΠ-ΙΤΕ), που εδρεύει στο Ηράκλειο Κρήτης και είναι αρμόδιο να παραχωρεί τα domain names, ζήτησε να δεσμεύσει την ηλεκτρονική διεύθυνση, η οποία περιέχει το προαναφερόμενο διακριτικό της γνώρισμα ως όνομα δεύτερου επιπέδου (second level domain name). Η ενάγουσα όμως δεν κατέβαλε τα απαιτούμενα τέλη

¹¹⁴ Βλ. Περιοδικό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 3/ 2006 (Έτος 12^ο), σελ. 280

καταχώρησης μέχρι την 10.5.2002, όπως ήταν αναγκαίο από τους όρους της σύμβασης παραχώρησης και έτσι η ανωτέρω αρμόδια για την παραχώρηση αρχή δεν κατοχύρωσε για την ενάγουσα την περιέχουσα το διακριτικό τίτλο της ηλεκτρονική διεύθυνση. Μερικούς μήνες αργότερα και ειδικότερα περί τον Ιούνιο μήνα του ίδιου έτους η ενάγουσα απευθύνθηκε στο Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας προκειμένου να καταβάλει τα τέλη και να κατακυρώσει την καταχώρηση της ηλεκτρονικής διεύθυνσης και τότε πληροφορήθηκε ότι η ονομασία έχει ήδη δεσμευτεί από τη διαφημιστική εταιρία με την επωνυμία Ι.Ε. ΕΠΕ, η οποία εδρεύει στο Ηράκλειο Κρήτης και έχει ως αντικείμενο εργασιών της και την κατασκευή ιστοσελίδων (sites), από την 13.5.2002 και στη συνέχεια μετά από έρευνα στο διαδίκτυο διαπίστωσε ότι ήταν δεσμευμένο για συστήματα εξοικονόμησης ηλεκτρικής ενέργειας.

Το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας, το οποίο δεν έχει αρμοδιότητα να προβαίνει σε οποιοδήποτε έλεγχο πριν από την καταχώριση των domain names, αλλά διαθέτει αυτά με βάση την αρχή της χρονικής προτεραιότητας (first come, first served), στους ενδιαφερόμενους που είναι συνεπείς στις υποχρεώσεις που τίθενται για την απόκτηση διεύθυνσης στο διαδίκτυο, δέχθηκε την αίτηση που υποβλήθηκε από την προαναφερόμενη διαφημιστική εταιρία, η οποία συμμορφώθηκε προς τις υποχρεώσεις και εφόσον δεν είχε κατοχυρωθεί η ανωτέρω ονομασία για κάποιον άλλον. Το ανωτέρω ίδρυμα δεν αποκάλυπτε το δικαιούχο της ανωτέρω ηλεκτρονικής διεύθυνσης, το κύριο όνομα της οποίας ταυτίζεται με το διακριτικό της γνώρισμα, και γι' αυτό ζήτησε τη βοήθεια της εισαγγελικής αρχής προκειμένου να αποκαλυφθεί ποιος χρησιμοποιεί το διακριτικό της γνώρισμα ως ηλεκτρονική διεύθυνση. Έτσι τον Οκτώβριο 2002, μετά την παρέμβαση της εισαγγελικής αρχής το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας γνωστοποίησε στην ενάγουσα ότι το domain ...gr είναι καταχωρημένο στη χρήση του εναγομένου. Ο εναγόμενος δραστηριοποιείται στον ίδιο επαγγελματικό χώρο με την ενάγουσα επί πολλά χρόνια και διαθέτει και αυτός στην αγορά ένα ηλεκτρονικό σύστημα ελαχιστοποίησης της κατανάλωσης ηλεκτρικού ρεύματος με το διακριτικό E.P.

Θεωρώντας λοιπόν ο εναγόμενος ότι πίσω από την ενάγουσα βρίσκονται οι αντίδικοι του αμέσως μετά την εκπνοή της προθεσμίας που είχε αυτή για την καταβολή των τελών και την κατοχύρωση της ηλεκτρονικής διεύθυνσης έσπευσε να υποβάλει αίτηση και να καταβάλει και τα τέλη στις 22.5.2002 πετυχαίνοντας έτσι τη δέσμευση της ηλεκτρονικής διεύθυνσης με τα στοιχεία που περιέχει το διακριτικό γνώρισμα της ενάγουσας, το οποίο χρησιμοποιεί αμέσως μετά τη σύστασή της για τη διάκριση των προϊόντων της και το έχει επιβάλλει με τη διαφήμιση στην αγορά. Ο εναγόμενος γνώριζε ότι η ηλεκτρονική διεύθυνση που δέσμευσε αποτελεί μέρος της επωνυμίας της ενάγουσας και διακριτικό γνώρισμα της επιχείρησης και των προϊόντων της και προέβη στην ενέργεια αυτή με σκοπό να την εμποδίσει να αποκτήσει ηλεκτρονική διεύθυνση με τα ανωτέρω στοιχεία. Η άσκηση του δικαιώματος της ενάγουσας για την προστασία του διακριτικού της γνωρίσματος δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως καταχρηστική. Και τούτο διότι το ελληνικό δίκαιο κυριαρχείται από τη βασική αρχή του χωρισμού του νομικού προσώπου από τα μέλη του, σύμφωνα με την οποία κάθε νομικό πρόσωπο είναι φορέας μόνο των δικών του δικαιωμάτων και υποχρεώσεων και αυτό επειδή η ύπαρξη και δράση του νομικού προσώπου ως αυτοτελούς υποκειμένου δικαίου υπαγορεύεται από την κοινωνικοοικονομική ανάγκη για προσέλκυση κεφαλαίων. Η πράξη συνεπώς, του εναγομένου είναι παράνομη και αποτελεί αθέμιτο παρεμποδιστικό ανταγωνισμό με την έννοια της αθέμιτης παρεμπόδισης της χρήσης των ευκαιριών που παρέχει το διαδίκτυο για την προώθηση των προϊόντων της, πληρούνται δε οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 1 του Ν 146/1914.

Περαιτέρω, από τα ίδια παραπάνω αναφερόμενα αποδεικτικά στοιχεία αποδεικνύεται ότι ο εναγόμενος δεν ενεργοποίησε την προαναφερόμενη ηλεκτρονική διεύθυνση που δέσμευσε, αφού δεν δημιούργησε ιστοσελίδα, ούτε προώθησε ή διαφήμισε τα προϊόντα του υπό το ανωτέρω domain name, ήδη δε μετά την προσφυγή της ενάγουσας στη δικαιοσύνη και την αίτηση προστασίας, ζήτησε με το από 2.6.2003 έγγραφο του προς το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας τη διαγραφή της από την κατοχή του, διαγραφή που έχει πραγματοποιηθεί. Υπό τα ανωτέρω δεδομένα λοιπόν από μόνη τη δέσμευση της ηλεκτρονικής διεύθυνσης με τα στοιχεία και την ύπαρξη της στο διαδίκτυο, χωρίς την ενεργοποίηση αυτής και τη χρήση για οποιοδήποτε προϊόν του εναγομένου δεν δημιουργήθηκε σύγχυση στους μέσους χρήστες του διαδικτύου, έτσι ώστε δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής και του άρθρου 13 παρ. 1 του Ν 146/1914. Τέλος, από τα ίδια παραπάνω αναφερόμενα αποδεικτικά στοιχεία αποδεικνύεται ότι η ενάγουσα, η οποία εμποδίστηκε επί ένα έτος περίπου να αποκτήσει ηλεκτρονική διεύθυνση και να δημιουργήσει στη συνέχεια ιστοσελίδα από την οποία θα προέβαλε τα προϊόντα της με

συνέπεια τη ζημία της αλλά και τη δημιουργία ερωτηματικών σχετικά με τη δυναμικότητά της, υπέστη από την παράνομη και υπαίτια συμπεριφορά του εναγομένου προσβολή στην εμπορική της πίστη, την επαγγελματική της υπόληψη και γενικά το εμπορικό της μέλλον. Για την αποκατάσταση της ηθικής βλάβης που υπέστη, το Δικαστήριο ενόψει του βαθμού του πταίσματος του εναγομένου, του είδους της προσβολής, τις συνθήκες τέλεσης της παράνομης πράξης και της οικονομικής κατάστασης των διαδίκων μερών, κρίνει ότι είναι εύλογο το ποσό των 2.000 ευρώ. Το Εφετείο απορρίπτει τις εφέσεις.

ΜΠρΑΘ 1318/2001

Η αιτούσα με αίτησή της εκθέτει ότι ιδρύθηκε το έτος 1987 και έκτοτε χρησιμοποιεί συνεχώς στις συναλλαγές την επωνυμία BMG, την οποία καταχώρησε στο πρωτόκολλο των Εμπορικών και Βιομηχανικών επωνυμιών του ΕΒΕΑ¹¹⁵. Ότι η καθ' ης, η οποία έχει σαν αντικείμενο την κατασκευή και διαμόρφωση σελίδας (site) στο διαδίκτυο (internet) καταχώρησε, μέσω του δευτέρου των καθ' ων, του οποίου ο τρίτος τυγχάνει νόμιμος εκπρόσωπος, σε σελίδα στο διαδίκτυο ως δική της επωνυμία την επωνυμία BMG, με αποτέλεσμα να δημιουργείται σύγχυση με τη δική της επωνυμία, που αυτή χρησιμοποιεί νόμιμα. Ζητεί δε, επικαλούμενη επείγουσα περίπτωση, να ληφθούν ασφαλιστικά μέτρα προς τον σκοπό ρύθμισης της δημιουργηθείσας κατάστασης και συγκεκριμένα, να υποχρεωθούν η πρώτη των καθ' ων να πιάσει στο εξής να χρησιμοποιεί την ως άνω επωνυμία και διακριτικό τίτλο με οποιοδήποτε τρόπο και να προβεί σε άρση της καχχώρησης που έχει πραγματοποιήσει στο διαδίκτυο μέσω του δεύτερου των καθ' ων. Να υποχρεωθεί το δεύτερο των καθ' ων να διαγράψει από τους καταλόγους του το όνομα περιοχής (domain name) που περιέχει την ανωτέρω επωνυμία, με απειλή χρηματικής ποινής και προσωπικής κράτησης εις βάρος του τρίτου των καθ' ων και νομίμου εκπροσώπου του. Τέλος να διαταχθεί η δημοσίευση της απόφασης που θα εκδοθεί.

Με αυτό το περιεχόμενο και αίτημα η κρινόμενη αίτηση, η οποία αρμόδια και παραδεκτά εισάγεται προς συζήτηση ενώπιον του δικαστηρίου αυτού κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων (άρθρα 686 επ. ΚΠολΔ), είναι νόμιμη στηριζόμενη στις προπαρατεθείσες διατάξεις καθώς και σε αυτές των άρθρων 57, 58 ΑΚ, 731, 947 ΚΠολΔ και πρέπει να εξετασθεί περαιτέρω και ως προς την ουσιαστική της βασιμότητα.

Από την εκτίμηση της κατάθεσης του μάρτυρα Π.Θ, ο οποίος εξετάσθηκε ενόρκως ενώπιον του ακροατηρίου, επίμελεια της αιτούσης, των εγγράφων που οι διάδικοι επικαλούνται και προσκομίζουν και την εν γένει διαδικασία, πιθανολογήθηκαν τα ακόλουθα: Η αιτούσα εταιρία, η οποία συνεστήθη βάσει καταστατικού που δημοσιεύθηκε νομίμως, έχει αριθμό Μητρώου Ανωνύμων Εταιριών στο σχετικό πρωτόκολλο, λειτουργεί με την επωνυμία «BMG GREECE AE» και ως σκοπό, σύμφωνα με το άρθρο 3 του καταστατικού της, έχει την παραγωγή δίσκων μουσικής και εν γένει μουσικών εκτελέσεων, τη σύναψη συμβάσεων σχετικά με τα δικαιώματα από τη διάθεση και εκμετάλλευση πάσης φύσεως μουσικής παραγωγής και επιχειρηματική δραστηριότητα στο χώρο των μουσικών εκδόσεων εν γένει. Η αιτούσα από της ίδρύσεως της και μετά την καταχώρηση της επωνυμίας της στο σχετικό πρωτόκολλο των εμπορικών και βιομηχανικών επωνυμιών του ΕΒΕΑ, χρησιμοποιεί συνεχώς έκτοτε στις συναλλαγές της την ανωτέρω επωνυμία της (BMG), με την οποία έχει γίνει ευρύτερα γνωστή στο καταναλωτικό κοινό. Η πρώτη των καθ' ων εταιρία C.W.D. SA, το έτος 2000, καταχώρησε στο διαδίκτυο σελίδα με διεύθυνση domain name www.bmg.gr. Η κατά τα άνω καταχώρηση γίνεται μέσω του δεύτερου του καθ' ων, Ινστιτούτου Έρευνας και Τεχνολογίας Κρήτης (ΙΤΕ). Πιθανολογήθηκε όμως ότι μετά την κατά τα άνω καταχώρηση στο διαδίκτυο εκ μέρους της πρώτης των καθ' ων με τα στοιχεία domain name www.bmg.gr, δημιουργείται σύγχυση μεταξύ των καταναλωτών και συνεργατών της αιτούσας για την πραγματική ταυτότητα της καταχωρηθείσας εταιρίας. Πρέπει να σημειωθεί πάντως ότι η πρώτη των καθ' ων δεν αρνείται κατ' ουσίαν τους ισχυρισμούς της αιτούσας, ισχυριζόμενη ότι πράγματι δεν τυγχάνει δικαιούχος του ονόματος περιοχής (domain name) bmg.gr, ενώ η δεύτερη τούτων ουδόλως αμφισβητεί τους ισχυρισμούς της αιτούσας επίσης. Περαιτέρω από τα προσαγόμενα αποδεικτικά στοιχεία δεν πιθανολογείται ότι ο τρίτος των καθ' ων τυγχάνει νόμιμος εκπρόσωπος του δεύτερου εξ αυτών και συνεπώς, η υπό κρίση αίτηση πρέπει να απορριφθεί ως προς αυτόν ως παθητικώς ανομιμοποίητη, να συμψηφισθεί όμως η δικαστική δαπάνη λόγω εύλογης αμφιβολίας της αιτούσης ως προς την έκβαση της δίκης (άρθρο 179 ΚΠολΔ).

¹¹⁵ Βλ. Περιοδικό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 10/ 2001 (Έτος 7^ο), σελ. 994.

Συνεπώς, και αφού πιθανολογείται ότι το δικαίωμα της αιτούσας στην εν λόγω επωνυμία της, την οποία αυτή χρησιμοποιεί στις συναλλαγές της στην Ελλάδα συνεχώς από το έτος 1987 και έχει γίνει πλέον στοιχείο που την χαρακτηρίζει και την ξεχωρίζει, προσβάλλεται κατά τρόπο παράνομο από τους καθ' ων (1η και 2ο), πρέπει να γίνει δεκτή η αίτηση ως προς αυτούς. Κατ' ακολουθία των ανωτέρω η υπό κρίση αίτηση πρέπει να γίνει δεκτή ως βάσιμη και κατ' ουσίαν, κατά τα οριζόμενα ειδικότερα στο διατακτικό. Το αίτημα όμως της υπό κρίση αίτησης για δημοσίευση της παρούσας σε δύο εφημερίδες δεν πρέπει να γίνει δεκτό, εφ' όσον κρίνεται ότι με την απαγόρευση της χρήσεως του ανωτέρω διακριτικού στοιχείου από τους καθ' ων προστατεύεται επαρκώς η αιτούσα στις συναλλαγές και αποτρέπεται οποιαδήποτε σύγχυση. Τέλος, πρέπει να καταδικασθούν οι πρώτη και δεύτερο των καθ' ων στη δικαστική δαπάνη της αιτούσας. Το δικαστήριο δέχεται την αίτηση ως προς τους δύο πρώτους των καθ' ων.

ΜΠρΑΘ 1250/2000

Η αιτούσα ισχυρίζεται ότι ιδρύθηκε το έτος 1950 και απο τότε χρησιμοποιεί συνεχώς στις συναλλαγές την επωνυμία «ΕΛΕΞ Ελληνική Εταιρία Εξαγωγικού Εμπορίου ΑΕ»¹¹⁶ που την διέλαβε και σε σχετική δήλωση της που καταχωρήθηκε στο πρωτόκολλο επωνυμιών του ΕΒΕΑ. Ότι η καθής η οποία ιδρύθηκε πρόσφατα εμφανίζεται στις συναλλαγές με τον τίτλο Ε.Λ.Ε.Ξ. - Εισαγωγική ΑΕΕ» και διακριτικό τίτλο ΕΛΕΞ, ότι το στοιχείο που προέχει και στις δύο επωνυμίες είναι η λέξη ΕΛΕΞ με αποτέλεσμα να δημιουργείται σύγχυση με την δική της επωνυμία που αυτή χρησιμοποιεί νομίμως ώστε η χρήση της ως άνω επωνυμίας από την καθής να είναι παράνομη. Με βάση τα ανωτέρω ζητεί να υποχρεωθεί αυτή να παύσει την χρήση της επωνυμίας και του διακριτικού τίτλου ΕΛΕΞ και να απαγγελθεί σε βάρος του νομίμου εκπροσώπου της προσωπική κράτηση και χρηματική ποινή για κάθε παραβίαση της παρούσας στο μέλλον. Από την ένορκη κατάθεση στο ακροατήριο του δικαστηρίου του μάρτυρα Ν.Σ., τα έγγραφα που προσκομίζει και επικαλείται η αιτούσα και όλη γενικά την διαδικασία πιθανολογήθηκαν τα εξής: Με το .../1950 συμβόλαιο του συμβολαιογράφου Αθηνών Δ.Θ. το οποίο εγκρίθηκε με την 85996/ 2.6.1950 απόφαση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας που δημοσιεύθηκε στο 192/5.6.1950 Δελτίο της ΕΤΚ, ιδρύθηκε η αιτούσα ενώ η επωνυμία της «ΕΛΕΞ - Ελληνική Εταιρία Εξωτερικού Εμπορίου ΑΕ» καταχωρήθηκε στο πρωτόκολλο των εμπορικών και βιομηχανικών του ΕΒΕΑ με αριθ. .../1950. Την επωνυμία αυτή έκτοτε χρησιμοποιεί συνεχώς και αδιαλείπτως σε όλες τις συναλλαγές της έχοντας γίνει ευρύτατα γνωστή μέσω αυτής στο ευρύ καταναλωτικό κοινό. Ας σημειωθεί ότι η αιτούσα είναι αποκλειστική αντιπρόσωπος για την Ελλάδα των παγκοσμίου φήμης και υψηλής ποιότητας προϊόντων G, στα οποία περιλαμβάνονται εκτός από τηλεοράσεις, στερεοφωνικά και άλλες συσκευές ήχου και εικόνας αλλά και ασύρματες τηλεφωνικές συσκευές, ξυρίστηκες μηχανές και άλλες χρηστικές μικροσυσκευές. Η καθής ιδρύθηκε το έτος 1996 με την επωνυμία «Έψιλον Λάμδα Έψιλον Ξεπαπαδάκου Εισαγωγική ΑΕ» και έχει ως σκοπό την εισαγωγή και εμπορία, εκτός άλλων, και ηλεκτρονικών ειδών τηλεπικοινωνίας κινητής τηλεφωνίας και άλλων συναφών ειδών καθώς και την συντήρηση και γενικώς τεχνική υποστήριξη των ανωτέρω ειδών. Πλην όμως, ενώ σύμφωνα με το καταστατικό της έπρεπε σε όλες τις συναλλαγές της να χρησιμοποιεί τον πλήρη τίτλο της, αυτή άρχισε να χρησιμοποιεί σε συνδυασμό με την αρχική επωνυμία της, το διακριτικό ΕΛΕΞ το οποίο αποτελεί και στοιχείο της επωνυμίας της αιτούσας.

Με τον τρόπο, όμως, αυτό δηλαδή με την προσθήκη στην επωνυμία της του άνω διακριτικού δημιουργείται παραπλάνηση και σύγχυση του καταναλωτικού κοινού τόσο στον προφορικό λόγο, δηλαδή, με την προφορά μόνο των αρχικών γραμμάτων των τεσσάρων πρώτων λέξεων της επωνυμίας της Ε(ψιλον) Λ(άμδα) Ε(ψιλον) Ξ(παπαδάκου) όσο και στα διάφορα έγγραφα, δηλαδή, με την αναγραφή μόνο των αρχικών γραμμάτων και μάλιστα κεφαλαίων των τριών πρώτων λέξεων της επωνυμίας της και ολόκληρης της τέταρτης λέξης, της οποίας όμως το αρχικό γράμμα Ξ έχει το ίδιο μέγεθος με τα υπόλοιπα τρία γράμματα το Ε, το Λ και το Ε και όλα αυτά σε διπλάσιο μέγεθος από τα υπόλοιπα γράμματα, ώστε να τονίζεται το ΕΛΕΞ και να υπολαμβάνουν οι ενδιαφερόμενοι και το καταναλωτικό κοινό ότι πρόκειται για την εταιρία της αιτούσας η οποία έχει επικρατήσει στις συναλλαγές με το διακριτικό στοιχείο ΕΛΕΞ. Στην χρήση αυτή του διακριτικού στοιχείου της η αιτούσα διαμαρτυρήθηκε εντονότατα με την αποστολή εξώδικης δήλωσης στην οποία ζητούσε από την καθής να παύσει να χρησιμοποιεί στην επωνυμία της το άνω διακριτικό στοιχείο. Η καθής αρχικά παραδέχθηκε το δικαίο του

¹¹⁶ Βλ. Περιοδικό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 5/ 2001 (Έτος 7^ο), σελ. 492.

αιτήματος της αιτούσας και δήλωσε ότι σε σύντομο χρονικό διάστημα θα έπαυε να χρησιμοποιεί το άνω διακριτικό στοιχείο στα έντυπά της και γενικά στις συναλλαγές της προς τρίτους. Πλην όμως, όχι μόνο δεν διέγραψε από τα έντυπα της το άνω στοιχείο αλλά καταχώρησε στο διαδικτυο σελίδα με τα στοιχεία ΕΛΕΞ με αποτέλεσμα να εξακολουθεί η σύγκυση μεταξύ των καταναλωτών και συνεργατών της αιτούσας και αυτής αφού σε ορισμένα σημεία έχουν κοινούς εμπορικούς στόχους, ενώ η αιτούσα αδυνατεί να δημιουργήσει ανάλογη σελίδα στο διαδικτυο αφού πρώτη καταχωρήθηκε η σελίδα της καθής. Ενδεικτικά της συγκύσεως που προκαλεί η χρήση του άνω στοιχείου είναι ότι την 31.8.1999 εστάλη στην αιτούσα το .../31.8.1999 τιμολόγιο παροχής υπηρεσιών της εταιρίας ταχυμεταφορών TNT Σ. Ελλάς ΕΠΕ από το οποίο προέκυπτε ότι οι αποστολές που είχαν χρεωθεί στο όνομα αυτής είχαν γίνει από την καθής, ενώ την 27.9.1999 απεστάλη στα γραφεία της αιτούσας με την εταιρία ταχυμεταφορών ACS SA μία επιταγή της ΕΤΕ που είχε εκδοθεί στην Μήλο από τον Α.Κ. σε διαταγή ΕΛΕΞ ποσού 76.673 και ημερομηνία πληρωμής 10.12.1999 η οποία όμως όπως αποδείχθηκε, από έλεγχο στα αρχεία της αιτούσας, δεν αφορούσε αυτήν αλλά την καθής. Πιθανολογείται δηλαδή ότι το δικαίωμα της αιτούσας στην άνω επωνυμία της την οποία αυτή χρησιμοποιεί από το έτος 1950 συνεχώς και αδιαλείπτως στις συναλλαγές της και έχει γίνει πλέον στοιχείο που την ξεχωρίζει και χαρακτηρίζει προσβάλλεται κατά τρόπο παράνομο από την καθής η οποία πρόσφατα άρχισε να το χρησιμοποιεί επιφέροντας εκτός των άλλων και σύγκυση στο συναλλασσόμενο με αυτήν και την αιτούσα κοινό.

Συνεπώς θα πρέπει να γίνει δεκτή η ένδικη αίτηση ως ουσιαστικά βάσιμη και παρασχεθεί η αιτούμενη προσωρινή δικαστική προστασία με την απαγόρευση στην καθής να χρησιμοποιεί στο μέλλον, με απειλή σε βάρος του νομίμου εκπροσώπου της προσωπικής κρατήσεως και χρηματικής ποινής, την ίδια κατά τα κύρια σημεία της επωνυμία με της αιτούσας, και κυρίως το διακριτικό στοιχείο ΕΛΕΞ ή ΕΛΕΧ και απαλείψει αυτό από τα έντυπα καταχώρησης της σελίδας με τα στοιχεία elex στο διαδικτυο, κατά τα ειδικότερα στο διατακτικό οριζόμενα. Το αίτημα όμως, αυτής για δημοσίευση της παρούσας σε δύο εφημερίδες δεν πρέπει να γίνει δεκτό εφόσον κρίνεται ότι με την απαγόρευση της χρήσεως του άνω διακριτικού στοιχείου από την καθής προστατεύεται επαρκώς η αιτούσα στις συναλλαγές και αποτρέπεται οποιαδήποτε σύγκυση. Τέλος, η δικαστική δαπάνη της αιτούσας πρέπει να επιβληθεί σε βάρος των καθών εφόσον αυτοί ηττώνται (176 ΚΠολΔ). Το δικαστήριο δέχεται την αίτηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Ηλεκτρονικό Εμπόριο και Ασφάλεια

6.1 Ασφάλεια των πληροφοριών στο Διαδίκτυο

6.1.1 Δίκτυα και Διαδίκτυο

Δίκτυο (network) στο τομέα των επικοινωνιών είναι ένα σύστημα που συνδέει κυρίως τερματικές συσκευές κάθε είδους, είτε αυτές είναι απλές («κουτά» τερματικά) είτε πρόκειται για κανονικούς υπολογιστές, ενώ διαθέτει δομή τέτοια ώστε να επιτυγχάνεται η όποια μεταξύ τους επικοινωνία. Ένα δίκτυο αποτελείται επίσης από κόμβους, συσκευές τηλεπικοινωνιών και μέσα σύνδεσης/διέλευσης πληροφοριών. Κύριος σκοπός του είναι να αποκτήσουν οι χρήστες του κοινή χρήση στους υπάρχοντες πόρους, δηλαδή πρόσβαση σε συσκευές υλικού, λογισμικό και δεδομένα.

Ως διαδίκτυο (Internet) εννοείται κάθε συνένωση δύο ή περισσότερων δικτύων, όχι κατ' ανάγκη ίδιας τεχνολογίας, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η επικοινωνία μεταξύ τους και να λειτουργούν σε λογικό επίπεδο σαν ένα δίκτυο. Για την επίτευξη της διαδικτύωσης των επιμέρους δικτύων χρησιμοποιούνται συσκευές τηλεπικοινωνιών όπως γέφυρες (bridges), πύλες (gateways), αναδιαμορφωτές (repeaters), δρομολογητές (routers), κλπ. Σήμερα με τον όρο διαδίκτυο εννοούμε το μεγαλύτερο σύμπλεγμα διαφορετικών δικτύων (net of nets) που χρησιμοποιούν ως πρωτόκολλο επικοινωνίας το TCP/IP, ενώ μπορεί να βρίσκονται εγκατεστημένα σε κάθε γωνιά του πλανήτη.

Με το διαδίκτυο επιτυγχάνεται η διασύνδεση ετερογενών δικτύων Η/Υ (INTERNETWORKING NETWORKS). Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του προκύπτει από την ανοχή που διαθέτει σε αναξίοπistes συνδέσεις, καθώς σχεδιάστηκε έτσι ώστε να υποστηρίζει πολλαπλές εναλλακτικές συνδέσεις μεταξύ των υπολογιστών με αποτέλεσμα να διατηρεί τη λειτουργικότητά του ακόμα και με κατεστραμμένους κλάδους π.χ. σε περίπτωση εκτεταμένων φυσικών καταστροφών ή πυρηνικών εκρήξεων¹¹⁷.

Το πρωτόκολλο TCP/IP (Transmission Control Protocol / Internet Protocol), είναι αυτό που κατά κανόνα χρησιμοποιείται ως η προσυμφωνημένη μέθοδος επικοινωνίας και διαμεταγωγής δεδομένων στο Internet¹¹⁸. Βασίζεται στη λογική του «πακέτου», στο κόμβο του αποστολέα το μήνυμα μετάδοσης τεμαχίζεται σε μικρά τμήματα σταθερού μεγέθους τα οποία μεταδίδονται ανεξάρτητα μέσω του δικτύου. Κάθε πακέτο μεταφέρει ζωτικά στοιχεία για τη δρομολόγηση του όπως π.χ. η διεύθυνση προορισμού του, και ακολουθεί τη δική του διαδρομή μέσα στο δίκτυο. Στο κόμβο του παραλήπτη τα πακέτα συναρμολογούνται για να σχηματιστεί το αρχικό μήνυμα. Φυσικά, η όλη διαδικασία προϋποθέτει ότι κάθε υπολογιστής στο διαδίκτυο έχει τη δική του διεύθυνση επικοινωνίας (IP address). Με τον τρόπο αυτό, επιτεύχθηκε η δημιουργία κατακεκομμένων δικτύων (distributed networks) τα οποία δεν εξαρτώνται από ένα κέντρο οργάνωσης/ελέγχου και άρα δεν χρειάζεται να στηρίζουν τη λειτουργία τους σε κάποιο κεντρικό υπολογιστή.

6.1.2 Ζητήματα Ασφάλειας

Το διαδίκτυο (Internet) σχεδιάστηκε από επιστημονικές και ακαδημαϊκές κοινότητες προκειμένου να επιτευχθεί η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ έμπιστων οντοτήτων. Το θέμα της ασφάλειας των ευαίσθητων πληροφοριών δεν απασχόλησε αρχικά τους σχεδιαστές του. Ο λόγος είναι ότι κανένας δεν μπορούσε να προβλέψει τότε ότι θα επεκταθεί και θα συνδέσει την πλειοψηφία των δημόσιων και ιδιωτικών δικτύων που υπάρχουν στον κόσμο σήμερα.

Η διακίνηση των δεδομένων μέσω του διαδικτύου προσφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα σε σχέση με τις κλασικές μεθόδους διακίνησης τους. Τα δεδομένα γίνονται διαθέσιμα σε ελάχιστο χρόνο για χρήση και αξιοποίηση, ανεξάρτητα από τον όγκο τους, ενώ το κόστος αποστολής σε οποιαδήποτε απόσταση είναι εξαιρετικά μικρό. Η χρήση του διαδικτύου προσθέτει όμως επιπλέον απειλές κατά της ασφάλειας των πληροφοριών. Ακόμη, οι

¹¹⁷ Βλ. Γ. Πάγκαλος και Ι. Μαυρίδης, Ασφάλεια Πληροφοριακών Συστημάτων και Δικτύων, 2002, σελ. 177

¹¹⁸ Βλ. Α. Πομπόρτσας και Α. Τσούλφας, Εισαγωγή στο ηλεκτρονικό εμπόριο, 2002, σελ. 34

συνδεδεμένοι στο διαδίκτυο υπολογιστές είναι δυνατόν να αποτελέσουν στόχο διάφορων επιθέσεων¹¹⁹.

Κατά την πραγματοποίηση οποιασδήποτε επικοινωνίας ή συναλλαγής μέσω του διαδικτύου θα πρέπει λοιπόν να εξασφαλίζεται για τα δεδομένα που διακινούνται ότι:

- ✓ Δεν είναι αναγνώσιμα και αναγνωρίσιμα παρά μόνο από τον νόμιμο αποστολέα και τον αποδέκτη τους.
- ✓ Δεν έχουν αλλοιωθεί κατά τη μεταφορά τους μέσω του διαδικτύου. Δηλαδή, το μήνυμα που παραλήφθηκε είναι το ίδιο με αυτό που αποστάλθηκε.
- ✓ Ο αποστολέας και ο παραλήπτης είναι πράγματι αυτοί που ισχυρίζονται ότι είναι.
- ✓ Ο αποστολέας δεν είναι δυνατόν να αρνηθεί το γεγονός ότι έστειλε το μήνυμα.
- ✓ Οι εμπιστευτικές πληροφορίες προστατεύονται από μη εξουσιοδοτημένη αποκάλυψη.
- ✓ Οι υπολογιστές διαθέτουν ικανοποιητική προστασία από ιούς που μεταδίδονται μέσω του διαδικτύου.
- ✓ Οι ευαίσθητες πληροφορίες (όπως για παράδειγμα, αριθμοί πιστωτικών καρτών, θέματα εξετάσεων, κλπ.) προστατεύονται επαρκώς όταν διακινούνται μέσω του διαδικτύου (για παράδειγμα, με επαρκή κρυπτογράφηση).

6.1.3 Τρωτά σημεία Διαδικτύου

«Πότε ένα υπολογιστικό σύστημα δεν είναι ασφαλές; Όταν λειτουργεί!»- hacker.

Ένα σύστημα είναι ασφαλές τόσο, όσο οι άνθρωποι που το χρησιμοποιούν. Κανείς δεν νοιάζεται για την ασφάλεια ενός συστήματος που λειτουργεί συνεχώς και έχει τα απαραίτητα backup για να επανέλθει στην κανονική λειτουργία του, αν συμβεί πρόβλημα στο υλικό.

Το πρόβλημα προκύπτει όταν μία λειτουργική ανάγκη (όπως η εμπιστευτικότητα) πρέπει να υλοποιηθεί. Από την στιγμή που θα αρχίσουν οι υλοποιήσεις συστημάτων ασφαλείας, δεν υπάρχει ορατό τέλος στην βελτίωση της ασφάλειας. Όποιος δεν έχει προσπέλαση στο σύστημα, θα προσπαθεί να βρει τρωτό σημείο στην ασφάλεια¹²⁰.

Τρωτό είναι ένα αδύναμο (ασθενικό) σημείο που εκμεταλλεύεται κάποιος που θέλει να βρει ένα τρόπο να εισβάλει, χωρίς εξουσιοδότηση, σε ένα υπολογιστικό/δικτυακό σύστημα. Όταν με χρήση του τρωτού σημείου γίνει εισβολή, τότε μιλάμε για περιστατικό παραβίασης της ασφάλειας. Τα τρωτά σημεία οφείλονται σε σχεδιαστικά και κατασκευαστικά λάθη.

Ένα δικτυωμένο σύστημα είναι επιρρεπές σε ένα αριθμό απειλών που προέρχονται και από νόμιμους χρήστες του συστήματος αλλά κυρίως από επίδοξους εισβολείς. Κάθε κόμβος του δικτύου είναι ένα υπολογιστικό σύστημα με όλα τα γνωστά προβλήματα ασφαλείας. Σε αυτά, έρχεται το δίκτυο να προσθέσει το πρόβλημα της επικοινωνίας (μέσω ενός πολύ εκτεθειμένου μέσου) και της προσπέλασης από μακρινές τοποθεσίες μέσω πιθανώς (untrusted) υπολογιστικών συστημάτων.

Τον Σεπτέμβριο του 1997 κάποιοι σταμάτησαν την κανονική λειτουργία του ιστοχώρου της Coca-Cola και αντικατέστησαν τις κανονικές σελίδες της εταιρείας με σελίδες οι οποίες περιείχαν μηνύματα εναντίον της. Νωρίτερα την ίδια χρονιά, δυο μεγάλες εταιρείες πιστωτικών καρτών δέχθηκαν μια σημαντική επίθεση όταν κάποιος cracker κατάφερε να κλέψει μια μεγάλη ποσότητα στοιχείων κατόχων πιστωτικών καρτών και αριθμών πιστωτικών καρτών. Στη συνέχεια ο cracker έστειλε μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στους κατόχους πιστωτικών καρτών των οποίων τα στοιχεία έκλεψε, λέγοντας τους πως η εταιρεία τους εμπιστεύθηκε την ασφάλεια των δεδομένων τους σε μια άλλη εταιρεία η οποία όμως δεν υπήρξε αρκετά προσεκτική. Την ίδια χρονιά, ο Carlos Salgado εγκατέστησε ένα πρόγραμμα υποκλοπής

¹¹⁹ Βλ. Γ. Πάγκαλος και Ι. Μαυρίδης, Ασφάλεια Πληροφοριακών Συστημάτων και Δικτύων, 2002, σελ. 30

¹²⁰ Βλ. Θ. Κομνηνός και Π. Σπυράκης, Ασφάλεια Δικτύων και Υπολογιστικών Συστημάτων – Αναχαιτίστε τους εισβολείς, 2002, σελ. 41

(sniffer) σε μια εταιρεία πιστωτικών καρτών. Ο sniffer παρακολουθούσε τη λειτουργία και τελικά κατάφερε να αποθηκεύσει τα στοιχεία περισσότερων από 100000 πιστωτικές κάρτες¹²¹.

Το 1996 ο Dan Farmer, ένας σύμβουλος ασφαλείας και προγραμματιστής, χρησιμοποίησε ένα εργαλείο γνωστό με το όνομα SATAN για να ελέγξει την ασφάλεια ενός αριθμού ιστοχώρων. Έλεγξε 2200 ιστοχώρους και ανακάλυψε ότι περίπου το 65 τοις εκατό από αυτούς ήταν ευάλωτοι σε διάφορα είδη γνωστών επιθέσεων. Αυτό είναι ένα αρκετά σημαντικό στατιστικό στοιχείο, ωστόσο αυτό που το κάνει πιο σημαντικό είναι ότι ο Farmer επικεντρώθηκε σε ιστοχώρους οι οποίοι θα έπρεπε να είναι ιδιαίτερα ασφαλείς: επρόκειτο για ιστοχώρους τραπεζών, ασφαλιστικών εταιρειών, εταιρειών πιστωτικών καρτών και κυβερνητικών υπηρεσιών. Είναι ξεκάθαρο ότι η ασφάλεια είναι ένα σημαντικό πρόβλημα στο Διαδίκτυο.

6.1.4 Ασφαλές Σύστημα Συναλλαγών

Η εξέλιξη των υπηρεσιών του διαδικτύου¹²² και η παροχή νέων δυνατοτήτων σε καταναλωτές, προμηθευτές και τράπεζες για να δημιουργήσουν νέες μορφές συναλλαγών είχαν ως φυσικό αποτέλεσμα την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου (electronic commerce). Έχουν αποτελέσει αντικείμενο εκτεταμένου διαλόγου οι ευκαιρίες για νέες μορφές εμπορίου, η ανάγκη για νέους τρόπους προβολής, διαλογής και πληρωμής αγαθών και υπηρεσιών σε καταναλωτές μέσω υπολογιστών (on-line consumers), καθώς επίσης και η θεώρηση των κινδύνων ασφαλείας που σχετίζονται με την αποστολή απροστάτευτων πληροφοριών οικονομικής φύσης διαμέσου δημοσίων δικτύων. Παρόλα αυτά, η εκτεταμένη χρήση των τηλεπικοινωνιακών προϊόντων σε συνδυασμό με την προσδοκώμενη επιτυχία του ηλεκτρονικού εμπορίου έκαναν πιο πολύπλοκη για τους καταναλωτές τη διαδικασία εντοπισμού, αγοράς και παράλαβής των επιθυμητών αγαθών και υπηρεσιών. Για αυτό το λόγο έχουν αναπτυχθεί συστήματα ηλεκτρονικής μεσιτείας (electronic brokerage systems) τα οποία παρέχουν στον καταναλωτή τη δυνατότητα να βρει το σωστό προϊόν, στο σωστό χρόνο και από τον κατάλληλο προμηθευτή.

Ως συνέπεια των παραπάνω, η ασφάλεια αναδεικνύεται ως μια κρίσιμη παράμετρος που επηρεάζει γενικότερα την εξέλιξη του ηλεκτρονικού εμπορίου. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει αποδοθεί τα τελευταία χρόνια στο πρόβλημα της ανάπτυξης των αναγκαίων μηχανισμών ασφαλείας που θα επιτρέπουν την ολοκλήρωση των ηλεκτρονικών συναλλαγών μέσω του διαδικτύου.

Δεν αναμένεται να επιτευχθεί μια εκτεταμένη χρήση των εφαρμογών ηλεκτρονικού εμπορίου από τη μεριά των καταναλωτών και των προμηθευτών αγαθών και υπηρεσιών, παρά μόνο αν πεισθούν για την εμπιστευτικότητα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και δοσοληψιών, τη δυνατότητα επιβεβαίωσης της πηγής του κάθε μηνύματος και την προστασία του προσωπικού απορρήτου.

Είναι προφανές ότι μια από τις σημαντικότερες παραμέτρους ενός συστήματος ηλεκτρονικού εμπορίου είναι το σύστημα ασφαλών συναλλαγών πάνω στο οποίο βασίζονται οι υπόλοιπες εφαρμογές που το συνθέτουν¹²³.

Ένα ασφαλές σύστημα συναλλαγών (transactions) μπορεί να συμπεριλαμβάνει διαφορετικές περιπτώσεις συμμετεχόντων μερών και να υλοποιεί ποικίλες μεθόδους συναλλαγών. Για αυτό ένα ασφαλές σύστημα συναλλαγών ηλεκτρονικού εμπορίου πρέπει να υποστηρίζει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- ισχυρή αυθεντικοποίηση (authentication) κάθε συμμετέχοντος μέρους, κατά προτίμηση βασισμένη στη χρήση πιστοποιητικών X.509, ψηφιακών υπογραφών και έξυπνων καρτών.
- ιδιωτικότητα (privacy) των συναλλαγών με χρήση κρυπτογραφίας.

¹²¹ Βλ. Ince Darrel Κατανεμημένες Εφαρμογές και Ηλεκτρονικό Εμπόριο, 2007. σελ. 335.

¹²² Το καλύτερο παράδειγμα για την εκμετάλλευση της ταχύτητας και της φύσης του διαδικτύου είναι το έγκλημα της κλοπής ιστοχώρου, όπου οι απατεώνες αντιγράφουν κάποιες από τις αρχικές σελίδες ενός σοβαρού ιστοχώρου όπως μια τράπεζα και στήνουν ένα καινούριο ιστοχώρο που έχει τις ίδιες αρχικές σελίδες. Οι επισκέπτες αυτού του ιστοχώρου καλούνται να δώσουν οικονομικά στοιχεία όπως αριθμούς πιστωτικών καρτών, οι οποίες χρησιμοποιούνται με παράνομο τρόπο.

¹²³ Βλ. Γ. Παπαδημητρίου και Α. Πομπόρτσας, Ασφάλεια Δικτύων Υπολογιστών, 2003, σελ. 160

- ακεραιότητα των συναλλαγών (transaction integrity) με χρήση αλγορίθμων συνόψισης μηνύματος (message digest algorithms).
- μη-απάρνηση (non-repudiation) για να αποφεύγονται αμφισβητήσεις για τις συναλλαγές.
- πρωτόκολλα συναλλαγών με πολλά συμμετέχοντα μέρη για χρήση από τα διάφορα μέρη που συναλλάσσονται με υπηρεσίες ηλεκτρονικού εμπορίου.

Μέχρι σήμερα έχει επιτευχθεί σημαντική πρόοδος σε τεχνικό επίπεδο σε αυτή την περιοχή και ολοένα περισσότερο υιοθετείται από τους οικονομικούς παράγοντες το διαδίκτυο (δημόσιο δίκτυο) ως το όχημα για την επιτυχή πραγματοποίηση συναλλαγών με χρηματικό αντίκρισμα. Από τα υπάρχοντα συστήματα ηλεκτρονικών συναλλαγών που χρησιμοποιούνται στο διαδίκτυο, μερικά από αυτά είναι περισσότερο και άλλα λιγότερο αποδεκτά. Από αυτά, το σύστημα SET των VISA και Master Card αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη αποδοχή, καθώς αποδεικνύεται ως ιδιαίτερα ισχυρό, πλήρες και αποδοτικό σύστημα. Αναμένεται ότι σε κάποια φάση όλα τα αρχικά αποκλειστικής σχεδίασης πρωτόκολλα ασφαλών συναλλαγών θα συγκλίνουν, δηλαδή θα γίνουν συμβατά μεταξύ τους και στην πράξη θα αντικατασταθούν από το σύστημα SET (Secure Electronic Transactions).

6.1.3 Θεμελιώδεις Έννοιες

Είναι γενικά αποδεκτό σήμερα ότι η έννοια της ασφάλειας των υπολογιστικών συστημάτων συνδέεται στενά με τρεις βασικές έννοιες: Εμπιστευτικότητα (Confidentiality), Ακεραιότητα (Integrity), και Διαθεσιμότητα (Availability).

Σε πολλές περιπτώσεις της καθημερινής ζωής οι έννοιες της ασφάλειας και της εμπιστευτικότητας σχεδόν ταυτίζονται, όπως για παράδειγμα στα στρατιωτικά περιβάλλοντα όπου η ασφάλεια έχει τη σημασία του να κρατούνται μυστικές οι πληροφορίες.¹²⁴

Η εμπιστευτικότητα σημαίνει πρόληψη μη εξουσιοδοτημένης αποκάλυψης πληροφοριών, δηλαδή, πρόληψη από μη εξουσιοδοτημένη ανάγνωση. Επομένως, σημαίνει ότι τα δεδομένα ενός υπολογιστικού συστήματος, καθώς και τα διακινούμενα μεταξύ των υπολογιστών δεδομένα, αποκαλύπτονται μόνο σε εξουσιοδοτημένα άτομα. Αυτό αφορά όχι μόνο την προστασία από μη εξουσιοδοτημένη αποκάλυψη των δεδομένων αυτών καθαυτών αλλά ακόμη και από το γεγονός ότι τα δεδομένα απλώς υπάρχουν. Έτσι για παράδειγμα, το γεγονός ότι κανείς έχει φάκελο εγκληματία είναι συχνά το ίδιο σημαντικό όπως και οι λεπτομέρειες για το έγκλημα που διαπράχθηκε.

Άλλες εκφάνσεις της εμπιστευτικότητας (confidentiality) είναι η ιδιωτικότητα (privacy) που αφορά την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, δηλαδή αυτών που αφορούν συγκεκριμένα πρόσωπα και η μυστικότητα (secrecy), δηλαδή η προστασία των δεδομένων που ανήκουν σε έναν οργανισμό.

Η ακεραιότητα μπορεί να οριστεί γενικότερα ως η απαίτηση να είναι τα πράγματα όπως πρέπει να είναι. Στην πληροφορική, ακεραιότητα σημαίνει πρόληψη μη εξουσιοδοτημένης μεταβολής πληροφοριών, δηλαδή, πρόληψη από μη εξουσιοδοτημένη εγγραφή ή διαγραφή, συμπεριλαμβανομένης και της μη εξουσιοδοτημένης δημιουργίας δεδομένων. Επομένως η μετατροπή, διαγραφή και δημιουργία των δεδομένων ενός υπολογιστικού συστήματος γίνεται μόνο από εξουσιοδοτημένα μέρη.

Διαθεσιμότητα ονομάζεται η ιδιότητα του να είναι προσπελάσιμες και χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση οι υπηρεσίες ενός υπολογιστικού συστήματος όταν τις χρειάζεται μια εξουσιοδοτημένη οντότητα. Αυτό σημαίνει ότι οι εξουσιοδοτημένοι χρήστες των υπολογιστικών συστημάτων και των επικοινωνιακών μέσων δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα άρνησης εξυπηρέτησης (denial of service) όταν επιθυμούν να προσπελάσουν τους πόρους του συστήματος.

Η διαθεσιμότητα καλύπτει περιοχές πέρα από το φυσικό σκοπό της ασφάλειας. Για παράδειγμα, ένα μεγάλο μέρος της τεχνολογίας που απαιτείται για τη διασφάλιση της διαθεσιμότητας προέρχεται από άλλες περιοχές, όπως fault-tolerant computing.

¹²⁴ Βλ. Γ. Πάγκαλος και Ι. Μαυρίδης, Ασφάλεια Πληροφοριακών Συστημάτων και Δικτύων, 2002, σελ. 18

Για τους σκοπούς της ασφάλειας, μας απασχολεί βασικά η παρεμπόδιση κακόβουλων επιθέσεων που αποσκοπούν στο να παρακλώσουν την πρόσβαση των νόμιμων χρηστών σε ένα πληροφοριακό σύστημα. Αυτές οι επιθέσεις ονομάζονται επιθέσεις άρνησης παροχής υπηρεσιών (denial of service attacks). Η άρνηση παροχής υπηρεσιών σημαίνει παρεμπόδιση της εξουσιοδοτημένης προσπέλασης πληροφοριών και πόρων ή πρόκληση καθυστέρησης των λειτουργιών που είναι κρίσιμες στο χρόνο (time-critical). Η αντιμετώπισή τους αποσκοπεί στο να υπερνικήσει την σκόπιμη (που προκαλείται από κακόβουλα μέρη) παρά τυχαία απώλεια της διαθεσιμότητας. Ένα παράδειγμα επίθεσης άρνησης παροχής υπηρεσιών είναι οι επιθέσεις «πλημμύρας» στο διαδίκτυο, όπου ο επιτιθέμενος κατακλύζει έναν εξυπηρετητή στέλνοντάς του έναν τεράστιο αριθμό αιτήσεων σύνδεσης. Παρόλο που η διαθεσιμότητα συχνά αναδεικνύεται στο πλέον σημαντικό χαρακτηριστικό της ασφάλειας, εντούτοις λίγοι μηχανισμοί υπάρχουν για να βοηθήσουν στην υποστήριξή της.

6.2 Κίνδυνοι Ασφάλειας

6.2.1 Παραβάσεις Ασφάλειας

Στο χώρο της ασφάλειας, έκθεση σε κίνδυνο (exposure) ονομάζουμε μια μορφή πιθανής απώλειας (loss) ή ζημιάς (harm) σε ένα υπολογιστικό σύστημα. Παραδείγματα εκθέσεων σε κίνδυνο είναι η μη εξουσιοδοτημένη αποκάλυψη δεδομένων, η μη εξουσιοδοτημένη τροποποίηση δεδομένων και η άρνηση θεμιτής προσπέλασης υπολογιστικών πόρων.

Ευπάθεια (vulnerability) ονομάζεται μια αδυναμία ή ένα ευάλωτο σημείο στο σύστημα ασφάλειας που μπορεί, αν αξιοποιηθεί κατάλληλα, να προκαλέσει απώλειες ή ζημιές¹²⁵. Όταν ένα άτομο εκμεταλλεύεται μια ευπάθεια τότε διαπράττει μια επίθεση (attack) στο σύστημα.

Απειλή (threat) για ένα υπολογιστικό σύστημα αποτελούν καταστάσεις όπου υπάρχει το ενδεχόμενο πρόκλησης απωλειών ή ζημιών. Παραδείγματα απειλών είναι οι ανθρώπινες επιθέσεις, οι φυσικές καταστροφές, τα ακούσια ανθρώπινα λάθη, οι εσωτερικές ατέλειες του εξοπλισμού ή του λογισμικού.

Έλεγχος (control) είναι ένα προστατευτικό μέτρο, όπως μια πράξη, συσκευή, διαδικασία ή τεχνική, που μειώνει μια ευπάθεια του συστήματος.

Κάθε υπολογιστικό σύστημα είναι ευπαθές σε πιθανές επιθέσεις. Οι πολιτικές και τα προϊόντα ασφάλειας μπορούν να μειώσουν την πιθανότητα του να καταστεί δυνατόν μια επίθεση να διαπεράσει τις άμυνες του συστήματος (ή τουλάχιστο απαιτούν από έναν φιλόδοξο εισβολέα να επενδύσει τόσο χρόνο και πόρους ώστε να μην αξίζει πλέον να συνεχίσει). Θα πρέπει να έχουμε σχετικά υπόψη μας ότι, στην πράξη για καμία σχεδόν δραστηριότητα δεν υπάρχει αυτό που αποκαλούμε πλήρης ασφάλεια ή τελείως ασφαλές σύστημα. Η κατηγοριοποίηση των σημείων ευπάθειας θα μπορούσε να περιλαμβάνει τα εξής:

- Φυσικές Ευπάθειες (Physical).
- Εκ Φύσεως Ευπάθειες (Natural).
- Ευπάθειες Υλικού και Λογισμικού (Hardware and Software).
- Ευπάθειες Μέσων (Media)
- Ευπάθειες Εκπομπών (Emanation)
- Ευπάθειες Επικοινωνιών (Communications).
- Ανθρώπινες ευπάθειες (Human), κ.ά.

6.2.2 Προσδιορισμός των απειλών

Οι κλασικές απειλές που μπορεί να δεχθεί ένα σύστημα είναι οι ακόλουθες:

- Σκόπιμη απειλή (Hacking, Denial of Service, κατασκοπία).
- Απροσχεδίαστη απειλή (π.χ. λανθασμένη αποστολή με mail κρίσιμων στοιχείων σε μια ομάδα αποδεκτών).

¹²⁵ Βλ. Γ. Πάγκαλος και Ι. Μαυρίδης, Ασφάλεια Πληροφοριακών Συστημάτων και Δικτύων, 2002, σελ. 21

- Φυσικές περιβαλλοντικές απειλές (σεισμός).
- Μη φυσικές απειλές (εμπρησμός, διακοπή ρεύματος).
- Μη εξουσιοδοτημένη προσπέλαση των μέσων και της πληροφορίας.
- Αγνώστου ταυτότητας και μη εξουσιοδοτημένη αποκάλυψη της πληροφορίας.
- Κατάργηση / άρνηση των προσφερόμενων υπηρεσιών.

Η εμπιστοσύνη παίζει σημαντικό ρόλο στην υλοποίηση της πολιτικής ασφάλειας¹²⁶. Έτσι πρέπει να αποφασιστεί ποιος έχει προσπέλαση σε ποιους πόρους, τι είδους (διαχειριστή, απλού χρήστη, χειριστή) και να περιγραφεί το μοντέλο υλοποίησης με ομάδες χρηστών.

6.2.3 Εχθροί

Είναι δύσκολο να χαρακτηρίσουμε τους ανθρώπους που προκαλούν περιστατικά παραβίασης ασφάλειας. Ένας εισβολέας μπορεί να είναι ένας έφηβος που αναρωτιέται τι μπορεί να κάνει στο διαδίκτυο, ή ένας φοιτητής που κατασκεύασε ένα νέο εργαλείο, ή υλοποίησε μία ιδέα που είχε σε ένα πρόγραμμα, ή κάποιος που προσπαθεί να έχει ίδιο όφελος ή ένας πληρωμένος κατάσκοπος που προσπαθεί να κλέψει πληροφορίες για ανταγωνιστές από εταιρίες ακόμα και από κράτη. Μπορεί ακόμα να είναι ένας απολυμένος ή δυσαρεστημένος υπάλληλος. Μπορεί να το κάνει για την διασκέδαση, τον διανοητικό ανταγωνισμό, την αίσθηση της ισχύος, την πολιτική παρουσία ή το χρηματικό όφελος¹²⁷.

Ένας hacker μπορεί να επιτεθεί και να έχει προσπέλαση σε ένα σύστημα από οποιαδήποτε σύνδεση υπάρχει, αυτό συμπεριλαμβάνει τις συνδέσεις του Intranet, Extranet, Internet, Dial-up, ακόμα και φυσική προσπέλαση στα συστήματα από εσωτερικούς hackers.

Όποιοι ασχολείται με την ασφάλεια του ηλεκτρονικού εμπορίου πρέπει να λαμβάνει υπόψιν του τους εχθρούς του συστήματος και τα μέσα που διαθέτουν. Οι εχθροί χωρίζονται στις εξής κατηγορίες:

Hackers: Οι hackers χρησιμοποιούν υπάρχοντα προϊόντα επίθεσης από το διαδίκτυο και δημιουργούν προβλήματα για πλάκα, για βανδαλισμούς ή για επίδειξη. Δεν έχουν συχνά εχθρικές προθέσεις, αλλά προκαλούν ζημιές, είτε προκαλώντας βανδαλισμούς, είτε διακόπτοντας λειτουργίες είτε σπαταλώντας το χρόνο του προσωπικού του συστήματος προκειμένου να καταλάβουν και να διορθώσουν τη ζημιά¹²⁸.

Ερευνητές (Researchers): Οι ερευνητές προσπαθούν να ανακαλύψουν τις αδυναμίες σε πρωτόκολλα ασφάλειας και στη συνέχεια δημοσιεύουν τα αποτελέσματα στο διαδίκτυο. Το γεγονός αυτό προκαλεί αμηχανία αλλά οδηγεί σε πιο ασφαλή συστήματα. Οι ερευνητές έχουν πρόσβαση σε ουσιώδεις υπολογιστικούς πόρους από δίκτυα με ανενεργούς δικτυωμένους υπολογιστές έως ειδικού σκοπού hardware.

Εγκληματίες (Criminals): Στόχος τους είναι το οικονομικό όφελος. Οι εγκληματίες εκμεταλλεύονται τη διάδοση και την ανωνυμία που προσφέρει το διαδίκτυο και διαπράττουν εγκλήματα όπως απλές απάτες με κλοπή αριθμών πιστωτικών καρτών, επιθέσεις για πρόσβαση σε χρήμα ή πληροφορίες κ.α.

Ανταγωνιστές (Competitors): Οι ανταγωνιστές δεν προτίθενται να κλέψουν χρήματα ή να καταστρέψουν αρχεία, αλλά επιδιώκουν να αποκτήσουν πρόσβαση σε λίστες πελατών ή σε διάφορα επιχειρηματικά σχέδια, που είναι χρήσιμα γι' αυτούς. Ο ανταγωνιστής που γνωρίζει τις αδυναμίες της ασφάλειας του συστήματος μπορεί να πουλήσει τις πληροφορίες ή να προσβάλλει τη φήμη των κατόχων των συστημάτων.

¹²⁶ Βλ. Θ. Κομνηνός και Π. Σπυράκης, Ασφάλεια Δικτύων και Υπολογιστικών Συστημάτων – Αναχαιτίστε τους εισβολείς, 2002, σελ.103

¹²⁷ Ένας μύθος για την ασφάλεια υπολογιστών είναι ότι οι διάφορες επιθέσεις γίνονται από ειδικούς σε θέματα λογισμικού με τεράστιες ικανότητες σε τεχνολογικά θέματα. Ενώ αυτό είναι μερικώς σωστό, υπάρχουν πολλά δικτυακά εγκλήματα που απαιτούν λίγα προσόντα π.χ. σε ένα περιβάλλον με λίγους φυσικούς ελέγχους, μπορεί να είναι εύκολη η ανακάλυψη κωδικών

¹²⁸ Ο όρος cracker χρησιμοποιείται συχνά για την περιγραφή εκείνου που διεισδύει σε δίκτυα υπολογιστών. Ο όρος hacker χρησιμοποιείται συνήθως όταν η διείσδυση και γενικά όταν οι χρήσεις των δεξιοτήτων δεν προκαλούν ζημιά

Εσωτερικοί εχθροί: Απειλή για την ασφάλεια των συστημάτων ηλεκτρονικού εμπορίου αποτελούν οι δυσαρεστημένοι ή άπληστοι υπάλληλοι, οι οποίοι έχουν πρόσβαση σε ευαίσθητα συστήματα και πληροφορίες. Επομένως για τη διαφύλαξη του συστήματος απαιτούνται όχι μόνο έλεγχοι αλλά και καλές υπαλληλικές σχέσεις. Επίσης οποιοσδήποτε έχει φυσική πρόσβαση σε υπηρεσίες όπως συνεργεία καθαρισμού, επισκέπτες, προσωρινοί εργάτες αποτελούν απειλή για την ασφάλεια.

6.2.4 Μορφές Επιθέσεων

Επίθεση μέσω άρνησης παροχής υπηρεσιών (Denial of service attacks)

Οι επιθέσεις αυτού του τύπου είναι οι πιο μοχθηρές και πιο δύσκολο να αντιμετωπισθούν. Είναι εύκολο να γίνουν αλλά δύσκολο (μερικές φορές αδύνατο) να εντοπισθούν και δεν μπορείς να αρνηθείς την υπηρεσία στον επιτιθέμενο χωρίς να κάνεις το ίδιο στις γνήσιες αιτήσεις για την υπηρεσία, από κανονικούς χρήστες.

Η μεθοδολογία της DoS επίθεσης είναι απλή: αν σταλούν σε έναν εξυπηρετητή, περισσότερες αιτήσεις από όσες μπορεί να εξυπηρετήσει τότε οι λειτουργίες που επιβάλλουν οι αιτήσεις αυτές, δεσμεύουν πόρους του συστήματος με αποτέλεσμα, μετά από κάποιο σύντομο χρονικό διάστημα, το σύστημα να μην είναι σε θέση να εξυπηρετήσει τους χρήστες και να μη μπορεί να παρέχει αρκετούς πόρους για την εκτέλεση διεργασιών. Παράδειγμα αποτελεί το mail spam, η επαναλαμβανόμενη δηλαδή αποστολή μηνυμάτων προκειμένου να φτάσει το σύστημα στα όρια της χωρητικότητας του.¹²⁹

Κατανεμημένη επίθεση άρνησης παροχής υπηρεσιών (DDoS)

Η μεθοδολογία αυτού του είδους της επίθεσης είναι ίδια με την μεθοδολογία του Denial of Service, με μόνη διαφορά την συνδυασμένη προσπάθεια προσβολής σε ένα κόμβο από πολλούς διαφορετικούς επιτιθέμενους. Το είδος αυτό των επιθέσεων έχει σαν στόχο να ξεγελάσει τα συστήματα που παρακολουθούν το δίκτυο για επιθέσεις. Τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται είναι εξειδικευμένα και έχουν αποδείξει πως τα Intrusion Detection Systems¹³⁰ δεν τα καταφέρνουν καλά σε αυτές τις επιθέσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα οι επιθέσεις στο Yahoo, e-Bay, Amazon, e-Trade που έγιναν το καλοκαίρι του 2000.

Επιθέσεις μεταμφίσης (Spoofing)

Αυτός είναι ένας όρος που περιγράφει την κατάσταση κατά την οποία ένας εισβολέας χρησιμοποιεί κάποιον υπολογιστή προσποιούμενος έναν άλλο, έμπιστο, υπολογιστή έτσι ώστε να εκτελεί λειτουργίες που κανονικά δεν θα του επιτρεπόταν. Για παράδειγμα, ένας χρήστης μπορεί να ισχυρίζεται ότι έχει μια συγκεκριμένη διεύθυνση e-mail ή ένας δικτυακός τόπος μπορεί να αυτοπροσδιορίζεται ως μια συγκεκριμένη URL¹³¹ διεύθυνση, χωρίς τίποτε από αυτά να ισχύει στη πραγματικότητα. Η παραποίηση δεν απαιτεί βαθιές γνώσεις σχετικά με συνθηματικά και μεθόδους πιστοποίησης χρηστών.

Επίθεση με πλαστογράφιση της IP διεύθυνσης (IP spoofing)

Η τεχνική αυτή βασίζεται στη δυνατότητα την οποία μπορεί να έχει ένας κόμβος να ισχυρίζεται πως έχει την IP διεύθυνση ενός άλλου. Από την στιγμή που πολλά συστήματα, όπως οι access lists σε δρομολογητές ορίζουν ποια πακέτα επιτρέπονται και ποια όχι να εισέλθουν σε ένα δίκτυο ανάλογα με την IP διεύθυνση του αποστολέα, αυτή είναι μία χρήσιμη τεχνική σε έναν hacker. Με τον τρόπο αυτό είναι δυνατό να διασφαλίσει την προσπέλαση σε υπηρεσίες που επιτρέπονται σε κόμβους με συγκεκριμένες IP διευθύνσεις. Επίσης μπορεί να σταλεί από ένα εξωτερικό δίκτυο ένα πακέτο δεδομένων που να φαίνεται πως έχει σταλεί από εσωτερικό κόμβο ενός προφυλαγμένου δικτύου, δίνοντας έτσι την δυνατότητα να εκτελεστούν εντολές, που επιτρέπονται να εκτελεστούν μόνο από εσωτερικούς κόμβους.¹³²

Η πλαστογράφιση της IP διεύθυνσης είναι μία νέα σχετικά τεχνική επίθεσης σε δικτυωμένους υπολογιστές και άρχισε να χρησιμοποιείται από τις αρχές του 1995 από τους

¹²⁹ Βλ. Γ. Παπαδημητρίου και Α. Πομπόρτσας, Ασφάλεια Δικτύων Υπολογιστών, 2003, σελ. 162

¹³⁰ Βλ. Θ. Κομνηνός και Π. Σπυράκης, Ασφάλεια Δικτύων και Υπολογιστικών Συστημάτων – Αναγκαιότητα τους εισβολείς, 2002, σελ. 58

¹³¹ Uniform Resource Locator.

¹³² Βλ. Ince Darrel Κατανεμημένες Εφαρμογές και Ηλεκτρονικό Εμπόριο, 2007. σελ. 346.

hackers. Προκειμένου να αποκτήσουν πρόσβαση, οι εισβολείς δημιουργούν πακέτα με ψεύτικες IP διευθύνσεις. Αυτό εκμεταλλεύεται τις εφαρμογές που χρησιμοποιούν ταυτοποίηση (authentication) που βασίζεται στην IP διεύθυνση του αποστολέα και μπορεί να οδηγήσει ακόμα και στην απόκτηση πρόσβασης διαχειριστή στο σύστημα στόχο. Οι επιθέσεις αυτές μπορούν να αποτραπούν από firewalls που ελέγχουν τις διευθύνσεις πριν μπουν στο τοπικό, έμπιστο δίκτυο.

Οι επιθέσεις τύπου "IP spoofing" είναι δύσκολο να εντοπιστούν, καθώς η πρώτη εντύπωση είναι ότι η επίθεση έχει προέλθει από την πλαστή διεύθυνση. Η επαλήθευση συνήθως αργεί, επιτρέποντας στον hacker να δρα ανενόχλητος για κάποιο διάστημα. Η πιο επαρκής «θεραπεία» είναι η χρήση δρομολογητών που έχουν κατάλληλα διαμορφωθεί ώστε να αποτρέπουν είσοδο πακέτων από το εξωτερικό interface με εσωτερικές διευθύνσεις του δικτύου του¹³³.

Επίθεση με «πειρατεία» IP σύνδεσης

Με αυτή την επίθεση ένας hacker μπορεί να καταλάβει την σύνδεση ενός χρήστη με έναν εξυπηρετητή¹³⁴ και να εκτελεί εντολές που έχει δικαίωμα ο χρήστης. Επιπλέον μπορεί να βλέπει τι γράφει ο χρήστης. Για παράδειγμα αν ο χρήστης γράφει ένα mail τότε ο hacker μπορεί να διαβάσει το mail του, ενώ αν στέλνει στοιχεία της πιστωτικής του κάρτας μπορεί να τα δει.

Αρχικά μπορεί να αντιμετωπιστεί ως εξής: Με την δημιουργία κωδικοποιημένης σύνδεσης του χρήστη με τον εξυπηρετητή, μπορούμε να εμποδίσουμε το διάβαση των στοιχείων, δεδομένων ή εντολών καθώς και την χρήση της σύνδεσης από τον hacker που μη έχοντας το κλειδί κρυπτογράφησης του χρήστη βλέπει μόνο «σκουπίδια».

E-mail spoofing

Αποτελεί πρακτική παραποίησης ή απόκρυψης της πραγματικής πηγής από την οποία προήρθε το μήνυμα του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Σκοπός είναι να παραπλανηθεί ο χρήστης προκειμένου να συλληθθούν από αυτόν τα απαραίτητα δεδομένα¹³⁵. Ενδεικτικά αποστέλλονται μηνύματα με υποτιθέμενο αποστολέα το διαχειριστή του συστήματος, ζητώντας από το χρήστη να επιβεβαιώσει το password που χρησιμοποιεί.

Προγράμματα υποκλοπής (Sniffers)

Αυτά είναι μηχανισμοί που διαβάζουν πακέτα δεδομένων τα οποία ταξιδεύουν στο δίκτυο. Έχουν μια νόμιμη χρήση για τους διαχειριστές συστημάτων καθώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να εντοπίσουν τις αδυναμίες ενός δικτύου, για παράδειγμα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να εντοπίσουν σημεία συμφόρησης σε ένα δίκτυο: σημεία όπου η κίνηση δεδομένων είναι πολύ μεγάλη. Χρησιμοποιούνται επίσης από προγραμματιστές για παράδειγμα για να κρίνουν το σχεδιασμό ενός καταναμεμένου συστήματος στη βάση της κίνησης που παράγει.

Από την άλλη, υποκλοπείς έχουν συχνά χρησιμοποιηθεί για την υποκλοπή ευαίσθητων δεδομένων. Ένας εισβολέας μπορεί να εγκαταστήσει έναν υποκλοπέα σε ένα στρατηγικό σημείο ενός δικτύου, όπως μια πύλη και να διαβάσει τα δεδομένα που περνάνε από αυτή. Ένας επιτυχημένος υποκλοπέας μπορεί να εντοπίσει εκατοντάδες, αν όχι χιλιάδες, συνθηματικά μέσα σε λίγες ώρες και να τα στείλει σε ένα απομακρυσμένο υπολογιστή από όπου κάποιος θα μπορεί να τα χρησιμοποιήσει για να εισβάλει στο σύστημα.¹³⁶

Cookies Poisoning

Ένα cookie είναι ένα αρχείο που τοποθετείται στον υπολογιστή ενός πελάτη από ένα διακομιστή και περιέχει συνήθως στοιχεία μιας συγκεκριμένης συναλλαγής, για παράδειγμα, τα προϊόντα που αγοράζει ο πελάτης από ένα site αγορών¹³⁷. Σε αυτή την περίπτωση το cookie αποθηκεύει τα στοιχεία των αγορών και χρησιμοποιείται στο τέλος της συναλλαγής για να υπολογίσει το

¹³³ Έτσι δρουν ως φίλτρο εισόδου.

¹³⁴ Είναι γνωστή και σαν man in the middle.

¹³⁵ Βλ. Θ. Κομνηνός και Π. Σπυράκης, Ασφάλεια Δικτύων και Υπολογιστικών Συστημάτων – Αναχαιτίστε τους εισβολείς, 2002, σελ. 56

¹³⁶ Οι επιθέσεις με υποκλοπείς δεν είναι πολύ συνηθισμένες. Ωστόσο, όταν συμβούν μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο την ασφάλεια πολλών υπολογιστών. Για παράδειγμα, μια πρόσφατη επίθεση με υποκλοπέα είχε ως αποτέλεσμα 268 ιστοχώροι να έχουν σοβαρά προβλήματα ασφαλείας.

¹³⁷ Βλ. Α. Πομπόρτσας και Α. Τσούφας, Εισαγωγή στο ηλεκτρονικό εμπόριο, 2002, σελ. 195

τελικό κόστος. Τέτοια cookies είναι προσωρινά. Άλλα cookies όμως είναι μόνιμα και παραμένουν εγκατεστημένα στο δίσκο του χρήστη. Μια συνηθισμένη χρήση τέτοιων cookies είναι να κρατούν στοιχεία πιστωτικών καρτών για παράδειγμα ώστε να μην απαιτείται ο χρήστης να ξαναεισάγει τα στοιχεία του κάθε φορά που θέλει να κάνει μια συναλλαγή. Τα cookies είναι όμως απειλή για την ιδιωτικότητα καθώς είναι σχετικά εύκολο να χτίσει κάποιος ένα προφίλ των συνηθειών και των προτιμήσεων ενός χρήστη με ένα μόνιμο cookie. Οι επιτιθέμενοι εκμεταλλεύονται τις πληροφορίες και μπορούν να χρησιμοποιήσουν τον υπολογιστή του πελάτη για κακόβουλες πράξεις.

Ιοί και Σκουλήκια

Οι ιοί είναι προγράμματα τα οποία έχουν δημιουργηθεί για να εισέλθουν στον υπολογιστή χωρίς την έγκριση του χρήστη και να μολύνουν άλλα αρχεία. Ανάλογα με τη φύση του ιού, οι συνέπειες από τη μόλυνση μπορεί να είναι από μηδαμινές (π.χ. να παίζουν κάποιο τόνο μουσικής) έως και καταστροφικές (π.χ. να μεταβάλλουν και να σβήνουν αρχεία). Ο ιός θα προσπαθήσει να αναπαραχθεί και να εξαπλωθεί, μολύνοντας όσο το δυνατόν περισσότερα αρχεία ή άλλους υπολογιστές σε τοπικό επίπεδο ή στο Διαδίκτυο¹³⁸.

Όσον αφορά τον τρόπο ενεργοποίησής τους, οι ιοί αντιγράφονται από μόνοι τους με δυο βασικούς τρόπους. Όταν εκτελείται ένα μολυσμένο πρόγραμμα είτε μολύνει άμεσα άλλα μέρη του υπολογιστή (transient), π.χ. άλλες τοποθεσίες στο δίσκο ή άλλα προγράμματα, είτε εγκαθίσταται μόνιμα στη μνήμη (memory resident) από μόνο του και κατόπιν μολύνει άλλα προγράμματα που εκτελούνται ή μέσα αποθήκευσης που εισάγονται για χρήση (π.χ. δισκέτες).

Τα σκουλήκια (worms) κάνουν χρήση των υπηρεσιών του δικτύου, με ιδιαίτερη προτίμηση στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, για να πολλαπλασιάζονται και να εξαπλώνονται. Συνήθως δεν μολύνουν αρχεία από τον υπολογιστή που περνούν. Τα σκουλήκια μοιάζουν πολύ με τους ιούς στο ότι αντιγράφονται από μόνοι τους και επιτίθενται σε συστήματα με σκοπό να επιφέρουν βλάβες. Πρόκειται για αυτόνομα προγράμματα τα οποία μολύνουν υπολογιστικά συστήματα μόνο μέσω δικτυακών συνδέσεων.¹³⁹

Η μέθοδος επίθεσης είναι εξαιρετικά ύπουλη, αφού μόλις καταφέρουν να διεισδύσουν σε έναν υπολογιστή, στέλνουν μολυσμένα και καλυμμένα/παραλλαγμένα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου σε όλη τη λίστα επαφών του Outlook. Έτσι, ο ανυποψίαστος χρήστης λαμβάνει μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου από κάποιο γνωστό του και δείχνοντας εμπιστοσύνη ανοίγει το επισυναπτόμενο αρχείο με οδυνηρές συνέπειες για τον υπολογιστή του. Η μαζική αποστολή μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου επιβαρύνει δραματικά τους κεντρικούς εξυπηρετές αλληλογραφίας του Διαδικτύου, με αποτέλεσμα να τίθενται συχνά εκτός λειτουργίας.

Επίθεση με Δούρειους Ίππους

Οι Δούρειοι Ίπποι (trojan horses) είναι προγράμματα που προσποιούνται ότι έχουν άλλες λειτουργίες από αυτές που πραγματικά υλοποιούν. Συνήθως κρύβονται σε άλλα προγράμματα, αλλά μπορούν να βρίσκονται και μεμονωμένα.

Οι δούρειοι ίπποι μπορούν να χρησιμοποιηθούν για διάφορους λόγους όπως να υποκλέψουν συνθηματικά και άλλες ευαίσθητες πληροφορίες, να καταστρέψουν πόρους ή να προκαλέσουν την κατάρρευση ενός συστήματος.

Είναι προφανές ότι οι Δούρειοι Ίπποι αποτελούν την πλέον επικίνδυνη κατηγορία κακόβουλων προγραμμάτων, καθώς φανερά επικαλούνται μια δεδομένη λειτουργικότητα ενώ στην πραγματικότητα λειτουργούν λίγο ή πολύ διαφορετικά και μάλιστα χωρίς αυτό να φαίνεται. Έτσι, δεν χρειάζεται να αντιγράφουν τους εαυτούς τους ούτε να αναπαράγονται όπως οι ιοί και τα σκουλήκια. Είναι οι ίδιοι οι χρήστες που βοηθούν τους Δούρειους Ίππους να μολύνουν τα διάφορα υπολογιστικά συστήματα.

Κύριες πηγές Δούρειων Ίππων είναι οι διάφοροι εξυπηρετητές πληροφόρησης (bulletin board servers) και διανομής αρχείων (FTP servers). Σε αυτούς τους τόπους κανείς μπορεί να βρει πληθώρα ελεύθερων (freeware, shareware, demos) και πολλές φορές πειρατικών αντιγράφων προγραμμάτων τα οποία διατίθενται για κατέβασμα (download) με μικρή ή καθόλου

¹³⁸ Βλ. Γ. Παπαδημητρίου και Α. Πομπόρτσας, Ασφάλεια Δικτύων Υπολογιστών, 2003, σελ. 169

¹³⁹ Πολύ γνωστές περιπτώσεις, όπως αυτές των Melissa και Love Letter, εξαπλώθηκαν στο Διαδίκτυο με ταχύτατο ρυθμό.

εγγύηση παντός είδους¹⁴⁰. Φυσικά με κίνητρο την δωρεάν απόκτηση «χρήσιμου» λογισμικού, οι χρήστες αναλαμβάνουν το ρίσκο να γίνουν οι ίδιοι βοηθοί των συγγραφέων των Δούρειων Ίππων, εγκαθιστώντας τους στους υπολογιστές τους.

Επίθεση στις ιστοσελίδες

Τα sites με σελίδες του διαδικτύου ήταν πάντα ο αγαπημένος στόχος των hackers καθώς δεν προσφέρουν ικανοποιητική ασφάλεια και τις σελίδες τους επισκέπτονται πολλοί άνθρωποι κάθε μέρα. Η αλλαγή της κεντρικής σελίδας αυτών των sites γίνεται συνήθως για να διαβαστούν από πολλούς πολιτικά ή αντικυβερνητικά μηνύματα. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που οργανισμοί έχουν δει την φήμη τους να πληγώνεται από τέτοιες επιθέσεις. Μεγάλες εταιρίες, κυβερνητικοί οργανισμοί, στρατιωτικά προγράμματα είναι οι κύριοι στόχοι.

Επίθεση με «σπαστήρια» κωδικών

Τα «σπαστήρια κωδικών» (password cracks) είναι προγράμματα τα οποία με είσοδο ένα αρχείο κωδικών πρόσβασης (password file) και με χρήση ενός λεξικού συνηθισμένων λέξεων που χρησιμοποιούνται για κωδικούς, προσπαθούν να ανακαλύψουν όσο το δυνατό περισσότερους κωδικούς για πρόσβαση σε κάποιο σύστημα¹⁴¹. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι σε ένα UNIX σύστημα 1000 περίπου χρηστών, και υποθέτοντας ότι οι χρήστες δεν έχουν συμβουλευτεί να επιλέγουν δύσκολους κωδικούς (συνήθως συνδυασμό γραμμάτων, αριθμών και σημείων στίξης), ένα «σπαστήρι» μπορεί να ανακαλύψει εύκολα ένα ποσοστό 40% των συνολικών κωδικών. Τα προγράμματα αυτά χρησιμοποιούν και οι διαχειριστές συστημάτων για να προλάβουν παρόμοιες ενέργειες από hackers.

Επίθεση μέσω διαμόρφωσης (weak configuration)

Επιθέσεις που έχουν καταγραφεί σε αυτή τη κατηγορία οφείλονται σε λάθη και παραλείψεις στη διαμόρφωση του συστήματος και κυρίως στη δικτυακή διαμόρφωση. Σε αυτές τις περιπτώσεις παραμένουν τα αρχικά συνθηματικά (passwords) που δημιουργούνται κατά την εγκατάσταση ενός λογισμικού ή συστήματος και ο διαχειριστής δεν τα αλλάζει. Επίσης μπορεί να παραμείνουν τα αρχικά δικαιώματα προσπέλασης που δεν είναι κατά ανάγκη ασφαλή.

Επίθεση με «μοχθηρό κώδικα» (Malicious Code)

Πρόκειται για εντολές οι οποίες δείχνουν να ξεκινούν διαδικασίες χρηστών, αλλά στην πραγματικότητα προσπαθούν να μαζέψουν ή να εκμεταλλευτούν ευαίσθητα δεδομένα (password files). Για παράδειγμα στην κατηγορία αυτή μπορούν να ενταχθούν οι προσπάθειες για σύνδεση μέσω του προγράμματος login, μέσω συνδέσεων http και telnet.

Επίθεση με εκμετάλλευση κοινωνικών σχέσεων

Οι hackers πολλές φορές προσπαθούν να βρουν στοιχεία που θα τους επιτρέψουν να εισβάλουν στο σύστημα, χρησιμοποιώντας τις κοινωνικές σχέσεις και παριστάνοντας πως είναι κάποιος άλλος. Αυτό το είδος της αναζήτησης πληροφοριών μπορεί να γίνει σε μεγάλους οργανισμούς που οι υπάλληλοι δεν γνωρίζονται μεταξύ τους. Για παράδειγμα μπορούν να παραστήσουν πως είναι νέοι τεχνικοί ή σύμβουλοι ασφαλείας που χρειάζονται ένα password για να φτιάξουν κάτι. Υπολογίζεται πως το 20% των εισβολών προέρχεται από πληροφορίες από social engineering.

Σε μία περίπτωση έχει αναφερθεί πως ο hacker κατάφερε να πάρει πληροφορίες και Passwords, μοιράζοντας φυλλάδια σε μία εταιρία για την αλλαγή του τηλεφώνου του help desk. Μόνο που το τηλέφωνο ήταν του σπιτιού του.

6.3 Τρόποι προστασίας από κινδύνους

Η ασφάλεια αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα για την ευρεία αποδοχή των υπηρεσιών ηλεκτρονικού εμπορίου. Είναι απαραίτητη η ύπαρξη ειδικών μηχανισμών για την υλοποίηση ασφαλών συστημάτων ηλεκτρονικού εμπορίου που να επιτρέπουν την επιτυχή ολοκλήρωση

¹⁴⁰ Παράδειγμα Δούρειου Ίππου είναι ο Happy99.exe. Αυτοί αντιπροσωπεύουν ποσοστό 58% του συνόλου των Εργαλείων. Ενδεικτικά, αναφέρονται κάποια ποσοστά για Δούρειους Ίππους από έρευνα που έγινε από το CERT@/CC: login (56%), telnet (16%), ps (12%).

¹⁴¹ Βλ. Ince Darrel Καταγεμμένες Εφαρμογές και Ηλεκτρονικό Εμπόριο, 2007. σελ. 346.

των ηλεκτρονικών συναλλαγών. Μέχρι σήμερα έχουν προταθεί και υλοποιηθεί διάφοροι τέτοιοι μηχανισμοί, με τους οποίους διαμορφώνονται ολοκληρωμένα συστήματα ασφαλούς ηλεκτρονικού εμπορίου που καλύπτουν, για παράδειγμα, διαφορετικές μεθόδους πληρωμών και παρέχουν το απαραίτητο επίπεδο ασφάλειας των ηλεκτρονικών συναλλαγών κατά περίπτωση.

Οι βασικές απαιτήσεις για ασφαλείς εφαρμογές ηλεκτρονικού εμπορίου διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

Εμπιστευτικότητα: Οι πληροφορίες οι οποίες αποθηκεύονται σε κάποιο σύστημα δεν μπορούν να είναι προσβάσιμες από μη εξουσιοδοτημένους χρήστες.

Πιστοποίηση: Η πηγή ενός μηνύματος ή μίας συναλλαγής προσδιορίζεται σωστά και ο χρήστης της υπηρεσίας είναι αυτός που δηλώνει πως είναι. Για παράδειγμα, κάποιος ο οποίος πλήρωσε για να ανακτήσει πληροφορίες από κάποιο ιστοχώρο πρέπει να αναγνωρίζεται με σωστό τρόπο από το σύστημα.

Ακεραιότητα: Μόνο εξουσιοδοτημένοι χρήστες μπορούν να μεταβάλλουν δεδομένα, για παράδειγμα δεδομένα πωλήσεων ή προσωπικά δεδομένα.

Μη άρνηση: Ούτε ο αποστολέας ούτε ο παραλήπτης κάποιας συναλλαγής μπορεί να αρνηθεί ότι πραγματοποιήθηκε η συναλλαγή.

Έλεγχος πρόσβασης: Οι υπηρεσίες σε ένα σύστημα ηλεκτρονικού εμπορίου ελέγχονται ώστε στους χρήστες να επιτρέπεται να χρησιμοποιούν τους πόρους που απαιτούν και στους οποίους είναι εξουσιοδοτημένοι να έχουν πρόσβαση.

Διαθεσιμότητα: Οι υπηρεσίες του συστήματος είναι διαθέσιμες στους εξουσιοδοτημένους χρήστες όποτε αυτοί τις χρειάζονται.

6.3.1 Ο Ρόλος των Φραγμάτων Ασφάλειας

Όταν ένα ιδιόκτητο δίκτυο συνδέεται σε ένα δημόσιο, οι χρήστες του μπορούν να έχουν πρόσβαση και να επικοινωνούν με αυτό. Ταυτόχρονα όμως και οι χρήστες του δημοσίου δικτύου μπορούν να επικοινωνήσουν με το ιδιόκτητο δίκτυο, γεγονός που δημιουργεί σημαντικά προβλήματα ασφάλειας.¹⁴² Λύση στο πρόβλημα αυτό μπορεί να αποτελέσει ένα ενδιάμεσο σύστημα που θα παρεμβληθεί μεταξύ του ιδιόκτητου και του δημοσίου δικτύου, θα αποτελεί σημείο ελέγχου και θα υλοποιεί ένα τείχος ασφάλειας. Σκοπός αυτού του ενδιάμεσου συστήματος είναι να προστατεύει το ιδιόκτητο δίκτυο από επιθέσεις που προέρχονται από τον έξω κόσμο και να παρέχει ένα μοναδικό σημείο ελέγχου, όπου μπορεί να ελεγχθεί η κίνηση από και προς αυτό το δίκτυο. Επιπλέον, το σύστημα αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για συλλογή πληροφοριών διαχείρισης για τη χρήση του δικτύου. Ως μοναδικό σημείο διέλευσης των πακέτων, το ενδιάμεσο αυτό σύστημα μπορεί να καταγράφει οτιδήποτε διακινείται μεταξύ του τοπικού δικτύου και του έξω κόσμου. Τέτοια ενδιάμεσα συστήματα ονομάζονται φράγματα ασφάλειας.

Ένα φράγμα ασφάλειας είναι ένα «τείχος» ασφάλειας μεταξύ ενός ιδιόκτητου δικτύου που θεωρείται ασφαλές και αξιόπιστο και ενός δημοσίου, όπως το Διαδίκτυο, το οποίο θεωρείται μη ασφαλές. Σκοπός ενός φράγματος ασφάλειας είναι να εμποδίσει την ανεπιθύμητη και μη εξουσιοδοτημένη επικοινωνία από και προς αυτό το δίκτυο.

Η χρήση ενός φράγματος ασφάλειας δεν αποτελεί πανάκεια για την ασφάλεια του δικτύου. Όπως και οποιοδήποτε σύστημα ασφάλειας μπορεί κι αυτό να παραβιαστεί αν κάποιος ικανός εισβολέας καταβάλλει αρκετή προσπάθεια. Ωστόσο, αυτό που επιτυγχάνεται με ένα καλό φράγμα ασφάλειας είναι να καταστεί η προσπάθεια για την παραβίασή του τόσο μεγάλη, ώστε ο εισβολέας να διαλέξει κάποιον πιο εύκολο στόχο.

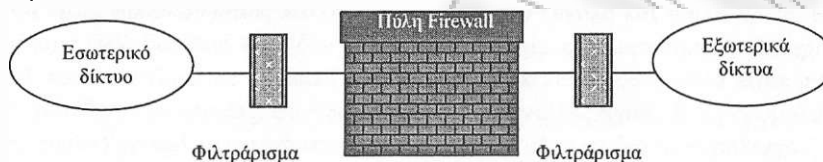
¹⁴² Βλ. Α. Πομπόρτσας και Α. Τσούλφας, Εισαγωγή στο ηλεκτρονικό εμπόριο, 2002, σελ. 176

6.3.2 Ορισμός των Φραγμάτων Ασφάλειας

Φράγμα ασφαλείας ονομάζεται ένα σύστημα που αποτελείται από δικτυακά στοιχεία τα οποία τοποθετούνται μεταξύ δύο δικτύων και το οποίο έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

Όλη η δικτυακή κίνηση από και προς το εσωτερικό δίκτυο πρέπει να περάσει μέσα από αυτό το σύστημα. Η διέλευση επιτρέπεται μόνο σε εξουσιοδοτημένους χρήστες, όπως αυτή καθορίζεται από την τοπική πολιτική ασφαλείας και είναι αδιαπέραστο σε απόπειρες διείσδυσης.

Ο όρος φράγμα ασφαλείας αναφέρεται σε οποιοδήποτε συνδυασμό στοιχείων υλικού, λογισμικού και πολιτικής ασφαλείας που τοποθετείται μεταξύ ενός ιδιωτικού (συνήθως ένα ενδοεπιχειρησιακό δίκτυο) και ενός εξωτερικού δικτύου (συνήθως το Διαδίκτυο). Ως τέτοιο, το φράγμα ασφαλείας υλοποιεί κάποια μέρη της λεγόμενης Πολιτικής Ασφαλείας Δικτύου (NSP- Network Security Policy) με το να αναγκάζει όλη την κίνηση δεδομένων να κατευθυνθεί ή να δρομολογηθεί προς αυτό, όπου μπορεί να εξεταστεί και να αποφασιστεί αν θα επιτραπεί η διέλευση της. Δηλαδή, το φράγμα ασφαλείας προσπαθεί να αποτρέψει την ανεπιθύμητη και μη εξουσιοδοτημένη επικοινωνία από και προς το ενδοεπιχειρησιακό δίκτυο (intranet) καθώς και να επιτρέψει στον οργανισμό να επιβάλει μια πολιτική ασφαλείας σχετικά με τη ροή των δεδομένων μεταξύ του ιδιόκτητου δικτύου και του Διαδικτύου. Μια τυπική διάταξη firewalls παρουσιάζεται στην ακόλουθη εικόνα:

Εικόνα 1. Τυπική διάταξη firewall

6.3.3 Σκοπιμότητα Χρήσης των Φραγμάτων Ασφάλειας

Χωρίς την ύπαρξη φράγματος ασφαλείας, ένας δικτυακός τόπος κινδυνεύει από ανασφαλή λειτουργικά συστήματα, υπηρεσίες και πρωτόκολλα και κατά συνέπεια εκτίθεται σε επιθέσεις εισβολέων. Σε ένα περιβάλλον χωρίς φράγματα ασφαλείας η δικτυακή ασφάλεια αποτελεί αποκλειστικά μέρη του κάθε σταθμού ξεχωριστά και όλοι οι σταθμοί θα πρέπει κατά κάποιον τρόπο να συνεργάζονται ώστε να παρέχουν ένα ομοιόμορφο υψηλό επίπεδο ασφαλείας.

Επιπλέον όσο πιο μεγάλο είναι το δίκτυο, τόσο πιο δύσκολα επιτυγχάνεται η διατήρηση όλων των σταθμών σε υψηλά επίπεδα ασφαλείας. Όσο τα λάθη και οι παραλείψεις στην ασφάλεια γίνονται όλο και πιο συχνά, εξαιτίας κυρίως της πολυπλοκότητας του δικτύου, τόσο περισσότερες διεισδύσεις μπορούν να σημειωθούν όχι μόνο ως αποτέλεσμα καλά μελετημένων επιθέσεων, αλλά και ως αποτέλεσμα λαθών στις ρυθμίσεις διαφόρων αρχείων και στην ανεπιτυχή επιλογή κωδικών πρόσβασης¹⁴³. Δεδομένου ότι το λογισμικό έχει συνήθως σφάλματα, μπορεί κάποιος να ισχυριστεί ότι τα περισσότερα συστήματα υπολογιστών έχουν οπές ασφαλείας τις οποίες μπορούν να ανακαλύψουν και να εκμεταλλευτούν οι εισβολείς. Τα φράγματα ασφαλείας έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε να έχουν προηγμένες λειτουργίες παρακολούθησης και καταγραφής και η διαχείρισή τους να είναι σχετικά εύκολη.

Όπως αναφέραμε παραπάνω, τα φράγματα ασφαλείας δεν αποτελούν την πανάκεια για όλα τα θέματα ασφαλείας. Ένα από τα κύρια μειονεκτήματα των φραγμάτων ασφαλείας είναι ότι δεν μπορούν να προστατεύσουν δικτυακούς τόπους και ενδοεπιχειρησιακό δίκτυα (intranets) από επιθέσεις που προέρχονται εκ των έσω. Σε περίπτωση που υπάρχει τέτοιο πρόβλημα θα πρέπει να χρησιμοποιούνται εσωτερικά φράγματα ασφαλείας για να ελέγχουν την πρόσβαση μεταξύ διαφορετικών τμημάτων της εταιρίας ή για να προστατεύουν τα ευαίσθητα μέρη του ενδοεπιχειρησιακού δικτύου.

Ο βασικός σκοπός των firewalls είναι να προστατεύσουν τα δίκτυα από εξωτερικούς εισβολείς, περιορίζοντάς τους τα δικαιώματα προσπέλασης σε αυτό, χωρίς να περιορίζουν την

¹⁴³ Βλ. Γ. Παπαδημητρίου και Α. Πομπόρτσας, Ασφάλεια Δικτύων Υπολογιστών, 2003, σελ. 247

προσπέλαση στον εξωτερικό περιβάλλον. Για αυτό τα firewalls παρέχουν ένα περίβλημα προστασίας του δικτύου που το προστατεύουν¹⁴⁴ από απειλές, όπως:

Μη εξουσιοδοτημένη προσπέλαση των δικτυακών πόρων: όταν οι επίδοξοι εισβολείς προσπαθούν να εισχωρήσουν στο δίκτυο και να αποκτήσουν μη εξουσιοδοτημένη προσπέλαση στα αρχεία.

Αρνηση εξυπηρέτησης: όταν κάποιος εξωτερικός παράγοντας γεμίζει τους διαθέσιμους ελεύθερους χώρους των δίσκων ή υπερφορτώνει τις γραμμές του δικτύου στέλνοντας χιλιάδες μηνύματα σε έναν από τους ξενιστές του δικτύου.

Προσποίηση: όταν τα μηνύματα του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου φαίνονται ότι προέρχονται από κάποιον νόμιμο χρήστη ενώ έχουν παραποιηθεί από άλλον με σκοπό την πρόκληση παρεξηγήσεων ή ζημιών.

Ως λύση στα παραπάνω προβλήματα, πέρα από την ολοκληρωτική αποσύνδεση του δικτύου από τον έξω κόσμο, προτείνεται η υλοποίηση μηχανισμών προστασίας, όπως τα firewalls, τα οποία από τη μια φιλτράρουν την προσπέλαση στο δίκτυο, ενώ από την άλλη επιτρέπουν την επικοινωνία με τον έξω κόσμο.

6.3.4 Λειτουργικότητα των Συστημάτων Ασφάλειας

Ένα σύστημα firewall θα πρέπει να απορρίπτει κάθε πακέτο που ρητά κάποιος κανόνας δεν επιτρέπει να περάσει. Αυτή είναι η εξ ορισμού (by default) ρύθμιση για τα περισσότερα firewalls και επιβάλλει στο διαχειριστή τους να διευκρινίσει ποιες ακριβώς επικοινωνίες είναι αποδεκτές.

Να κρατάει τους εξωτερικούς χρήστες έξω από το προστατευμένο δίκτυο. Αν για παράδειγμα, πρέπει κάποια αρχεία να γίνουν προσιτά μέσω του διαδικτύου, τότε το πιο σίγουρο είναι αυτά να τοποθετηθούν έξω από το firewall. Εναλλακτικά, απαιτούνται ισχυροί μηχανισμοί αυθεντικοποίησης (authentication) σε επίπεδο εφαρμογών για την παρεμπόδιση των μη εξουσιοδοτημένων χρηστών.

Να διαθέτει προηγμένα εργαλεία καταγραφής, επίβλεψης και πρόκλησης συναγερμού (alarm generation), ικανά να αναλύουν τις πραγματοποιημένες συναλλαγές με σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με το είδος και τη φύση των επιθέσεων και τη συνακόλουθη προσαρμογή της υφιστάμενης πολιτικής ασφάλειας.

6.3.5 Περιορισμοί των Συστημάτων Ασφάλειας

Τα συστήματα firewalls δεν αποτελούν πανάκεια για τα προβλήματα ασφάλειας στο διαδίκτυο. Υπάρχουν κίνδυνοι που ξεφεύγουν από τις δυνατότητές τους.

Δεν προστατεύουν από τους εσωτερικούς χρήστες (π.χ. από τους υπαλλήλους του οργανισμού). Εφόσον ένα εσωτερικό μηχάνημα μπορεί να επικοινωνήσει με ένα άλλο, κάνοντας χρήση πρωτοκόλλου Internet, χωρίς να «περάσει» μέσα από το firewall, οποιαδήποτε ζημιά μπορεί να προκληθεί χωρίς να γίνει αντιληπτό από αυτό. Απαιτούνται επιπλέον μηχανισμοί πιστοποίησης και ελέγχου προσπέλασης για τους χρήστες και τις δραστηριότητες των συστημάτων τους. Τα intranet firewalls ελαχιστοποιούν ανάλογους κινδύνους, παρακολουθώντας την κυκλοφορία ανάμεσα στα διάφορα τμήματα ενός οργανισμού.

Μπορούν να προστατεύσουν ένα περιβάλλον, μόνον όταν ελέγχουν πλήρως τη περίμετρο του. Δηλαδή, δεν πρέπει να υπάρχουν συνδέσεις (π.χ. μέσω modem) που να μην διόχευονται μέσω του firewall. Στην περίπτωση που έστω και ένας εσωτερικός διακομιστής μπορέσει να αποκτήσει τέτοια εξωτερική σύνδεση, ολόκληρο το εσωτερικό δίκτυο τίθεται σε κίνδυνο.

Δεν είναι εντελώς άτρωτα, μπορούν να διαπεραστούν. Οι κατασκευαστές των συστημάτων firewalls τα κρατούν μικρά και απλά έτσι ώστε ο πιθανός εισβολέας να μην αποκτήσει στη συνέχεια τον έλεγχο επικίνδυνων εργαλείων όπως τα προγράμματα μεταγλώττισης (compilers), τα προγράμματα σύνδεσης (linkers) κλπ. Όμως σε καμιά περίπτωση

¹⁴⁴ Βλ. Γ. Πάγκαλος και Ι. Μαυρίδης, Ασφάλεια Πληροφοριακών Συστημάτων και Δικτύων, 2002, σελ. 246

δεν πρέπει να θεωρείται ότι είναι ικανά μόνο τους να εξασφαλίσουν την απόκρουση όλων των εξωτερικών επιθέσεων. Πρέπει να θεωρούνται απλώς σαν μια ισχυρή πρώτη γραμμή άμυνας.

Αποτελούν για έναν οργανισμό, το πιο ορατό σημείο του προς τον έξω κόσμο. Έτσι μοιραία είναι και ο πιο ελκυστικός στόχος επίθεσης. Απαραίτητη επομένως είναι η οργάνωση άμυνας εις βάθος, με επιπλέον επίπεδα προστασίας.

Διαθέτουν από περιορισμένο έως ελάχιστο έλεγχο πάνω στο περιεχόμενο των εισερχόμενων μηνυμάτων. Έτσι σε επιθέσεις, όπως αυτές των ιών και παρόμοιου επικίνδунου κώδικα, χρειάζονται επιπλέον μέτρα προστασίας.

Απαιτούν σωστή εγκατάσταση, προσεκτικές ρυθμίσεις και συνεχείς ενημερώσεις στη διαμόρφωσή τους ανάλογα με τις αλλαγές που παρουσιάζουν το εσωτερικό δίκτυο και οι συνδέσεις του με τον έξω κόσμο. Ακόμη, πρέπει να μελετώνται οι εγγραφές των αρχείων καταγραφής για τον έλεγχο της απόδοσής τους και για τον εντοπισμό πιθανών δυσλειτουργιών τους. Αλλιώς δημιουργείται μια εσφαλμένη αίσθηση ασφάλειας με αποτέλεσμα μια σχετικά εύκολη διείσδυση να αφήνει απροστάτευτους τους θεωρούμενους ασφαλείς εσωτερικούς πόρους.

6.4 Κρυπτογραφία

6.4.1 Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια οι περισσότερες εμπορικές συναλλαγές γίνονται μέσω του Διαδικτύου. Η δραστηριότητα αυτή είναι γνωστή ως Ηλεκτρονικό Εμπόριο. Το ηλεκτρονικό εμπόριο περιλαμβάνει τραπεζικές εργασίες πραγματικού χρόνου (online banking), χρηματιστηριακές συναλλαγές, αγορά και πώληση αγαθών μέσω του Διαδικτύου. Κάθε καταναλωτής με την πιστωτική του κάρτα μπορεί π.χ. να αγοράσει ένα βιβλίο, να κάνει κράτηση αεροποκών εισιτηρίων, να νοικιάσει αυτοκίνητο, να κλείσει δωμάτια σε ξενοδοχεία ενώ κάθετα στον υπολογιστή του ή απλά χρησιμοποιώντας το κινητό του τηλέφωνο στο λεγόμενο M-commerce.

Για να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της απάτης και της υποκλοπής των αριθμών των πιστωτικών καρτών χρησιμοποιούμε την κρυπτογραφία. Πιο συγκεκριμένα, κωδικοποιείται είτε ο αριθμός της πιστωτικής κάρτας είτε και ολόκληρη η διαδικασία της συναλλαγής. Όταν μια τερματική διάταξη κρυπτογραφεί τη συναλλαγή και τη μεταβιβάζει κωδικοποιημένα μέσω του Διαδικτύου, αυτή είναι μη κατανοητή σε οποιοδήποτε άτομο που προσπαθεί να την υποκλέψει σε οποιαδήποτε φάση της επικοινωνίας. Για παράδειγμα, ο εξυπηρετητής (Web server) λαμβάνει τα κρυπτογραφημένα δεδομένα, τα αποκρυπτογραφεί και προχωρεί στη συναλλαγή εξασφαλίζοντας, μεταξύ των άλλων, ότι ο αριθμός της πιστωτικής κάρτας δεν έχει υποκλαπεί. Η αύξηση του όγκου των δόσοληψιών μέσω Διαδικτύου οδηγεί σε ανάλογη αύξηση των απαιτήσεων ασφαλείας, προκειμένου να αντιμετωπισθούν απόπειρες ηλεκτρονικής απάτης.

Η πιστοποίηση αποτελεί μια εξίσου θεμελιώδη έννοια που συνδέεται άμεσα με την κρυπτογραφία. Όταν υπογράφεται ένα έγγραφο, είναι απαραίτητο να υπάρχουν μηχανισμοί με τους οποίους να μπορούμε να πιστοποιήσουμε τον κάτοχο του εγγράφου. Η κρυπτογραφία μας παρέχει μηχανισμούς για τέτοιες διαδικασίες. Η ψηφιακή υπογραφή (digital signature) συνδέει ένα έγγραφο με τον κάτοχο ενός συγκεκριμένου κλειδιού, ενώ η ψηφιακή χρονοσφραγίδα συνδέει ένα έγγραφο με το χρόνο της δημιουργίας του.

Γενικά, η κρυπτογράφηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε μια πληθώρα εφαρμογών όπως:

- Προστασία δεδομένων, αποθηκευμένων στον υπολογιστή, από μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση.
- Προστασία δεδομένων κατά τη μεταφορά τους ανάμεσα σε δύο υπολογιστικά συστήματα.
- Ανίχνευση τυχαιάς ή εσκεμμένης αλλαγής σε δεδομένα.
- Πιστοποίηση της ταυτότητας του συντάκτη/εκδότη ενός κειμένου ή μηνύματος.

Ωστόσο η κρυπτογράφηση έχει και μειονεκτήματα, όπως το γεγονός ότι δε μπορεί να αποτρέψει τη διαγραφή δεδομένων από έναν εισβολέα του συστήματος. Επιπλέον κατά τη διάρκεια μιας επίθεσης μπορεί να μεταβληθεί το πρόγραμμα κρυπτογράφησης, ώστε να

χρησιμοποιεί διαφορετικό κλειδί από αυτό που έχει καθοριστεί από το νόμιμο χρήστη ή να καταγραφούν όλα τα κλειδιά για μελλοντική χρήση. Ακόμα, μπορεί να βρεθεί ένας εύκολος και όχι ευρέως γνωστός τρόπος για την αποκωδικοποίηση μηνυμάτων. Επίσης μπορεί ένα αρχείο να προσπελασθεί πριν την κωδικοποίηση του ή μετά από την αποκωδικοποίηση του. Οι παραπάνω λόγοι συντελούν στο να χρησιμοποιείται η κρυπτογράφηση ως μέρος της αρχιτεκτονικής ασφάλειας ενός συστήματος και όχι ως υποκατάστατο όλων των υπάρχοντων μηχανισμών ασφάλειας. Τα στοιχεία που περιλαμβάνονται σε μια διαδικασία κρυπτογράφησης είναι τα εξής:

Ο αλγόριθμος κρυπτογράφησης, ο οποίος είναι η συνάρτηση που εκτελεί την κωδικοποίηση και την αποκωδικοποίηση της πληροφορίας.

Τα κλειδιά, που χρησιμοποιούνται από τον αλγόριθμο για να καθοριστεί το πώς κωδικοποιούνται και αποκωδικοποιούνται τα δεδομένα. Τα κλειδιά είναι παρόμοια με τους κωδικούς πρόσβασης.

Το μήκος του κλειδιού, το οποίο όπως και στους κωδικούς είναι προκαθορισμένο. Όσο μεγαλύτερο είναι το κλειδί, τόσο πιο δύσκολο είναι να βρεθεί μέσω μιας επίθεσης εξαντλητικής αναζήτησης, αφού υπάρχουν περισσότεροι συνδυασμοί κλειδιών που πρέπει να ελεγχθούν. Τα διάφορα συστήματα κρυπτογράφησης επιτρέπουν διαφορετικά μήκη κλειδιών και μερικά από αυτά επιτρέπουν τη δημιουργία κλειδιών μεταβλητού μήκους.

Το απλό κείμενο που θα κρυπτογραφηθεί και το κρυπτογραφημένο κείμενο.

Ο όρος κρυπτογραφία (cryptography) προέρχεται από τις λέξεις 'κρυπτός' και 'γράφος'. Κυριολεκτικά σημαίνει τη μελέτη της μυστικογραφίας. Γενικότερα, αφορά τον επιστημονικό κλάδο που ασχολείται με τη μελέτη, χρήση και ανάπτυξη τεχνικών κρυπτογράφησης και αποκρυπτογράφησης για την απόκρυψη των περιεχομένων των μηνυμάτων (ή των αποθηκευμένων δεδομένων) και την διευκόλυνση της ανίχνευσης κακόβουλων μετατροπών στα μηνύματα.

Κρυπτογράφηση (encryption / encipherment) είναι η διεργασία μετασχηματισμού ενός μηνύματος σε μια ακατανόητη μορφή χρησιμοποιώντας ένα κρυπτογραφικό αλγόριθμο, ώστε αυτό να μην είναι αναγνώσιμο από τρίτα μέρη (εκτός του νόμιμου παραλήπτη)¹⁴⁵.

Αποκρυπτογράφηση (decryption / decipherment) είναι η διεργασία ανάκτησης του αρχικού μηνύματος (αναγνώσιμη μορφή) από μια ακατανόητη έκδοσή του που είχε παραχθεί μετά από μια κρυπτογράφηση. Η αποκρυπτογράφηση εκτελείται από κάποιο εξουσιοδοτημένο μέρος, σε αντίθεση με την κρυπτανάλυση, που ορίζεται στη συνέχεια.

Αρχικό κείμενο (plaintext) είναι το μήνυμα το οποίο αποτελεί την είσοδο σε μια διεργασία κρυπτογράφησης, δηλαδή κρυπτογραφείται.

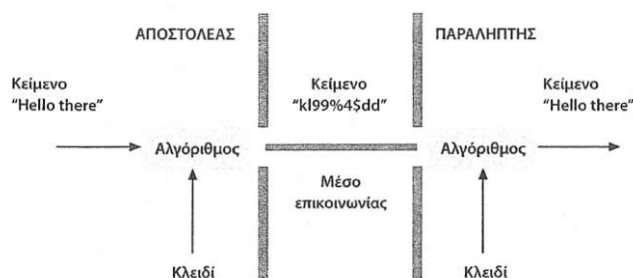
Κρυπτογραφημένο κείμενο (ciphertext) είναι το αποτέλεσμα της εφαρμογής ενός κρυπτογραφικού αλγορίθμου πάνω στο αρχικό κείμενο. Το κρυπτογραφημένο κείμενο αποκρυπτογραφείται για να ανακτηθεί το αρχικό κείμενο.

Κρυπτανάλυση (cryptanalysis) είναι η τεχνική της παραβίασης του κρυπτογραφημένου μηνύματος, χωρίς να είναι γνωστό το κλειδί της αποκρυπτογράφησης¹⁴⁶.

Η κρυπτογράφηση ενός μηνύματος πραγματοποιείται με τη χρήση μιας μαθηματικής συνάρτησης, η οποία ονομάζεται κλειδί (key).

¹⁴⁵ Βλ. Α. Πομπόρτσας και Α. Τσούλφας, Εισαγωγή στο ηλεκτρονικό εμπόριο, 2002, σελ. 142

¹⁴⁶ Βλ. Κ.Ε. Πατσάκης και Ε.Χ. Φούντας, Κρυπτογραφία και εφαρμογές, σελ. 98

Εικόνα 2. Η ουσία της κρυπτογραφίας.

Η κρυπτογράφηση και αποκρυπτογράφηση ενός μηνύματος γίνεται με τη βοήθεια ενός αλγόριθμου κρυπτογράφησης και ενός κλειδιού κρυπτογράφησης. Κρυπτογραφικός αλγόριθμος (cipher) είναι η μέθοδος (συνήθως μια μαθηματική συνάρτηση) μετασχηματισμού δεδομένων σε μια μορφή που να μην επιτρέπει σε μη εξουσιοδοτημένα μέρη την αποκάλυψη του περιεχομένου τους. Αλλά, η δυνατότητα διατήρησης της μυστικότητας των πληροφοριών βασίζεται περισσότερο σε έναν αριθμό που ονομάζεται κλειδί (key) και χρησιμοποιείται μαζί με τον αλγόριθμο κρυπτογράφησης / αποκρυπτογράφησης, παρά στον αλγόριθμο μόνο του. Επομένως, η ανθεκτικότητα μιας κρυπτογράφησης εξαρτάται περισσότερο από το μέγεθος των κλειδιών που χρησιμοποιούνται παρά από τους αλγόριθμους.

Τα κρυπτογραφικά συστήματα χρησιμοποιούνται για να παρέχουν Μυστικότητα (secrecy), Ακεραιότητα δεδομένων (data integrity), Αυθεντικοποίηση χρηστών (user authentication) και Αδυναμία απάρνησης (non-repudiation)

Στους βασικούς χρήστες της κρυπτογραφίας συμπεριλαμβάνονται κυβερνήσεις, στρατός, οικονομικοί οργανισμοί, μεγάλες επιχειρήσεις κ.ά.

6.4.2 Κρυπτογραφία Μυστικού Κλειδιού

Οι αλγόριθμοι συμμετρικής κρυπτογραφίας βασίζονται στην ύπαρξη ενός μόνο μυστικού κλειδιού που είναι γνωστό μόνο στα συναλλασσόμενα μέρη. Αυτό το κλειδί χρησιμοποιείται τόσο για τη κρυπτογράφηση όσο και για την αποκρυπτογράφηση του μηνύματος.

Εικόνα 3. Συμμετρική κρυπτογραφία.

Η συμμετρική κρυπτογραφία εγγυάται την εμπιστευτικότητα (confidentiality) των δεδομένων αφού κρυπτογραφεί το μήνυμα με ένα μυστικό κλειδί. Το μήνυμα που παράγεται αποκρυπτογραφείται από τον παραλήπτη με τη βοήθεια του ίδιου κλειδιού, το οποίο πρέπει να μένει μυστικό μεταξύ των δύο¹⁴⁷.

¹⁴⁷ Βλ. Γ. Παπαδημητρίου και Α. Πομπόρτσας, Ασφάλεια Δικτύων Υπολογιστών, 2003, σελ. 18

Αν και η συμμετρική κρυπτογράφηση εγγυάται την εμπιστευτικότητα, δεν μπορεί να εγγυηθεί για το πώς θα γίνει η ανταλλαγή του κλειδιού. Για να είναι ασφαλής η επικοινωνία θα πρέπει με κάποιο ασφαλή τρόπο να γίνει η ανταλλαγή του μυστικού κλειδιού. Όταν ο αποστολέας και ο παραλήπτης δεν γνωρίζονται, όπως συμβαίνει στις περισσότερες ηλεκτρονικές συναλλαγές, θα πρέπει να υπάρχει ένα ασφαλές κανάλι επικοινωνίας για τη μεταφορά του κλειδιού. Ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα αφορά την ταυτοποίηση (authenticity) μεταξύ του αποστολέα και του παραλήπτη. Το πρόβλημα της ταυτοποίησης έγκειται στο ότι πολλοί άνθρωποι μπορεί να έχουν πρόσβαση στο κοινό κλειδί¹⁴⁸. Όταν κάποιος από αυτούς λάβει ένα κρυπτογραφημένο μήνυμα, ξέρει ότι ήρθε από κάποιον από αυτούς όμως δεν μπορεί να αποδείξει ποιος πραγματικά του έστειλε το μήνυμα. Άρα χρειάζεται ένα τρόπος ώστε να μπορεί με μοναδικό τρόπο να ταυτοποιήσει τον αποστολέα. Αυτό το πρόβλημα μπορεί να το λύσει η κρυπτογραφία δημόσιου κλειδιού.

Το βασικό πλεονέκτημα των συμμετρικών αλγορίθμων είναι ότι οι χρήστες δεν καταλαβαίνουν κάποια σημαντική χρονική καθυστέρηση λόγω της κρυπτογράφησης / αποκρυπτογράφησης. Οι πιο γνωστοί αλγόριθμοι συμμετρικής κρυπτογραφίας είναι οι DES, Triple-DES, IDEA, RC2, RC4 και AES.

6.4.3 Κρυπτογραφία Δημοσίου Κλειδιού

Η βασική ιδέα είναι ότι ο αποστολέας και ο παραλήπτης δεν διαμοιράζονται ένα μυστικό κλειδί αλλά αντιθέτως έχουν διαφορετικά κλειδιά για διαφορετικές λειτουργίες.

Αν και η συμμετρική κρυπτογραφία μπορεί να εξασφαλίσει την εμπιστευτικότητα των δεδομένων, δεν μπορεί να εγγυηθεί για την ταυτότητα του αποστολέα. Παρόλο που τα δεδομένα μπορούν να μεταδοθούν με ασφάλεια μετά τη κρυπτογράφηση, είναι δύσκολη η διανομή του μυστικού κλειδιού με ασφάλεια. Η ασύμμετρη κρυπτογραφία (ή δημόσιου κλειδιού) αναλαμβάνει να λύσει πολλά από τα προβλήματα της συμμετρικής.

Η κρυπτογράφηση δημόσιου κλειδιού (ή ασύμμετρη κρυπτογράφηση) περιλαμβάνει τη χρήση δυο κλειδιών, ενός δημόσιου κλειδιού (public key) και ενός προσωπικού κλειδιού (private key). Τα δεδομένα κρυπτογραφούνται με το δημόσιο κλειδί του παραλήπτη και αποκρυσταλλούνται. Όταν παραληφθούν αποκρυπτογραφούνται με το προσωπικό κλειδί του παραλήπτη¹⁴⁹.

Εικόνα 4. Κρυπτογραφία δημοσίου κλειδιού.

Τα δύο κλειδιά έχουν μαθηματική σχέση μεταξύ τους. Εάν το ένα χρησιμοποιηθεί για τη κρυπτογράφηση της πληροφορίας, το άλλο θα χρησιμοποιηθεί για την αποκρυπτογράφηση τους και αντίστροφα, το όλο σύστημα βασίζεται στην παραδοχή ότι η γνώση του δημοσίου (public) κλειδιού κρυπτογράφησης δεν επιτρέπει την ανακάλυψη του ιδιωτικού (private) κλειδιού αποκρυπτογράφησης, δηλαδή είναι υπολογιστικά αδύνατο να βρει κανείς το κλειδί της αποκρυπτογράφησης από τη γνώση και μόνο του κλειδιού κρυπτογράφησης και του αλγόριθμου που χρησιμοποιήθηκε.

¹⁴⁸ Βλ. Ince Darrel Καταγεμμένες Εφαρμογές και Ηλεκτρονικό Εμπόριο, 2007. σελ. 352.

¹⁴⁹ Βλ. Κ.Ε. Πατσάκης και Ε.Χ. Φούντας, Κρυπτογραφία και εφαρμογές, σελ. 102

6.4.4 Υποδομή Ασφάλειας

Η τεχνολογία των Υποδομών Δημοσίου Κλειδιού - ΥΔΚ (Public Key infrastructure - PKI), αποτελεί μια υποδομή ασφάλειας που ενσωματώνει τεχνολογίες όπως η κρυπτογράφηση δημοσίου κλειδιού, ψηφιακά πιστοποιητικά και ψηφιακές υπογραφές, ώστε να διασφαλίζεται η εμπιστευτικότητα και ακεραιότητα των διακινούμενων δεδομένων, αλλά και η ταυτοποίηση και η ιδιότητα της μη απάρνησης για τα συναλλασσόμενα μέρη. Η ανάπτυξη μιας ΥΔΚ βασίζεται κυρίως στην κρυπτογραφία δημοσίου κλειδιού (Public Key Cryptography - PKC).

Ψηφιακή υπογραφή

Συναρτήσεις ανασκόπησης μηνύματος είναι μαθηματικές συναρτήσεις που όταν εφαρμοστούν σε ένα αρχείο επιστρέφουν έναν αριθμό γνωστό ως ανασκόπηση (digest) που κατά κάποιον τρόπο παρέχει ένα μοναδικό σχεδόν χαρακτηρισμό του αρχείου.

Μια ψηφιακή υπογραφή είναι κάποια δεδομένα τα οποία με μοναδικό τρόπο προσδιορίζουν κάποιο άτομο ή οργανισμό. Οι ψηφιακές υπογραφές βασίζονται σε συναρτήσεις ανασκόπησης μηνύματος και κρυπτογραφία δημοσίου κλειδιού. Για να περιγράψουμε πως λειτουργούν μπορούμε να σκεφτούμε την αποστολή από ένα άτομο Α σε ένα άλλο άτομο Β όπου το άτομο Α έχει δημοσιοποιήσει το δημόσιο κλειδί του. Υποθέτουμε ότι ο Β γνωρίζει τη συνάρτηση ανασκόπησης μηνύματος που χρησιμοποιείται. Ο Α υπολογίζει την ανασκόπηση του μηνύματος που θέλει να στείλει. Η ανασκόπηση κρυπτογραφείται χρησιμοποιώντας το ιδιωτικό κλειδί. Αυτή είναι η ψηφιακή υπογραφή. Το μήνυμα μαζί με την ψηφιακή υπογραφή στέλνεται στον Β. Ο Β αποκρυπτογραφεί την ψηφιακή υπογραφή χρησιμοποιώντας το δημόσιο κλειδί του Α για να πάρει την ανασκόπηση. Ο Β στη συνέχεια, υπολογίζει την ανασκόπηση χρησιμοποιώντας την ίδια συνάρτηση ανασκόπησης μηνύματος και τη συγκρίνει με την αποκρυπτογραφημένη τιμή. Αν ταιριάζουν το μήνυμα έχει σταλεί πράγματι από τον κάτοχο του κλειδιού που χρησιμοποιήθηκε. Διαφορετικά το μήνυμα έχει παραποιηθεί από κάποιον τρίτο. Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι οι ψηφιακές υπογραφές αποδεικνύουν αδιάμφευστα αν το μήνυμα έχει παραποιηθεί κατά τη μεταφορά του. Στοιχειοθετούν την ακεραιότητα του μηνύματος αλλά όχι την ιδιωτικότητα, αν δηλαδή το μήνυμα έχει διαβαστεί από κάποιον τρίτο.

Η ψηφιακή υπογραφή συνήθως χρησιμοποιείται για την προσπέλαση, συμπλήρωση και «υπογραφή» κειμένων και φορμών on-line καταχώρησης στοιχείων, αδειών και συμφωνιών. Όμως αυτό δεν είναι αρκετό για να διασφαλισθεί η κυριότητα δηλαδή ποιος είναι ο νόμιμος κάτοχος ενός δημοσίου κλειδιού από ένα πρόσωπο ή οργανισμό. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιούνται τα ηλεκτρονικά πιστοποιητικά¹⁵⁰.

Ψηφιακά πιστοποιητικά

Ένα πρόβλημα με τα συστήματα δημοσίου κλειδιού είναι ότι ενώ παρέχουν τη δυνατότητα ασφαλούς επικοινωνίας μεταξύ ατόμων δεν επιτρέπουν εύκολα πιο δημόσιες μορφές επικοινωνίας. Δεν υπάρχει τρόπος να πιστοποιηθεί σε ένα εντελώς ανοιχτό περιβάλλον ότι κάποιο άτομο που δημοσιεύει ένα συγκεκριμένο κλειδί είναι πράγματι αυτός που ισχυρίζεται πως είναι.

Για να ξεπεραστεί το πρόβλημα αυτό, έχουν αναπτυχθεί τα ψηφιακά πιστοποιητικά. Ένα ψηφιακό πιστοποιητικό είναι ένα έγγραφο που εκδίδεται από έναν έμπιστο τρίτο οργανισμό όπως για παράδειγμα τα εθνικά ταχυδρομεία μιας χώρας και που δίνει στοιχεία για έναν χρήστη. Το πιστοποιητικό θα περιέχει στοιχεία όπως το όνομα του χρήστη, ένα μοναδικό σειριακό αριθμό και το δημόσιο κλειδί του. Το πιστοποιητικό θα έχει και μια ψηφιακή υπογραφή του οργανισμού που το εξέδωσε. Για να πιστοποιήσει την αυθεντικότητα ενός ψηφιακού πιστοποιητικού, ο παραλήπτης ενός μηνύματος θα πρέπει να έχει το δημόσιο κλειδί του έμπιστου οργανισμού που το εξέδωσε¹⁵¹. Συχνά, πολλά από τα κλειδιά μεγάλων δημοσίων οργανισμών περιλαμβάνονται σε λογισμικό όπως οι φυλλομετρητές.

¹⁵⁰ Βλ. Γ. Πάγκαλος και Ι. Μαυρίδης, Ασφάλεια Πληροφοριακών Συστημάτων και Δικτύων, 2002, σελ. 215

¹⁵¹ Ένα πρακτικό παράδειγμα αποτελούν τα ψηφιακά πιστοποιητικά που σχετίζονται με μια πολύ δημοφιλή τεχνολογία γνωστή ως Επίπεδο Ασφαλών Υποδομών (Secure Sockets Layer, SSL). Το SSL συνήθως χρησιμοποιείται για την αποστολή κρυπτογραφημένων μηνυμάτων μεταξύ ενός περιηγητή και ενός διακομιστή, για παράδειγμα για την αποστολή στοιχείων πιστωτικών καρτών

Ψηφιακός φάκελος

Τα συστήματα κωδικοποίησης δημόσιου κλειδιού έχουν το μειονέκτημα, ότι είναι πολύ πιο αργά από ότι τα συμμετρικά συστήματα, με αποτέλεσμα να είναι ασύμφωρα για τη μεταφορά μεγάλων εγγράφων¹⁵². Η λύση σε αυτό το πρόβλημα είναι ο συνδυασμός αυτών των δυο συστημάτων με τη χρήση ενός ψηφιακού φακέλου (digital envelope). Σύμφωνα με αυτήν την τεχνική, ένα μήνυμα κρυπτογραφείται χρησιμοποιώντας ένα συμμετρικό μυστικό κλειδί και στη συνέχεια αυτό το συμμετρικό μυστικό κλειδί κρυπτογραφείται χρησιμοποιώντας ένα δημόσιο κλειδί.

Έκδοση Βεβαίωσης

Μια ακόμα εφαρμογή της κρυπτογραφίας αποτελεί και η "βεβαίωση". Η βεβαίωση αποτελεί ένα σχήμα σύμφωνα με το οποίο έμπιστοι αντιπρόσωποι, όπως είναι οι αρχές πιστοποίησης, βεβαιώνουν την αυθεντικότητα αγνώστων αντιπροσώπων, ώστε αυτοί να θεωρούνται πλέον ως πιο ισοποιημένοι χρήστες. Η παραπάνω διαδικασία στηρίζεται στην έκδοση πιστοποιητικών από την πλευρά των έμπιστων αντιπροσώπων. Η συγκεκριμένη τεχνική αναπτύχθηκε με στόχο να καταστεί δυνατή η διαδικασία της αναγνώρισης και πιστοποίησης σε μεγάλη κλίμακα.

6.5. Το Πρωτόκολλο SSL

Ένα πλήθος πρωτοκόλλων που χρησιμοποιούν κρυπτογραφία είναι διαθέσιμο στο Διαδίκτυο. Το κάθε ένα από αυτά χρησιμοποιείται για διαφορετικό σκοπό. Κάποια από αυτά έχουν σχεδιαστεί για την προστασία συγκεκριμένων υπηρεσιών, όπως είναι το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (e-mail) ή η απομακρυσμένη πρόσβαση (remote login).

Στον Παγκόσμιο Ιστό τα συνήθως χρησιμοποιούμενα πρωτόκολλα είναι το SSL και το SET. Το SSL (Secure Sockets Layer) είναι το κυρίαρχο πρωτόκολλο για την κρυπτογραφημένη επικοινωνία μεταξύ ενός προγράμματος πλοήγησης (web browser) και ενός εξυπηρετή web (web server). Το SET (Secure Electronic Transactions) είναι ένα εξειδικευμένο πρωτόκολλο για την προστασία συναλλαγών μέσω πιστωτικών καρτών.

Το SSL είναι ένα ευέλικτο, γενικού σκοπού σύστημα κρυπτογράφησης για την προστασία της επικοινωνίας μέσω του Παγκόσμιου Ιστού, το οποίο είναι ενσωματωμένο και στα προγράμματα πλοήγησης της Netscape¹⁵³ και της Microsoft. Το πρωτόκολλο SSL παρέχει κρυπτογράφηση δεδομένων (data encryption), πιστοποίηση εξυπηρετητή (server authentication), ακεραιότητα μηνυμάτων (message integrity) και προαιρετική πιστοποίηση του πελάτη (client authentication). Όσον αφορά το μήκος του κλειδιού συνόδου (session key) που δημιουργείται για κάθε κρυπτογραφημένη συναλλαγή, υπάρχουν δύο εκδόσεις του SSL: η έκδοση των 40 bits και η έκδοση των 128 bits. Όσο μεγαλύτερο είναι το μήκος του κλειδιού, τόσο πιο ασφαλής είναι η κρυπτογραφημένη επικοινωνία.

¹⁵² Βλ. Α. Πομπόρτσας και Α. Τσούλφας, Εισαγωγή στο ηλεκτρονικό εμπόριο, 2002, σελ. 148

¹⁵³ Μέχρι το 2000 η αμερικανική κυβέρνηση απαγόρευε την εξαγωγή ισχυρών κρυπτογραφικών λογισμικών, γι αν αποτρέψει άλλες χώρες να χρησιμοποιήσουν το SSL στην πιο ισχυρή του μορφή. Το 2000 σταμάτησε αυτή η απαγόρευση.

Πρωτόκολλο	Σκοπός
CyperCash	Ηλεκτρονικές τραπεζικές συναλλαγές
DNSSEC	Domain Name System (DNS)
IPSec	Κρυπτογράφηση σε επίπεδο «πακέτου»
PCT	Κρυπτογράφηση σε επίπεδο TCP/IP
PGP	Ηλεκτρονικό Ταχυδρομείο
S/MIME	Ηλεκτρονικό Ταχυδρομείο
S-HTTP	Πλοήγηση στον Παγκόσμιο Ιστό
Secure RPC	Απομακρυσμένες διαδικασίες κλήσεις
SET	Ηλεκτρονικές τραπεζικές συναλλαγές
SSL	Κρυπτογράφηση σε επίπεδο TCP/IP
SSH	Απομακρυσμένη πρόσβαση
TLS	Κρυπτογράφηση σε επίπεδο TCP/IP

Πίνακας 1. Πρωτόκολλα ασφαλείας που χρησιμοποιούνται στο Διαδίκτυο.

6.5.1 Σχεδιασμός SSL

Το πρωτόκολλο SSL αναπτύχθηκε από τη Netscape Communications Corporation για την ασφαλή μετάδοση ευαίσθητων πληροφοριών όπως προσωπικά στοιχεία και αριθμοί πιστωτικών καρτών¹⁵⁴.

Το πρωτόκολλο SSL έχει σχεδιαστεί για να παρέχει απόρρητη επικοινωνία μεταξύ δύο συστημάτων, από τα οποία το ένα λειτουργεί ως πελάτης και το άλλο σαν εξυπηρετητής. Αποτελείται από δύο μέρη: το SSL Handshake Protocol (SSLHP) και το SSL Record Protocol (SSLRP).

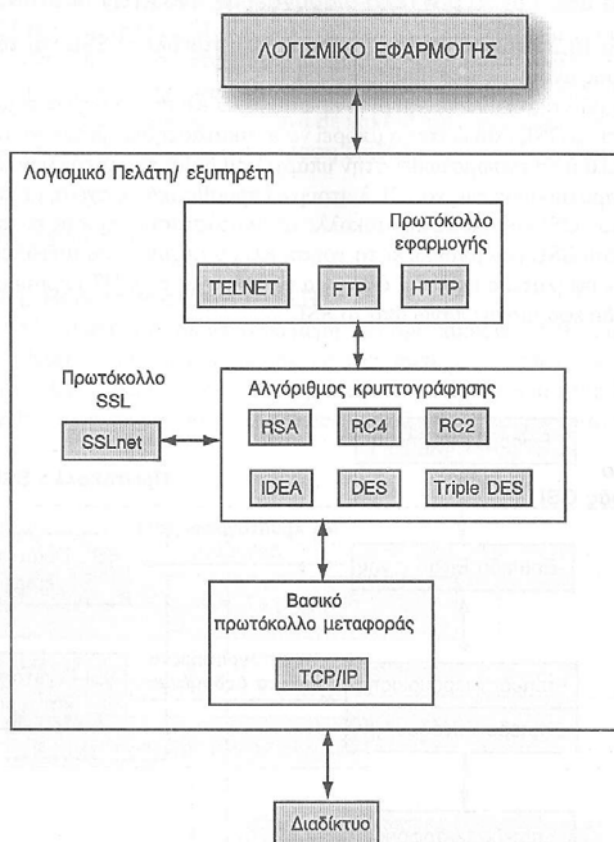
Το απόρρητο της επικοινωνίας εξασφαλίζεται με την κρυπτογράφηση της μεταδιδόμενης πληροφορίας. Επίσης προσφέρει υποχρεωτική πιστοποίηση της ταυτότητας του εξυπηρετή και προαιρετικά της ταυτότητας του πελάτη μέσω έγκυρων πιστοποιητικών που έχουν εκδοθεί από έμπιστες Αρχές Πιστοποίησης (Certificates Authorities). Ακόμα υποστηρίζει πολλούς μηχανισμούς κρυπτογράφησης και ψηφιακές υπογραφές για την αντιμετώπιση όλων των αναγκών. Περαιτέρω εφαρμόζοντας την τεχνική των Message Authentication Codes (MACs) εξασφαλίζει την ακεραιότητα των δεδομένων, ώστε κανένας να μην έχει τη δυνατότητα να αλλοιώσει την πληροφορία χωρίς να γίνει αντιληπτός.

Η τρίτη έκδοση του πρωτοκόλλου κάλυψε πολλές αδυναμίες της δεύτερης έκδοσης. Οι σημαντικότερες αλλαγές αφορούν στη μείωση των απαραίτητων μηνυμάτων κατά το στάδιο εγκαθίδρυσης της σύνδεσης («χειραψία», «handshake»), στην επιλογή των αλγόριθμων σύμπτωσης και κρυπτογράφησης από τον εξυπηρετητή και στην εκ νέου διαπραγμάτευση του κυρίως κλειδιού (master-key) και του «αναγνωριστικού» συνόδου (session-id). Ακόμη, αυξάνονται οι διαθέσιμοι αλγόριθμοι κρυπτογράφησης και προστίθενται νέες τεχνικές για τη διαχείριση των κλειδιών.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε πως η τρίτη έκδοση (v.3) του SSL είναι πιο ολοκληρωμένη σχεδιαστικά, με μεγαλύτερο εύρος υποστήριξης εφαρμογών και λιγότερες ατέλειες. Το SSL μπορεί να λειτουργήσει πάνω από οποιοδήποτε πρωτοκόλλο μεταφοράς. Δεν

¹⁵⁴ Βλ. Ince Darrel Κατανεμημένες Εφαρμογές και Ηλεκτρονικό Εμπόριο, 2007. σελ. 368.

εξαρτάται από την ύπαρξη του TCP/IP και υποστηρίζει πρωτόκολλα εφαρμογών όπως τα HTTP, FTP και TELNET¹⁵⁵.

Εικόνα 5. Παρουσιάζεται διαγραμματικά η θέση του πρωτοκόλλου SSL στο λογισμικό μιας εφαρμογής.

Το SSL χωρίζεται σε δύο μέρη: (α) το SSL Handshake Protocol (SSLHP) και (β) το SSL Record Protocol (SSLRP). Το πρώτο διαπραγματεύεται τους αλγόριθμους κρυπτογράφησης που θα χρησιμοποιηθούν και πραγματοποιεί την πιστοποίηση της ταυτότητας του εξυπηρέτη και του πελάτη αν αυτό ζητηθεί. Το δεύτερο τοποθετεί τα δεδομένα σε πακέτα και αφού τα κρυπτογραφήσει τα μεταδίδει. Επίσης, εκτελεί την αντίστροφη διαδικασία για τα παραλαμβανόμενα πακέτα.

6.5.2 Λειτουργία SSL

SSL Record Protocol (SSLRP)

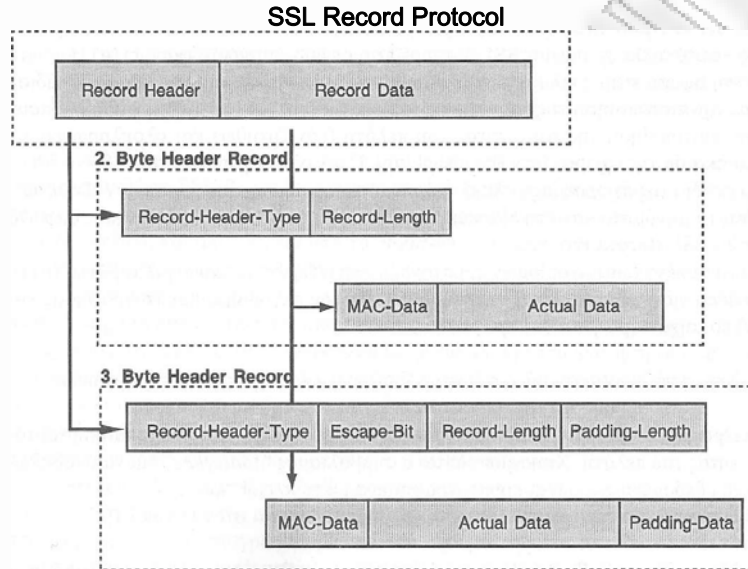
Ένα πακέτο SSLRP αποτελείται από δύο μέρη: (α) την επικεφαλίδα (header) και (β) τα δεδομένα (data). Η επικεφαλίδα μπορεί να έχει μήκος 2 ή 3 bytes. Το κομμάτι των δεδομένων (data) αποτελείται από έναν Κώδικα Πιστοποίησης Μηνύματος (MAC-Message Authentication Code), τα πραγματικά δεδομένα και δεδομένα συμπλήρωσης (εάν αυτά χρειάζονται). Αυτό το κομμάτι είναι που κρυπτογραφείται κατά τη μετάδοση. Τα συμπληρωματικά δεδομένα απαιτούνται όταν οι αλγόριθμοι κρυπτογράφησης είναι τύπου ομάδας και ο ρόλος τους είναι να συμπληρώνουν τα πραγματικά δεδομένα, ώστε το μέγεθος τους να είναι πολλαπλάσιο του μεγέθους που δέχεται σαν είσοδο το κρυπτογράφημα ομάδας. Εάν χρησιμοποιούνται

¹⁵⁵ Βλ. Γ. Πάγκαλος και Ι. Μαυρίδης, Ασφάλεια Πληροφοριακών Συστημάτων και Δικτύων, 2002, σελ. 240

αλγόριθμοι στοιχειοσειράς, τότε δεν απαιτείται συμπλήρωμα και μπορεί να χρησιμοποιηθεί η επικεφαλίδα των 2 bytes.

Το MAC είναι η τιμή κατακερματισμού ή συγχώνευσης του ιδιωτικού κλειδιού του αποστολέα του πακέτου, των πραγματικών δεδομένων, των συμπληρωματικών δεδομένων και ενός αριθμού ακολουθίας.

Προβλέπεται και η συμπίεση των δεδομένων (data compression) με κατάλληλους μηχανισμούς που επιλέγονται κατά τη «χειραψία», ενώ δεν αποκλείεται να χρειαστεί και τεμαχισμός της πληροφορίας σε πολλά πακέτα (fragmentation).

Εικόνα 6. Τρόπος λειτουργίας του SSLRP

Πρωτόκολλο "Χειραψίας" SSL (SSL Handshake Protocol)

Το πρωτόκολλο χειραψίας SSL διαχωρίζεται σε δύο φάσεις: Η πρώτη φάση αφορά στην επιλογή των αλγόριθμων, την ανταλλαγή ενός κύριου κλειδιού και την πιστοποίηση της ταυτότητας του εξυπηρετητή. Η δεύτερη φάση υλοποιεί την πιστοποίηση της ταυτότητας του πελάτη (εάν ζητηθεί) και ολοκληρώνει την διαδικασία της χειραψίας. Όταν ολοκληρωθούν και οι δύο φάσεις, το στάδιο της χειραψίας ολοκληρώνεται και αρχίζει η μεταφορά των δεδομένων. Όλα τα μηνύματα κατά τη διάρκεια της χειραψίας και μετά στέλνονται σύμφωνα με το SSL Record Protocol.

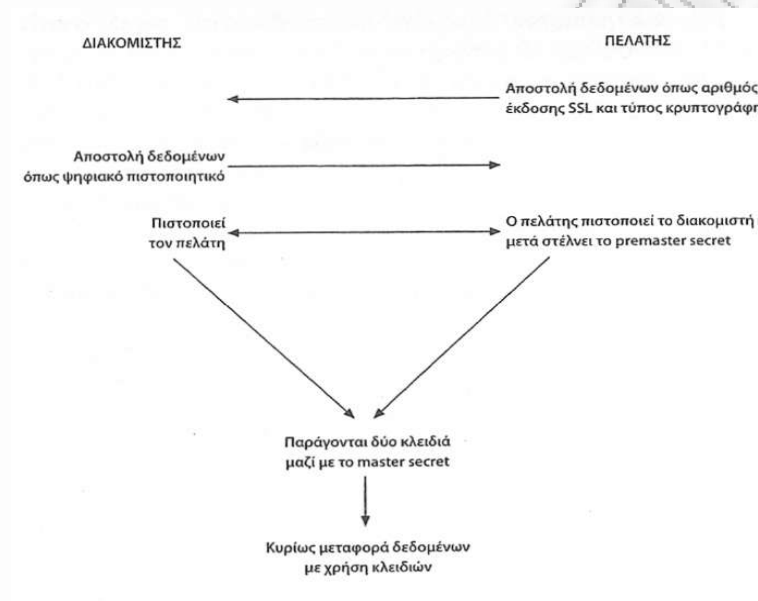
Το πακέτο των αλγορίθμων κρυπτογράφησης (Cipher Suite) περιλαμβάνει: τη μέθοδο για την ανταλλαγή των κλειδιών, τον αλγόριθμο κρυπτογράφησης και το μηχανισμό για την παραγωγή του MAC.

Η διαδικασία μεταφοράς δεδομένων ανάμεσα σε έναν πελάτη, όπως ένας περιηγητής, και ένα διακομιστή όπως ένας διακομιστής Ιστού με τη χρήση SSL είναι μια διαδικασία δυο βημάτων. Το πρώτο βήμα περιλαμβάνει τη χρήση του πρωτόκολλου χειραψίας SSL. Ο πελάτης στέλνει στο διακομιστή κάποια δεδομένα περιλαμβανομένης και της έκδοσης του SSL που χρησιμοποιεί, τις ρυθμίσεις κρυπτογράφησης του καθώς και κάποια τυχαία δεδομένα. Ο διακομιστής απαντά με παρόμοια στοιχεία, ενώ επίσης στέλνει και το ψηφιακό του πιστοποιητικό. Αν η ανταλλαγή δεδομένων ανάμεσα στις δυο πλευρές απαιτεί από τον πελάτη να δώσει το δικό του ψηφιακό πιστοποιητικό, θα του ζητηθεί. Ο πελάτης πιστοποιεί την ταυτότητα του διακομιστή. Ο χρήστης ειδοποιείται αν η πιστοποίηση αποτύχει.

Χρησιμοποιώντας τα δεδομένα που προέκυψαν από τη χειραψία, ο πελάτης δημιουργεί ένα ειδικό σύνολο δεδομένων που ονομάζεται premaster secret και θα χρησιμοποιηθεί αργότερα στη χειραψία. Ο διακομιστής πιστοποιεί τον πελάτη αν αυτό απαιτείται, κάτι που συμβαίνει σπάνια. Αν ο πελάτης και ο διακομιστής έχουν πιστοποιηθεί επιτυχώς, τότε και οι δυο πλευρές δημιουργούν ένα δεύτερο ειδικό σύνολο δεδομένων, το master secret, με βάση το premaster secret που είχε φτιαχτεί νωρίτερα. Το master secret είναι ένας αριθμός 48 bit που χρησιμοποιείται για να δημιουργηθεί το κλειδί που θα χρησιμοποιηθεί αργότερα στη μαζική ανταλλαγή δεδομένων, αφού ολοκληρωθεί η χειραψία.

Στο σημείο αυτό ο πελάτης και ο διακομιστής δημιουργούν ένα ζευγάρι κλειδιών από το master secret. Το ένα δημιουργείται για την κρυπτογράφηση και αποκρυπτογράφηση δεδομένων από τον πελάτη στο διακομιστή, ενώ το άλλο για την κρυπτογράφηση και αποκρυπτογράφηση δεδομένων από το διακομιστή στον πελάτη.

Η χειραψία έχει ολοκληρωθεί και οι δυο πλευρές μπορούν να ξεκινήσουν να στέλνουν η μια στην άλλη κρυπτογραφημένα δεδομένα χρησιμοποιώντας έναν από τους αλγόριθμους που υπάρχουν στην έκδοση του SSL που χρησιμοποιείται. Μέρος της χειραψίας περιλαμβάνει και τη συμφωνία μεταξύ των δυο πλευρών ως προς τον αλγόριθμο που θα χρησιμοποιηθεί. Όταν ολοκληρωθεί η επικοινωνία καταστρέφεται η σύνδεση. Αν οι δυο πλευρές θέλουν να επικοινωνήσουν ξανά θα πρέπει να πραγματοποιήσουν μια νέα χειραψία. Κάθε φορά που θα εκτελείται η χειραψία, θα δημιουργείται ένα διαφορετικό ζευγάρι κλειδιών και ένα διαφορετικό master secret.

Εικόνα 7. Η χειραψία και μεταφορά δεδομένων με SSL.

6.6 Το πρωτόκολλο SET (Secure Electronic Transactions)

Το Secure Electronic Transactions (SET) πρωτόκολλο, αναπτύχθηκε από την Mastercard International και την Visa International σε συνεργασία με την Netscape και την Microsoft. Αφορά στην πραγματοποίηση ασφαλών ηλεκτρονικών παραγγελιών και πληρωμών με πιστωτικές κάρτες μέσω του Internet. Τα εμπλεκόμενα μέρη σε μία ηλεκτρονική παραγγελία και πληρωμή με πιστωτική κάρτα είναι τέσσερα: ο αγοραστής - κάτοχος της πιστωτικής κάρτας, ο έμπορος, η τράπεζα του εμπόρου, και η τράπεζα έκδοσης της πιστωτικής κάρτας¹⁵⁶.

Βασικό χαρακτηριστικό του πρωτοκόλλου SET είναι ότι ο μεν έμπορος έχει πρόσβαση μόνο στα δεδομένα της παραγγελίας (order information), τα οποία περιλαμβάνουν τα παραγγελόμενα είδη και τις αντίστοιχες τιμές τους, η δε τράπεζα του εμπόρου και η τράπεζα έκδοσης της πιστωτικής κάρτας έχουν πρόσβαση μόνον στα δεδομένα της πληρωμής (payment information), τα οποία περιλαμβάνουν τον αριθμό της πιστωτικής κάρτας του αγοραστή και το συνολικό ποσό της παραγγελίας. Έτσι ο μεν έμπορος δεν έχει πρόσβαση στον αριθμό της πιστωτικής κάρτας του αγοραστή, η δε τράπεζα του εμπόρου και η τράπεζα έκδοσης της

¹⁵⁶ Βλ. Ι. Χάλαρης, Ε. Λουκής, Ι. Αποστολάκης, Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση, 2004, σελ. 114

πιστωτικής κάρτας δεν έχουν πρόσβαση στις λεπτομέρειες των αγορών του. Συνεπώς κάθε εμπλεκόμενο μέρος έχει πρόσβαση μόνο στα δεδομένα που το αφορούν, πράγμα το οποίο εξασφαλίζει αυξημένη ασφάλεια και μειωμένους κινδύνους.

6.7 Ασφάλεια Εξυπηρετητή Web

6.7.1 Εισαγωγή

Ο Παγκόσμιος Ιστός (World Wide Web, WWW) είναι ένα σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών μέσα από το Διαδίκτυο. Σημαντικά συστατικά του στοιχεία είναι οι web servers (εξυπηρετές Web) και οι web browsers (προγράμματα πλοήγησης). Οι εξυπηρετές Web διαχειρίζονται και διανέμουν τις πληροφορίες στο Διαδίκτυο. Τα προγράμματα πλοήγησης βοηθούν τους χρήστες να αποκτήσουν πρόσβαση στις πληροφορίες που είναι αποθηκευμένες στους εξυπηρετές Web και να τις προβάλουν στην οθόνη του χρήστη.

Πολλοί οργανισμοί χρησιμοποιούν εξυπηρετητές Web, ο πηγαίος κώδικας των οποίων είναι ελεύθερα διαθέσιμος στο Διαδίκτυο. Αν και αυτό δίνει τη δυνατότητα για δοκιμή και έλεγχο του προγράμματος, επιτρέπει σε όποιον έχει τις γνώσεις, να ανακαλύψει ατέλειες που κάνουν τον εξυπηρετή Web ευάλωτο σε επιθέσεις.

Πολλές εταιρίες χρησιμοποιούν τον Παγκόσμιο Ιστό ως ένα πεδίο προώθησης των προϊόντων τους. Κατασκευάζουν ηλεκτρονικές σελίδες, που προσομοιάζουν με εικονικά καταστήματα (e-shops) και παρέχουν καταλόγους αγαθών και τιμών αλλά και φόρμες προς συμπλήρωση με τα στοιχεία των πελατών. Το ηλεκτρονικό εμπόριο ήδη γνωρίζει μεγάλη διάδοση. Ο Παγκόσμιος Ιστός είναι μια από τις ευρύτερα χρησιμοποιούμενες εφαρμογές του Διαδικτύου. Ωστόσο, υπάρχουν σημαντικά προβλήματα ασφάλειας, που αφορούν τόσο στα προγράμματα πλοήγησης όσο και στους εξυπηρετές Web.

Οι εξυπηρετές Web είναι πολύπλοκα και εξειδικευμένα προγράμματα, που επιτρέπουν στις σελίδες HTML (Hypertext Markup Language) να καταστούν προσπελάσιμες από τα προγράμματα πλοήγησης εφόσον ο υπολογιστής συνδέεται στο Διαδίκτυο. Έχουν σχεδιαστεί να δέχονται ανώνυμες αιτήσεις από άγνωστους υπολογιστές σε όλο το Διαδίκτυο και να παραδίδουν τις ζητούμενες πληροφορίες γρήγορα και αποτελεσματικά. Ωστόσο δεν υπάρχει λογισμικό που η χρήση του να μην περικλείει κινδύνους και οι εξυπηρετές Web δεν αποτελούν εξαίρεση.

Ένας εξυπηρετητής Web έχει τη δυνατότητα να ενσωματώνει προγράμματα στις ηλεκτρονικές σελίδες του, τα οποία δημιουργούνται με το πρωτόκολλο Common Gateway Interface (CGI) και ονομάζονται CGI scripts. Τα CGI scripts, που εκτελούνται στην πλευρά του εξυπηρετή κάθε φορά που κάποιος θέλει να συνδεθεί με αυτόν, μπορεί να είναι εξαιρετικά απλά, όπως π.χ. ένας μετρητής που αυξάνει κάθε φορά που κάποιος επισκέπτεται τη σελίδα ή αρκετά πολύπλοκα, όπως π.χ. αυτά που παρέχουν τη δυνατότητα για αγορά προϊόντων ή άλλες οικονομικές συναλλαγές μέσα από τον Παγκόσμιο Ιστό.

Στον εξυπηρετή Web περιέχονται το root directory (κατάλογος ρίζας) και το document root (ρίζα εγγραφών). Στο document root φυλάσσονται οι αιτούμενες ιστοσελίδες του εξυπηρετή και τοποθετούνται εκεί προκειμένου να υπάρχει πρόσβαση σε αυτές από το Διαδίκτυο. Στο root directory βρίσκονται τα αρχεία που ρυθμίζουν τις λειτουργίες του εξυπηρετή και τα αρχεία CGI.

6.7.2 Πολιτική Ασφάλειας

Για την ασφάλεια του εξυπηρετή Web και κατ' επέκταση για την ασφάλεια όλου του δικτύου, είναι απαραίτητο να υπάρχει ένα ολοκληρωμένο σύστημα προστασίας. Η υλοποίησή του ανατίθεται στο διαχειριστή του εξυπηρετή. Το σύστημα ασφάλειας ουσιαστικά είναι μία περίληψη του πως πρέπει να λειτουργεί ο εξυπηρετής Web, ώστε να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των χρηστών του. Για την κατασκευή ενός ασφαλούς εξυπηρετή Web πρέπει τα CGI scripts που τρέχουν στον εξυπηρετή να είναι ελεγμένα διεξοδικά ώστε να επιτελούν τη λειτουργία για την οποία προορίζονται. Στην περίπτωση που ο εξυπηρετής δεχθεί επίθεση, ο

επιτιθέμενος δεν θα πρέπει να είναι σε θέση να τον χρησιμοποιήσει για να εξαπολύσει επιθέσεις εναντίον των υπόλοιπων υπολογιστών του δικτύου.

Το καθένα από τα παραπάνω απαιτεί τη λήψη ιδιαίτερων μέτρων. Δυστυχώς, κάποια από τα μέτρα που λαμβάνονται είναι αλληλοσυγκρουόμενα. Για παράδειγμα, για να ελαχιστοποιηθεί ο κίνδυνος της παρακολούθησης της επικοινωνίας πολλοί οργανισμοί αγοράζουν ασφαλείς εξυπηρέτες Web, που βασίζονται σε κρυπτογραφικά πρωτόκολλα. Όμως τέτοιοι εξυπηρέτες απαιτούν ψηφιακά υπογεγραμμένα πιστοποιητικά για να λειτουργήσουν και τα πιστοποιητικά αυτά πρέπει να ανανεώνονται τακτικά γεγονός που καθιστά τους εξυπηρέτες ευάλωτους στις επιθέσεις άρνησης υπηρεσίας.

Οι επιθέσεις άρνησης υπηρεσίας σχεδιάστηκαν προκειμένου να καταστήσουν τον υπολογιστή ή το δίκτυο ανίκανο να επιτελέσει τις συνηθισμένες του λειτουργίες. Συνήθως έχουν ως στόχο το εύρος ζώνης ή τη σύνδεση του δικτύου, όπου ανήκει ο υπολογιστής. Οι επιθέσεις με στόχο το εύρος ζώνης κατακλύζουν το δίκτυο με τόσο φόρτο που οι διαθέσιμες πηγές του ξοδεύονται και οι αιτήσεις των χρηστών δεν ικανοποιούνται. Οι επιθέσεις στη σύνδεση κατακλύζουν το δίκτυο με μεγάλο αριθμό αιτήσεων για σύνδεση, με αποτέλεσμα οι διαθέσιμες πηγές του συστήματος να καταναλώνονται και το σύστημα να μη μπορεί πλέον να ικανοποιήσει τις νόμιμες αιτήσεις των χρηστών του.

Η πολιτική της ασφάλειας, που θα εφαρμοστεί, για την υλοποίηση του συστήματος προστασίας είναι καλό να συμπεριλάβει και παράγοντες όπως ποιοι επιτρέπεται να χρησιμοποιούν το σύστημα, πότε επιτρέπεται να το χρησιμοποιούν, τι επιτρέπεται να κάνουν.

Είναι πιθανό διαφορετικές ομάδες χρηστών να έχουν διαφορετικά δικαιώματα εισόδου στα διάφορα μέρη του εξυπηρέτη Web. Επίπλέον οι διαδικασίες παροχής εισόδου στο σύστημα και οι διαδικασίες ανάκλησης της εισόδου, όταν για παράδειγμα ένας χρήστης φεύγει από το σύστημα, αποτελούν ένα σημαντικό κομμάτι του συστήματος προστασίας.

Ένα ακόμη σημείο το οποίο πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι το πώς ορίζεται η αποδεκτή χρήση του συστήματος. Ακόμη στο σύστημα προστασίας, πρέπει να συμπεριληφθούν οι μέθοδοι εισόδου (login) σε αυτό, τόσο για τους εσωτερικούς όσο και για τους εξωτερικούς χρήστες. Τέλος, ιδιαίτερο βάρος πρέπει να δοθεί στα πρωτόκολλα που αφορούν στις αντιδράσεις του συστήματος σε τυχόν κενά ασφαλείας.

Οι χρήστες του Διαδικτύου αλλά και οι διαχειριστές των εξυπηρετών web έχουν λόγους να ανησυχούν για την ασφάλεια των δεδομένων που μεταφέρονται μέσω του δικτύου. Το πρωτόκολλο επικοινωνίας TCP/IP δεν έλαβε υπόψη θέματα ασφαλείας δικτύου κατά το σχεδιασμό του με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα ασφαλείας στη μετάδοση εμπιστευτικών εγγράφων από τον εξυπηρέτη προς στο πρόγραμμα πλοήγησης του χρήστη ή ακόμη και στην αποστολή προσωπικών πληροφοριών του χρήστη πίσω στον εξυπηρέτη.

6.7.3 Προστασία Εμπιστευτικών Αρχείων

Πολλοί οργανισμοί προσπαθούν να περιορίσουν τις πληροφορίες, τις οποίες θα διανείμουν οι εξυπηρετητές τους, καθώς ένας εξυπηρέτης Web μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη διανομή εμπιστευτικών δεδομένων, όπως για παράδειγμα πληροφορίες για τους εργαζομένους μιας εταιρείας ή πληροφορίες που αφορούν το κοινό π.χ. η ταχυδρομική διεύθυνση και τα τηλέφωνα επικοινωνίας της εταιρείας. Προκειμένου οι εξυπηρέτες Web να ικανοποιήσουν αυτές τις απαιτήσεις, παρέχουν τρόπους για την προστασία των εμπιστευτικών εγγράφων. Η πρόσβαση περιορίζεται με τους εξής τρόπους:

Περιορισμός της πρόσβασης σύμφωνα με τις IP διευθύνσεις, υποδίκτυα (subnets), ή τα ονόματα πεδίων (domain names). Τα έγγραφα και οι κατάλογοι προστατεύονται έτσι ώστε μόνο τα προγράμματα πλοήγησης που συνδέονται από συγκεκριμένες IP διευθύνσεις, IP υποδίκτυα, ή πεδία (domains) να έχουν πρόσβαση σε αυτά.

Περιορισμός της πρόσβασης σύμφωνα με ονόματα χρηστών και κωδικών. Τα έγγραφα και οι κατάλογοι προστατεύονται έτσι ώστε ο απομακρυσμένος χρήστης προκειμένου να αποκτήσει πρόσβαση σε αυτά πρέπει να χρησιμοποιήσει το κατάλληλο όνομα και κωδικό.

Κρυπτογράφηση με χρήση ασύμμετρης κρυπτογραφίας. Η αίτηση για το έγγραφο και το ίδιο το έγγραφο μεταδίδονται κρυπτογραφημένα, έτσι ώστε μόνο ο πραγματικός παραλήπτης να μπορεί να τα διαβάσει. Χρησιμοποιούνται δημόσια κλειδιά και πιστοποιητικά. Αυτό το είδος

περιορισμού παρέχεται μόνο από τους εξυπηρέτες που είναι εξοπλισμένοι με το απαραίτητο λογισμικό¹⁵⁷.

Οι παραπάνω τεχνικές έχουν πλεονεκτήματα αλλά και μειονεκτήματα. Ο περιορισμός σύμφωνα με τις IP διευθύνσεις έχει αποτελέσματα μόνο στις περιπτώσεις απλών χρηστών, και όχι στους αποφασισμένους εισβολείς. Με τον κατάλληλο εξοπλισμό και λογισμικό, ένας εισβολέας μπορεί να αλλάξει την IP διεύθυνση του (IP spoofing) και να εμφανίζεται ως συνδεδεμένος από κάπου αλλού. Επιπλέον δεν υπάρχει εγγύηση ότι το άτομο που επικοινωνεί με τον εξυπηρέτη βρίσκεται σε έναν εγκεκριμένο/πιστοποιημένο υπολογιστή. Ο απομακρυσμένος υπολογιστής μπορεί να έχει καταληφθεί και να χρησιμοποιείται ως βιτρίνα. Ο περιορισμός μέσω των IP διευθύνσεων μπορεί να γίνει ασφαλέστερος εάν ο εξυπηρέτης προστατεύεται από ένα φράγμα ασφαλείας που μπορεί να εντοπίζει και να απορρίπτει τις προσπάθειες για αλλαγή των IP διευθύνσεων. Οι περιορισμοί μέσω υπολογιστή φιλοξενίας (host) ή ονόματος πεδίου (domain name) εμφανίζουν σχεδόν τα ίδια προβλήματα με τους περιορισμούς μέσω IP διευθύνσεων. Για μέγιστη ασφάλεια, η τεχνική αυτή πρέπει να συνδιάζεται με έλεγχο της ταυτότητας του χρήστη.

Ο περιορισμός μέσω μυστικών κωδικών παρουσιάζει τα δικά του προβλήματα. Συχνά οι κωδικοί που επιλέγουν οι χρήστες δεν είναι πάντοτε ασφαλείς. Πολλές φορές χρησιμοποιούν κωδικούς, όπως το όνομα τους, τα γενέθλια τους, το τηλέφωνο τους κ.α. όμως αυτοί οι κωδικοί είναι εύκολο να προβλεφθούν και οι εξυπηρέτες Web, δεν απαγορεύουν τις επανειλημμένες αποτυχημένες προσπάθειες εισαγωγής του σωστού κωδικού. Ένας εισβολέας μπορεί να εφαρμόσει ένα πρόγραμμα υπόθεσης κωδικών και να υποθέσει το σωστό κωδικό.

Επίσης οι κωδικοί μπορούν να κλαπούν κατά τη μετάδοσή τους στο δίκτυο. Εφόσον δεν είναι ισχυρά κρυπτογραφημένοι, ένας εισβολέας μπορεί με τον κατάλληλο hardware (υλικό) και software (λογισμικό), να τους καταγράψει και να τους χρησιμοποιήσει. Επιπλέον, το πρόγραμμα πλοήγησης στέλνει τον κωδικό στον εξυπηρέτη κάθε φορά που ζητά κάποιο εμπιστευτικό έγγραφο, με αποτέλεσμα ο εισβολέας που παρακολουθεί την επικοινωνία, να μπορεί να υποκλέψει αυτή την ευαίσθητη πληροφορία.

Η καλύτερη λύση είναι ο συνδυασμός όλων των παραπάνω τεχνικών. Με τον περιορισμό των IP διευθύνσεων και των ονομάτων πεδίων (domain names), περιορίζεται ο αριθμός των υπολογιστών που μπορούν να έχουν πρόσβαση στον εξυπηρέτη, ενώ με τον περιορισμό μέσω κωδικών και ονομάτων περιορίζονται οι χρήστες που μπορούν να αποκτήσουν πρόσβαση στα εμπιστευτικά αρχεία. Περαιτέρω η κρυπτογράφηση, διασφαλίζει την ανταλλάσσιμη πληροφορία, συμπεριλαμβανομένων των κωδικών αλλά και των ίδιων των εγγράφων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Η Γλώσσα HTML

7.1 Εισαγωγή

Η HTML είναι η γλώσσα που χρησιμοποιείται στον Παγκόσμιο Ιστό (World Wide Web) για δημοσιοποίηση πληροφοριών. Η HTML παρέχει τις εξής δυνατότητες:

- Δημοσιοποίηση εγγράφων με επικεφαλίδες, κείμενο, πίνακες, λίστες, εικόνες, κλπ.
- Ανάκτηση πληροφοριών στον Παγκόσμιο Ιστό με τη βοήθεια υπερσυνδέσεων.
- Ενσωμάτωση βίντεο clips, ήχου και άλλων εφαρμογών σε έγγραφα.
- Σχεδίαση φορμών για δημιουργία αλληλεπίδρασης με απομακρυσμένους χρήστες, για χρήση στην αναζήτηση συγκεκριμένων πληροφοριών, για κρατήσεις, για παραγγελία προϊόντων, κλπ.

Η HTML είναι μια γλώσσα που χρησιμοποιείται για τη συγγραφή ιστοσελίδων. Τα αρχικά HTML προέρχονται από τις λέξεις HyperText Markup Language. Η HTML ανήκει σε μια ευρύτερη κατηγορία γλωσσών που ονομάζονται SGML - Standard Generalisation Markup

¹⁵⁷ Βλ. Γ. Παπαδημητρίου και Α. Πομπόρτσας, Ασφάλεια Δικτύων Υπολογιστών, 2003, σελ. 155

Languages. Οι γλώσσες αυτές (συμπεριλαμβανομένης της HTML) δεν είναι γλώσσες προγραμματισμού αλλά περιγραφικές γλώσσες, καθώς αποτελούνται από οδηγίες που καθορίζουν τον τρόπο εμφάνισης των στοιχείων μιας ιστοσελίδας (εννοώντας με τον όρο 'στοιχεία' το κείμενο, τις εικόνες, τον ήχο κλπ., από τα οποία αποτελείται η ιστοσελίδα) και τον τρόπο κλήσης άλλων αρχείων ή εφαρμογών.

Τα αρχεία σε γλώσσα HTML (τα οποία έχουν επέκταση .html ή .htm) είναι έγγραφα σε μορφή κειμένου και περιλαμβάνουν το περιεχόμενο της ιστοσελίδας, δηλαδή τα στοιχεία της ιστοσελίδας τα οποία εμφανίζονται στην οθόνη και τις ετικέτες που υποδεικνύουν στο φυλλομετρητή (π.χ. στον Internet Explorer) πώς να παρουσιάσει το περιεχόμενο της ιστοσελίδας.

Οι ετικέτες - tags της HTML

Οι οδηγίες εμφανίζονται με τη μορφή ετικετών (tags) και περικλείονται από τα σύμβολα '<' (άνοιγμα ετικέτας) και '>' (κλείσιμο ετικέτας).

Οι ετικέτες εμφανίζονται συνήθως ως ζευγάρια, με τη μορφή <tag> περιεχόμενο </tag>, όπου η ετικέτα <tag> δείχνει την αρχή και η </tag> το τέλος της ετικέτας. Τα tags μπορούν να γράφονται με κεφαλαία ή με πεζά γράμματα.

Για παράδειγμα, η ετικέτα η σελίδα μου εμφανίζει το περιεχόμενο «η σελίδα μου» με έντονα (bold) γράμματα.

Υπάρχουν και κάποιες ετικέτες που εμφανίζονται μόνο με μια ετικέτα (δεν έχουν ετικέτα τέλους). Για παράδειγμα, η ετικέτα
 δείχνει αλλαγή γραμμής.

Ετικέτες μπορούν να περιλαμβάνουν άλλες ετικέτες, αλλά πρέπει να παραμένουν εμφωλιασμένες (nested), δηλαδή αυτές που ανοίγουν πρώτες με την ετικέτα αρχής, να κλείνουν τελευταίες με την ετικέτα τέλους.

Παράμετροι

Υπάρχουν ετικέτες που δέχονται παραμέτρους, οι οποίες παρέχουν επιπλέον πληροφορίες για τα στοιχεία του περιεχομένου μιας ιστοσελίδας. Για παράδειγμα: η ετικέτα <BODY BGCOLOR="RED"> είναι το tag <BODY> με παράμετρο BGCOLOR που παίρνει τιμή RED. Δηλώνει ότι το χρώμα του φόντου της σελίδας πρέπει να είναι κόκκινο. Άλλο παράδειγμα είναι: η ετικέτα <TABLE BORDER=0> που δηλώνει ότι ο πίνακας δεν θα έχει περίγραμμα.

Οι παράμετροι μπαίνουν πάντα μόνο στα tag αρχής και έχουν τη μορφή: όνομα παραμέτρου = "τιμή παραμέτρου". Οι τιμές των παραμέτρων εμφανίζονται συνήθως σε εισαγωγικά, είτε απλά (' ') είτε διπλά (" "), εκτός από την περίπτωση που είναι αριθμοί (όπως το παραπάνω παράδειγμα με την παράμετρο BORDER) ή δεσμευμένες λέξεις (λέξεις που χρησιμοποιούνται από τη γλώσσα για να δηλώσουν κάτι συγκεκριμένο, τέτοιες λέξεις είναι και τα χρώματα, οπότε το tag BODY του παραδείγματος θα μπορούσε να γραφεί και ως <BODY BGCOLOR=RED>). Τα διπλά εισαγωγικά είναι τα πιο συνηθισμένα, αλλά σε περιπτώσεις που η ίδια η τιμή περιέχει διπλά εισαγωγικά είναι απαραίτητα τα απλά εισαγωγικά.

Δομή εγγράφου HTML

Ένα έγγραφο HTML αρχίζει και τελειώνει με τα tags <HTML> και </HTML>, που χρησιμοποιούνται σαν κωδικοί αναγνώρισης του κειμένου ως HTML από το φυλλομετρητή. Η ιστοσελίδα αποτελείται από δύο βασικά τμήματα: τη κεφαλίδα (head) και το κυρίως σώμα (body).

Κεφαλίδα (head)

Η κεφαλίδα προσδιορίζεται από το ζεύγος των tags <HEAD> και </HEAD> και περιέχει γενικές πληροφορίες σχετικά με την ιστοσελίδα, όπως τον τίτλο της ιστοσελίδας, τις λέξεις - κλειδιά που χρησιμεύουν σε μηχανές αναζήτησης (search engines) και άλλα στοιχεία που δεν αποτελούν περιεχόμενο της ιστοσελίδας. Τα βασικότερα tags που μπορεί να περιλαμβάνει η κεφαλίδα μιας ιστοσελίδας είναι τα εξής.

- <TITLE> Ορισμός τίτλου της ιστοσελίδας

- <SCRIPT> Καθορισμός scripting γλώσσας
- <STYLE> Ορισμός της βάσης αρχής για τον καθορισμό των σχετικών URLs
- <META> Εισαγωγή μετα-πληροφορίας
- <LINK> Ορισμός σχέσεων με άλλα κείμενα
- <ISINDEX> Για απλές περιπτώσεις αναζήτησης

Το tag TITLE ορίζει τον τίτλο της ιστοσελίδας, που θα εμφανιστεί στη γραμμή τίτλου του παραθύρου στο φυλλομετρητή του επισκέπτη. Αν και δεν είναι υποχρεωτικό, κάθε ιστοσελίδα πρέπει να έχει τον δικό της τίτλο και μάλιστα αυτός ο τίτλος να είναι λιτός αλλά και μεστός σε περιεχόμενο.

Το tag SCRIPT ορίζει τη scripting γλώσσα της ιστοσελίδας, δηλαδή τη γλώσσα στην οποία έχουν αναπτυχθεί ειδικά προγράμματα (scripts) που συνοδεύουν την ιστοσελίδα ή που έχουν ενσωματωθεί στην ιστοσελίδα. Τα προγράμματα αυτά θα εκτελεστούν στον υπολογιστή του επισκέπτη της ιστοσελίδας είτε αμέσως μετά τη μεταφορά της ιστοσελίδας είτε σε κάποια άλλη στιγμή (π.χ. όταν γίνει μια κίνηση του mouse ή όταν πατηθεί κάποια υπερσύνδεση), παρέχοντας τη δυνατότητα εμπλουτισμού της ιστοσελίδας με δυναμικά και αλληλεπιδραστικά στοιχεία (π.χ. αλλαγή των περιεχομένων της ιστοσελίδας, επεξεργασία των στοιχείων που συμπληρώνονται σε μία φόρμα, σχηματισμός γραφικών στην οθόνη).

Το tag META επιτρέπει τον ορισμό μετα-πληροφορίας, δηλαδή πληροφορίας σχετικά με το περιεχόμενο της ιστοσελίδας. Η μετα-πληροφορία αποτελείται από δύο στοιχεία: όνομα (name) και περιεχόμενο (content).

Κυρίως Σώμα (Body)

Το κυρίως σώμα οριοθετείται από το ζεύγος των tags <BODY> και </BODY> και περιλαμβάνει το περιεχόμενο της ιστοσελίδας και ετικέτες για την εμφάνισή του.

Ακολουθεί ένα παράδειγμα απλού HTML προγράμματος, στο οποίο φαίνεται η βασική δομή ενός HTML εγγράφου.

```
<HTML>
<!--Απλό HTML πρόγραμμα-->
<HEAD>
<TITLE> Απλό HTML πρόγραμμα </TITLE>
</HEAD> <BODY>
Η πρώτη μου ιστοσελίδα
</BODY>
</HTML>
```

Παράμετρος	Λειτουργία
BGCOLOR	Ορισμός χρώματος φόντου
TEXT	Ορισμός χρώματος των χαρακτήρων κειμένου
TOPMARGIN/ LEFTMARGIN	Ορισμός απόστασης του περιεχομένου από πάνω και από αριστερά του παραθύρου
LINK/VLINK/ ALINK	Ορισμός χρώματος υπερσυνδέσεων: links, visited links, active links
BACKGROUND	Προσδιορισμός εικόνας που θα εμφανίζεται ως φόντο

Πίνακας 2: Παράμετροι του tag <Body>.

Επικεφαλίδες

Σε ένα κείμενο μπορούν να μπουν ενδιάμεσα επικεφαλίδες που ποικίλλουν σε μέγεθος από το 1 (το μεγαλύτερο) μέχρι το 6 (το μικρότερο). Τα αντίστοιχα tags είναι: **<Hn>** που ανοίγει τη διαδικασία και **</Hn>** που την κλείνει, όπου n=1,2,3,4,5 ή 6.

Παράδειγμα:

```
<BODY>
  <H1> Επικεφαλίδα 1 </H1>
  <H2> Επικεφαλίδα 2 </H2>
  <H3> Επικεφαλίδα 3 </H3>
  <H4> Επικεφαλίδα 4 </H4>
  <H5> Επικεφαλίδα 5 </H5>
  <H6> Επικεφαλίδα 6 </H6>
</BODY>
```

Ετικέτες Μορφοποίησης

<SMALL>...</SMALL> Το κείμενο εμφανίζεται με μικρού μεγέθους χαρακτήρες.

<BIG>...</BIG> Το κείμενο εμφανίζεται με μεγάλου μεγέθους χαρακτήρες.

^{...} Το κείμενο εμφανίζεται με μικρού μεγέθους χαρακτήρες πάνω από την κανονική γραμμή κειμένου.

_{...} Το κείμενο εμφανίζεται με μικρού μεγέθους χαρακτήρες κάτω από την κανονική γραμμή κειμένου.

<HR> Τοποθετεί μία οριζόντια γραμμή και αλλάζει αυτόματα γραμμή. Έχει τα χαρακτηριστικά size και width που προσδιορίζουν το μέγεθος και το πλάτος της γραμμής.

<PRE>...</PRE>: Το κείμενο εμφανίζεται, όπως είναι γραμμένο στον συντάκτη HTML. Χρησιμοποιεί γραμματοσειρά Courier. Αφήνει πριν και μετά το κείμενο, μία κενή γραμμή.

... Το κείμενο εμφανίζεται με έντονη γραφή.

<I>...</I> Το κείμενο εμφανίζεται με πλάγια γραφή.

<U>...</U> Το κείμενο εμφανίζεται υπογραμμισμένο.

... Το κείμενο εμφανίζεται με έντονα γράμματα.

<CENTER>...</CENTER> Το κείμενο εμφανίζεται κεντραρισμένο στη σελίδα.

<DIV>...</DIV> Δημιουργεί ένα καινούριο τμήμα κειμένου μέσα στη σελίδα.

Υπερσυνδέσεις

Οι υπερσυνδέσεις (ή αλλιώς, παραπομπές) δημιουργούνται με την ετικέτα **<A>** με παράμετρο **HREF**¹⁵⁸. Η γενική μορφή της σχετικής ετικέτας εισαγωγής υπερσύνδεσης είναι:

<A (κενό) HREF="το όνομα αρχείου με το οποίο θα γίνει η σύνδεση">κείμενο που μας οδηγεί στο αρχείο που δηλώθηκε στο HREF .

Το χαρακτηριστικό mailto σε έναν σύνδεσμο μας δίνει τη δυνατότητα να αποστείλουμε ηλεκτρονικό ταχυδρομείο στην διεύθυνση που προσδιορίζεται ως τιμή του χαρακτηριστικού.

Name.

Το κείμενο της υπερσύνδεσης συνήθως εμφανίζεται στο φυλλομετρητή με έντονα μπλε γράμματα και υπογραμμισμένο (τα γράμματα αλλάζουν χρώμα - π.χ. γίνονται κόκκινα - όταν ο χρήστης έχει επιλέξει να μεταβεί στην υπερσύνδεση).

Εικόνες

Η εισαγωγή εικόνας γίνεται με την ετικέτα: **** όπου URL είναι το όνομα του αρχείου - εικόνας (συμπεριλαμβάνει και το μονοπάτι που ακολουθείται από το φάκελο στον οποίο βρίσκεται αποθηκευμένη η ιστοσελίδα μέχρι το φάκελο στον οποίο είναι αποθηκευμένη η εικόνα). Για παράδειγμα, η ετικέτα **** θα εμφανίσει στην οθόνη του

¹⁵⁸ Δουλγέρης Χ., Μαυροπόδη Ρ. και Κοπανάκη Ε., Τεχνολογίες Διαδικτύου, 2004, σελ.190

φυλλομετρητή την εικόνα που είναι αποθηκευμένη στο αρχείο image.gif το οποίο βρίσκεται στον ίδιο φάκελο με το φάκελο που είναι αποθηκευμένη η ιστοσελίδα. Τα χαρακτηριστικά HEIGHT και WIDTH μας επιτρέπουν να αυξήσουμε ή να ελαττώσουμε το μέγεθος μιας εικόνας.

Πίνακες

Για τη δημιουργία πινάκων με HTML χρησιμοποιείται η ετικέτα <TABLE>. Η ίδια ετικέτα χρησιμοποιείται για τη διάταξη των στοιχείων/αντικειμένων από τα οποία αποτελείται μια σελίδα, γενικότερα, δηλαδή, για τη διάταξη (layout) της σελίδας.

Στην HTML ένας πίνακας αποτελείται από ένα σύνολο από γραμμές (rows) που περιέχουν κελιά (cells) με ή χωρίς περιεχόμενο. Οι στήλες ορίζονται αυτόματα βάσει του αριθμού των κελιών που υπάρχουν σε κάθε γραμμή. Το περιεχόμενο των κελιών μπορεί να είναι είτε επικεφαλίδες (headings), είτε δεδομένα (data). Η διαφορά είναι ότι στις επικεφαλίδες τα περιεχόμενα εμφανίζονται με έντονα (bold) γράμματα. Ο πίνακας μπορεί να έχει τίτλο (caption), που εμφανίζεται συνήθως πάνω από τον πίνακα, και περίγραμμα (border).

Οι ετικέτες που χρησιμοποιούμε για τη δημιουργία πίνακα είναι οι ακόλουθες:

- <TABLE> ... </TABLE> Ορίζει τον πίνακα. Το χαρακτηριστικό BORDER εμφανίζει τον πίνακα με πλαίσιο.
- <CAPTION> ... </CAPTION> Ορίζει τον τίτλο του πίνακα.
- <TR> ... </TR> Ορίζει μια γραμμή του πίνακα.
- <TH> ... </TH> Ορίζει την επικεφαλίδα του πίνακα.
- <TD> ... </TD> Ορίζει ένα κελί δεδομένων του πίνακα.

Πλαίσια και Φόρμες

Με τα πλαίσια τμηματοποιούμε το παράθυρο ενός φυλλομετρητή σε μικρότερα παράθυρα, με το καθένα να εμφανίζει ένα διαφορετικό αρχείο HTML. Η ετικέτα <FRAMESET> ορίζει μια συλλογή από άλλα πλαίσια ή σύνολα πλαισίων. Με το χαρακτηριστικό Border = number θέτει το πάχος του περιγράμματος του πλαισίου σε pixel μεταξύ όλων των πλαισίων σε ένα σύνολο πλαισίων όταν φυσικά το περίγραμμα πλαισίου είναι ενεργό.

Οι Φόρμες μας δίνουν την δυνατότητα να μετασχηματίσουμε την ιστοσελίδα μας από μια μάζα πληροφοριών που ο επισκέπτης διαβάζει παθητικά σε μια αμφίδρομη επικοινωνία όπου έχει έναν πιο ενεργητικό ρόλο πληκτρολογώντας στοιχεία ή κάνοντας κλικ με το ποντίκι του σε διάφορες επιλογές. Οι φόρμες μας βοηθούν να συγκεντρώσουμε πληροφορίες από τους επισκέπτες που διαβάζουν την ιστοσελίδα μας ή να στείλουμε πληροφορίες στον εξυπηρετητή.

Η ετικέτα <TEXTAREA> δημιουργεί μία περιοχή, μέσα στην οποία μπορούμε να εισάγουμε γραμμές κειμένου. Με τα χαρακτηριστικά <ROWS> και <COLS> μπορούμε να αλλάξουμε το μέγεθος.

Η ετικέτα <SELECT> παρουσιάζει ένα κατάλογο επιλογών σε popup menu ή σε λίστα με μπάρα ολίσθησης και η ετικέτα <OPTION> ορίζει αυτές τις επιλογές. Η ετικέτα <INPUT> εισάγει δεδομένα στη φόρμα. Τα κυριότερα χαρακτηριστικά της ετικέτας είναι το TYPE, που καθορίζει τον τύπο του στοιχείου της Φόρμας (Πεδίο Κειμένου ή Περιοχή Κειμένου ή Κουμπί Επιλογών ή Κουτί Πολλαπλών Επιλογών ή Κουμπί), η NAME με την οποία δίνουμε ένα μοναδικό όνομα στο στοιχείο της φόρμας (δεν πρέπει να υπάρχουν στοιχεία φόρμας με τα ίδια ονόματα) και η VALUE με την οποία δίνουμε μια αρχική τιμή στο στοιχείο της φόρμας. Η ετικέτα <input> δεν έχει ετικέτα τέλους.

Το χαρακτηριστικό TYPE έχει τις εξής τιμές:

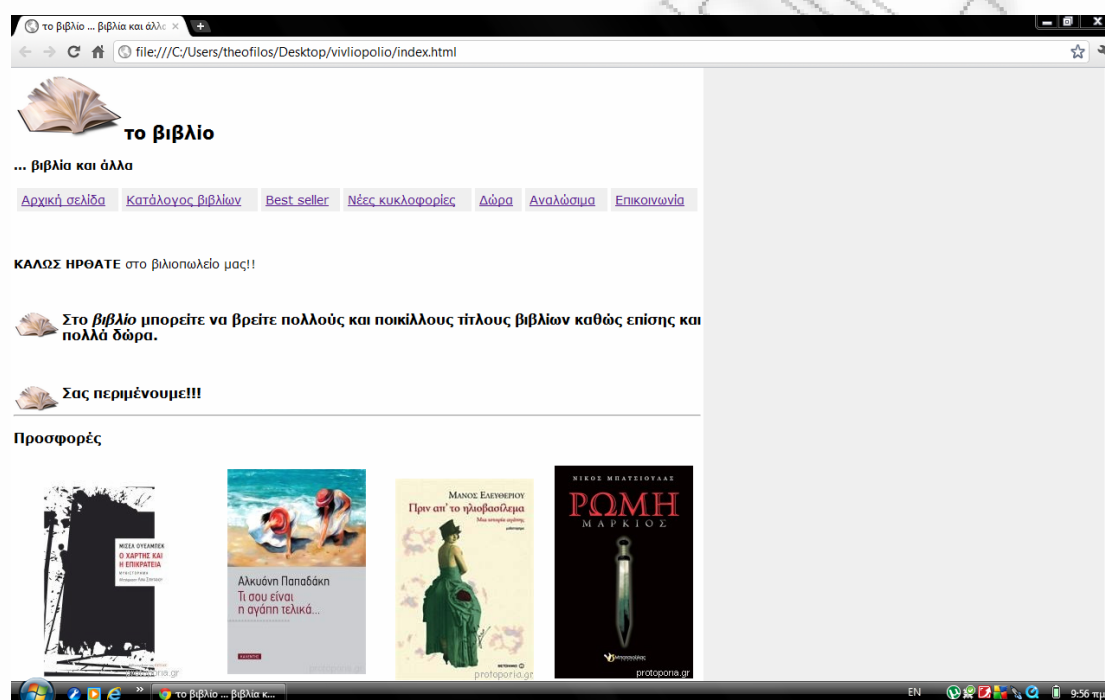
- SUBMIT Εμφανίζει στην οθόνη ένα πλήκτρο με το οποίο γίνεται αποστολή των δεδομένων της φόρμας.
- RESET Εμφανίζει στην οθόνη ένα πλήκτρο με το οποίο γίνεται καθαρισμός των τιμών των πεδίων της φόρμας.
- TEXT Χρησιμοποιείται για τη συλλογή δεδομένων σε μια γραμμή κειμένου.
- PASSWORD Χρησιμοποιείται για την εισαγωγή κωδικών πρόσβασης και εμφανίζει αστεράκια αντί για χαρακτήρες που πληκτρολογεί ο χρήστης.

- CHECKBOX Εμφανίζει ένα checkbox που μπορούμε είτε να το επιλέξουμε είτε όχι.
- RADIO Επιτρέπει την επιλογή μιας τιμής από μια ομάδα τιμών.

7.2 Κατασκευή Ηλεκτρονικού Βιβλιοπωλείου

Αυτή η κατασκευή αποσκοπεί στο σχεδιασμό ενός ηλεκτρονικού βιβλιοπωλείου. Συγκεκριμένα στην αρχική σελίδα παρουσιάζεται το μενού με τις πληροφορίες που δίνονται για το βιβλιοπωλείο καθώς και οι προσφορές που αφορούν τα βιβλία. Σε κάθε βιβλίο αναφέρεται ο τίτλος, ο συγγραφέας και η τιμή.

Οι υπόλοιπες σελίδες κατασκευάστηκαν με τον ίδιο τρόπο. Στο επάνω μέρος κάθε σελίδας παρουσιάζεται το μενού με τις επιλογές ώστε να διευκολύνεται ο χρήστης κατά την πλοήγησή του στο site. Κάτω από το μενού υπάρχουν οι πληροφορίες που αφορούν τη συγκεκριμένη ιστοσελίδα. Κάθε προϊόν διαθέτει περιγραφή.

Εικόνα 8. Ηλεκτρονικό Βιβλιοπωλείο.

Κώδικας HTML

```
<html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml">
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8" />
<title>το βιβλίο ... βιβλία και άλλα</title>
<style>
body {
margin: 0px;
padding: 0px;
}
td {
font-family: Verdana;
font-size: 14px;
}
#fullheight{height:100%}
</style>
```

```

</head>
<body bgcolor="#efefef">
<table height="100%" width="800px" style="background-color: #ffffff">
<tr>
<td valign="top">
<h2 align="left">το βιβλίο</h2><strong>
...
βιβλία και άλλα </strong></p>
<table width="100%" border=0 cellspacing="4" cellpadding="5">
<tr>
<td style="background-color: #efefef"><a href="index.html">Αρχική σελίδα</a></td>
<td style="background-color: #efefef"><a href="catalogue.html">Κατάλογος βιβλίων</a></td>
<td style="background-color: #efefef"><a href="best seller.html">Best seller</a></td>
<td style="background-color: #efefef"><a href="new.html">Νέες κυκλοφορίες</a></td>
<td style="background-color: #efefef"><a href="gifts.html">Δώρα</a></td>
<td style="background-color: #efefef"><a href="consumables.html">Αναλώσιμα</a></td>
<td style="background-color: #efefef"><a href="contact.html">Επικοινωνία</a></td>
</tr>
</table>
<br/>
<br/>
<p align="left"><strong>ΚΑΛΩΣ ΗΡΘΑΤΕ</strong> στο βιβλιοπωλείο μας!!</p>
<br/>
<p align="left"><u><strong></strong></u></p>
<h3 align="left">Στο<em> βιβλίο </em>μπορείτε να βρείτε πολλούς και ποικίλους τίτλους βιβλίων καθώς επίσης και πολλά δώρα.</h3>
<p align="left">&nbsp;</p>
<p align="left"><u><strong></strong></u></p>
<h3 align="left">Σας περιμένουμε!!!</h3>
<hr>
<h3 align="left">Προσφορές</h3>
<table border="0" cellpadding="5">
<tr>
<td align="center"><br/><br/>Πριν απ το ηλιοβασίλεμα (12€)</td>
<td align="center"><br/><br/>Τι σου είναι η αγάπη τελικά... (15€)</td>
<td align="center"><br/><br/>Ρώμη (18€)</td>
<td align="center"><br/><br/>Ο χάρτης και η επικράτεια (10€)</td>
</tr>
<tr>
<td align="center"><br/><br/>Σχίζοντας τις γραμμές των οριζόντων (2€)</td>
<td align="center"><br/><br/>Αναρχισμός - Πώς άρχισαν όλα (5€)</td>
<td align="center"><br/><br/>Τανγκό ο χορός του πάθους (18€)</td>
<td align="center"><br/><br/>Άγιοι έρωτες (14€)</td>
</tr>
</table>
</td>
</tr>
</table>
</body>
</html>

```


ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Επίλογος

Καθημερινά όλο και περισσότερες επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στο διαδίκτυο. Το εμπόριο πραγματοποιείται πλέον κυρίως μέσω του ηλεκτρονικού υπολογιστή, αλλά και μέσω της κινητής τηλεφωνίας. Οι επιχειρήσεις με τη χρήση του διαδικτύου ενισχύουν την ανταγωνιστικότητά τους, με τη δημιουργία νέων προϊόντων και υπηρεσιών, που διατίθενται σε αγοραστές, σε διάφορα μέρη της γης. Οι συναλλασσόμενοι με τις διαδικτυακές συναλλαγές εξασφαλίζουν τη δυνατότητα επιλογής, επίτευξη χαμηλών τιμών, ευελιξία στους τρόπους πληρωμής μέσω μιας απλής, φθηνής και εύκολης διαδικασίας.

Τα όργανα της ΕΕ συνειδητοποίησαν ότι έπρεπε να θεσπίσουν το νομοθετικό πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, προκειμένου τα εθνικά δίκαια των κρατών μελών της Ένωσης να εναρμονιστούν προς αυτό. Έτσι συνέταξαν την οδηγία 2000/31/ΕΚ για το ηλεκτρονικό εμπόριο. Αν και προβλέπει ρητά τη διαφύλαξη του κοινοτικού κεκτημένου της προστασίας του καταναλωτή, κύριο μέλημα των συντακτών της οδηγίας είναι η εγκαθίδρυση μιας αγοράς χωρίς εσωτερικά σύνορα στον τομέα των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας. Επίσης απαραίτητη είναι η λήψη μέτρων για την προστασία της παιδικής ηλικίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Σύμφωνα με το άρθρο 21 της οδηγίας η Επιτροπή θα υποβάλλει κάθε δύο χρόνια Έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο για την εφαρμογή της οδηγίας από τα κράτη μέλη, η οποία θα συνοδεύεται από προτάσεις για την προσαρμογή της προς τις τεχνολογικές και οικονομικές εξελίξεις των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, όπως προτάσεις σχετικά με την πρόληψη εγκληματικών πράξεων, την προστασία ανηλίκων κ.ά.

Σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών στις ηλεκτρονικές συναλλαγές μπορεί να διαδραματίσει η συμβολή της μελλοντικής οδηγίας «για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές στην εσωτερική αγορά», της οποίας η πρώτη πρόταση δημοσιεύτηκε το 2003. Η πρόταση αυτή στοχεύει στη παύση των αθέμιτων πρακτικών, που χρησιμοποιούνται στην εσωτερική αγορά. Αθέμιτες αρα απαγορευμένες θεωρούνται οι παραπλανητικές εμπορικές πρακτικές (ενέργειες αλλά και παραλείψεις) και οι «επιθετικές εμπορικές πρακτικές», όπως η ανεπιθύμητη εμπορική επικοινωνία μέσω e-mail, η διαφήμιση που απευθύνεται στα παιδιά, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις και διάφορες άλλες πρακτικές, που ενώ σε κάποια κράτη μέλη θεωρούνται από τα δικαστήρια αθέμιτες και απαγορεύονται, σε άλλα αντιμετωπίζονται με επιείκεια και επιτρέπονται.

Σε διεθνές επίπεδο, λόγω της φύσης του διαδικτύου και της αδυναμίας προσδιορισμού της επέκτασης, που είναι δυνατόν να λάβει αυτό, ικανοποιητικά αποτελέσματα θα μπορέσουν να επιτευχθούν κυρίως μέσω διεθνών συμβάσεων. Οι συνομιλίες, που διεξάγονται για το θέμα αυτό στο πλαίσιο του ΟΟΣΑ (Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη), της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για το Διεθνές Εμπορικό Δίκαιο (UNCITRAL) και άλλων διεθνών οργανισμών, προσδοκάται ότι θα έχουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Οι κανόνες δεοντολογίας, που έχουν καθιερωθεί για το ηλεκτρονικό εμπόριο από τον ΟΟΣΑ, ήδη ακολουθούνται από τις μεγάλες επιχειρήσεις των ανεπτυγμένων χωρών.

Για να μπορέσουν οι καταναλωτές και οι επιχειρήσεις να εκμεταλλευτούν τις δυνατότητες που τους προσφέρει το διαδίκτυο πρέπει να δημιουργηθεί ένα κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης, επαρκής ασφάλεια στις συναλλαγές και υψηλό επίπεδο προστασίας των καταναλωτών.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΑΙΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

(Π.Δ 131/2003 – Οδηγία 2000/31)

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ' ΑΡΙΘ.131/2003

Προσαρμογή στην Οδηγία 2000/31 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά. (Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο)

Ι. ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ**Άρθρο 1
Ορισμοί**

Για τους σκοπούς του παρόντος Π.Δ. νοούνται ως:

(α) «Υπηρεσίες της Κοινωνίας της Πληροφορίας»: οποιαδήποτε υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας, ήτοι κάθε υπηρεσία που συνήθως παρέχεται έναντι αμοιβής, με ηλεκτρονικά μέσα εξ αποστάσεως και κατόπιν προσωπικής επιλογής ενός αποδέκτη υπηρεσιών κατά την έννοια της παραγράφου 2 του άρθρου 2 του Π.Δ. 39/2001 (Α' 28) «για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και προδιαγραφών και των κανόνων σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας σε συμμόρφωση προς τις Οδηγίες 98/34/ΕΟΚ και 98/48/ΕΚ».

(β) «Φορέας παροχής υπηρεσιών»: κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που παρέχει μια υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας.

(γ) «Εγκατεστημένος φορέας παροχής υπηρεσιών»: φορέας ο οποίος ασκεί ουσιαστικώς μια οικονομική δραστηριότητα μέσω μιας μόνιμης εγκατάστασης για αόριστη χρονική διάρκεια. Η απλή παρουσία και η χρήση των τεχνικών μέσων και των τεχνολογιών που απαιτούνται για την παροχή της υπηρεσίας δεν συνιστούν εγκατάσταση του φορέα.

(δ) «Αποδέκτης της υπηρεσίας»: κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο χρησιμοποιεί, επαγγελματικώς ή άλλως, μια υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως για να αναζητήσει πληροφορίες ή για να προσφέρει πρόσβαση σε αυτές.

(ε) «Καταναλωτής»: κάθε φυσικό πρόσωπο που επιδιώκει στόχους μη εντασσόμενους στο πλαίσιο της εμπορικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας.

(στ) «Εμπορικές επικοινωνίες»: όλες οι μορφές επικοινωνίας που αποσκοπούν να προωθήσουν, άμεσα ή έμμεσα, αγαθά, υπηρεσίες ή την εικόνα μιας επιχείρησης, ενός οργανισμού ή ενός προσώπου που ασκεί εμπορική, βιομηχανική ή βιοτεχνική δραστηριότητα ή νομοθετικώς κατοχυρωμένο επάγγελμα. Δεν συνιστούν καθ' αυτό εμπορική επικοινωνία:

- τα στοιχεία που επιτρέπουν την άμεση πρόσβαση στη δραστηριότητα της εν λόγω επιχείρησης, του οργανισμού ή του προσώπου, ιδίως το όνομα του τομέα ή η διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου,

- οι επικοινωνίες που αφορούν αγαθά, υπηρεσίες ή την εικόνα της εν λόγω επιχείρησης, του οργανισμού ή του προσώπου οι οποίες πραγματοποιούνται κατά τρόπο ανεξάρτητο από τη θέληση τους, ιδίως χωρίς οικονομικό αντάλλαγμα,

(ζ) «Νομοθετικώς κατοχυρωμένο επάγγελμα»: κάθε επάγγελμα κατά την έννοια είτε του άρθρου 2 παράγραφος 3 του Π.Δ. 165/2000 (Α 149) ως έχει τροποποιηθεί και ισχύει «προσαρμογή της Ελληνικής νομοθεσίας σχετικά με ένα γενικό σύστημα αναγνώρισης των διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που πιστοποιούν επαγγελματική εκπαίδευση ελάχιστης διάρκειας τριών ετών σύμφωνα με την οδηγία 89/48/ΕΟΚ» ή του άρθρου 2 παράγραφος 5 του Π.Δ. 231/1998 (Α' 178) ως έχει τροποποιηθεί και ισχύει "Δεύτερο γενικό σύστημα αναγνώρισης της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης προς συμπλήρωση της Οδηγίας 89/48/ΕΟΚ, σύμφωνα με τις Οδηγίες 92/51/ΕΟΚ, 94/38/ΕΚ και 95/43/ΕΚ των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων».

(η) «Συντονισμένος τομέας»: οι κανόνες που ισχύουν στα νομικά συστήματα των κρατών μελών και εφαρμόζονται σε φορείς παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας ή σε υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, ανεξαρτήτως αν πρόκειται για γενικές διατάξεις ή για διατάξεις που τέθηκαν ειδικά για τους φορείς ή τις υπηρεσίες αυτές.

(ι) Ο συντονισμένος τομέας αφορά κανόνες που πρέπει να τηρεί ο φορέας παροχής υπηρεσιών σχετικά με:

- την ανάληψη δραστηριότητας παροχής υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας, όπως κανόνες σχετικά με τα προσόντα, την έγκριση ή την κοινοποίηση,
 - την άσκηση δραστηριότητας υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας, όπως κανόνες σχετικά με τη συμπεριφορά του φορέα παροχής υπηρεσιών, σχετικά με την ποιότητα ή το περιεχόμενο της υπηρεσίας, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων για τη διαφήμιση και τη σύναψη συμβάσεων, ή κανόνες σχετικά με την ευθύνη του φορέα παροχής υπηρεσιών.
- (ii) Ο συντονισμένος τομέας δεν καλύπτει κανόνες σχετικούς με:
- τα αγαθά, αυτά καθαυτά,
 - την παράδοση αγαθών,
 - τις υπηρεσίες που δεν παρέχονται με ηλεκτρονικά μέσα.

Άρθρο 2 **Εσωτερική Αγορά**

1. Κατά την παροχή στην Ελλάδα ή σε άλλο κράτος - μέλος των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας από φορέα εγκατεστημένο στην Ελλάδα, πρέπει να τηρούνται οι σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου, που εμπίπτουν στο συντονισμένο τομέα.
2. Δεν επιτρέπεται να περιορίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας που προέρχονται από άλλο κράτος μέλος, για λόγους που αφορούν το συντονισμένο τομέα.
3. Οι παράγραφοι 1 και 2 του παρόντος άρθρου δεν εφαρμόζονται στους τομείς που αναφέρονται παρακάτω:
 - στα συγγραφικά δικαιώματα, τα συγγενικά δικαιώματα, τα δικαιώματα που προβλέπει η οδηγία 87/54/ΕΟΚ σχετικά με τη νομική προστασία των τοπογραφικών προϊόντων ημιαγωγών και η οδηγία 96/9/ΕΚ σχετικά με την νομική προστασία των βάσεων δεδομένων καθώς και τα δικαιώματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας
 - στη διαφήμιση κινητών αξιών σύμφωνα με το άρθρο 44 παρ. 2 της οδηγίας 85/611/ΕΟΚ για το συντονισμό των νομοθετικών κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων σχετικά με ορισμένους οργανισμούς συλλογικών επενδύσεων σε κινητές αξίες (ΟΣΕΚΑ)
 - στο άρθρο 30 και στον τίτλο IV της οδηγίας 92/49/ΕΟΚ τρίτη οδηγία για την πρωτασφάλιση εκτός της ασφάλειας ζωής και στον τίτλο IV της οδηγίας 92/96/ΕΟΚ τρίτη οδηγία για την ασφάλεια ζωής, στα άρθρα 7 και 8 της οδηγίας 88/357/ΕΟΚ δεύτερη οδηγία σχετικά με την πρωτασφάλιση εκτός της ασφάλειας ζωής και στο άρθρο 4 της οδηγίας 90/619/ΕΟΚ δεύτερη οδηγία σχετικά με την πρωτασφάλιση για την ασφάλεια ζωής
 - στην ελευθερία των μερών να επιλέξουν την εφαρμοστέα στις συμβάσεις τους νομοθεσία
 - στις συμβατικές υποχρεώσεις που αφορούν τις συμβάσεις που συνάπτουν οι καταναλωτές
 - στην τυπική ισχύ συμβάσεων που γεννούν ή μεταβιβάζουν δικαιώματα επί ακινήτου, εφόσον οι συμβάσεις αυτές υπόκεινται στις υποχρεωτικές τυπικές προϋποθέσεις της νομοθεσίας του κράτους μέλους στο οποίο κείται το ακίνητο
 - στη νομιμότητα μη ζητηθείσας εμπορικής επικοινωνίας μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.
4. Κατά παρέκκλιση από την παρ. 2 του άρθρου 2 η πολιτεία μπορεί να λαμβάνει περιοριστικά μέτρα για συγκεκριμένη υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας, που προέρχεται από άλλο κράτος μέλος, υπό τις εξής προϋποθέσεις:
 - α) Τα μέτρα πρέπει:
 - I. Να είναι αναγκαία για λόγους που αφορούν
 - τη δημόσια τάξη, ιδίως πρόληψη, έρευνα, διαπίστωση και δίωξη εγκλημάτων, στα οποία περιλαμβάνονται η προστασία των ανηλίκων και η καταπολέμηση της πρόκλησης μίσους λόγω φυλής, φύλλου, θρησκείας ή εθνικότητας, καθώς και οι παραβιάσεις της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας μεμονωμένων προσώπων,
 - την προστασία της δημόσιας υγείας,
 - τη δημόσια ασφάλεια, περιλαμβανομένης της προάσπισης της εθνικής ασφάλειας και άμυνας,
 - την προστασία του καταναλωτή, περιλαμβανομένου και του επενδυτή.
 - II. Να στρέφονται κατά μιας υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας, η οποία βλάπτει ή προκαλεί σοβαρό κίνδυνο βλάβης των στόχων που αναφέρονται στο σημείο (I).
 - III. Να είναι ανάλογα προς τους παραπάνω αναφερόμενους στόχους.
 - β) Πριν από τη λήψη των εν λόγω μέτρων και χωρίς να θίγονται διαδικασίες ενώπιον των δικαστηρίων συμπεριλαμβανομένων των προκαταρκτικών εξετάσεων και ενεργειών που πραγματοποιούνται στα πλαίσια διερεύνησης ποινικών υποθέσεων, οι αρμόδιες αρχές πρέπει:

- να έχουν ζητήσει από το παραπάνω κράτος μέλος να λάβει τα κατάλληλα μέτρα και αυτό να αδράνησε ή τα μέτρα που έλαβε να είναι ανεπαρκή.
 - να έχουν κοινοποιήσει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στο άλλο κράτος μέλος την πρόθεση τους να λάβουν τα μέτρα αυτά.
5. Σε έκτακτες περιπτώσεις μπορούν οι αρμόδιες αρχές να παρεκκλίνουν από τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στην παρ. 4(β) του παρόντος άρθρου και να λάβουν περιοριστικά μέτρα χωρίς να έχουν τηρηθεί οι εν λόγω προϋποθέσεις. Στις περιπτώσεις αυτές τα μέτρα πρέπει να κοινοποιηθούν το συντομότερο, δυνατό, στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στο άλλο κράτος μέλος, αναφέροντας τους λόγους για τους οποίους έκριναν ότι επρόκειτο για κατεπείγουσα περίπτωση.

II. ΑΡΧΕΣ

1. Εγκατάσταση και πληροφόρηση

Άρθρο 3

Ελευθερία ανάληψης και άσκησης δραστηριότητας υπηρεσίας της Κοινωνίας της Πληροφορίας

Η ανάληψη και η άσκηση δραστηριότητας φορέα παροχής υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας είναι ελεύθερη με την επιφύλαξη των καθεστώτων έγκρισης που δεν αφορούν ειδικά και αποκλειστικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας ή των καθεστώτων έγκρισης που προβλέπονται στον τομέα των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, σύμφωνα με το Ν. 2867/2000 (Α' 273) και το Π.Δ. 157/1999 (Α' 153), ως ισχύουν.

Άρθρο 4

Υποχρεωτικά παρεχόμενες γενικές πληροφορίες

1. Ο φορέας παροχής υπηρεσιών οφείλει εκτός από τα στοιχεία που προβλέπονται στις παραγράφους 2 και 9 του άρθρου 4 του Ν. 2251/1994 (Α' 191) να προσφέρει στους αποδέκτες του και στις αρμόδιες αρχές εύκολη, άμεση και συνεχή πρόσβαση στις ακόλουθες τουλάχιστον πληροφορίες:

- (α) επωνυμία του φορέα παροχής της υπηρεσίας,
- (β) γεωγραφική διεύθυνση στην οποία ο φορέας είναι εγκατεστημένος,
- (γ) στοιχεία που να επιτρέπουν την ταχεία επαφή και την άμεση και ουσιαστική επικοινωνία με το φορέα παροχής της υπηρεσίας, συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτρονικής του διεύθυνσης,
- (δ) εφόσον ο φορέας είναι εγγεγραμμένος σε εμπορικό μητρώο, ή παρόμοιο δημόσιο μητρώο, το οικείο μητρώο και τον αριθμό εγγραφής του σε αυτό, ή ισοδύναμο τρόπο αναγνώρισης στο μητρώο αυτό,
- (ε) εφόσον η δραστηριότητα υπόκειται σε καθεστώς έγκρισης, τα στοιχεία της σχετικής εποπτικής αρχής,
- (στ) όσον αφορά τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα,
 - επαγγελματική ένωση ή παρόμοιο όργανο στο οποίο είναι εγγεγραμμένος ο φορέας παροχής υπηρεσιών,
 - επαγγελματικό τίτλο και το κράτος μέλος που τον έχει χορηγήσει,
 - μνεία των επαγγελματικών κανόνων που ισχύουν στο κράτος μέλος εγκατάστασης, καθώς και του τρόπου πρόσβασης σ' αυτούς.
- (ζ) εφόσον η δραστηριότητα που ασκεί ο φορέας υπόκειται σε ΦΠΑ, τον αριθμό αναγνώρισης που προβλέπεται από το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας κύκλου εργασιών σύμφωνα με το άρθρο 36 του Ν. 2859/ 2000 (Α' 248) «κύρωση του κώδικα φόρου προστιθέμενης αξίας».

2. Όταν οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας αναφέρονται σε τιμές, αυτές πρέπει να αναγράφονται σαφώς και επακριβώς και, ειδικότερα να διευκρινίζεται αν περιλαμβάνουν φόρο και έξοδα αποστολής.

2. Εμπορικές επικοινωνίες

Άρθρο 5

Υποχρεωτικά παρεχόμενες πληροφορίες

Οι εμπορικές επικοινωνίες που συνιστούν υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας ή αποτελούν μέρος της οφείλουν να πληρούν τους ακόλουθους όρους:

- (α) η εμπορική επικοινωνία πρέπει να είναι σαφώς αναγνωρίσιμη,
- (β) το φυσικό ή νομικό πρόσωπο για λογαριασμό του οποίου γίνεται η εμπορική επικοινωνία πρέπει να είναι σαφώς αναγνωρίσιμο,
- (γ) οι προσφορές όπως είναι οι εκπτώσεις, τα πριμ και τα δώρα, στο μέτρο που επιτρέπονται, πρέπει να είναι σαφώς αναγνωρίσιμες, η πρόσβαση στους όρους υπό τους οποίους μπορεί κανείς να επωφεληθεί από τις προσφορές πρέπει να είναι εύκολη, οι δε όροι να παρουσιάζονται σαφώς και επακριβώς,
- (δ) οι διαφημιστικοί διαγωνισμοί ή παιχνίδια, στο μέτρο που επιτρέπονται, οφείλουν να είναι σαφώς αναγνωρίσιμα, η πρόσβαση στους όρους συμμετοχής πρέπει να είναι εύκολη, οι δε όροι να παρουσιάζονται σαφώς και επακριβώς.

Άρθρο 6

Μη ζητηθείσα εμπορική επικοινωνία

1. Εμπορική επικοινωνία με παραλήπτη που δεν την έχει ζητήσει, αν γίνεται με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και εφόσον δεν απαγορεύεται, πρέπει να αναγνωρίζεται σαφώς και επακριβώς ευθύς ως περιέλθει σ' αυτόν.
2. Με την επιφύλαξη των διατάξεων της ΚΥΑ Ζ1-496/2000(Β' 1545) για την προστασία των καταναλωτών για τις εξ αποστάσεως συμβάσεις, του Ν. 2472/97 (Α' 50) για την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και των διατάξεων του Ν. 2774/99 (Α' 287) για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον επικοινωνιακό τομέα οι φορείς παροχής υπηρεσιών που αναλαμβάνουν δραστηριότητες μη ζητηθείσας εμπορικής επικοινωνίας μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου οφείλουν να τηρούν και να συμβουλευούνται τακτικά μητρώα «επιλογών», όπου μπορούν να εγγράφονται τα φυσικά πρόσωπα που επιλέγουν να μη λαμβάνουν τέτοιες εμπορικές επικοινωνίες.

Άρθρο 7

Νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα

1. Η χρήση εμπορικών επικοινωνιών που συνιστούν υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας ή αποτελούν μέρος της, η οποία παρέχεται από μέλος νομοθετικώς κατοχυρωμένου επαγγέλματος, επιτρέπεται εφόσον το μέλος αυτό τηρεί τους επαγγελματικούς κανόνες οι οποίοι διέπουν την ανεξαρτησία, την αξιοπρέπεια και το ήθος του επαγγέλματος, καθώς και το επαγγελματικό απόρρητο και την εντιμότητα προς τους πελάτες και τους συναδέλφους.
2. Η προηγούμενη παράγραφος εφαρμόζεται επιπλέον των διατάξεων που είναι σχετικές με την πρόσβαση σε νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα καθώς και την άσκηση τους.
3. Συμβάσεις καταρτιζόμενες με ηλεκτρονικά μέσα

Άρθρο 8

Ηλεκτρονικές συμβάσεις

1. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του Προεδρικού Διατάγματος 150/2001 (Α' 125) για τις «ηλεκτρονικές υπογραφές» επιτρέπεται η κατάρτιση συμβάσεων με ηλεκτρονικά μέσα.
2. Η προηγούμενη παράγραφος δεν εφαρμόζεται
 - (α) στις συμβάσεις που θεμελιώνουν ή μεταβιβάζουν εμπράγματα δικαιώματα επί ακινήτων,
 - (β) στις συμβάσεις οι οποίες απαιτούν έκτου νόμου την προσφυγή σε δικαστήρια, δημόσιες αρχές ή επαγγέλματα που ασκούν δημόσια εξουσία,
 - (γ) στις συμβάσεις οι οποίες εμπιπνουν στο οικογενειακό ή κληρονομικό δίκαιο.

Άρθρο 9**Παρεχόμενες πληροφορίες**

1. Εκτός από άλλες απαιτήσεις παροχής πληροφοριών προβλεπόμενες από τις κείμενες διατάξεις και εφόσον δεν έχουν συμφωνήσει διαφορετικά τα συμβαλλόμενα μέρη που δεν είναι καταναλωτές, ο φορέας παροχής υπηρεσιών πρέπει να παρέχει τουλάχιστον τις εξής πληροφορίες κατά τρόπο σαφή, κατανοητό και αδιαφιλονίκητο, πριν από την ανάθεση της παραγγελίας από τον αποδέκτη της υπηρεσίας:

- (α) τα διάφορα τεχνικά στάδια έως τη σύναψη της σύμβασης,
 - (β) εάν ο φορέας παροχής υπηρεσιών θα αρχειοθετήσει ή όχι τη σύμβαση μετά τη σύναψη της καθώς και εάν προβλέπεται δυνατότητα πρόσβασης σε αυτήν,
 - (γ) τα τεχνικά μέσα που θα επιτρέπουν τον εντοπισμό και τη διόρθωση σφαλμάτων ηλεκτρονικού χειρισμού πριν από την ανάθεση της παραγγελίας,
 - (δ) τις γλώσσες στις οποίες μπορεί να συναφθεί η σύμβαση,
 - (ε) τους σχετικούς κώδικες δεοντολογίας στους οποίους υπόκειται, καθώς και τα στοιχεία που επιτρέπουν την πρόσβαση στους εν λόγω κώδικες με ηλεκτρονικά μέσα.
2. Ατομικοί όροι της σύμβασης και γενικοί όροι συναλλαγών που παρέχονται στον αποδέκτη πρέπει να διατίθενται κατά τρόπο επιτρέποντα την αποθήκευση και την αναπαραγωγή τους.
3. Η παράγραφος 1 δεν εφαρμόζεται σε συμβάσεις που συνάπτονται αποκλειστικά μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή άλλων ισοδύναμων ατομικών μέσων επικοινωνίας.

Άρθρο 10**Παραγγελία**

1. Εφόσον δεν έχουν συμφωνήσει διαφορετικά τα συμβαλλόμενα μέρη που δεν είναι καταναλωτές, όταν ένας αποδέκτης υπηρεσίας προβαίνει σε παραγγελία με τεχνολογικά μέσα, ισχύουν οι ακόλουθες αρχές:

- ο φορέας παροχής υπηρεσιών οφείλει να αποστείλει αποδεικτικό παραλαβής της παραγγελίας του αποδέκτη χωρίς περιττή καθυστέρηση και με ηλεκτρονικά μέσα,
- η παραγγελία και το αποδεικτικό παραλαβής θεωρείται ότι έχουν παραληφθεί όταν τα μέρη στα οποία απευθύνονται έχουν πρόσβαση σ' αυτά,
- ο φορέας παροχής οφείλει να θέτει στη διάθεση του αποδέκτη της υπηρεσίας κατάλληλα, αποτελεσματικά και προσιτά μέσα που θα επιτρέψουν να επισημάνει και να διορθώσει τα λάθη του κατά τον ηλεκτρονικό χειρισμό πριν από την ανάθεση της παραγγελίας.

2. Η παράγραφος 1, πρώτη και τρίτη περίπτωση δεν εφαρμόζεται σε συμβάσεις που συνάπτονται αποκλειστικά μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή μέσω άλλων ισοδύναμων ατομικών μέσων επικοινωνίας.

4. Ευθύνη των μεσαζόντων παροχής υπηρεσιών**Άρθρο 11****Απλή μετάδοση**

1. Σε περίπτωση παροχής μιας υπηρεσίας της κοινότητας της πληροφορίας συνισταμένης στη μετάδοση πληροφοριών που παρέχει ο αποδέκτης της υπηρεσίας σε ένα δίκτυο επικοινωνιών ή στην παροχή πρόσβασης στο δίκτυο επικοινωνιών, δεν υφίσταται ευθύνη του φορέα παροχής υπηρεσιών όσον αφορά τις μεταδιδόμενες πληροφορίες, υπό τους όρους ότι ο φορέας παροχής υπηρεσιών:

- α) δεν αποτελεί την αφετηρία της μετάδοσης των πληροφοριών,
- β) δεν επιλέγει τον αποδέκτη της μετάδοσης και
- γ) δεν επιλέγει και δεν τροποποιεί τις μεταδιδόμενες πληροφορίες.

2. Οι δραστηριότητες μετάδοσης και παροχής πρόσβασης που αναφέρονται στην παράγραφο 1 περιλαμβάνουν την αυτόματη, ενδιάμεση και προσωρινή αποθήκευση των μεταδιδόμενων πληροφοριών, στο βαθμό που η αποθήκευση εξυπηρετεί αποκλειστικά την πραγματοποίηση της μετάδοσης στο δίκτυο επικοινωνιών και η διάρκεια της δεν υπερβαίνει το χρόνο που είναι ευλόγως απαραίτητος για τη μετάδοση.

3. Το παρόν άρθρο δεν θίγει τη δυνατότητα να επιβληθεί δικαστικά ή διοικητικά στον φορέα παροχής υπηρεσιών η παύση ή η πρόληψη της παράβασης.

Άρθρο 12 **Αποθήκευση σε κρυφή μνήμη**

1. Σε περίπτωση παροχής μιας υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας, η οποία συνίσταται στη μετάδοση πληροφοριών που παρέχει ένας αποδέκτης υπηρεσίας σε ένα δίκτυο επικοινωνιών, δεν υφίσταται ευθύνη του φορέα παροχής της υπηρεσίας, όσον αφορά την αυτόματη, ενδιάμεση και προσωρινή αποθήκευση των πληροφοριών, η οποία γίνεται με αποκλειστικό σκοπό να καταστεί αποτελεσματικότερη η μεταγενέστερη μετάδοση των πληροφοριών προς άλλους αποδέκτες της υπηρεσίας, κατ' αίτηση τους, υπό τους όρους ότι ο φορέας παροχής υπηρεσιών:

- (α) δεν τροποποιεί τις πληροφορίες,
- (β) τηρεί τους όρους πρόσβασης στις πληροφορίες,
- (γ) τηρεί τους κανόνες που αφορούν την ενημέρωση των πληροφοριών, οι οποίοι καθορίζονται κατά ευρέως αναγνωρισμένο τρόπο και χρησιμοποιούνται από τον κλάδο,
- (δ) δεν παρεμποδίζει τη νόμιμη χρήση της τεχνολογίας, η οποία αναγνωρίζεται και χρησιμοποιείται ευρέως από τον κλάδο, προκειμένου να αποκτήσει δεδομένα σχετικά με τη χρησιμοποίηση των πληροφοριών, και
- (ε) ενεργεί άμεσα προκειμένου να αποσύρει τις πληροφορίες που αποθήκευσε ή να καταστήσει την πρόσβαση σε αυτές αδύνατη, μόλις αντιληφθεί ότι οι πληροφορίες έχουν αποσυρθεί από το σημείο του δικτύου στο οποίο βρίσκονταν αρχικά ή η πρόσβαση στις πληροφορίες κατέστη αδύνατη ή μια δικαστική ή διοικητική αρχή διέταξε την απόσυρση των πληροφοριών ή απαγόρευσε την πρόσβαση σε αυτές.

2. Το παρόν άρθρο δεν θίγει την δυνατότητα να επιβληθεί δικαστικά ή διοικητικά στο φορέα παροχής υπηρεσιών η παύση ή η πρόληψη της παράβασης.

Άρθρο 13 **Φιλοξενία**

1. Σε περίπτωση παροχής μιας υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας συνισταμένης στην αποθήκευση πληροφοριών παρεχομένων από ένα αποδέκτη υπηρεσίας, δεν υφίσταται ευθύνη του φορέα παροχής της υπηρεσίας για τις πληροφορίες που αποθηκεύονται μετά από αίτηση αποδέκτη της υπηρεσίας, υπό τους όρους ότι:

- (α) ο φορέας παροχής της υπηρεσίας δεν γνωρίζει πραγματικά ότι πρόκειται για παράνομη δραστηριότητα ή πληροφορία και ότι, σε ό,τι αφορά αξιώσεις αποζημίωσης, δεν γνωρίζει τα γεγονότα ή τις περιστάσεις από τις οποίες προκύπτει η παράνομη δραστηριότητα ή πληροφορία, ή
- (β) ο φορέας παροχής της υπηρεσίας, μόλις αντιληφθεί τα προαναφερθέντα, αποσύρει ταχέως τις πληροφορίες ή καθιστά την πρόσβαση σε αυτές αδύνατη.

2. Η παράγραφος 1 δεν εφαρμόζεται όταν ο αποδέκτης της υπηρεσίας ενεργεί υπό την εξουσία ή υπό τον έλεγχο του φορέα παροχής της υπηρεσίας.

3. Το παρόν άρθρο δεν θίγει τη δυνατότητα να επιβληθεί δικαστικά ή διοικητικά στο φορέα παροχής υπηρεσιών η παύση ή η πρόληψη της παράβασης.

Άρθρο 14 **Απουσία γενικής υποχρέωσης ελέγχου**

1. Οι φορείς παροχής υπηρεσιών δεν έχουν, για την παροχή υπηρεσιών που αναφέρονται στα άρθρα 10, 11 και 12 του παρόντος γενική υποχρέωση ελέγχου των πληροφοριών που μεταδίδουν ή αποθηκεύουν ούτε γενική υποχρέωση δραστήριας αναζήτησης γεγονότων ή περιστάσεων που δείχνουν ότι πρόκειται για παράνομες δραστηριότητες.

2. Χωρίς να παραβιάζονται οι διατάξεις περί προστασίας του απορρήτου και των προσωπικών δεδομένων, οι φορείς παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας είναι υποχρεωμένοι να ενημερώνουν πάραυτα τις αρμόδιες κρατικές αρχές για τυχόν υπόνοιες περί χορηγούμενων παράνομων πληροφοριών ή δραστηριοτήτων που επιχειρούν αποδέκτες των υπηρεσιών τους, και να ανακοινώνουν στις αρμόδιες αρχές κατ' αίτηση τους πληροφορίες που διευκολύνουν την εντόπιση αποδεκτών των υπηρεσιών τους με τους οποίους έχουν συμφωνίες αποθήκευσης.

III. ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Άρθρο 15

Κώδικες δεοντολογίας

Κώδικες Δεοντολογίας συντασσόμενοι από τις ενδιαφερόμενες ενώσεις επαγγελματιών και καταναλωτών εγκρίνονται από τον Υπουργό Ανάπτυξης και δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Στους παραπάνω κώδικες λαμβάνονται ιδίως υπόψη τα συμφέροντα ατόμων με προβλήματα όρασης και εν γένει με ειδικές ανάγκες.

Άρθρο 16

Εξώδικος διακανονισμός διαφορών

Οι διαφορές που ανακύπτουν στο ηλεκτρονικό εμπόριο επιλύονται σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στις διατάξεις του άρθρου 11 του Ν. 2251/94 (Α 191), ως ισχύει, για την προστασία των καταναλωτών.

Άρθρο 17

Μέσα έννομης προστασίας

Εφόσον πιθανολογείται προσβολή δικαιωμάτων προερχομένων από τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, το Μονομελές Πρωτοδικείο διατάσσει ως ασφαλιστικό μέτρο οποιοδήποτε πρόσφορο μέτρο, ιδίως τη συντηρητική κατάσχεση των αντικειμένων που κατέχονται από τον καθ' ου ή από τρίτον και αποτελούν μέσο τέλεσης ή προϊόν ή απόδειξη της προσβολής. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζεται υποχρεωτικά το άρθρο 687 παρ. 1 του Κ.Πολ.Δ. και χορηγείται υποχρεωτικώς προσωρινή διαταγή κατά το άρθρο 691 παρ. 2 του Κ.Πολ.Δ.

Άρθρο 18

Συνεργασία

1. Το Υπουργείο Ανάπτυξης είναι αρμόδιο για τον έλεγχο και την έρευνα της αποτελεσματικής εφαρμογής του παρόντος. Στο πλαίσιο αυτό και με την επιφύλαξη της νομοθεσίας για την προστασία του απορρήτου και των προσωπικών δεδομένων, έχει δικαίωμα να ζητεί κάθε απαραίτητη πληροφορία από τους φορείς παροχής υπηρεσιών.
2. Το Υπουργείο Ανάπτυξης παρέχει, με τα κατάλληλα ηλεκτρονικά μέσα, τη συνδρομή και τις πληροφορίες που ζητούνται από τις αρμόδιες αρχές και φορείς άλλου κράτους - μέλους ή από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
3. Για τον ίδιο σκοπό, το Υπουργείο Ανάπτυξης είναι αρμόδιο να συνεργάζεται με τις αρμόδιες αρχές των άλλων κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να ορίζει προς τούτο ένα ή περισσότερα σημεία επαφής των οποίων τα στοιχεία κοινοποιεί στα άλλα κράτη - μέλη και την Επιτροπή.
4. Στα σημεία επαφής μπορούν να απευθύνονται με ηλεκτρονικά μέσα, τόσο οι αποδέκτες, όσο και οι φορείς παροχής υπηρεσιών, προκειμένου:
 - (α) να λαμβάνουν γενικές πληροφορίες όσον αφορά το ισχύον δίκαιον πάνω σε θέματα σχετικά με το ηλεκτρονικό εμπόριο.
 - (β) να λαμβάνουν τα στοιχεία των ελληνικών αρχών, οργανισμών ή ενώσεων στις οποίες οι αποδέκτες των υπηρεσιών μπορούν να απευθύνονται για περισσότερες πληροφορίες ή πρακτική βοήθεια.
5. Το Υπουργείο Ανάπτυξης μεριμνά για την κοινοποίηση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή των σημαντικών ελληνικών διοικητικών ή δικαστικών αποφάσεων για την επίλυση διαφορών στο πλαίσιο των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, καθώς και πληροφοριών σχετικά με τις πρακτικές, τα συνάλλακτικά ήθη και τα έθιμα που αφορούν το ηλεκτρονικό εμπόριο στην Ελλάδα.

Άρθρο 19 **Κυρώσεις**

Οι παραβάτες των διατάξεων του παρόντος Π.Δ. τιμωρούνται με τις προβλεπόμενες στην παραγρ. 3 του άρθρου 14 του Ν. 2251/94 (ΦΕΚ Α/191) κυρώσεις, καθώς και με τις κυρώσεις που προβλέπονται στον Αγορανομικό Κώδικα όπως αυτός ισχύει.

Άρθρο 20 **Πεδίο εφαρμογής**

1. Το παρόν Π.Δ. δεν εφαρμόζεται:

(α) στο φορολογικό τομέα,

(β) σε θέματα σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας που καλύπτονται ήδη από τις διατάξεις του Ν. 2472/97 (Α' 50) για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, και από τις διατάξεις του Ν. 2774/99 (Α'287) περί επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον τηλεπικοινωνιακό τομέα,

(γ) σε θέματα που αφορούν συμφωνίες ή πρακτικές διεπόμενες από τη νομοθεσία περί καρτέλ,

(δ) στις εξής δραστηριότητες των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας:

- τις δραστηριότητες συμβολαιογράφων ή αντίστοιχων επαγγελματιών εφόσον συνεπάγονται άμεση και ειδική σύνδεση με την άσκηση δημόσιας εξουσίας,
- την εκπροσώπηση πελάτη και υπεράσπιση των συμφερόντων του ενώπιον των δικαστηρίων,
- τη συμμετοχή σε τυχρά παιχνίδια στα οποία ο παίκτης στοιχηματίζει χρηματική αξία, συμπεριλαμβανομένων των λαχείων και των στοιχημάτων.

2. Η εφαρμογή του παρόντος Π.Δ. δεν μπορεί να θίξει μέτρα που λαμβάνονται σε κοινοτικό ή εθνικό επίπεδο, τηρουμένου του κοινοτικού δικαίου, με σκοπό την προώθηση της πολιτιστικής και γλωσσικής πολυμορφίας και την προάσπιση του πλουραλισμού.

3. Καμιά διάταξη του παρόντος Π.Δ. δεν μπορεί να ερμηνευθεί κατά τρόπο που να θίγει το επίπεδο προστασίας ιδίως της δημόσιας υγείας και των συμφερόντων του καταναλωτή όπως θεσπίζεται σε κοινοτικές πράξεις και στις εθνικές νομοθεσίες που εκδόθηκαν κατ' εφαρμογή τους στο μέτρο που δεν περιορίζεται έτσι η ελευθερία παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας.

Άρθρο 21

Η ισχύς του παρόντος διατάγματος αρχίζει από 17.1.2002. Στον Υφυπουργό Ανάπτυξης αναθέτουμε τη δημοσίευση και εκτέλεση του παρόντος διατάγματος.

Οδηγία 2000/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 8ης Ιουνίου 2000 για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά ("οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο")

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,
Έχοντας υπόψη:

τη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, και ιδίως το άρθρο 47 παράγραφος 2, το άρθρο 55 και το άρθρο 95,
την πρόταση της Επιτροπής⁽¹⁾,
τη γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής⁽²⁾,
Αποφασίζοντας με τη διαδικασία του άρθρου 251 της συνθήκης⁽³⁾,

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

(1) Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποσκοπεί στη δημιουργία ολοένα στενότερων δεσμών μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών και λαών και στην εξασφάλιση της οικονομικής και κοινωνικής προόδου. Σύμφωνα με το άρθρο 14 παράγραφος 2 της συνθήκης, η εσωτερική αγορά αποτελεί ένα χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα μέσα στον οποίο διασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων και των υπηρεσιών, καθώς και η ελευθερία εγκατάστασης. Η ανάπτυξη των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας στο χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα είναι ζωτικής σημασίας μέσο για την κατάργηση των φραγμών που χωρίζουν τους ευρωπαϊκούς λαούς.

(2) Η ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου στο πλαίσιο της κοινωνίας της πληροφορίας προσφέρει σημαντικές ευκαιρίες απασχόλησης στην Κοινότητα, ιδίως στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, θα διευκολύνει την ανάπτυξη των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, καθώς και τις επενδύσεις στην καινοτομία, και μπορεί να αυξήσει την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας, υπό την προϋπόθεση ότι ο καθένας θα έχει πρόσβαση στο Internet.

(3) Το κοινοτικό δίκαιο και τα χαρακτηριστικά της κοινοτικής έννομης τάξης αποτελούν στοιχείο ζωτικής σημασίας που θα επιτρέψει στους ευρωπαίους πολίτες και επιχειρηματίες να εκμεταλλευτούν πλήρως, ανεξαρτήτως των συνόρων, τις ευκαιρίες που προσφέρει το ηλεκτρονικό εμπόριο. Επομένως, η παρούσα οδηγία έχει ως στόχο να εξασφαλίσει υψηλό επίπεδο ολοκλήρωσης της νομοθεσίας σε κοινοτικό επίπεδο, προκειμένου να εγκαθιδρύσει έναν πραγματικό χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα για τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας.

(4) Είναι σημαντικό να εξασφαλιστεί ότι το ηλεκτρονικό εμπόριο θα μπορέσει να επωφεληθεί πλήρως από την εσωτερική αγορά και ότι, επομένως, όπως και στην περίπτωση της οδηγίας 89/552/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 3ης Οκτωβρίου 1989, για το συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την άσκηση τηλεοπτικών δραστηριοτήτων⁽⁴⁾, θα επιτευχθεί υψηλό επίπεδο κοινοτικής ολοκλήρωσης.

(5) Η ανάπτυξη των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας στην Κοινότητα παρακωλύεται από ορισμένα νομικά εμπόδια στην καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς τα οποία καθιστούν λιγότερο ελκυστική την άσκηση της ελευθερίας της εγκατάστασης και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών. Τα εν λόγω εμπόδια απορρέουν από τις αποκλίσεις των νομοθεσιών καθώς και από την έλλειψη ασφάλειας δικαίου ως προς το ποιοι εθνικοί κανόνες ισχύουν για τις υπηρεσίες αυτές. Ενόψει της απουσίας συντονισμού και προσαρμογής των νομοθεσιών στους συγκεκριμένους τομείς, μπορεί να δικαιολογείται η ύπαρξη των εμποδίων αυτών υπό το πρίσμα της νομολογίας του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Δεν υπάρχει ασφάλεια δικαίου όσον αφορά την έκταση στην οποία τα κράτη μέλη μπορούν να ασκούν έλεγχο σε υπηρεσίες που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη.

(6) Με βάση τους κοινοτικούς στόχους των άρθρων 43 και 49 της συνθήκης και του παράγωγο κοινοτικού δικαίου, τα εμπόδια αυτά θα πρέπει να καταργηθούν με το συντονισμό ορισμένων εθνικών νομοθεσιών και με την αποσαφήνιση ορισμένων νομικών σε κοινοτικό επίπεδο, στο

βαθμό που χρειάζεται για την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Η παρούσα οδηγία πραγματεύεται μόνον ορισμένα ειδικά ζητήματα που δημιουργούν προβλήματα για την εσωτερική αγορά και, ως εκ τούτου, είναι απολύτως συνεπής με την αρχή της επικουρικότητας όπως αυτή διατυπώνεται στο άρθρο 5 της συνθήκης.

(7) Προκειμένου να εξασφαλιστούν η ασφάλεια δικαίου και η εμπιστοσύνη του καταναλωτή, η παρούσα οδηγία πρέπει να καθορίζει ένα σαφές γενικό πλαίσιο που να καλύπτει ορισμένες νομικές πτυχές του ηλεκτρονικού εμπορίου στην εσωτερική αγορά.

(8) Στόχος της παρούσας οδηγίας είναι η δημιουργία νομικού πλαισίου που θα εξασφαλίζει την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας μεταξύ κρατών μελών και όχι η εναρμόνιση του ποινικού δικαίου αυτού καθ' εαυτού.

(9) Η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας μπορεί σε πολλές περιπτώσεις να αντικατοπτρίζει στο κοινοτικό δίκαιο, κατά τρόπο συγκεκριμένο, μια γενικότερη αρχή, ήτοι την ελευθερία έκφρασης, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 10 παράγραφος 1 της σύμβασης για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, την οποία έχουν επικυρώσει όλα τα κράτη μέλη. Για το λόγο αυτό, οι οδηγίες που καλύπτουν την παροχή υπηρεσιών της πληροφορίας πρέπει να εξασφαλίζουν ότι μπορεί κανείς να επιδίεται στην εν λόγω δραστηριότητα ελεύθερα βάσει του ως άνω άρθρου, με μόνη επιφύλαξη τους περιορισμούς που ορίζει η παράγραφος 2 του εν λόγω άρθρου και το άρθρο 46 παράγραφος 1 της συνθήκης. Η παρούσα οδηγία δεν έχει σκοπό να θίξει τους εθνικούς θεμελιώδεις κανόνες και αρχές που αφορούν την ελευθερία την έκφρασης.

(10) Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, τα μέτρα που προβλέπει η παρούσα οδηγία περιορίζονται στο ελάχιστο αναγκαίο για την επίτευξη του στόχου της ομαλής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς. Εφόσον είναι απαραίτητη μια παρέμβαση σε κοινοτικό επίπεδο και προκειμένου να εξασφαλιστεί ένας χώρος ο οποίος θα είναι πράγματι χωρίς εσωτερικά σύνορα για το ηλεκτρονικό εμπόριο, η οδηγία οφείλει να εξασφαλίζει την υψηλού επιπέδου προστασία των στόχων γενικού συμφέροντος, ιδίως την προστασία των ανηλικών και της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, την προστασία του καταναλωτή και την προστασία της δημόσιας υγείας. Σύμφωνα με το άρθρο 152 της συνθήκης, η προστασία της δημόσιας υγείας είναι ουσιαστική συνιστώσα των άλλων πολιτικών της Κοινότητας.

(11) Η παρούσα οδηγία δεν θίγει το επίπεδο προστασίας, ιδίως της δημόσιας υγείας και των συμφερόντων του καταναλωτή, όπως θεσπίζεται σε κοινοτικές πράξεις. Μεταξύ άλλων, η οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές⁽⁵⁾ και η οδηγία 97/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 1997, για την προστασία των καταναλωτών κατά τις εξ αποστάσεως συμβάσεις⁽⁶⁾ αποτελούν ουσιώδες στοιχείο για την προστασία του καταναλωτή στις συμβατικές σχέσεις. Οι οδηγίες αυτές εφαρμόζονται εξ ολοκλήρου και στις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας. Το αυτό κοινοτικό κεκτημένο, που εφαρμόζεται εξ ολοκλήρου στις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, περιλαμβάνει επίσης την οδηγία 85/450/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Σεπτεμβρίου 1984 για την παραπλανητική και τη συγκριτική διαφήμιση⁽⁷⁾, την οδηγία 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1986, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη⁽⁸⁾, την οδηγία 93/22/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Μαΐου 1993, σχετικά με τις επενδυτικές υπηρεσίες στον τομέα των κινητών αξιών⁽⁹⁾, την οδηγία 90/314/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 1990, για τα οργανωμένα ταξίδια και τις οργανωμένες διακοπές και περιηγήσεις⁽¹⁰⁾, την οδηγία 98/6/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Φεβρουαρίου 1998, περί της προστασίας των καταναλωτών όσον αφορά την αναγραφή των τιμών των προϊόντων που προσφέρονται στους καταναλωτές⁽¹¹⁾, την οδηγία 92/59/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 1992, για τη γενική ασφάλεια των προϊόντων⁽¹²⁾, την οδηγία 94/47/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Οκτωβρίου 1994, περί της προστασίας των αγοραστών ως προς ορισμένες πλευρές των συμβάσεων που αφορούν την απόκτηση δικαιώματος χρήσης ακινήτων υπό καθεστώς χρονομεριστικής μίσθωσης⁽¹³⁾, την οδηγία 98/27/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Μαΐου 1998, περί των αγωγών παραλείψεως στον τομέα της προστασίας

των συμφερόντων καταναλωτών⁽¹⁴⁾, την οδηγία 85/374/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 25ης Ιουλίου 1985, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σε θέματα ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων⁽¹⁵⁾, την οδηγία 1999/44/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Μαΐου 1999, σχετικά με ορισμένες πτυχές της πώλησης και των εγγυήσεων καταναλωτικών αγαθών⁽¹⁶⁾, την μελλοντική οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την εξ αποστάσεως εμπορία καταναλωτικών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και την οδηγία 92/28/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 1992, για τη διαφήμιση των φαρμάκων που προορίζονται για ανθρώπους⁽¹⁷⁾. Η παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να θίγει την οδηγία 98/43/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Ιουλίου 1998, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών όσον αφορά τη διαφήμιση και τη χορηγία υπέρ των προϊόντων καπνού⁽¹⁸⁾, η οποία εκδόθηκε στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς, ή οδηγίες σχετικά με την προστασία της δημόσιας υγείας. Η παρούσα οδηγία συμπληρώνει τις απαιτήσεις πληροφόρησης που προβλέπουν οι ανωτέρω οδηγίες και κυρίως η οδηγία 97/7/ΕΚ.

(12) Είναι απαραίτητο να αποκλειστούν από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας ορισμένες δραστηριότητες, λαμβάνοντας υπόψη ότι η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών στους τομείς αυτούς δεν μπορεί, στο παρόν στάδιο, να εξασφαλιστεί βάσει της συνθήκης ή του παράγωγου κοινοτικού δικαίου. Ο αποκλεισμός αυτός ισχύει με την επιφύλαξη της εφαρμογής νομοθετικών μέσων τα οποία ενδέχεται να αποδειχθούν απαραίτητα για την καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Η φορολογία, ιδίως ο φόρος προστιθέμενης αξίας, που επιβάλλεται σε μεγάλο αριθμό υπηρεσιών οι οποίες περιλαμβάνονται στην παρούσα οδηγία, πρέπει να αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας.

(13) Η παρούσα οδηγία δεν αποσκοπεί στον καθορισμό κανόνων σχετικά με φορολογικές υποχρεώσεις ούτε προδικάζει την κατάρτιση κοινοτικών πράξεων σχετικά με τις φορολογικές πτυχές του ηλεκτρονικού εμπορίου.

(14) Η προστασία προσώπων σχετικά με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ρυθμίζεται αποκλειστικά από την οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών⁽¹⁹⁾ και από την οδηγία 97/66/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1997, περί επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον τηλεπικοινωνιακό τομέα⁽²⁰⁾ που ισχύουν εξ ολοκλήρου για τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας. Οι εν λόγω οδηγίες θεσπίζουν ήδη ένα κοινοτικό νομικό πλαίσιο στον τομέα δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και επομένως το θέμα δεν χρειάζεται να καλυφθεί στην παρούσα οδηγία προκειμένου να εξασφαλιστεί η ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, ιδίως η ελεύθερη κυκλοφορία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μεταξύ κρατών μελών. Η εκτέλεση και εφαρμογή της παρούσας οδηγίας θα πρέπει να γίνεται τηρουμένων πλήρως των αρχών των προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ιδίως όσον αφορά τη μη ζητηθείσα εμπορική επικοινωνία και την ευθύνη μεσαζόντων. Η παρούσα οδηγία δεν μπορεί να εμποδίζει την ανώνυμη χρήση ανοικτών δικτύων, όπως είναι το Internet.

(15) Η εμπιστευτικότητα των επικοινωνιών διασφαλίζεται από το άρθρο 5 της οδηγίας 97/66/ΕΚ. Βάσει της οδηγίας αυτής, τα κράτη μέλη οφείλουν να απαγορεύουν κάθε μορφή υποκλοπής ή παρακολούθησης των εν λόγω επικοινωνιών από τρίτα άτομα, εκτός του αποστολέα και του αποδέκτη τους, εκτός αν υπάρχει σχετική νόμιμη άδεια.

(16) Η εξαίρεση των τυχερών παιχνιδιών από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας καλύπτει μόνον τα τυχερά παιχνίδια, τα λαχεία και τα στοιχήματα στα οποία ο παίκτης στοιχηματίζει νομισματική αξία. Δεν καλύπτει τους διαφημιστικούς διαγωνισμούς ή παιχνίδια που αποσκοπούν στην πώληση αγαθών ή υπηρεσιών και όπου οι πληρωμές, όταν προκύπτουν, χρησιμεύουν μόνο για την απόκτηση των διαφημιζόμενων αγαθών ή υπηρεσιών.

(17) Ο ορισμός των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας υπάρχει ήδη στο κοινοτικό δίκαιο, και συγκεκριμένα στην οδηγία 98/34/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του

Συμβουλίου, της 22ας Ιουνίου 1998, για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και κανονισμών⁽²¹⁾ και στην οδηγία 98/84/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Νοεμβρίου 1998, για τη νομική προστασία των υπηρεσιών που βασίζονται ή συνίστανται στην παροχή πρόσβασης υπό όρους⁽²²⁾. Ο εν λόγω ορισμός καλύπτει κάθε υπηρεσία που συνήθως παρέχεται εξ αποστάσεως έναντι αμοιβής, μέσω εξοπλισμών ηλεκτρονικής επεξεργασίας (συμπεριλαμβανομένης της ψηφιακής συμπίεσης) και αποθήκευσης δεδομένων και κατόπιν ατομικού αιτήματος του αποδέκτη της υπηρεσίας. Οι υπηρεσίες που αναφέρονται στον ενδεικτικό κατάλογο του παραρτήματος V της οδηγίας 98/34/EK και οι οποίες δεν συνεπάγονται την επεξεργασία και αποθήκευση δεδομένων, δεν καλύπτονται από αυτόν τον ορισμό.

(18) Οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας καλύπτουν μεγάλο φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων σε απευθείας σύνδεση on-line οι οποίες μπορούν να συνίστανται, συγκεκριμένα, στην πώληση εμπορευμάτων σε απευθείας σύνδεση ενώ δεν καλύπτονται δραστηριότητες όπως η παράδοση αγαθών ή η παροχή υπηρεσιών off-line. Οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας δεν περιορίζονται σε υπηρεσίες επιτρέπουσες τη σύναψη συμβάσεων σε απευθείας σύνδεση αλλά επίσης, εφόσον συνιστούν οικονομικές δραστηριότητες, εκτείνονται και σε υπηρεσίες που δεν αμείβονται από τον αποδέκτη τους, όπως είναι η παροχή πληροφοριών σε απευθείας σύνδεση ή εμπορικές επικοινωνίες, ή οι υπηρεσίες αναζήτησης, πρόσβασης και ανάκτησης δεδομένων. Οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας καλύπτουν επίσης τη διαβίβαση πληροφοριών μέσω ενός δικτύου επικοινωνίας, με την παροχή πρόσβασης σε δίκτυο επικοινωνίας ή με την καταχώριση πληροφοριών τις οποίες παρέχει ο αποδέκτης της υπηρεσίας. Η τηλεοπτική μετάδοση κατά την έννοια της οδηγίας 89/552/EK και η ραδιοφωνική μετάδοση δεν αποτελούν υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας διότι δεν παρέχονται κατόπιν ατομικού αιτήματος. Αντιθέτως, οι υπηρεσίες που διαβιβάζονται από σημείο σε σημείο, όπως η μαγνητοσκόπηση κατ' αίτηση ή η παροχή εμπορικών επικοινωνιών μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, αποτελούν υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας. Η χρήση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή αντίστοιχων ατομικών επικοινωνιών, π.χ., από φυσικά πρόσωπα που δεν ενεργούν στο πλαίσιο της εμπορικής ή επαγγελματικής τους δραστηριότητας, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης τους προς σύναψη συμβάσεων μεταξύ των εν λόγω προσώπων, δεν αποτελεί υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας. Η συμβατική σχέση μεταξύ εργαζομένου και εργοδότη δεν αποτελεί υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας. Οι υπηρεσίες οι οποίες εξ ορισμού δεν παρέχονται εξ αποστάσεως και με ηλεκτρονικά μέσα, όπως ο κατά νόμον έλεγχος των λογιστικών εταιρείας ή η παροχή ιατρικών συμβουλών όταν απαιτείται φυσική εξέταση του ασθενούς, δεν αποτελούν υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας.

(19) Ο προσδιορισμός του τόπου εγκατάστασης του φορέα παροχής των υπηρεσιών πρέπει να γίνεται σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, κατά την οποία η έννοια της εγκατάστασης συνεπάγεται την επ' αόριστον ουσιαστική άσκηση οικονομικής δραστηριότητας μέσω μιας μόνιμης εγκατάστασης. Η προϋπόθεση αυτή πληρούνται και όταν η εταιρεία έχει συσταθεί για ορισμένο χρόνο. Ο τόπος εγκατάστασης εταιρείας που παρέχει υπηρεσίες μέσω διεύθυνσης (site) Internet, δεν βρίσκεται εκεί που είναι η τεχνολογία που υποστηρίζει την εν λόγω διεύθυνση ούτε εκεί που παρέχεται πρόσβαση στην εν λόγω διεύθυνση, αλλά εκεί που ασκεί την οικονομική της δραστηριότητα. Όταν υπάρχουν πλείονες τόποι εγκατάστασης του ίδιου φορέα, είναι σημαντικό να προσδιοριστεί από ποιο τόπο εγκατάστασης παρέχεται η εν λόγω υπηρεσία. Όταν είναι δύσκολο να προσδιοριστεί από ποιο τόπο εγκατάστασης παρέχεται η υπηρεσία, ως τόπος εγκατάστασης θεωρείται ο τόπος όπου ο φορέας παροχής υπηρεσιών έχει το κέντρο των δραστηριοτήτων του που συσχετίζονται με την υπηρεσία αυτή.

(20) Ο ορισμός του "αποδέκτη υπηρεσίας" καλύπτει όλους τους τύπους χρήσης των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, τόσο από άτομα που παρέχουν πληροφορίες σε ανοικτά δίκτυα όπως το Internet όσο και από άτομα που αναζητούν πληροφορίες στο Internet για ιδιωτικούς ή επαγγελματικούς λόγους.

(21) Το πεδίο εφαρμογής του συντονισμένου τομέα δεν προδικάζει τυχόν μελλοντική εναρμόνιση σε κοινοτικό επίπεδο σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας ούτε μελλοντική νομοθεσία που θα θεσπιστεί σε εθνικό επίπεδο σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο. Ο συντονισμένος

τομέας καλύπτει μόνον προϋποθέσεις σχετικά με δραστηριότητες σε απευθείας σύνδεση (on-line), όπως ενημέρωση on-line, διαφήμιση on-line, αγορά εμπορευμάτων on-line, σύναψη συμβάσεων on-line, και δεν αφορά τις νομικές προϋποθέσεις που ισχύουν στο κράτος σχετικά με εμπορεύματα, όπως τα πρότυπα ασφαλείας, οι υποχρεώσεις επισήμανσης ή η ευθύνη για τα προϊόντα, ούτε και τις προϋποθέσεις που ισχύουν στο κράτος μέλος σχετικά με την παράδοση ή μεταφορά εμπορευμάτων, συμπεριλαμβανομένης της διανομής φαρμάκων. Το πεδίο εφαρμογής δεν καλύπτει την άσκηση δικαιωμάτων προτίμησης εκ μέρους των κρατικών αρχών σχετικά με ορισμένα αγαθά, όπως τα έργα τέχνης.

(22) Ο έλεγχος των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας πρέπει να ασκείται στην πηγή της δραστηριότητας για να προστατεύεται αποτελεσματικά το γενικό συμφέρον και, γι' αυτό το σκοπό, είναι απαραίτητο να δοθούν εγγυήσεις ότι η αρμόδια αρχή θα εξασφαλίζει την προστασία του γενικού συμφέροντος όχι μόνο για τους πολίτες της χώρας της αλλά επίσης για όλους τους πολίτες της Κοινότητας. Για τη βελτίωση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μελών είναι απαραίτητο να προσδιοριστεί επακριβώς η ευθύνη του κράτους μέλους καταγωγής των υπηρεσιών. Επιπλέον, για την αποτελεσματική εξασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηρεσιών και προκειμένου να υπάρχει ασφάλεια δικαίου για τους φορείς παροχής των υπηρεσιών και για τους αποδέκτες τους, οι εν λόγω υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας θα πρέπει να υπόκεινται καταρχήν στο νομικό καθεστώς του κράτους μέλους στο οποίο είναι εγκατεστημένος ο φορέας παροχής υπηρεσιών.

(23) Η παρούσα οδηγία δεν επιδιώκει να θεσπίσει πρόσθετους κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου περί συγκρούσεως δικαίων ούτε θίγει τη δικαιοδοσία των δικαστηρίων. Οι εφαρμοστέες διατάξεις σύμφωνα με τους κανόνες του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου δεν πρέπει να περιορίζουν την ελευθερία παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, όπως ορίζεται στην παρούσα οδηγία.

(24) Στο πλαίσιο της παρούσας οδηγίας, παρά τον κανόνα περί ελέγχου στην πηγή των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, είναι σύνηθες τα κράτη μέλη να λαμβάνουν μέτρα για τον περιορισμό της ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, υπό τους όρους της παρούσας οδηγίας.

(25) Τα εθνικά δικαστήρια, περιλαμβανομένων των αστικών δικαστηρίων, που επιλαμβάνονται ιδιωτικών διαφορών, μπορούν να παρεκκλίνουν από την ελευθερία παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας σύμφωνα με τους όρους της παρούσας οδηγίας.

(26) Τα κράτη μέλη μπορούν, σύμφωνα με τους όρους της παρούσας οδηγίας, να εφαρμόζουν το εθνικό ποινικό δίκαιο και ποινική δικονομία, προκειμένου να λαμβάνουν όλα τα ανακριτικά και λοιπά μέτρα που απαιτούνται για τη διαπίστωση και δίωξη αξιόποινων πράξεων, χωρίς να απαιτείται η κοινοποίηση των μέτρων αυτών στην Επιτροπή.

(27) Η παρούσα οδηγία, μαζί με την μελλοντική οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την εξ αποστάσεως εμπορία καταναλωτικών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, συμβάλλουν στη δημιουργία νομικού πλαισίου για την on-line παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Η παρούσα οδηγία δεν προδικάζει μελλοντικές πρωτοβουλίες στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, ιδίως όσον αφορά την εναρμόνιση των κανόνων συμπεριφοράς στον εν λόγω τομέα. Η δυνατότητα των κρατών μελών, δυνάμει της παρούσας οδηγίας, να περιορίζουν υπό ορισμένους όρους την ελευθερία παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, με σκοπό την προστασία των καταναλωτών, καλύπτει επίσης μέτρα στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, ιδίως μέτρα για την προστασία των επενδυτών.

(28) Η υποχρέωση των κρατών μελών να μην υπάγουν την πρόσβαση στη δραστηριότητα φορέα παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας σε καθεστώς προηγούμενης άδειας δεν αφορά ταχυδρομικές υπηρεσίες που καλύπτονται από την οδηγία 97/67/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1997, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς κοινοτικών ταχυδρομικών υπηρεσιών και τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών⁽²³⁾ και συνίστανται στη υλική παράδοση τυπωμένου ηλεκτρονικού μηνύματος, και δεν θίγει συστήματα εθελοντικής

πιστοποίησης, ιδίως για φορείς παροχής υπηρεσιών πιστοποίησης της γνησιότητας ηλεκτρονικών υπογραφών.

(29) Οι εμπορικές επικοινωνίες είναι ουσιώδεις για τη χρηματοδότηση των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας και για την ανάπτυξη μεγάλης ποικιλίας νέων υπηρεσιών που παρέχονται δωρεάν. Για το συμφέρον των καταναλωτών και για την τιμιότητα των συναλλαγών, οι εμπορικές επικοινωνίες, συμπεριλαμβανομένων των εκπτώσεων, των διαφημιστικών διαγωνισμών ή παιχνιδιών, οφείλουν να πληρούν ορισμένες απαιτήσεις διαφάνειας. Οι εν λόγω απαιτήσεις ισχύουν με την επιφύλαξη της οδηγίας 97/7/ΕΚ. Η παρούσα οδηγία εκδίδεται με την επιφύλαξη των υφιστάμενων οδηγιών που αφορούν τις εμπορικές επικοινωνίες, και ιδίως της οδηγίας 98/43/ΕΚ.

(30) Η αποστολή μη ζητηθεισών εμπορικών επικοινωνιών μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ενδέχεται να είναι ανεπιθύμητη για τους καταναλωτές και τους φορείς παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας και να διαταράσσει την ομαλή λειτουργία διαδραστικών δικτύων. Το θέμα της συγκατάθεσης του αποδέκτη ορισμένων μορφών μη ζητηθεισών εμπορικών επικοινωνιών δεν εξετάζεται από την παρούσα οδηγία, έχει όμως ήδη αντιμετωπισθεί, ειδικότερα στις οδηγίες 97/7/ΕΚ και 97/66/ΕΚ. Στα κράτη μέλη που επιτρέπουν τις μη ζητηθείσες εμπορικές επικοινωνίες μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, θα πρέπει να ενθαρρύνεται και να διευκολύνεται η ανάπτυξη κατάλληλων πρωτοβουλιών φιλτραρίσματος από τον αρμόδιο κλάδο. Επιπλέον είναι αναγκαίο, σε κάθε περίπτωση, οι μη ζητηθείσες εμπορικές επικοινωνίες να είναι σαφώς αναγνωρίσιμες, προκειμένου να βελτιωθεί η διαφάνεια και να διευκολυνθεί η λειτουργία των εν λόγω πρωτοβουλιών του αρμόδιου κλάδου. Οι μη ζητηθείσες εμπορικές επικοινωνίες μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου δεν θα πρέπει να συνεπάγονται πρόσθετα έξοδα επικοινωνίας για τον αποδέκτη.

(31) Τα κράτη μέλη που επιτρέπουν την αποστολή μη ζητηθεισών εμπορικών επικοινωνιών μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου χωρίς προηγούμενη συγκατάθεση του αποδέκτη, εκ μέρους φορέων παροχής υπηρεσιών που είναι εγκατεστημένοι στο έδαφός τους, πρέπει να εξασφαλίζουν ότι οι φορείς παροχής υπηρεσιών συμβουλευονται τακτικά και τηρούν τα μητρώα "επιλογών" στα οποία μπορούν να εγγράφονται τα φυσικά πρόσωπα που επιλέγουν να μην λαμβάνουν τέτοιες εμπορικές επικοινωνίες.

(32) Για να αρθούν τα εμπόδια στην ανάπτυξη των διασυνοριακών υπηρεσιών εντός της Κοινότητας, τις οποίες θα μπορούσαν να προτείνουν οι επαγγελματίες που ασκούν νομοθετικές κατοχυρωμένα επαγγέλματα στο Internet, είναι απαραίτητο να εξασφαλίζεται σε κοινοτικό επίπεδο η τήρηση των επαγγελματικών κανόνων, οι οποίοι προβλέπονται για την προστασία, ιδίως, του καταναλωτή ή της δημόσιας υγείας. Οι κώδικες δεοντολογίας σε κοινοτικό επίπεδο αποτελούν το καλύτερο μέσο για τον καθορισμό των δεοντολογικών κανόνων που εφαρμόζονται στην εμπορική επικοινωνία. Θα πρέπει να ενθαρρυνθεί η εκπόνηση ή, ενδεχομένως, η προσαρμογή αυτών των κανόνων, χωρίς να θίγεται η αυτονομία των επαγγελματικών οργανισμών και ενώσεων.

(33) Η παρούσα οδηγία συμπληρώνει την κοινοτική νομοθεσία και τις εθνικές νομοθεσίες σχετικά με τα νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα, διατηρώντας ένα συνεκτικό σύνολο εφαρμοστέων κανόνων σε αυτόν τον τομέα.

(34) Κάθε κράτος μέλος οφείλει να προσαρμόσει τη νομοθεσία του η οποία περιέχει απαιτήσεις, ιδίως όσον αφορά τη μορφή, οι οποίες είναι σε θέση να παρεμποδίσουν τη χρησιμοποίηση συμβάσεων με ηλεκτρονικά μέσα. Η εξέταση των νομοθεσιών που χρειάζονται προσαρμογή θα πρέπει να γίνει συστηματικά και να αφορά όλα τα αναγκαία στάδια και τις πράξεις που περιλαμβάνει η διαδικασία σύναψης της σύμβασης, συμπεριλαμβανομένης της αρχειοθέτησης της σύμβασης. Ως αποτέλεσμα της τροποποίησης αυτής, η σύναψη συμβάσεων με ηλεκτρονικά μέσα θα πρέπει να καταστεί εφικτή. Το νομικό αποτέλεσμα των ηλεκτρονικών υπογραφών αποτελεί αντικείμενο της οδηγίας 1999/93/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 1999, σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο για ηλεκτρονικές υπογραφές⁽²⁴⁾. Το αποδεικτικό παραλαβής από έναν φορέα παροχής υπηρεσιών μπορεί να συνιστάται στην παροχή σε απευθείας σύνδεση (on-line) μιας αμειβόμενης υπηρεσίας.

(35) Η παρούσα οδηγία δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να διατηρούν ή να θεσπίζουν γενικές ή ειδικές νομικές προϋποθέσεις για τη σύναψη συμβάσεων με ηλεκτρονικά μέσα, ιδίως προϋποθέσεις σχετικά με ασφαλείς ηλεκτρονικές υπογραφές.

(36) Τα κράτη μέλη μπορούν να διατηρούν περιορισμούς για τη χρήση συμβάσεων που συνάπτονται με ηλεκτρονικά μέσα όσον αφορά τις συμβάσεις για τις οποίες απαιτείται διά νόμου η παρέμβαση δικαστηρίων, δημοσίων αρχών ή επαγγελματιών που ασκούν δημόσια εξουσία. Η δυνατότητα αυτή καλύπτει συμβάσεις που απαιτούν την παρέμβαση δικαστηρίων, δημοσίων αρχών ή επαγγελματιών που ασκούν δημόσια εξουσία προκειμένου να είναι αντιτάξιμες έναντι τρίτων, καθώς και συμβάσεις για τις οποίες απαιτείται διά νόμου πιστοποίηση ή επικύρωση από συμβολαιογράφο.

(37) Η υποχρέωση των κρατών μελών να εξαλείψουν τα εμπόδια στη χρήση συμβάσεων που συνάπτονται με ηλεκτρονικά μέσα αφορά μόνο νομικά εμπόδια και όχι πρακτικά εμπόδια που απορρέουν από το γεγονός ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, είναι αδύνατο να χρησιμοποιηθούν ηλεκτρονικά μέσα.

(38) Οι διατάξεις που υποχρεώνουν τα κράτη μέλη να εξαλείψουν τα εμπόδια στη χρήση συμβάσεων που συνάπτονται με ηλεκτρονικά μέσα, εφαρμόζονται σύμφωνα με τις νομικές προϋποθέσεις περί συμβάσεων, οι οποίες κατοχυρώνονται στο κοινοτικό δίκαιο.

(39) Οι εξαιρέσεις στις διατάξεις περί συμβάσεων που συνάπτονται αποκλειστικά με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ή με αντίστοιχες ατομικές επικοινωνίες προβλεπόμενες από την παρούσα οδηγία, σε συνδυασμό με τις πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται και την ανάθεση της παραγγελίας, δεν θα πρέπει να συνεπάγονται την παράκαμψη των σχετικών διατάξεων εκ μέρους των παρεχόντων υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας.

(40) Οι διαφορές των υφιστάμενων ή νεοεμφανιζόμενων εθνικών κανονιστικών διατάξεων και νομολογιών όσον αφορά την ευθύνη των φορέων παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, οι οποίοι δρουν με την ιδιότητα του μεσάζοντα, εμποδίζουν την καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, ιδίως παρεμποδίζοντας την ανάπτυξη των διασυνοριακών υπηρεσιών και δημιουργώντας στρεβλώσεις του ανταγωνισμού. Οι φορείς παροχής υπηρεσιών πρέπει ενίοτε να δράσουν προκειμένου να αποφύγουν ή να σταματήσουν παράνομες δραστηριότητες. Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας θα πρέπει να συνιστούν ικανή βάση για τη δημιουργία ταχέων και αξιόπιστων μηχανισμών με τους οποίους να μπορούν να αποσύρονται οι παράνομες πληροφορίες και να καθίστανται απρόσιτες. Καλό θα ήταν οι μηχανισμοί αυτοί να εκπονούνται βάσει εθελοντικών συμφωνιών μετά από διαπραγματεύσεις μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων μερών και να ενθαρρύνονται από τα κράτη μέλη. Είναι προς το συμφέρον όλων των μερών που συμμετέχουν στην παροχή υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας να υιοθετήσουν και να εφαρμόσουν τέτοιους μηχανισμούς. Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας σχετικά με την ευθύνη δεν εμποδίζουν την ανάπτυξη και πρακτική εφαρμογή, από τα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη, τεχνικών συστημάτων προστασίας και αναγνώρισης και τεχνικών μέσων επιτήρησης που παρέχει η ψηφιακή τεχνολογία εντός των ορίων που καθορίζονται από τις οδηγίες 95/46/EK και 97/66/EK.

(41) Η παρούσα οδηγία εξισορροπεί τα διάφορα συμφέροντα και θεσπίζει αρχές επί των οποίων μπορούν να βασιστούν οι συμφωνίες και τα πρότυπα του κλάδου.

(42) Οι εξαιρέσεις από την ευθύνη που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία καλύπτουν μόνο τις περιπτώσεις στις οποίες οι δραστηριότητες του φορέα παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας περιορίζονται στην τεχνική διαδικασία χειρισμού και παροχής πρόσβασης σε δίκτυο επικοινωνίας διά του οποίου μεταδίδονται ή στο οποίο τίθενται σε προσωρινή αποθήκευση πληροφορίες που έχουν δοθεί από τρίτους, με αποκλειστικό σκοπό να καταστεί πιο αποτελεσματική η μετάδοση. Οι δραστηριότητες αυτές έχουν εντελώς τεχνικό, αυτόματο και παθητικό χαρακτήρα, πράγμα που συνεπάγεται ότι ο φορέας παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας ούτε γνωρίζει ούτε ελέγχει τις πληροφορίες που μεταδίδει ή αποθηκεύει.

(43) Ένας φορέας παροχής υπηρεσιών μπορεί να επωφεληθεί από τις απαλλαγές για "απλή μετάδοση" και για "αποθήκευση σε κρυφή μνήμη" όταν δεν έχει καμιά ευθύνη για τις μεταδιδόμενες πληροφορίες. Αυτό συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, ότι δεν τροποποιεί τις πληροφορίες που μεταδίδει. Η απαίτηση αυτή δεν καλύπτει χειρισμούς τεχνικής φύσης, οι οποίοι πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια της μετάδοσης, δεδομένου ότι δεν αλλοιώνουν την ακεραιότητα των μεταδιδόμενων πληροφοριών.

(44) Ένας φορέας παροχής υπηρεσιών που σκοπίμως συνεργάζεται με έναν από τους αποδέκτες της υπηρεσίας του με σκοπό τη διάπραξη παράνομων πράξεων υπερβαίνει την "απλή μετάδοση" ή "αποθήκευση σε κρυφή μνήμη" και, επομένως, δεν μπορεί να επωφεληθεί των απαλλαγών από την ευθύνη που προβλέπονται για αυτές τις δραστηριότητες.

(45) Οι εκ της παρούσας οδηγίας περιορισμοί της ευθύνης των ενδιάμεσων φορέων παροχής υπηρεσιών δεν θίγουν τη δυνατότητα επιβολής μέτρων ποικίλης φύσεως που μπορούν να συνίστανται ιδίως σε αποφάσεις δικαστηρίων ή διοικητικών αρχών, οι οποίες διατάσσουν την παύση ή πρόληψη τυχόν παραβάσεων, συμπεριλαμβανομένης της απομάκρυνσης παράνομων πληροφοριών ή της απενεργοποίησης της πρόσβασης σ' αυτές.

(46) Προκειμένου να απολαύει του περιορισμού της ευθύνης, ο φορέας παροχής υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας, η οποία συνίσταται σε αποθήκευση πληροφοριών, μόλις πληροφορηθεί αποδεδειγμένως ή αντιληφθεί ότι πρόκειται για παράνομες δραστηριότητες, οφείλει ταχέως να τις αποσύρει ή να τις καταστήσει απρόσιτες. Η απόσυρση των πληροφοριών ή η απενεργοποίηση της πρόσβασης σε αυτές οφείλει να επιχειρείται τηρουμένης της αρχής της ελευθερίας της έκφρασης και των οικείων εθνικών διαδικασιών. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει τη δυνατότητα των κρατών μελών να θεσπίζουν ειδικές προϋποθέσεις οι οποίες πρέπει να πληρούνται άμεσα, πριν από την απόσυρση των πληροφοριών ή την παρεμπόδιση της πρόσβασης σε αυτές.

(47) Τα κράτη μέλη δεν μπορούν να επιβάλουν γενική υποχρέωση ελέγχου στους φορείς παροχής υπηρεσιών. Αυτό δεν αφορά τις υποχρεώσεις ελέγχου σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, και ειδικότερα δεν θίγει τυχόν εντολές των εθνικών αρχών σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία.

(48) Η παρούσα οδηγία δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να απαιτούν από τους φορείς παροχής υπηρεσιών, οι οποίοι φιλοξενούν πληροφορίες τις οποίες παρέχουν οι αποδέκτες των υπηρεσιών τους, να ασκούν καθήκοντα μέριμνας τα οποία ευλόγως μπορούν να αναμένονται εκ μέρους των και τα οποία προσδιορίζονται στο εθνικό δίκαιο, προκειμένου να αποκαλύπτονται και να προλαμβάνονται ορισμένες μορφές παράνομης δραστηριότητας.

(49) Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή πρέπει να ενθαρρύνουν την κατάρτιση κωδίκων δεοντολογίας. Αυτό δεν πρέπει να αναιρεί τον εθελοντικό χαρακτήρα των κωδίκων αυτών ούτε τη δυνατότητα των ενδιαφερομένων μερών να αποφασίζουν ελεύθερα εάν θα προσχωρήσουν στους εν λόγω κώδικες.

(50) Είναι σημαντικό η προτεινόμενη οδηγία για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία των πληροφοριών και η παρούσα οδηγία να τεθούν σε ισχύ βάσει παρόμοιου χρονοδιαγράμματος, προκειμένου να εγκαθιδρυθεί ένα σαφές κανονιστικό πλαίσιο περί ευθύνης των μεσαζόντων για παραβιάσεις δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων σε κοινοτικό επίπεδο.

(51) Κάθε κράτος μέλος οφείλει, ενδεχομένως, να προσαρμόσει τη νομοθεσία του εφόσον αυτή μπορεί να παρεμποδίσει τη χρήση μηχανισμών εξώδικης επίλυσης των διαφορών με τα κατάλληλα ηλεκτρονικά μέσα. Η προσαρμογή πρέπει να καθιστά πραγματικά και ουσιαστικά εφικτή τη λειτουργία παρόμοιων μηχανισμών, τόσο νομικώς όσο και πρακτικώς, ακόμη και διασυνοριακώς.

(52) Η πραγμάτωση των ελευθεριών που παρέχει η εσωτερική αγορά απαιτεί να εξασφαλίζεται στους θιγόντες αποτελεσματική πρόσβαση σε μέσα διακανονισμού των διαφορών. Οι ζημίες

που ενδέχεται να προκύψουν σε σχέση με τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας χαρακτηρίζονται ταυτόχρονα από την ταχύτητα και τη γεωγραφική τους έκταση. Λόγω της ιδιαιτερότητας αυτής και της ανάγκης να εξασφαλιστεί ότι οι εθνικές αρχές δεν διακυβεύουν την αμοιβαία εμπιστοσύνη που πρέπει να υπάρχει μεταξύ τους, η παρούσα οδηγία απαιτεί από τα κράτη μέλη να διαθέσουν τα κατάλληλα μέσα έννομης προστασίας. Τα κράτη μέλη οφείλουν να εξετάσουν την ανάγκη της παροχής σε δικαστικές διαδικασίες με κατάλληλα ηλεκτρονικά μέσα.

(53) Η οδηγία 98/27/ΕΚ, η οποία εφαρμόζεται στις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, παρέχει μηχανισμό αγωγών παραλείψεως με σκοπό την προστασία των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών. Ο μηχανισμός αυτός συμβάλλει στην ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας διασφαλίζοντας υψηλό επίπεδο προστασίας των καταναλωτών.

(54) Οι κυρώσεις, περί των οποίων η παρούσα οδηγία, δεν θίγουν τυχόν άλλες κυρώσεις ή ένδικα μέσα που προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία. Τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να προβλέπουν ποινικές κυρώσεις για παραβάσεις των εθνικών διατάξεων που θεσπίζονται δυνάμει της παρούσας οδηγίας.

(55) Η παρούσα οδηγία δεν θίγει τους κανόνες περί συμβατικών υποχρεώσεων σχετικά με τις συμβάσεις καταναλωτών. Κατά συνέπεια, η παρούσα οδηγία δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να στερηθεί ο καταναλωτής την προστασία που του παρέχουν οι εφαρμοστέοι κανόνες περί συμβατικών υποχρεώσεων του κράτους μέλους συνήθους διαμονής του.

(56) Σε ό,τι αφορά την προβλεπόμενη στην παρούσα οδηγία παρέκκλιση σχετικά με τις συμβατικές υποχρεώσεις στις συμβάσεις που συνάπτονται με τους καταναλωτές, αυτές πρέπει να ερμηνεύονται ως περιλαμβάνουσες τις πληροφορίες για τα ουσιώδη στοιχεία του περιεχομένου της σύμβασης, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των καταναλωτών, οι οποίες επηρεάζουν καθοριστικά την απόφαση για τη σύναψη της σύμβασης.

(57) Κατά την πάγια νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, ένα κράτος μέλος διατηρεί το δικαίωμα να λάβει μέτρα κατά φορέα παροχής υπηρεσιών που είναι μεν εγκατεστημένος σε άλλο κράτος μέλος αλλά κατευθύνει όλες ή τις περισσότερες δραστηριότητές του στο έδαφος του πρώτου κράτους μέλους, εάν η επιλογή της έδρας έγινε με σκοπό να παρακαμφθεί η νομοθεσία που θα ίσχυε εάν ο φορέας αυτός ήταν εγκατεστημένος στο έδαφος του πρώτου κράτους μέλους.

(58) Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται σε υπηρεσίες που παρέχονται από φορείς οι οποίοι είναι εγκατεστημένοι σε τρίτη χώρα. Λαμβανομένης υπόψη της παγκόσμιας διάστασης του ηλεκτρονικού εμπορίου, θα πρέπει ωστόσο να εξασφαλίζεται η συμβατότητα των κοινοτικών κανόνων με τους διεθνείς κανόνες. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει τα αποτελέσματα των συνομιλιών στα πλαίσια των διεθνών οργανισμών [μεταξύ άλλων ΠΟΕ, ΟΟΣΑ, επιτροπής διεθνούς εμπορικού δικαίου των Ηνωμένων Εθνών (Uncitral)] όσον αφορά τις νομικές πτυχές.

(59) Παρά την παγκόσμια φύση των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, είναι αναγκαίος ο συντονισμός των εθνικών κανονιστικών μέτρων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης για να αποφευχθεί η κατάτμηση της εσωτερικής αγοράς και για να εγκαθιδρυθεί ένα κατάλληλο ευρωπαϊκό κανονιστικό πλαίσιο. Ο εν λόγω συντονισμός αναμένεται επίσης να συμβάλει στην καθιέρωση κοινής και ισχυρής διαπραγματευτικής θέσης στα διεθνή φόρα.

(60) Για να επιτραπεί η απρόσκοπτη ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου, το νομικό πλαίσιο πρέπει να είναι σαφές και απλό, προβλεπτό και συμβατό με τους κανόνες που ισχύουν σε διεθνές επίπεδο ώστε να μην πλήττεται η ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας ή να μην παρεμποδίζεται η καινοτομία στον τομέα αυτό.

(61) Προκειμένου να λειτουργήσει πράγματι η αγορά με ηλεκτρονικά μέσα στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι κυριότερες μη ευρωπαϊκές περιοχές πρέπει να προβούν σε διαβουλεύσεις μεταξύ τους ώστε να καταστούν συμβατές οι νομοθεσίες και οι διαδικασίες.

(62) Πρέπει να ενισχυθεί η συνεργασία με τις τρίτες χώρες στον τομέα του ηλεκτρονικού εμπορίου, ιδίως με τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες, με τις αναπτυσσόμενες χώρες και με τους άλλους κύριους εμπορικούς εταίρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

(63) Η έκδοση της παρούσας οδηγίας δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να λαμβάνουν υπόψη τις διάφορες κοινωνικές, κοινωνιακές και πολιτισμικές επιπλοκές που συνεπάγεται η έλευση της κοινωνίας της πληροφορίας. Ειδικότερα, δεν θα πρέπει να θίξει μέτρα τα οποία ενδέχεται να θεσπίζουν τα κράτη μέλη, σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο, προκειμένου να επιτύχουν κοινωνικούς, πολιτισμικούς και δημοκρατικούς στόχους, λαμβάνοντας υπόψη τη γλωσσική τους ιδιομορφία, τις εθνικές και περιφερειακές ιδιαιτερότητες καθώς και τις πολιτιστικές τους κληρονομίες, καθώς και προκειμένου να διασφαλίζουν και να διατηρούν την πρόσβαση του κοινού στις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό. Η ανάπτυξη της κοινωνίας της πληροφορίας πρέπει να εξασφαλίζει, σε κάθε περίπτωση, την πρόσβαση των ευρωπαϊκών πολιτών στην ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά η οποία θα προσφέρεται σε ψηφιακό περιβάλλον.

(64) Η ηλεκτρονική επικοινωνία προσφέρει στα κράτη μέλη ένα εξαιρετικό μέσο παροχής δημόσιων υπηρεσιών στον πολιτιστικό, εκπαιδευτικό και γλωσσικό τομέα.

(65) Το Συμβούλιο στο ψήφισμά του, της 19ης Ιανουαρίου 1999, για την καταναλωτική διάσταση της κοινωνίας της πληροφορίας⁽²⁵⁾, υπογράμμισε ότι η προστασία των καταναλωτών αξίζει ιδιαίτερης προσοχής στον εν λόγω τομέα. Η Επιτροπή θα εξετάσει σε ποιο βαθμό οι υφιστάμενοι κανόνες προστασίας των καταναλωτών δεν παρέχουν επαρκή προστασία σε ό,τι έχει σχέση με την κοινωνία της πληροφορίας και θα εντοπίσει τα πιθανά κενά της εν λόγω νομοθεσίας και τις πτυχές εκείνες για τις οποίες μπορεί να κριθεί αναγκαία η λήψη πρόσθετων μέτρων. Η Επιτροπή θα πρέπει, ενδεχομένως, να υποβάλει πρόσθετες ειδικές προτάσεις για την κάλυψη των τυχόν κενών που θα έχει εντοπίσει,

ΕΞΕΔΩΣΑΝ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ Άρθρο 1

Στόχος και πεδίο εφαρμογής

1. Η παρούσα οδηγία έχει ως στόχο την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, εξασφαλίζοντας την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας μεταξύ των κρατών μελών.
2. Η παρούσα οδηγία εξασφαλίζει την προσέγγιση, εφόσον χρειάζεται για την πραγματοποίηση του στόχου που αναφέρεται στην παράγραφο 1, ορισμένων εθνικών διατάξεων για τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας οι οποίες αφορούν την εσωτερική αγορά, την εγκατάσταση των φορέων παροχής υπηρεσιών, τις εμπορικές επικοινωνίες, τη σύναψη συμβάσεων με ηλεκτρονικά μέσα, την ευθύνη των μεσαζόντων, τους κώδικες δεοντολογίας, τον εξώδικο διακανονισμό των διαφορών, τα μέσα έννομης προστασίας και τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών.
3. Η παρούσα οδηγία συμπληρώνει το ισχύον κοινοτικό δίκαιο περί υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας και δεν θίγει το επίπεδο προστασίας, ιδίως της δημόσιας υγείας και των συμφερόντων του καταναλωτή, όπως θεσπίζεται σε κοινοτικές πράξεις και στις εθνικές νομοθετικές πράξεις που εκδόθηκαν για την εφαρμογή τους, στο μέτρο που δεν περιορίζεται έτσι η ελευθερία παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας.
4. Η παρούσα οδηγία δεν θεσπίζει πρόσθετους κανόνες στον τομέα του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, ούτε αφορά τη δικαιοδοσία των δικαστηρίων.
5. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται:
 - α) στο φορολογικό τομέα·
 - β) σε θέματα σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας που καλύπτονται ήδη από τις οδηγίες 95/46/ΕΚ και 97/66/ΕΚ·
 - γ) σε θέματα αφορώντα συμφωνίες ή πρακτικές διεπόμενες από τη νομοθεσία περί καρτέλ·

- δ) στις ακόλουθες δραστηριότητες των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας:
- τις δραστηριότητες συμβολαιογράφων ή αντίστοιχων επαγγελματιών στο βαθμό που συνεπάγονται άμεση και ειδική σύνδεση με την άσκηση δημόσιας εξουσίας,
 - την εκπροσώπηση πελάτη και την υπεράσπιση των συμφερόντων του ενώπιον των δικαστηρίων,
 - τη συμμετοχή σε τυχερά παιχνίδια στα οποία ο παίκτης στοιχηματίζει νομισματική αξία, συμπεριλαμβανομένων των λαχείων και των στοιχημάτων.
6. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει μέτρα που λαμβάνονται σε κοινοτικό ή εθνικό επίπεδο, τηρουμένου του κοινοτικού δικαίου, με σκοπό την προώθηση της πολιτιστικής και γλωσσικής πολυμορφίας και την προάσπιση του πλουραλισμού.

Άρθρο 2 **Ορισμοί**

Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

- α) "υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας": υπηρεσίες κατά την έννοια της παραγράφου 2 του άρθρου 1 της οδηγίας 98/34/ΕΚ, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 98/48/ΕΚ·
- β) "φορέας παροχής υπηρεσιών": κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που παρέχει μια υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας·
- γ) "εγκατεστημένος φορέας παροχής υπηρεσιών": φορέας ο οποίος ασκεί ουσιαστικά μια οικονομική δραστηριότητα μέσω μιας μόνιμης εγκατάστασης για αόριστη χρονική διάρκεια. Η παρουσία και η χρήση των τεχνικών μέσων και των τεχνολογιών που απαιτούνται για την παροχή της υπηρεσίας δεν συνιστούν εγκατάσταση του φορέα·
- δ) "αποδέκτης της υπηρεσίας": κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο χρησιμοποιεί, επαγγελματικά ή άλλως, μια υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως για να αναζητήσει πληροφορίες ή για να προσφέρει πρόσβαση σε αυτές·
- ε) "καταναλωτής": κάθε φυσικό πρόσωπο που επιδιώκει στόχους μη εντασσόμενους στο πλαίσιο της εμπορικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας·
- στ) "εμπορικές επικοινωνίες": όλες οι μορφές επικοινωνίας που αποσκοπούν να προωθήσουν, άμεσα ή έμμεσα, αγαθά, υπηρεσίες ή την εικόνα μιας επιχείρησης, ενός οργανισμού ή ενός προσώπου που ασκεί εμπορική, βιομηχανική ή βιοτεχνική δραστηριότητα ή νομοθετικώς κατοχυρωμένο επάγγελμα. Δεν συνιστούν καθ' εαυτό εμπορική επικοινωνία:
- τα στοιχεία που επιτρέπουν την άμεση πρόσβαση στη δραστηριότητα της εν λόγω επιχείρησης, του οργανισμού ή του προσώπου, ιδίως το όνομα του τομέα ή η διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου,
 - οι επικοινωνίες που αφορούν αγαθά, υπηρεσίες ή την εικόνα της εν λόγω επιχείρησης, του οργανισμού ή του προσώπου οι οποίες πραγματοποιούνται κατά τρόπο ανεξάρτητο από τη θέλησή τους, ιδίως χωρίς οικονομικό αντάλλαγμα·
- ζ) "νομοθετικώς κατοχυρωμένο επάγγελμα": κάθε επάγγελμα κατά την έννοια είτε του άρθρου 1 στοιχείο δ) της οδηγίας 89/48/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για ένα γενικό σύστημα αναγνώρισης των διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που πιστοποιούν επαγγελματική εκπαίδευση ελάχιστης διάρκειας τριών ετών⁽²⁶⁾ ή του άρθρου 1 στοιχείο στ) της οδηγίας 92/51/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 1992, σχετικά με δεύτερο γενικό σύστημα αναγνώρισης της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης προς συμπλήρωση της οδηγίας 89/48/ΕΟΚ⁽²⁷⁾·
- η) "συντονισμένος τομέας": οι προϋποθέσεις που ισχύουν στα νομικά συστήματα των κρατών μελών προκειμένου για φορείς παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας ή υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, ανεξαρτήτως εάν πρόκειται για γενικές διατάξεις ή για διατάξεις σχεδιασμένες ειδικά για τον τομέα αυτό·
- ι) ο συντονισμένος τομέας αφορά απαιτήσεις προς τις οποίες πρέπει να συμμορφώνεται ο φορέας παροχής υπηρεσιών σχετικά με:
- την ανάληψη δραστηριότητας παροχής υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας, όπως προϋποθέσεις σχετικά με τα προσόντα, την έγκριση ή την κοινοποίηση,
 - την άσκηση δραστηριότητας υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας, όπως απαιτήσεις σχετικά με τη συμπεριφορά του φορέα παροχής υπηρεσιών, σχετικά με την ποιότητα ή το περιεχόμενο της υπηρεσίας, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων για τη διαφήμιση και τη σύναψη συμβάσεων, ή απαιτήσεις σχετικά με την ευθύνη του φορέα παροχής υπηρεσιών·
- ii)ο συντονισμένος τομέας δεν καλύπτει απαιτήσεις όπως:

- προϋποθέσεις σχετικά με τα ίδια τα αγαθά,
- προϋποθέσεις σχετικά με την παράδοση αγαθών,
- προϋποθέσεις σχετικά με υπηρεσίες που δεν παρέχονται με ηλεκτρονικά μέσα.

Άρθρο 3 **Εσωτερική αγορά**

1. Κάθε κράτος μέλος μεριμνά ώστε οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας που παρέχει ένας φορέας εγκατεστημένος στο έδαφός του να τηρούν τις ισχύουσες εθνικές διατάξεις του οι οποίες εμπίπτουν στο συντονισμένο τομέα.

2. Τα κράτη μέλη δεν μπορούν, για λόγους που αφορούν το συντονισμένο τομέα, να περιορίσουν την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας οι οποίες προέρχονται από άλλο κράτος μέλος.

3. Οι παράγραφοι 1 και 2 δεν εφαρμόζονται στους τομείς που αναφέρονται στο παράρτημα.

4. Τα κράτη μέλη μπορούν να λαμβάνουν μέτρα κατά παρέκκλιση από την παράγραφο 2 σε σχέση με συγκεκριμένη υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας, εφόσον πληρούνται οι ακόλουθοι όροι:

α) τα μέτρα πρέπει:

να είναι αναγκαία για έναν από τους ακόλουθους λόγους:

- δημόσια τάξη, ιδίως πρόληψη, έρευνα, διαπίστωση και δίωξη εγκλημάτων, στα οποία περιλαμβάνονται η προστασία των ανηλίκων και η καταπολέμηση της πρόκλησης μίσους λόγω φυλής, φύλου, θρησκείας ή εθνικότητας, καθώς και οι παραβιάσεις της ανθρώπινης αξιοπρέπειας που αφορούν μεμονωμένα πρόσωπα,

- προστασία της δημόσιας υγείας,

- δημόσια ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένης της προάσπισης της εθνικής ασφάλειας και άμυνας,

- προστασία του καταναλωτή, περιλαμβανομένου και του επενδυτή·

να στρέφονται κατά μιας υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας η οποία βλάπτει τους στόχους που αναφέρονται στο σημείο ή συνιστά σοβαρό κίνδυνο που απειλεί να βλάψει τους προαναφερόμενους στόχους·

- να είναι ανάλογα προς τους στόχους αυτούς·

β) πριν από τη λήψη των εν λόγω μέτρων και ανεξαρτήτως τυχόν δικαστικών διαδικασιών, συμπεριλαμβανομένων των προκαταρκτικών διαδικασιών και ενεργειών που αναλαμβάνονται στα πλαίσια ποινικών ερευνών, το κράτος μέλος:

- έχει ζητήσει από το κράτος μέλος που αναφέρεται στην παράγραφο 1 να λάβει μέτρα και το τελευταίο δεν έλαβε μέτρα ή τα μέτρα ήταν ανεπαρκή,

- έχει κοινοποιήσει στην Επιτροπή και στο κράτος μέλος που αναφέρεται στην παράγραφο 1 την πρόθεσή του να λάβει τέτοια μέτρα.

5. Τα κράτη μέλη μπορούν, σε έκτακτες περιπτώσεις, να παρεκκλίνουν από τους όρους που αναφέρονται στην παράγραφο 4 στοιχείο β). Στην περίπτωση αυτή, τα μέτρα πρέπει να κοινοποιούνται το συντομότερο δυνατό στην Επιτροπή και στο κράτος μέλος που αναφέρεται στην παράγραφο 1, αναφέροντας τους λόγους για τους οποίους το κράτος μέλος κρίνει ότι πρόκειται για επείγουσα κατάσταση.

6. Με την επιφύλαξη της δυνατότητας του κράτους μέλους να λάβει τα εν λόγω μέτρα, η Επιτροπή πρέπει να εξετάσει τη συμβατότητα των κοινοποιηθέντων μέτρων προς το κοινοτικό δίκαιο το ταχύτερο δυνατό. Εάν συμπεράνει ότι το μέτρο δεν συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο, η Επιτροπή ζητεί από το εν λόγω κράτος μέλος να μη λάβει τα προβλεπόμενα μέτρα ή να τερματίσει επείγοντως τα ληφθέντα μέτρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II **ΑΡΧΕΣ**

Τμήμα 1: Εγκατάσταση και πληροφόρηση

Άρθρο 4

Αρχή της μη αναγκαίας προηγούμενης άδειας

1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι η ανάληψη και η άσκηση δραστηριότητας φορέα παροχής υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας δεν μπορεί να υπαχθεί σε καθεστώς προηγούμενης παροχής άδειας ή σε οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση ισοδυνάμου αποτελέσματος.

2. Η παράγραφος 1 εφαρμόζεται με την επιφύλαξη των καθεστώτων έγκρισης που δεν αφορούν ειδικά και αποκλειστικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας ή των καθεστώτων έγκρισης που προβλέπει η οδηγία 97/13/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 10ης Απριλίου 1997, σχετικά με κοινό πλαίσιο γενικών και ειδικών αδειών στον τομέα των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών⁽²⁸⁾.

Άρθρο 5

Γενικές πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται

1. Εκτός από άλλες προϋποθέσεις πληροφόρησης που προβλέπει το κοινοτικό δίκαιο, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι ο φορέας παροχής υπηρεσιών προσφέρει στους αποδέκτες του και στις αρμόδιες αρχές εύκολη, άμεση και συνεχή πρόσβαση στις ακόλουθες τουλάχιστον πληροφορίες:

- α) επωνυμία του φορέα παροχής της υπηρεσίας·
- β) γεωγραφική διεύθυνση στην οποία ο φορέας είναι εγκατεστημένος·
- γ) στοιχεία που να επιτρέπουν την ταχεία επαφή και την άμεση και ουσιαστική επικοινωνία με τον φορέα παροχής της υπηρεσίας, συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτρονικής του διεύθυνσης·
- δ) εφόσον ο φορέας είναι εγγεγραμμένος σε εμπορικό μητρώο ή παρόμοιο δημόσιο μητρώο, το οικείο μητρώο και τον αριθμό εγγραφής του σε αυτό, ή ισοδύναμο τρόπο αναγνώρισης στο μητρώο αυτό·
- ε) εφόσον η δραστηριότητα υπόκειται σε καθεστώς έγκρισης, τα στοιχεία της σχετικής εποπτικής αρχής·
- στ) όσον αφορά τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα:
 - επαγγελματική ένωση ή παρόμοιο όργανο στο οποίο είναι εγγεγραμμένος ο φορέας παροχής υπηρεσιών,
 - επαγγελματικό τίτλο και το κράτος μέλος όπου έχει χορηγηθεί,
 - μνεία των επαγγελματικών κανόνων που ισχύουν στο κράτος μέλος εγκατάστασης, καθώς και του τρόπου πρόσβασης σ' αυτούς·
- ζ) εφόσον η δραστηριότητα που ασκεί ο φορέας υπόκειται σε ΦΠΑ, τον αριθμό αναγνώρισης που αναφέρεται στο άρθρο 22 παράγραφος 1 της έκτης οδηγίας 77/388/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1977, περί εναρμόνισης των νομοθεσιών των κρατών μελών, των σχετικών με τους φόρους κύκλου εργασιών - Κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας: ομοιόμορφη φορολογική βάση⁽²⁹⁾.

2. Εκτός από άλλες προϋποθέσεις πληροφόρησης που προβλέπονται από το κοινοτικό δίκαιο, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν τουλάχιστον ότι, όταν οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας αναφέρονται σε τιμές, αυτές πρέπει να αναγράφονται σαφώς και επακριβώς και, ειδικότερα, να αναφέρουν εάν περιλαμβάνουν φόρο και έξοδα αποστολής.

Τμήμα 2: Εμπορικές επικοινωνίες

Άρθρο 6

Παρεχόμενες πληροφορίες

Εκτός από άλλες προϋποθέσεις πληροφόρησης που προβλέπονται από το κοινοτικό δίκαιο, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι εμπορικές επικοινωνίες που συνιστούν υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας ή αποτελούν μέρος της πληρούν τουλάχιστον τους ακόλουθους όρους:

- α) η εμπορική επικοινωνία πρέπει να είναι σαφώς αναγνωρίσιμη·
- β) το φυσικό ή νομικό πρόσωπο για λογαριασμό του οποίου γίνεται η εμπορική επικοινωνία πρέπει να είναι σαφώς αναγνωρίσιμο·
- γ) οι προσφορές όπως είναι οι εκπτώσεις, τα πριμ και τα δώρα, εφόσον επιτρέπονται από το κράτος μέλος στο οποίο είναι εγκατεστημένος ο φορέας παροχής υπηρεσιών, πρέπει να είναι σαφώς αναγνωρίσιμες, η πρόσβαση στους όρους υπό τους οποίους μπορεί κανείς να επωφεληθεί από τις προσφορές πρέπει να είναι εύκολη, οι δε όροι να παρουσιάζονται σαφώς και επακριβώς·
- δ) οι διαφημιστικοί διαγωνισμοί ή παιχνίδια, εφόσον επιτρέπονται από το κράτος μέλος στο οποίο είναι εγκατεστημένος ο φορέας παροχής υπηρεσιών, οφείλουν να είναι σαφώς αναγνωρίσιμα, η πρόσβαση στους όρους συμμετοχής πρέπει να είναι εύκολη, οι δε όροι να παρουσιάζονται σαφώς και επακριβώς.

Άρθρο 7**Μη ζητηθείσα εμπορική επικοινωνία**

1. Εκτός από άλλες προϋποθέσεις προβλεπόμενες από το κοινοτικό δίκαιο, τα κράτη μέλη τα οποία επιτρέπουν μη ζητηθείσα εμπορική επικοινωνία μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, εξασφαλίζουν ότι η εν λόγω εμπορική επικοινωνία από φορέα παροχής υπηρεσιών εγκατεστημένο στο έδαφός τους πρέπει να είναι αναγνωρίσιμη σαφώς και επακριβώς ευθύς ως περιέλθει στον παραλήπτη.

2. Με την επιφύλαξη της οδηγίας 97/7/ΕΚ και της οδηγίας 97/66/ΕΚ, τα κράτη μέλη λαμβάνουν μέτρα για να εξασφαλίζεται ότι οι φορείς παροχής υπηρεσιών που αναλαμβάνουν δραστηριότητες μη ζητηθείσων εμπορικών επικοινωνιών μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου συμβουλευούνται τακτικά και τηρούν τα μητρώα "επιλογών", στα οποία μπορούν να εγγράφονται τα φυσικά πρόσωπα που επιλέγουν να μην λαμβάνουν τέτοιες εμπορικές επικοινωνίες.

Άρθρο 8**Νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα**

1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι η χρήση εμπορικών επικοινωνιών που συνιστούν υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας ή αποτελούν μέρος της, η οποία παρέχεται από μέλος νομοθετικώς κατοχυρωμένου επαγγέλματος, επιτρέπεται εφόσον τηρεί τους επαγγελματικούς κανόνες οι οποίοι διέπουν την ανεξαρτησία, την αξιοπρέπεια και το ήθος του επαγγέλματος, καθώς και το επαγγελματικό απόρρητο και την πίστη προς τους πελάτες και τους συναδέλφους.

2. Με την επιφύλαξη της αυτονομίας των επαγγελματικών οργανισμών και ενώσεων, τα κράτη μέλη και η Επιτροπή ενθαρρύνουν τις επαγγελματικές ενώσεις και οργανισμούς να καταρτίζουν κώδικες δεοντολογίας σε κοινοτικό επίπεδο προκειμένου να προσδιορίζουν ποιες πληροφορίες μπορούν να δοθούν στα πλαίσια της εμπορικής επικοινωνίας, σύμφωνα με τους κανόνες που αναφέρονται στην παράγραφο 1.

3. Κατά την κατάρτιση προτάσεων για κοινοτικές πρωτοβουλίες, οι οποίες μπορούν να γίνουν αναγκαίες για να εξασφαλιστεί η ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς σε σχέση με τις πληροφορίες που αναφέρονται στην παράγραφο 2, η Επιτροπή λαμβάνει δεόντως υπόψη τους κώδικες δεοντολογίας που ισχύουν σε κοινοτικό επίπεδο και συνεργάζεται στενά με τις σχετικές επαγγελματικές ενώσεις και οργανισμούς.

4. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται επιπλέον των κοινοτικών οδηγιών που αφορούν την πρόσβαση σε νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα καθώς και την άσκησή τους.

Τμήμα 3: Συμβάσεις που συνάπτονται με ηλεκτρονικά μέσα**Άρθρο 9****Μεταχείριση ηλεκτρονικών συμβάσεων**

1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε το νομικό τους σύστημα να επιτρέπει τη σύναψη συμβάσεων με ηλεκτρονικά μέσα. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν, ιδίως, ότι οι νομικές προϋποθέσεις που ισχύουν για τη διαδικασία σύναψης των συμβάσεων δεν παρακωλύουν τη χρήση των συμβάσεων που συνάπτονται με ηλεκτρονικά μέσα ούτε αποστερούν τις συμβάσεις αυτές εννόμου αποτελέσματος ή ισχύος λόγω του ότι έχουν συναφθεί με ηλεκτρονικά μέσα.

2. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέψουν ότι η παράγραφος 1 δεν εφαρμόζεται στις ακόλουθες συμβάσεις:

α) στις συμβάσεις που θεμελιώνουν ή μεταβιβάζουν δικαιώματα επί ακινήτου περιουσίας, εκτός από τα δικαιώματα μίσθωσης·

β) στις συμβάσεις οι οποίες απαιτούν εκ του νόμου την προσφυγή σε δικαστήρια, δημόσιες αρχές ή επαγγέλματα που ασκούν δημόσια εξουσία·

γ) στις συμβάσεις εγγυοδοσίας και συναφούς ασφαλείας από πρόσωπα που επιδιώκουν στόχους μη εντασσόμενους στο πλαίσιο της εμπορικής ή επαγγελματικής τους δραστηριότητας·

δ) στις συμβάσεις οι οποίες εμπίπτουν στο οικογενειακό ή κληρονομικό δίκαιο.

3. Τα κράτη μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή τις κατηγορίες συμβάσεων που αναφέρονται στην παράγραφο 2 επί των οποίων δεν εφαρμόζουν την παράγραφο 1. Τα κράτη μέλη υποβάλλουν κάθε πέντε χρόνια έκθεση στην Επιτροπή σχετικά με την εφαρμογή της παραγράφου 2, στην οποία εξηγούν τους λόγους για τους οποίους θεωρούν αναγκαία τη

διατήρηση της κατηγορίας που αναφέρεται στην παράγραφο 2 στοιχείο β), επί της οποίας δεν εφαρμόζουν την παράγραφο 1.

Άρθρο 10

Παρεχόμενες πληροφορίες

1. Εκτός από άλλες απαιτήσεις παροχής πληροφοριών οι οποίες προβλέπονται από το κοινοτικό δίκαιο, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι, εφόσον δεν έχουν συμφωνήσει διαφορετικά τα συμβαλλόμενα μέρη που δεν είναι καταναλωτές, ο φορέας παροχής υπηρεσιών πρέπει να παρέχει τουλάχιστο τις ακόλουθες πληροφορίες κατά τρόπο σαφή, κατανοητό και αδιαφιλονίκητο, πριν από την ανάθεση της παραγγελίας από τον αποδέκτη της υπηρεσίας:

- α) τα διάφορα τεχνικά στάδια έως τη σύναψη της σύμβασης·
- β) εάν ο φορέας παροχής υπηρεσιών θα αρχειοθετήσει ή όχι τη σύμβαση μετά τη σύναψή της και εάν προβλέπεται δυνατότητα πρόσβασης σε αυτήν·
- γ) τα τεχνικά μέσα που θα επιτρέπουν τον εντοπισμό και τη διόρθωση σφαλμάτων ηλεκτρονικού χειρισμού πριν από την ανάθεση της παραγγελίας·
- δ) τις γλώσσες στις οποίες μπορεί να συναφθεί η σύμβαση.

2. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι, εφόσον δεν έχουν συμφωνήσει διαφορετικά τα συμβαλλόμενα μέρη που δεν είναι καταναλωτές, ο φορέας παροχής υπηρεσιών δηλώνει τους σχετικούς κώδικες δεοντολογίας στους οποίους υπόκειται, καθώς και τα στοιχεία που επιτρέπουν την πρόσβαση στους εν λόγω κώδικες με ηλεκτρονικά μέσα.

3. Συμβατικοί όροι και γενικοί όροι που προβλέπονται για τον αποδέκτη πρέπει να διατίθενται κατά τρόπο επιτρέποντα την αποθήκευση και την αναπαραγωγή τους.

4. Οι παράγραφοι 1 και 2 δεν εφαρμόζονται σε συμβάσεις που συνάπτονται αποκλειστικά μέσω ανταλλαγής ηλεκτρονικών μηνυμάτων ή ισοδύναμων ατομικών επικοινωνιών.

Άρθρο 11

Παραγγελία

1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι, εφόσον δεν έχουν συμφωνήσει διαφορετικά τα συμβαλλόμενα μέρη που δεν είναι καταναλωτές, όταν ένας αποδέκτης υπηρεσίας αναθέτει παραγγελία με τεχνολογικά μέσα, ισχύουν οι ακόλουθες αρχές:

- ο φορέας παροχής υπηρεσιών οφείλει να αποστέλλει αποδεικτικό παραλαβής της παραγγελίας του αποδέκτη χωρίς περιττή καθυστέρηση και με ηλεκτρονικά μέσα,
- η παραγγελία και το αποδεικτικό παραλαβής θεωρείται ότι έχουν παραληφθεί όταν τα μέρη στα οποία απευθύνονται έχουν πρόσβαση σε αυτά.

2. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι, εφόσον δεν έχουν συμφωνήσει διαφορετικά τα συμβαλλόμενα μέρη που δεν είναι καταναλωτές, ο φορέας παροχής θέτει στη διάθεση του αποδέκτη της υπηρεσίας κατάλληλα, αποτελεσματικά και προσιτά μέσα που θα του επιτρέψουν να επισημάνει και να διορθώσει τα λάθη του κατά τον ηλεκτρονικό χειρισμό πριν από την ανάθεση της παραγγελίας.

3. Η παράγραφος 1 πρώτη περίπτωση και η παράγραφος 2 δεν εφαρμόζονται σε συμβάσεις που συνάπτονται αποκλειστικά με την ανταλλαγή ηλεκτρονικών μηνυμάτων ή μέσω ισοδύναμων ατομικών επικοινωνιών.

Τμήμα 4: Ευθύνη των μεσαζόντων παροχής υπηρεσιών

Άρθρο 12

Απλή μετάδοση

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, σε περίπτωση παροχής μιας υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας η οποία συνίσταται στη μετάδοση πληροφοριών που παρέχει ο αποδέκτης της υπηρεσίας σε ένα δίκτυο επικοινωνιών ή στην παροχή πρόσβασης στο δίκτυο επικοινωνιών, δεν υφίσταται ευθύνη του φορέα παροχής υπηρεσιών όσον αφορά τις μεταδιδόμενες πληροφορίες, υπό τον όρο ότι ο φορέας παροχής υπηρεσιών:

- α) δεν αποτελεί την αφετηρία της μετάδοσης των πληροφοριών·
- β) δεν επιλέγει τον αποδέκτη της μετάδοσης και
- γ) δεν επιλέγει και δεν τροποποιεί τις μεταδιδόμενες πληροφορίες.

2. Οι δραστηριότητες μετάδοσης και παροχής πρόσβασης που αναφέρονται στην παράγραφο 1 περιλαμβάνουν την αυτόματη, ενδιάμεση και προσωρινή αποθήκευση των μεταδιδόμενων πληροφοριών, στο βαθμό που η αποθήκευση εξυπηρετεί αποκλειστικά την πραγματοποίηση της μετάδοσης στο δίκτυο επικοινωνιών και η διάρκειά της δεν υπερβαίνει το χρόνο που είναι ευλόγως απαραίτητος για τη μετάδοση.

3. Το παρόν άρθρο δεν θίγει τη δυνατότητα δικαστικής ή διοικητικής αρχής, σύμφωνα με τα νομικά συστήματα των κρατών μελών, να απαιτούν από το φορέα παροχής υπηρεσιών να προβεί στην παύση ή στην πρόληψη παράβασης.

Άρθρο 13

Αποθήκευση σε κρυφή μνήμη (Caching)

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, σε περίπτωση παροχής μιας υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας, η οποία συνίσταται στη μετάδοση πληροφοριών που παρέχει ένας αποδέκτης υπηρεσίας σε ένα δίκτυο επικοινωνιών, δεν υφίσταται ευθύνη του φορέα παροχής της υπηρεσίας, όσον αφορά την αυτόματη, ενδιάμεση και προσωρινή αποθήκευση των πληροφοριών η οποία γίνεται με αποκλειστικό σκοπό να καταστεί αποτελεσματικότερη η μεταγενέστερη μετάδοση των πληροφοριών, μετά από αίτηση άλλων αποδεκτών της υπηρεσίας, υπό τον όρο ότι ο φορέας παροχής υπηρεσιών:

α) δεν τροποποιεί τις πληροφορίες·

β) τηρεί τους όρους πρόσβασης στις πληροφορίες·

γ) τηρεί τους κανόνες που αφορούν την ενημέρωση των πληροφοριών, οι οποίοι καθορίζονται κατά ευρέως αναγνωρισμένο τρόπο και χρησιμοποιούνται από τον κλάδο·

δ) δεν παρεμποδίζει τη νόμιμη χρήση της τεχνολογίας, η οποία αναγνωρίζεται ευρέως και χρησιμοποιείται από τον κλάδο, προκειμένου να αποκτήσει δεδομένα σχετικά με τη χρησιμοποίηση των πληροφοριών και

ε) ενεργεί άμεσα προκειμένου να αποσύρει τις πληροφορίες που αποθήκευσε ή να καταστήσει την πρόσβαση σε αυτές αδύνατη, μόλις αντιληφθεί ότι οι πληροφορίες έχουν αποσυρθεί από το σημείο του δικτύου στο οποίο βρίσκονταν αρχικά ή η πρόσβαση στις πληροφορίες κατέστη αδύνατη ή μια δικαστική ή διοικητική αρχή διέταξε την απόσυρση των πληροφοριών ή απαγόρευσε την πρόσβαση σε αυτές.

2. Το παρόν άρθρο δεν θίγει τη δυνατότητα δικαστικής ή διοικητικής αρχής, σύμφωνα με τα νομικά συστήματα των κρατών μελών, να απαιτήσει από το φορέα παροχής υπηρεσιών να παύσει ή να προλάβει την παράβαση.

Άρθρο 14

Φιλοξενία

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι σε περίπτωση παροχής μιας υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας η οποία συνίσταται στην αποθήκευση πληροφοριών παρεχομένων από έναν αποδέκτη υπηρεσίας, δεν υφίσταται ευθύνη του φορέα παροχής της υπηρεσίας για τις πληροφορίες που αποθηκεύονται μετά από αίτηση αποδέκτη της υπηρεσίας, υπό τον όρο ότι:

α) ο φορέας παροχής της υπηρεσίας δεν γνωρίζει πραγματικά ότι πρόκειται για παράνομη δραστηριότητα ή πληροφορία και ότι, σε ό,τι αφορά αξιώσεις αποζημίωσης, δεν γνωρίζει τα γεγονότα ή τις περιστάσεις από τις οποίες προκύπτει η παράνομη δραστηριότητα ή πληροφορία, ή

β) ο φορέας παροχής της υπηρεσίας, μόλις αντιληφθεί τα προαναφερθέντα, αποσύρει ταχέως τις πληροφορίες ή καθιστά την πρόσβαση σε αυτές αδύνατη.

2. Η παράγραφος 1 δεν εφαρμόζεται όταν ο αποδέκτης της υπηρεσίας ενεργεί υπό την εξουσία ή υπό τον έλεγχο του φορέα παροχής της υπηρεσίας.

3. Το παρόν άρθρο δεν θίγει τη δυνατότητα δικαστικής ή διοικητικής αρχής, σύμφωνα με τα νομικά συστήματα των κρατών μελών, να απαιτούν από τον φορέα παροχής υπηρεσιών να προβεί στην παύση ή στην πρόληψη παράβασης, ούτε θίγει τη δυνατότητα των κρατών μελών να θεσπίζουν διαδικασίες για την απόσυρση των πληροφοριών ή την απενεργοποίηση της πρόσβασης σε αυτές.

Άρθρο 15**Απουσία γενικής υποχρέωσης ελέγχου**

1. Τα κράτη μέλη δεν επιβάλλουν στους φορείς παροχής υπηρεσιών, για την παροχή των υπηρεσιών που αναφέρονται στα άρθρα 12, 13 και 14, γενική υποχρέωση ελέγχου των πληροφοριών που μεταδίδουν ή αποθηκεύουν ούτε γενική υποχρέωση δραστηριότητας αναζήτησης γεγονότων ή περιστάσεων που δείχνουν ότι πρόκειται για παράνομες δραστηριότητες.
2. Τα κράτη μέλη δύνανται να υποχρεώσουν τους φορείς παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας να ενημερώνουν πάραυτα τις αρμόδιες κρατικές αρχές για τυχόν υπόνοιες περί χορηγουμένων παρανόμων πληροφοριών ή δραστηριοτήτων που επιχειρούν αποδέκτες των υπηρεσιών τους ή να ανακοινώνουν στις αρμόδιες αρχές, κατ' αίτησή τους, πληροφορίες που διευκολύνουν την εντόπιση αποδεκτών των υπηρεσιών τους με τους οποίους έχουν συμφωνίες αποθήκευσης.

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ III
ΕΦΑΡΜΟΓΗ****Άρθρο 16****Κώδικες δεοντολογίας**

1. Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή ενθαρρύνουν:
 - α) την κατάρτιση κωδικών δεοντολογίας σε κοινοτικό επίπεδο, από τις ενώσεις ή οργανώσεις επαγγελματιών και καταναλωτών, με σκοπό να συμβάλουν στην ορθή εφαρμογή των άρθρων 5 έως 15·
 - β) την εθελοντική διαβίβαση των σχεδίων των κωδικών δεοντολογίας εθνικού ή κοινοτικού επιπέδου στην Επιτροπή·
 - γ) τη δυνατότητα πρόσβασης με ηλεκτρονικά μέσα στους κώδικες δεοντολογίας στις κοινοτικές γλώσσες·
 - δ) την κοινοποίηση, εκ μέρους εμπορικών, επαγγελματικών και καταναλωτικών ενώσεων ή οργανώσεων, προς τα κράτη μέλη και την Επιτροπή, των αξιολογήσεων της εφαρμογής των κωδικών δεοντολογίας τους και των συνεπειών των κωδικών στις πρακτικές, στα συναλλακτικά ήθη και έθιμα του ηλεκτρονικού εμπορίου·
 - ε) την κατάρτιση κωδικών δεοντολογίας όσον αφορά την προστασία των ανηλίκων και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.
2. Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή ενθαρρύνουν τη συμμετοχή ενώσεων ή οργανώσεων καταναλωτών στη διαδικασία κατάρτισης και εφαρμογής των κωδικών δεοντολογίας που συντάσσονται βάσει της παραγράφου 1 στοιχείο α) για θέματα που τις αφορούν. Εν ανάγκη και για να ληφθούν υπόψη οι ειδικές τους ανάγκες, θα πρέπει να ζητείται η γνώμη ενώσεων που εκπροσωπούν άτομα με προβλήματα οράσεως και άτομα με ειδικές ανάγκες γενικώς.

Άρθρο 17**Εξώδικος διακανονισμός των διαφορών**

1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, σε περιπτώσεις διαφωνίας μεταξύ ενός φορέα παροχής και ενός αποδέκτη μιας υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας, η νομοθεσία τους να μην εμποδίζει τη χρήση των υπάρχοντων βάσει του εθνικού δικαίου μηχανισμών εξώδικης επίλυσης των διαφορών, συμπεριλαμβανομένων των κατάλληλων ηλεκτρονικών μέσων.
2. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν τα αρμόδια όργανα εξώδικης επίλυσης των διαφορών, και ιδίως των καταναλωτικών διαφορών, να ενεργούν κατά τρόπο ο οποίος παρέχει τις δέουσες οικονομικές εγγυήσεις στα ενδιαφερόμενα μέρη.
3. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν τα αρμόδια όργανα εξώδικης επίλυσης των διαφορών να ενημερώνουν την Επιτροπή σχετικά με σημαντικές αποφάσεις που λαμβάνουν όσον αφορά τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας και σχετικά με τις πρακτικές, τα συναλλακτικά ήθη και έθιμα του ηλεκτρονικού εμπορίου.

Άρθρο 18 **Μέσα έννομης προστασίας**

1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα ένδικα μέσα του εθνικού δικαίου όσον αφορά τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, να επιτρέπουν την ταχεία λήψη μέτρων, συμπεριλαμβανόμενων προσωρινών μέτρων, προκειμένου να παύει οιαδήποτε παράβαση και να προλαμβάνεται περαιτέρω ζημία των ενεχόμενων συμφερόντων.
2. Στο παράρτημα της οδηγίας 98/27/ΕΚ τίθεται το ακόλουθο σημείο:
"11. Οδηγία 2000/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 2000, σχετικά με ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά ('οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο') (ΕΕL 178 της 17.7.2000, σ. 1)."

Άρθρο 19 **Συνεργασία**

1. Τα κράτη μέλη πρέπει να διαθέτουν τα απαιτούμενα μέσα ελέγχου και έρευνας για την αποτελεσματική εφαρμογή της παρούσας οδηγίας και μεριμνούν ώστε οι φορείς παροχής υπηρεσιών να τους κοινοποιούν τις απαραίτητες πληροφορίες.
2. Τα κράτη μέλη συνεργάζονται μεταξύ τους και ορίζουν, για το σκοπό αυτό, ένα ή περισσότερα σημεία επαφής, των οποίων τα στοιχεία κοινοποιούν στα άλλα κράτη μέλη και στην Επιτροπή.
3. Τα κράτη μέλη παρέχουν, το συντομότερο δυνατό, και σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, τη συνδρομή και τις πληροφορίες που ζητά άλλο κράτος μέλος ή η Επιτροπή, μεταξύ άλλων και με τα κατάλληλα ηλεκτρονικά μέσα.
4. Τα κράτη μέλη δημιουργούν σημεία επαφής, στα οποία υπάρχει πρόσβαση με ηλεκτρονικά τουλάχιστον μέσα, και στα οποία μπορούν να απευθυνθούν τόσο οι αποδέκτες όσο και οι φορείς παροχής υπηρεσιών προκειμένου:
 - α) να λαμβάνουν γενικές πληροφορίες για τα συμβατικά τους δικαιώματα και υποχρεώσεις, καθώς και για τους υφιστάμενους μηχανισμούς υποβολής καταγγελιών και επανόρθωσης σε περίπτωση διαφορών, καθώς και για τις πρακτικές πλευρές της χρήσης των μηχανισμών αυτών·
 - β) να λαμβάνουν τα στοιχεία των αρχών, των οργανισμών ή των ενώσεων από τις οποίες οι αποδέκτες των υπηρεσιών μπορούν να λάβουν περισσότερες πληροφορίες ή πρακτική βοήθεια.
5. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να κοινοποιούνται στην Επιτροπή οιοσδήποτε σημαντικές διοικητικές ή δικαστικές αποφάσεις που λαμβάνονται στο έδαφός τους για την επίλυση διαφορών στα πλαίσια των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, καθώς και σχετικά με τις πρακτικές, τα συναλλακτικά ήθη και έθιμα που αφορούν το ηλεκτρονικό εμπόριο. Η Επιτροπή κοινοποιεί τις αποφάσεις αυτές στα άλλα κράτη μέλη.

Άρθρο 20 **Κυρώσεις**

Τα κράτη μέλη καθορίζουν το καθεστώς των κυρώσεων για παραβιάσεις των εθνικών διατάξεων οι οποίες έχουν θεσπιστεί κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας και λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα επιβολής των εν λόγω κυρώσεων. Οι κυρώσεις πρέπει να έχουν αποτελεσματικό, αναλογικό και αποτρεπτικό χαρακτήρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV **ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ**

Άρθρο 21 **Επανεξέταση**

1. Πριν από της 17 Ιουλίου 2003 και στη συνέχεια κάθε δύο έτη, η Επιτροπή υποβάλλει έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή σχετικά με την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, η οποία μπορεί να συνοδεύεται, ενδεχομένως, από προτάσεις για την προσαρμογή της στη νομοθετική, τεχνική και οικονομική εξέλιξη των

υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, κυρίως όσον αφορά την πρόληψη εγκληματικών πράξεων, την προστασία των ανηλίκων, την προστασία των καταναλωτών και την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

2. Η έκθεση εξετάζει την ανάγκη προσαρμογής της παρούσας οδηγίας, και ειδικότερα την ανάγκη να διατυπωθούν προτάσεις σχετικά με την ευθύνη των παροχών υπερσυνδέσμων και μέσων εντοπισμού πληροφοριών, τις απαιτήσεις κοινοποίησης και τον καταλογισμό της ευθύνης που προκύπτει από την αφαίρεση περιεχομένου. Η έκθεση πρέπει επίσης να εξετάζει την ανάγκη συμπληρωματικών προϋποθέσεων για την απαλλαγή από την ευθύνη που προβλέπεται στα άρθρα 12 και 13, υπό το πρίσμα των τεχνικών εξελίξεων, καθώς και τη δυνατότητα εφαρμογής των αρχών της εσωτερικής αγοράς στην περίπτωση μη ζητηθείσας εμπορικών επικοινωνιών μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

Άρθρο 22

Μεταφορά της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο

1. Τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις απαραίτητες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία πριν από της 17 Ιανουαρίου 2002. Ενημερώνουν αμέσως την Επιτροπή σχετικά.

2. Οι αναφερόμενες στην παράγραφο 1 διατάξεις, όταν θεσπίζονται από τα κράτη μέλη, αναφέρονται στην παρούσα οδηγία ή συνοδεύονται από παρόμοια αναφορά κατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Ο τρόπος της αναφοράς αυτής καθορίζεται από τα κράτη μέλη.

Άρθρο 23

Έναρξη ισχύος

Η παρούσα οδηγία αρχίζει να ισχύει την ημέρα της δημοσίευσής της στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Άρθρο 24

Αποδέκτες

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα κράτη μέλη.

Λουξεμβούργο, 8 Ιουνίου 2000.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΕΚΚΛΙΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 3

Όπως προβλέπεται στο άρθρο 3 παράγραφος 3, το άρθρο 3 παράγραφοι 1 και 2, δεν εφαρμόζονται:

- στα συγγραφικά δικαιώματα, τα συγγενικά δικαιώματα, τα δικαιώματα που προβλέπει η οδηγία 87/54/ΕΟΚ(1) και η οδηγία 96/9/ΕΚ(2), καθώς και τα δικαιώματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας,
- στην έκδοση ηλεκτρονικού νομίσματος από τα ιδρύματα για τα οποία τα κράτη μέλη έχουν εφαρμόσει μια από τις παρεκκλίσεις που προβλέπονται στο άρθρο 8 παράγραφος 1 της οδηγίας 2000/46/ΕΚ(3),
- στο άρθρο 44 παράγραφος 2 της οδηγίας 85/611/ΕΟΚ(4),
- στο άρθρο 30 και στον τίτλο IV της οδηγίας 92/49/ΕΟΚ(5), στον τίτλο της οδηγίας 92/96/ΕΟΚ(6), στα άρθρα 7 και 8 της οδηγίας 88/357/ΕΟΚ(7) και στο άρθρο 4 της οδηγίας 90/619/ΕΟΚ(8),
- στην ελευθερία των μερών να επιλέξουν την εφαρμοστέα στις συμβάσεις τους νομοθεσία,
- στις συμβατικές υποχρεώσεις που αφορούν τις συμβάσεις που συνάπτουν οι καταναλωτές,
- στην τυπική ισχύ συμβάσεων που γεννούν ή μεταβιβάζουν δικαιώματα επί ακινήτου, εφόσον οι συμβάσεις αυτές υπόκεινται στις υποχρεωτικές τυπικές προϋποθέσεις της νομοθεσίας του κράτους μέλους στο οποίο κείται το ακίνητο,
- στη νομιμότητα μη ζητηθείσας εμπορικής επικοινωνίας μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

(1) ΕΕ C 30 της 5.2.1999, σ. 4.

(2) ΕΕ C 169 της 16.6.1999, σ. 36.

(3) Γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 6ης Μαΐου 1999 (ΕΕ C 279 της 1.10.1999, σ.

389)· κοινή θέση του Συμβουλίου της 28ης Φεβρουαρίου 2000 (ΕΕ C 128 της 8.5.2000, σ. 32) και απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 4ης Μαΐου 2000 (δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα).

(4) ΕΕ L 298 της 17.10.1989, σ. 23· οδηγία όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 97/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ L 202 της 30.7.1997, σ. 60).

(5) ΕΕ L 95 της 21.4.1993, σ. 29.

(6) ΕΕ L 144 της 4.6.1997, σ. 19.

(7) ΕΕ L 250 της 19.9.1984, σ. 17· οδηγία όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 97/55/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ L 290 της 23.10.1997, σ. 18).

(8) ΕΕ L 42 της 12.2.1987, σ. 48· οδηγία όπως τροποποιήθηκε τελευταία από την οδηγία 98/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ L 101 της 1.4.1998, σ. 17).

(9) ΕΕ L 141 της 11.6.1993, σ. 27· οδηγία όπως τροποποιήθηκε τελευταία από την οδηγία 97/9/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ L 84 της 26.3.1997, σ. 22).

(10) ΕΕ L 158 της 23.6.1990, σ. 59.

(11) ΕΕ L 80 της 18.3.1998, σ. 27.

(12) ΕΕ L 228 της 11.8.1992, σ. 24.

(13) ΕΕ L 280 της 29.10.1994, σ. 83.

(14) ΕΕ L 166 της 11.6.1998, σ. 51· οδηγία όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 1999/44/ΕΚ (ΕΕ L 171 της 7.7.1999, σ. 12).

(15) ΕΕ L 210 της 7.8.1985, σ. 29· οδηγία όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 1999/34/ΕΚ (ΕΕ L 141 της 4.6.1999, σ. 20).

(16) ΕΕ L 171 της 7.7.1999, σ. 12.

(17) ΕΕ L 113 της 30.4.1992, σ. 13.

(18) ΕΕ L 213 της 30.7.1998, σ. 9.

(19) ΕΕ L 281 της 23.11.1995, σ. 31.

(20) ΕΕ L 24 της 30.1.1998, σ. 1.

(21) ΕΕ L 204 της 21.7.1998, σ. 37· οδηγία όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 98/48/ΕΚ (ΕΕ L 217 της 5.8.1998, σ. 18).

(22) ΕΕ L 320 της 28.11.1998, σ. 54.

(23) ΕΕ L 15 της 21.1.1998, σ. 14.

(24) ΕΕ L 13 της 19.1.2000, σ. 12.

(25) ΕΕ C 23 της 28.1.1999, σ. 1.

(26) ΕΕ L 19 της 24.1.1989, σ. 16.

(27) ΕΕ L 209 της 24.7.1992, σ. 25· οδηγία όπως τροποποιήθηκε τελευταία από την οδηγία 97/38/ΕΚ της Επιτροπής (ΕΕ L 184 της 12.7.1997, σ. 31).

(28) ΕΕ L 117 της 7.5.1997, σ. 15.

(29) ΕΕ L 145 της 13.6.1977, σ. 1· οδηγία όπως τροποποιήθηκε τελευταία από την οδηγία 1999/85/ΕΚ (ΕΕ L 277 της 28.10.1999, σ. 34).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] Αλεξανδρής Νικόλαος, Πατσάκης Κωνσταντίνος, και Χρυσικόπουλος Βασίλειος, «Εισαγωγή στην Θεωρία Πληροφοριών, Κωδίκων και Κρυπτογραφίας»
- [2] Αλεξανδρίδου Ελίζα, «Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή, ελληνικό και κοινοτικό II».
- [3] Αλεξανδρίδου Ελίζα, «Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου».
- [4] Β. Σομπόλου, «Νομικό πλαίσιο για ζητήματα ηλεκτρονικού εμπορίου».
- [5] Γεωργιάδης Α., «Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας».
- [6] Γεωργιάδη Γ., «Η σύναψη συμβάσεων μέσω του διαδικτύου».
- [7] Γκρίτζαλης Σ., Κάτσικας Σ. και Γκρίτζαλης Δ., «Ασφάλεια Δικτύων Υπολογιστών».
- [8] Δουληγέρης Χ., Μαυροπόδη Ρ. και Κοπανάκη Ε., «Τεχνολογίες Διαδικτύου».
- [9] Δουληγέρης Χ., «Τηλεπικοινωνιακά και Διαδικτυακά Πρωτόκολλα».
- [10] Ιωάννης Δ. Ιγγλεζάκης, «Το νομικό πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου».
- [11] Καραγιάννης Β., «Η νομική προστασία της ηλεκτρονικής ανταλλαγής δεδομένων».
- [12] Κουτσουράδη Α., «Η εξώδικη επίλυση των διαφορών στο ελληνικό δίκαιο».
- [13] Κορνηλία Δελούκα Ιγγλέση, «Νομικά θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου».
- [14] Κωστόπουλος Γ., «Διαφήμιση και ο Ελληνικός κώδικας διαφήμισης».
- [15] Κανελλοπούλου Π., «Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης».
- [16] Κόμνιος Κ., «Η ανεπιθύμητη εμπορική ηλεκτρονική αλληλογραφία».
- [17] Κομνηνός Θ. και Σπυράκης Π., «Ασφάλεια Δικτύων και Υπολογιστικών Συστημάτων, Αναχαιτίστε τους εισβολείς».
- [18] Καρακωστας Ιωάννης, «Δίκαιο και Internet, Νομικά ζητήματα του διαδικτύου».
- [19] Μακρής Σ. «Η προστασία του καταναλωτή στα πλαίσια του ηλεκτρονικού εμπορίου».
- [20] Μαρίνος Α., «Οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και το δίκαιο».
- [21] Μαρίνος Μ., «Νομική Προστασία και συμβάσεις».
- [22] Μ. Στυλιανίδου, «Ηλεκτρονικό εμπόριο και κοινοτικές ρυθμίσεις για την προστασία του καταναλωτή».
- [23] Μήτρου Λ., «Το δίκαιο στην κοινωνία της πληροφορίας».
- [24] Ν. Κύρλογλου, «Σύντομος Οδηγός για το Ηλεκτρονικό Εμπόριο».
- [25] Πάγκαλος Γ. και Μαυρίδης Ι., «Ασφάλεια Πληροφοριακών Συστημάτων και Δικτύων».
- [26] Πασχόπουλος και Σκαλτσάς, «Ηλεκτρονικό Εμπόριο».
- [27] Παπαδημητρίου Γ. και Πομπόρτσος Α., «Ασφάλεια Δικτύων Υπολογιστών».
- [28] Πομπόρτσος Α. και Τσούλφας Α., «Εισαγωγή στο ηλεκτρονικό εμπόριο».
- [29] Πατσάκης Κ. και Φούντας Ε., «Κρυπτογραφία και εφαρμογές».
- [30] Παπαντώνη Μ. «Νομικοί προβληματισμοί σχετικά με το ηλεκτρονικό εμπόριο».
- [31] Περιοδικό «Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιρειών».
- [32] Περιοδικό «Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου».
- [33] Σιδηρόπουλος Θ., «Το δίκαιο του διαδικτύου».
- [34] Σινανιώτη – Μαρούδη Αριστέα και Φαρσαρώτας Ιωάννης, «Ηλεκτρονική Τραπεζική».
- [35] Σινανιώτη – Μαρούδη Α. και Μιχαήλ Μ., «Κοινωνία της πληροφορίας», Συνήγορος 2002.
- [36] Τάκης Α., «Κοινωνία της πληροφορίας και σύνταγμα».
- [37] Χαράλαμπος Λιναρδάκης, «Η Επίδραση της Νομοθεσίας στο Ηλεκτρονικό Εμπόριο στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης».
- [38] Χάλαρης Ι., Λουκής Ε., Αποστολάκης Ι., «Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση».
- [39] Χριστοδούλου Κ., «Ηλεκτρονικά έγγραφα και ηλεκτρονική δικαιοπραξία».

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] Alexandris Nikolaos, Emmanouil Serrelis, Measuring Network Security, Radio Communications
- [2] Andrew S. Tanenbaum, Computer Networks.
- [3] Dickie J., Internet and Electronic Commerce Law in the European Union.
- [4] Edwards L., Consumer privacy, on on-line business and the Internet: Looking for privacy in all the wrong places, International journal of Law and Information Technology.
- [5] Girsberger D., The Internet and Jurisdiction Based on Contracts, European Journal of Law Reform.
- [6] Hornle J., The European Union Takes Initiative in the Field of E-Commerce.
- [7] I. Iglezakis, Consumers' Access to Justice in the European Union.
- [8] Ince Darrel, Distributed applications and e-commerce.
- [9] McGonagle T., Data Protection and Data Retention, CRI 2003.
- [10] Noll J., European Community and E-Commerce: Fostering consumer confidence, Electronic Communication Law Review.
- [11] Pearce G./Platten N., Promoting the information society: The EU Directive on electronic commerce.
- [12] Rawson S., an emerging framework for electronic commerce: The EU electronic commerce Directive and related developments.
- [13] Reed C., Internet Law. Text and Materials.
- [14] Vinje T., The Emerging European Regime on ISP Liability.
- [15] Webster T., Domain name proceedings and international dispute resolution.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

- [1] <http://www.eett.gr>
- [2] <http://europa.eu>
- [3] <http://eur-lex.europa.eu>
- [4] http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/
- [5] <http://el.wikipedia.org>
- [6] <http://www.go-online.gr>
- [7] <http://webjcli.ncl.ac.uk>
- [8] <http://www.eurid.eu>
- [9] <http://www.acci.gr>
- [10] <http://nomothesia.ependyseis.gr>
- [11] <http://www.dpa.gr>
- [12] <http://www.adae.gr>
- [13] <http://www.icsa.net>
- [14] <http://www.gocsi.com>
- [15] <http://www.nlectc.org>
- [16] <http://www.aueb.gr>
- [17] <http://www.parliament.gr>